

TIDSSKRIFTET POLITIK

NUMMER 2 : ÅRGANG 17 : 2014

► **TEMA: VIDENSKAB, EKSPERTISE, POLITIK**

- 3 Introduktion
Trine Villumsen Berling, Signe Blaabjerg Christoffersen & Cecilie Glerup
- 6 Teorier om Fred og Harmoni: Viden, Magt og Kontroversen om
Kinas opstigning
Peter Marcus Kristensen & Ras Tind Nielsen
- 17 Ekspertens brød, den intellektuelles død? Politik, viden og teknologi
under den nukleare revolution
Rens van Munster & Casper Sylvest
- 26 Essential and Embattled Expertise: Knowledge/Expert/Policy Nexus around
the Sarin Gas attack in Syria
Anna Leander
- 38 Borgerinddragelse, videnskab og ekspertise: Deliberation om biodiversitet
Birgit Jæger
- 48 Kampen om sandheden – Klimavidenskab som aktivisme
Cecilie Glerup & Marie Chimwemwe Degnbol
- 58 Madborgerskab? Når videnskab møder hverdagspraksis
Bente Halkier
- 68 Indlejret Visdom – En Netværksanalyse af De Økonomiske Vismænd
Lasse Folke Henriksen & Rune Møller Stahl

► **ARTIKLER**

- 80 En (for) hurtig kinesisk opstigen til stormagt. Hvor er pauseknappen?
Camilla Tenna Nørup Sørensen

▷ **BØGER**

- 91 Boganmeldelser

ABSTRACTS

- 94 Abstracts

ANSVARSHAVENDE REDAKTØR

Lektor, ph.d. Christian F. Rostbøll,
Institut for Statskundskab,
Københavns Universitet

REDAKTION

- Ph.d.-stipendiat Signe Blaabjerg Christoffersen, Institut for Statskundskab, KU
- Ph.d.-stipendiat Hans Boas Dabelsteen, Institut for Statskundskab, KU
- Post.doc Ulrik Pram Gad, Center for Avanceret Sikkerhedsteori, KU
- Adjunkt, ph.d. Caroline Grøn, Center for Europæisk Politik, KU
- Cand.scient.pol. Simon Gravers Jacobsen, fuldmægtig i Finansministeriet
- Cand.scient.pol., forskningsassistent, Kristoffer Kjærgaard Christensen, Center for Avanceret Sikkerhedsteori, KU
- Lektor, ph.d. Tore Vincents Olsen, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet
- Post.doc. Julie Hassing Nielsen, Institut for Statskundskab, KU
- Lektor, ph.d. Jeppe Strandsbjerg, Department of Business and Politics, CBS

REDAKTØR FOR BOGANMELDELSER

Cand.scient.pol., forskningsassistent
Kristoffer Kjærgaard Christensen,
Center for Avanceret Sikkerhedsteori, KU,
Politik@ifs.ku.dk

PRODUKTION, ADMINISTRATION OG DISTRIBUTION

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
Gothersgade 137
1123 København K
Telefon 3913 5500
Telefax 3913 5555
e-mail: forlag@djoef.dk
www.djoef-forlag.dk

FORMÅL

POLITIK er et tværfagligt samfundsvidenskabeligt tidsskrift, der bringer artikler om politik ud fra mangfoldige akademiske perspektiver.

Redaktionen lægger vægt på *faglighed* sikret gennem anonym referebedømmelse, *formidling*, som gør POLITIK tilgængelig uden for universitetets mure, og endelig *politisk relevans*.

Tidsskriftet Politik er en videreførelse af Politologiske Studier.

TRYK

Toptryk grafisk, Gråsten
© 2013 POLITIK og forfatterne.
ISSN 1604 – 0058

ABONNEMENT

Almindeligt abonnement (4 numre).....400 kr.
Institutioner.....600 kr.
Studerende.....200 kr.

Priserne er inkl. moms; ekskl. forsendelse.

For abonnement, skriv til forlag@djoef.dk, og angiv navn og adresse.

Herefter kommer POLITIK med posten til dig.

REDAKTION

Tidsskriftet Politik
Christian F. Rostbøll
Institut for Statskundskab
Øster Farimagsgade 5, Postboks 2099
1014 København K
cr@ifs.ku.dk
35323428

Bøger til anmeldelse sendes til samme adresse, att. Kristoffer Kjærgaard Christensen

Introduktion

„Sådan er det jo“. Margrethe Vestagers kommentar til konsekvenserne af begrænsningerne i retten til dagpenge er blevet symbolet på „nødvendighedens politik“ i Danmark. Men hvordan kan vi forstå et udsagn som dette? Hvori består nødvendigheden, og hvilke kilder trækker den på? Er nødvendigheden videnskabeligt begrundet, eller bygger den på en stærk konsensus, der opretholdes af netværk og kulturelle praksisser? Disse spørgsmål bliver relevante, hvis udsagnet omformuleres til et søgende spørgsmål: „Sådan er det jo?“ frem for et udtømmende udsagn.

Dette temanummer kaster lys over, hvordan videnskab og politik er tæt forbundne størrelser. Hvordan videnskab i visse tilfælde fungerer som legitimerende baggrund for politiske beslutninger, hvordan den i andre tilfælde er med til at sætte grænser for politiske praksisser helt ind i dagligstuerne – og hvordan videnskabelige facts også selv er til politisk forhandling. Uden at postulere, at videnskab *er* politik og dermed ikke kan bruges som andet end ideologiske indspark i den bredere politiske debat, har temanummeret det udgangspunkt, at videnskab konstant indgår i forhandlinger om, hvordan vi skal leve vores liv og forstå vores omverden.

Temanummeret viser, at vores verdensbilleder og sociale relationer, mikro som makro, er gennemsyrede af utallige koblinger og sammenfiltringer videnskab og politik imellem. Det gælder lige fra bekymringer om klimaet og den mad, vi indtager, til strategier for sikkerhedspolitikken. Fra vores forventninger til løsninger på miljøproblemer til vores forståelse af nationaløkonomiens frem- eller tilbagegang. Fra vores fælles forestillinger om, hvad objektivitet vil sige til kampe mellem divergerende ekspertvurderinger. Trods de mange forskellige temaer fra politologiske subdiscipliner demonstrerer artiklerne samlet, at bombastiske formuleringer af, hvorledes videnskab og politik hænger sammen, må afløses af detaljerede analyser af, på hvilke måder de to er forbundne. At afvise „nødvendighedens politik“ som ren og skær politik vil altså være lige så forkert som at antage dens videnskabelige autoritet. Udgangspunktet for dette temanummer er, at vi må prøve at begribe videnskab og politik *symmetrisk*: Begge skal analyseres ud fra samme præmisser – uden

forrang eller eksklusivitet til objektiv videnskab eller ren ideologi.

Peter Marcus Kristensen og Ras Tind indleder temanummeret med en detaljeret analyse af en videnspolitisk problematik, der vedrører begrebet „fredelig opstigning“ i International Politik. Artiklen kortlægger amerikanske og kinesiske forsøg på at definere begrebet „opstigning“ i relation til Kinas rolle i global sikkerhedspolitik. Casen illustrerer tydeligt, at koblingerne mellem videnskab og politik aldrig er entydige eller forudsigelige, og får desuden sat tyk streg under, at forestillinger om eksistensen af objektivitet er sociokulturelt betingede. Casper Sylvest og Rens van Munsters artikel angriber spørgsmålet om videnskabens rolle i politikformuleringen fra en historisk-normativ vinkel. Gennem en analyse af amerikansk socialvidenskab efter opfindelsen af atombomben og siden brintbomben viser de, at det videnskabelige tankerum blev indskrænket af tætte forbindelser til det amerikanske militær og statsapparat. Heraf fulgte en tendens til at fraskrive sig den *intellektuelle* tænker og i stedet fremelske *eksperten*, der føder relevant og afgrænset viden ind i et statsapparat med trang og hang til solide konklusioner. Sylvest og van Munster argumenterer for, at en gruppe intellektuelle, som selvvalgt stod uden for akademiet, udgjorde en vigtig modmagt mod ekspertificeringens forbigåelse af moralske og etiske spørgsmål. Anna Leanders artikel tager tråden om ekspertudsagn videre i en detaljeret analyse af ekspertvurderinger vedrørende gasangrebene i Syrien i 2013. Hun viser, at eksperter ikke eksisterer i en afgrænset sfære, men produceres og konstitueres i mødet med politik. Samtidig er ekspertise ikke afgrænset til den autoritative videnskabsmand/kvinde. Lægmænd med særlig viden eller den generelle befolkning kan også praktisere ekspertise og blive accepteret som centrale. Baseret på casen argumenterer Leander for, hvordan vi på én gang må forstå ekspertise som essentiel og udfordret. Denne dualisme gør dog ikke ekspertise mindre værdifuld: Tværtimod sikrer de to elementer, at udsagn ikke accepteres uden kamp, og at kampen sker som en central del af politikformuleringen. Birgit Jæger vender blikket mod (magt)relationerne mellem videnskaben og borgere

i udviklingen af nye politikker. I en analyse af, hvordan borgere søges inddraget gennem strukturerede debatter i Teknologirådet, viser hun hvordan „socialt robust viden“ søges skabt gennem politisk deliberation. Artiklen viser, at trods idealet om herredømmefri dialog forhandles videnskab og ekspertise ikke magtfrit af borgerne. I stedet bliver videnskabeligt materiale så grænsesættende for diskussionen, at man bliver efterladt med tvivl om, hvorvidt borgerinddragelsen overhovedet gør en forskel. Cecilie Glerup og Marie Chimwemwe Degnbol tager samspillet mellem videnskab og borgere i politikudvikling op fra en anden vinkel. Gennem en analyse af, hvordan videnskabelige udsagn blev anvendt i skabelsen af en kritisk bevægelse i tiden op til klimatopmødet i 2009, viser de, at videnskab bliver brugt som motor i konstruktionen af en bred folkelig bevægelse. Hvor befolkningen, ifølge aktivisterne, lider af ‘falsk konfliktualitet’, kan den objektive videnskab forene konfligerende standpunkter. Artiklen rejser spørgsmålet om, hvorvidt ideen om konsensus som betingelse for politisk forandring er rundet af Grundtvigianske traditioner, der forbinder videnskab og politik på særligt danske måder?

Bente Halkier tilbyder yderligere et perspektiv på relationen mellem videnskab og borgere. Hun kaster et blik ind i de danske køkkener og spørger på hvilken måde videnskabeligt baserede kampagner om sunde madvaner forhandles i mødet med dagligdagen og sociale netværks forventninger? Med udgangspunkt i et praksisteoretisk perspektiv viser artiklen, at der er tre basale måder at møde videnskaben på: ‘Mægtiggørelse’, ‘modstand mod

disciplinering’ og ‘lad-sig-gørlighed’. Videnskaben indoptages dermed ikke ufortyndet i de danske familiers madpraksisser og der optræder stor usikkerhed omkring validiteten af de videnskabelige råd hos mange. Lasse Folke Henriksen og Rune Møller Stahl runder temanummeret af med et blik på den økonomiske videnskab. De fokuserer på de økonomiske vismænd, og hvordan de er indlejrede i netværk, der binder store dele af den danske økonomiske, politiske og kulturelle elite sammen. Med udgangspunkt i eksisterende forskning om en klar, stabil, dansk konsensus vedrørende økonomiske spørgsmål, sandsynliggør forfatterne, at denne konsensus opretholdes og plejes gennem konstante uformelle møder, der sammenfiltrer videnskaben i praksisnetværk. Nødvendighedens politik bliver dermed måske opretholdt af disse elitenetværk?

Bidragyderne viser på forbilledlig vis, at videnskab og politik ikke kan forstås som afgrænsede sfærer med ringe forbindelse til hinanden. Langt fra. Og de viser også, at det er nødvendigt at forholde sig både vurderende og kritisk til de konkrete sammenfiltringer, hvis man skal forstå de komplicerede magtrelationer, som et senmoderne, globaliseret samfund byder på. Hvorledes „nødvendighedens politik“ er konstitueret i dette møde, vil vi lade være op til læseren at reflektere over. Givet er den i hvert fald ikke.

Trine Villumsen Berling,
Signe Blaabjerg Christoffersen og Cecilie Glerup
Temaredaktører

▶ **TEMA**

Teorier om Fred og Harmoni

Viden, Magt og Kontroversen om Kinas opstigning

Peter Marcus Kristensen

Ph.d.-studerende, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet (KU)

Ras Tind Nielsen

Assisterende forsker, NIAS – Nordisk Institut for Asienstudier, Københavns Universitet (KU)

Er kinesisk videnskab topstyret, subjektiv og begrænset af statsapparatet? Lever kinesisk International Politik-teori afsondret fra resten af verdens objektive teoriudvikling og -diskussion? Peter Marcus Kristensen og Ras Tind viser, at kinesisk international politisk teori om 'fredelig opstigning' er opstået i en skarp dialog med amerikansk magttransitionsteori. Desuden, at den er blevet til i et ofte uigennemskueligt samspil mellem universiteter, tænketanke og politikere i Kina. Artiklen viser, at skellene subjektiv/objektiv og videnskab/politik skygger for en fuld forståelse af Kinas forsøg på at etablere sig på den akademiske verdensscene.

Det store spørgsmål i forskningen om Kinas rolle i international politik (IP) er, om Kinas opstigning vil være fredelig eller ej, om Kina er en 'status quo' eller 'revisjonistisk' magt (Cheung 2008; Feng 2009; Johnston 2003, 2013; Kastner and Saunders 2012; Zhang and Buzan 2010). Spørgsmålet om 'Kinatruslen' har udviklet sig til en politisk og videnskabelig kontrovers langs teoretiske (Beckley 2011; Callahan 2008; Ikenberry 2008; Layne 2012; Legro 2007; Mearsheimer 2006) og ikke mindst nationale skel. Kontroversen har affødt teoretiske debatter internt i både USA og Kina – dog er størstedelen af argumenterne om 'Kinatruslen' blevet fremført af amerikanske forskere og politikere (eksempelvis Gertz 2000; Gries 1999; Roy 1996; Schaffer 2002; og et kritisk overblik i Pan 2004), mens kinesiske forskere og politikere har fremført alternative udenrigspolitiske begreber og teorier såsom 'Fredelig Opstigning', 'Den Kinesiske Skole' og 'Harmonisk Verden' for at imødegå trusselsbilledet (Hu 2005; Qin 2007, 2012; Ren 2008; Yu 2008; Yue 2008).

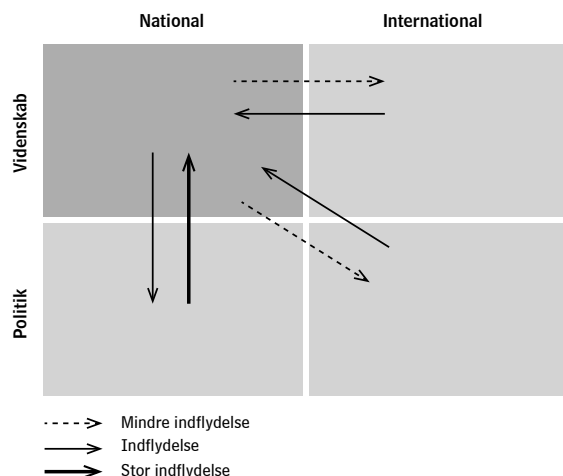
Denne artikel analyserer den kinesiske moddiskurs, hvordan den er opstået og har udviklet sig over tid. Vi fokuserer særligt på, hvordan viden produceres i grænsefladen mellem videnskab og politik, både nationalt i Kina og internationalt i relation til den amerikanske debat. Det er altså *vidensproduktionen* om Kinas opstigning, der er vores case her. Analysen søger ikke at besvare, om Kinas opstigning bliver fredelig eller ej, men opererer på et videnskabssociologisk meta-niveau, der søger at forstå samspillet mellem de sociale, politiske og intellektuelle betingelser for vidensproduktionen – snarere end dens sandhedsværdi. Vi skriver os primært ind i litteraturen om IP-disciplinens sociologi, særligt debatten om dens amerikansk/vestlige bias og muligheden for ikke-vestlig IP-teori (Bilgin 2008; D'Aoust 2012; Hoffmann 1977; International Political Sociology Forum 2009; Shilliam 2010; Tickner og Wæver 2009; Tickner 2003; Wæver 1998), snarere end litteraturen om Kinas opstigning som sådan.

Det antages ofte, at Kinas autoritære styreform, (selv)-censur og politisk kontrol over forskningsverdenen gør, at landets samfundsvidenskabelige forskning reelt reduceres til et udtryk for Kommunistpartiets præferencer. Når kinesiske forskere teoretiserer Kinas fredelige opstigning læses det som politisk propaganda. Vi argumenterer imod den konventionelle 'politikken determinerer videnskaben'-læsning af forholdet mellem politik og videnskab, ikke fordi politik aldrig påvirker forskningen, men fordi ideen om to separate sfærer – 'ren videnskab' og 'beskidt politik' – er vanskelig at opretholde. I overensstemmelse med nyere videnssociologiske teorier er vores argument, at politik og videnskab indgår i en række produktive relationer, hvor ideer hverken udvikles i den ene eller anden sfære, men i et 'tredje rum' mellem de to.

Analysen af Videnspolitiske Kontroverser

Vidensproduktionen i Kina er påvirket af den sociopolitiske kontekst og skellet mellem viden og politik er sjældent skarpt, men som de øvrige artikler i dette særnummer illustrerer, er det ikke unikt for Kina. Det væsentlige er ikke at antage *a priori*, at der er en forbindelse, men at spore forbindelsen. Videnskabsstudier handler ikke om at afsløre samfundets, politikens og magtens påvirkning af videnskaben, hvor kinesisk IP læses som falsk bevidsthed og politisk determineret. Den „nye videnssociologi“ eksempelvis ved Randall Collins, Quentin Skinner og Bruno Latour (Camic og Gross 2004) hævder netop, at vidensproduktionens sociale kontekst ikke kun handler om det ikke/udenoms-videnskabeliges forurening af en ellers ren videnskabelig sfære, men at studere de sociale og politiske praksisser i vidensproduktionens egen kontekst. Sociologiske og politologiske studier af videnskab handler ikke om at afsløre, hvordan samfundet og politikken gemmer sig i videnskaben, men om at anerkende, at de to altid hænger sammen på produktive måder. Som Latour spørger: „I en given periode, hvor længe kan du følge en politik før du bliver nødt til at forholde dig til en videnskabs detaljerede indhold? Hvor længe kan du undersøge en forskers ræsonnement før du bliver involveret i detaljerne i en politik? Et minut? Et århundrede? En evighed? Et sekund? Alt vi beder dig om, er ikke at skære tråden væk, når den fører dig gennem en række næsten usynlige overgange, fra en type element til et andet.“ (Latour 1999, 87).

Nyere videnssociologi afviser skellet mellem videnskabens 'interne' og 'eksterne' forhold (Camic and Gross 2004) og fokuserer på oversættelsesprocessen, hvor ideer udvikles i gråzonerne og rejserne mellem det 'videnskabelige' og 'politiske', mellem det 'nationale' og 'internationale'. Med risiko for at simplificere – og reificere netop de kategorier, vi søger at overkomme – er det illustrativt med en firfeltstabel bestående af de fire primære sfærer i

vores case, hvorimellem ideer 'rejser', møder modstand, omformes, afvises eller accepteres og promoveres:

Da IP-forskning i Kina er vores case, er den nationale kinesiske videnskabelige scene midtpunkt for analysen. Her formes ideer bl.a. af konkurrencen mellem forskellige kinesiske forskere. Men ideer udvikles ikke i et videnskabeligt vakuum. De påvirkes også af rejsen til og fra internationale politiske og videnskabelige arenaer såvel som national politik. Ligeledes har den nationale videnskab indflydelse den anden vej i kraft af netop IP-begreber og -teorier, der rejser til politik.

Ideen er at tage en videnspolitisk kontrovers og kortlægge dens udvikling med fokus på både begreber, aktører og institutioner. Ved at kortlægge, hvordan en række ideer og begreber rejser mellem politik og videnskab, mellem forskellige aktører og institutioner i det videnspolitiske landskab både nationalt og internationalt, demonstrerer vi, hvorfor politik og videnskab sjældent er let adskillelige sfærer. Pointen er, at det sjældent er helt tydeligt, om et begreb stammer fra forskere eller politikere, dels fordi de tidsmæssigt lanceres samtidig, men også fordi aktørerne bag begreber sjældent er enten/eller, men ofte hybrider såsom 'scholar-officials' (fx Zheng Bijian der står bag begrebet 'Fredelig Opstigning') eller politikere, der lancerer deres ideer som 'teori' (fx Præsident Hu Jintaos teori om 'Harmonisk Verden'). Institutionelle rammer gør også skellet mellem politik og videnskab vanskeligt at opretholde i praksis (Qin Yaqing, hovedfortaleren for en kinesisk skole inden for international politik, er vice-præsident for Kinas diplomatskole og Zhao Tingyang der står bag genteoretiseringen af begrebet 'Tianxia' er fra CASS, Kinas største statslige tænketank).

Disse multifacetterede overlap mellem videnskab og politik bliver ofte set som et særligt karakteristikum ved Kinas videnspolitiske setup: tusinder års tradition for konfucianske scholar-officials i bureaukratiet kombineret med en marxistisk tradition, hvor toppolitikere fra Mao til Deng lancerer egne 'teorier' og tænketanke etableret i den sovjetiske tradition med tæt kobling til det politiske lederskab. Det bliver ofte set som et udtryk for, at Kina har en særlig politiseret akademisk kultur. Vi skriver eksplicit imod denne kvasi-orientalistiske tolkning, der ser Kinas videnspolitiske setup som umodent og ikke lige så fuldt udviklet som i Vesten, som overlejret af politiske og ideologiske interesser og intet andet end en (dårlig) indikator for Kommunistpartiets intentioner. Der er ingen grund til *a priori* at antage, at kinesisk IP er mere eller mindre politisk end IP uden for Kina. Det er meget sandsynligt, at stormagtspolitiske såvel som indenrigspolitiske faktorer har haft en (omend meget overordnet) indflydelse på IP-vidensproduktionen i Kina, men der kan – og må – også være flere sociologiske faktorer, der har

ført til udviklingen af 'Fredelig Opstigning', 'Kinesisk Skole' og 'Harmonisk Verden'. Makro-politiske faktorer giver en overordnet ramme, men er over-deterministiske og fortæller os sjældent præcist, hvordan disse begreber har udviklet sig.

Nedenfor kortlægger vi i fire overordnede sektioner, hvordan de tre begreber 'Fredelig Opstigning', 'Kinesisk Skole' og 'Harmonisk Verden' har udviklet sig gennem en oversættelsesproces mellem national og international politik og videnskab. Første del starter i den amerikanske IP-disciplin i 1990'erne, hvor 'Kinatruslen' artikuleres og snart rejser ind i politik. I anden del sporer vi, hvordan den amerikansk genererede 'Kinatrusel' førte til, at en kinesisk forsker på en tænketank artikulerede moddiskursen om 'Kinas Fredelige Opstigning', der i en periode var officiel udenrigspolitik i Hu-Wen regeringen. Den tredje og primære del viser gennem en række interviews med kinesiske IP-forskere på landets universiteter, hvordan 'Fredelig Opstigning' figurerer som et centralt begreb i forskeres søgen efter en kinesisk skole, selvom det blev nedtonet fra officielt hold. Fjerde og sidste del om Zhao Tingyangs 'Tianxia' verdensbillede og Hu Jintaos vision for en 'Harmonisk Verden' bruges til at illustrere, hvordan politisk teori og teoretisk politik ofte flyder sammen.

'Kinatruslen' fra akademiet til administrationen

Hvorvidt Kina udgør en voksende trussel mod amerikanske interesser, har været et centralt spørgsmål for amerikanske forskere efter den kolde krig. Det har givet anledning til Kinatruslens-litteraturen (China Threat), som er så central for den videnspolitiske moddebat i kinesisk IP i dag. Ideen om 'Kinatruslen' opstod i midt-90'erne blandt en bred gruppe af amerikanske forskere, intellektuelle og politikere, og har økonomiske, militære, kulturelle og politiske dimensioner. Først og fremmest var den ansporet af Kinas voldsomme økonomiske vækst. Forskere i den realistiske tradition forudsagde, at Kinas økonomiske vækst nok kunne bringe fordele til Østasien, men også kunne blive starten på Kinas søgen efter „regionalt hegemoni“ og en mulig konflikt med Japan over territorielle stridigheder i det Syd- og Østkinesiske hav (Gallagher 1994; Roy 1994, 1996; Segal 1993; Wortzel 1994; Munro 1992; se også Mearsheimer 2001, der er berømt for dette argument, men formulerede det langt senere). De tidligste forskere og intellektuelle, der artikulerede Kinatruslen, skrev ofte op imod en politisk elite, der havde ignoreret Kina, og en forretningselite, der udelukkende så Kina som en mulighed for at outsource og skabe profit (Kristof 1993; Munro 1992). Men argumentet var, at Kinas opstigning som industriel og økonomisk supermagt kunne blive lige så destabiliserende som Kaiser Wilhelms Tyskland og det Japanske Imperium, fordi lan-

dets økonomiske vækst ville kunne omsættes til militære kapaciteter (Kristof 1993).

Hvad der startede som en akademisk debat om Kinas fremtidige rolle i Østasien, blev nu for alvor artikuleret som en Kinatrusel *imod USA*. Charles Krauthammer, en indflydelsesrig intellektuel, der få år forinden havde erklæret, at USA befandt sig i et „unipolært øjeblik“ (Krauthammer 1991), hævdede nu, at USA burde „inddæmme Kina“ (Krauthammer 1995). En anden fremtrædende kritiker advokerede for 'afskrækkelse' af Kina frem for Clinton-administrationens 'konstruktive engagement' som blev sammenlignet med mellemkrigstidens appeasement-politik (Waldron 1995, 1997). Men det var især tænketanks-forskeren Ross Munro fra Foreign Policy Research Institute og journalisten Richard Bernstein, der satte tonen for trusselsbilledet i deres „The Coming Conflict with China“ (Bernstein og Munro 1997, 1998), hvor de påpegede, at USA's voksende handelsbalanceunderskud med Kina skyldtes en bevidst kinesisk strategi designet til at undergrave amerikansk økonomi. Magttransitionsforskere argumenterede endvidere for, at den differentielle vækstrate mellem USA og Kina gjorde, at Kina på sigt ville 'opstige' til global stormagtsstatus og udfylde vakuummet efter Sovjetunionen – spørgsmålet var ikke, om Kina ville blive jordens mest magtfulde nation, men hvor lang tid, det ville tage (Tammen et al. 2000, 153). Et Kina i økonomisk vækst ville få større politiske ambitioner, måske endda om regionalt hegemoni, og ville på sigt blive den nye udfordrer til USA efter Sovjetunionen (Lieberthal 1995; Roy 1996). Et opstigende Kina blev set som „det primære problem for amerikansk udenrigspolitik“, selvom de færreste borgere og ledere havde indset det (Betts og Christensen 2000). Årsagen var, hævdede journalisten Bill Gertz, at truslen fra Kina satte „selve USA's nationale eksistens på spil“ (Gertz 2000, 199). Den økonomiske og militære 'Kinatrusel' var nu artikuleret i nulsums-termer vis-a-vis USA.

Men 'Kinatruslen' handlede ikke kun om økonomi og militær, men også indenrigspolitiske faktorer. Kinas ikke-demokratiske system blev set som et fundament for ustabil og revisionistisk adfærd. Ifølge dette trusselsbillede ville Kina være disponeret for at gå i krig, jo mindre demokratisk og jo mere diktatorisk det blev (Bernstein og Munro 1997). I tråd med den demokratiske fredstese uddybede Roy: „Uden intern demokratisering er der ingen basis for eksternt pacifistisk adfærd“ (Roy 1994, 157). Andre var mindre optimistiske overfor et mere demokratisk, og dermed mere populistisk, Kina, men så i stedet roden til Kinas 'revisionisme' i landets stigende nationalisme og narrativet om 'Ydmygelsens Århundrede' under vestlig og japansk imperialisme (Gries 1999; se også Kristof 2001). Som Tyskland ved århundredeskiftet, argumen-

terede Kristof, har Kina en „følelse af såret stolthed, en irriteret gigant der er blevet slået og snydt af resten af verden“ og ganske naturligt søger national genoprejsning (Kristof 1993, 70; se også Betts og Christensen 2000). Sinocentrisk nationalisme rodfæstet i den konfucianistiske civilisations overlegenhed og glorificeringen af det imperielle tributsystem kan altså udgøre „basen for kinesisk racisme“ (Gries 1999, 64). Demokratisering kunne givetvis øge nationalisternes indflydelse på udenrigspolitikken og skabe et endnu mere chauvinistisk og fremmedfjendsk Kina. Selv uden demokratisering må kommunistpartiet forsvare sin legitimitet over for nationalister, som Christensen hævdede, „eftersom Det Kinesiske Kommunistparti ikke længere er kommunistisk, må det være endnu mere kinesisk“ (Christensen 1996, 37). Stigende kinesisk nationalisme i 1990'erne var benzin på Kinatruslen.

I tråd hermed påpegede fremtrædende amerikanske forskere, at den kinesiske *kultur* øgede risikoen for konflikt. Historikeren Warren Cohen påpegede tidligt, at Kina har en unik „Riget i Midten“- eller Sinocentrisk mentalitet, hvilket ifølge ham betød, at kineserne så Kina som verdens naturlige centrum, og at „kulturel forskellighed derfra skulle betragtes som udtryk for underlegenhed“ (Cohen 1990, 3). Iain Johnstons studie af Kinas strategiske kultur gav (ikke intentionelt) blod til den kulturelle trussels-tænkning med argumentet om, at Kinas strategiske kultur var præget af parabellumparadigmet (forbered dig på krig), hvor krig ses som et konstant og tilbagevendende fænomen i international politik, og hvor brugen af fysisk vold derfor ses som den mest effektive måde at håndtere trusler (Johnston 1995). Cohen påstod i forlængelse heraf, at Kina vil blive „lige så aggressivt og ekspansionistisk som Kina altid har været, når det har været den største magt i Asien (Cohen 1997, 105). Sådanne argumenter var på linje med Samuel Huntingtons (1993, 1997) tese om 'Civilisationernes Sammenstød', der forudså konflikt som følge af indlejrede kulturelle og identitetsmæssige træk ved Kina (den konfucianske civilisation).

Kinatruslen blev adopteret af amerikanske politikere som Bob Schaffer og hybridaktører i spændingsfeltet mellem videnskab og politik som Condolezza Rice: begge talte åbent om Kinatruslen og om, at Kinas militære oprustning var rettet specifikt mod USA (Rice 2000; Schaffer 2002). Som rådgiver for guvernør George W. Bush udtalte Condolezza Rice, at „Kina er ikke en „status quo“ magt, men en der gerne vil ændre Asiens magtbalance til egen fordel. Det alene gør det til en strategisk konkurrent, ikke den „strategiske partner“, Clinton-administrationen en gang kaldte det.“ (Rice 2000, 56). Kinatruslen nåede derfor hele vejen til det Hvide Hus, hvor Bush-administrationen i dens første år indså, at et opstigende Kina

var den primære sikkerhedspolitiske udfordring for USA over de næste årtier (en korrekt vurdering, påpeger realister som Mearsheimer (2011, 33)). Det er i kontekst af denne akademiske og politiske artikulation af Kinatruslen, vi skal forstå, hvorfor kinesiske forskere og politikere har været optaget af at overbevise omverdenen om Kinas 'fredelige opstigning'. Kina 'opstiger' ikke kun i en materiel verdensorden domineret af USA, dets allierede og amerikansk-ledede institutioner, men også i en diskursiv verdensorden, hvor nye opstigende magter generelt, og Kina især, ses som potentielt destabiliserende faktorer.

'Fredelig Opstigning' fra tænketanke til partislogan

Begrebet 'Fredelig Opstigning' har sin rod i den frygt Kinas opstigning fremkaldte hos Kinas naboer og USA. Kinesiske politikere, forskere og journalister har siden midt-90'erne forsøgt at imødegå diskursen om Kinatruslen (Yee og Storey 2002, 3), men det var først med 'Fredelig Opstigning', at en moddiskurs blev formuleret. Begrebet blev efter sigende opfundet af Zheng Bijian, tidligere vicepræsident i den Centrale Partiskole, efter en rejse til USA i 2002, hvor han mødte forskere og bureaukrater i Bush-administrationen, der var bekymrede over Kinas vækst og 'Kinatruslen'. Derfor blev en task force nedsat til at „udvikle en omfattende teori om Kinas fredelige opstigning“, der kunne forsikre om Kinas intentioner om global stabilitet (Glaser og Medeiros 2007, 294). I en tale til Bo'ao Forum for Asien lancerede Zheng Bijian begrebet 'Fredelig Opstigning' for at forklare Kinas udvikling og intentioner til omverdenen (Suettinger 2004, 2). Talen imødekom eksplicit ideen om, at „en stor magts opstigning ofte resulterer i drastiske forandringer i den internationale konfiguration og verdensordenen, og kan endda starte en verdenskrig“ men også, at Kina ikke vil være ekspansiv, men „vil stræbe efter opstigning, vigtigere endda stræbe efter fredelig opstigning“ (Zheng i Suettinger 2004, 2).

Senere lancerede Zheng 'Fredelig Opstigning' til et amerikansk publikum på Harvard Universitet i 2003 og i *Foreign Affairs* (2005). Argumentet var, at Kina trods høje vækstrater stadig har en mindre økonomi end USA, særligt BNP per indbygger, og derfor fokuserer mere på at løse landets fattigdomsproblemer end på at dominere verden. Zhengs argument trak på liberal IP-teori og plussums-sprog: Kina udvikler sig gennem liberalisering, reformer og globalisering, eksemplificeret i medlemskabet af WTO, men har en række udfordringer, såsom ressourcemangel, miljøproblemer, social udvikling og uro, og særligt et opgør med den måde, stater historisk har opsteget til stormagtsstatus. Zheng forsøgte at forsikre USA og Vesten om, at Kina ikke var et nyt Tyskland

eller Japan, at Kina ikke stræber efter hegemoni, kolonisering og ekspansion, men „fred, udvikling og samarbejde med alle lande i verden“ (Zheng 2005, 22). ‘Fredelig Opstigning’ var ikke udelukkende Zheng’s opfindelse, men ifølge Suettinger en ide „der havde cirkuleret i akademiske og tænketanks-cirkler, særligt i Shanghai“ (Suettinger 2004, 3)

Zheng Bijian var dog alligevel en vigtig aktør, ikke kun som begrebsentreprenør, men fordi han som hybridaktør (scholar-official) formåede at få begrebet i cirkulation blandt topledelsen. Her peges der ofte på Zhengs professionelle erfaringer og anerkendelse som politisk teoretiker samt hans partiforbindelser til Hu Jintao, der indtil 2002 var præsident for Partiskolen, hvor Zheng var vice-præsident, såvel som hans tidligere roller som taleskriver og rådgiver for Hu Yaobang og Deng Xiaoping (Glaser og Medeiros 2007, 296-7; Suettinger 2004, 1-2). ‘Fredelig opstigning’ blev derfor hurtigt til et af Hu Jintao og Wen Jiabaos udenrigspolitiske begreber, hvilket af Kina-eksperter fremhæves som et eksempel på, hvordan udenrigspolitiske ideer kan blive udviklet i tænketanke og på universiteter. Glaser og Medeiros (2007, 292) ser endda debatten om Fredelig Opstigning som en „indikator på det udvidede politiske rum i Kina til at formulere udenrigspolitik“ og et tegn på, at forskere på landets universiteter og tænketanke ikke kun gentager regeringens slogans, men bidrager aktivt til policyformuleringen.

Hu Jintaos brug af begrebet gjorde, at en række forskningsinstitutioner, konferencer og publikationer begyndte at diskutere „teorien om Kinas fredelige opstigning“ (Suettinger 2004, 4). Fredelig opstigning blev derfor også mødt af kritik internt i Kina. Blandt modargumenterne var, at forpligtelsen til *fredelig* opstigning svækker Kinas muligheder for at afskrække Taiwanesisk uafhængighed med ufredelige midler, svækker muligheden for militær modernisering og simpelthen vil være umulig, fordi fredelig opstigning ikke har et historisk fortilfælde og vanskeliggøres af trusler fra USA, Japan og NATO. Andre kritiserede begrebet *opstigning* for at intensivere frygten blandt Kinas naboer og for at være forhastet og bryde med Deng Xiaopings råd om at vente på sin tid og skjule sine kapabiliteter (Glaser og Medeiros 2007, 302-306; Suettinger 2004, 6). Begrebet blev derfor formelt set nedtonet af partiet allerede efter et par måneder og erstattet af ‘Fredelig udvikling’, dels pga. kritikken, men efter sigende også fordi tidligere præsident Jiang Zemin og hans støtter var modstandere af begrebet (Suettinger 2004, 7-8). Kontroversen om selve begrebet er interessant, fordi den giver udtryk for, at kinesisk politik og videnskab sjældent er så monolitisk og topstyret, som det antages. Det skal dog bemærkes, at den begrebsmæssige substans i strate-

gien om ‘Fredelig Udvikling’ er uforandret og ofte bruges synonymt med ‘Fredelig Opstigning’.

‘Fredelig Opstigning’ spiller derfor stadig en stor rolle i debatter inden for kinesisk IP-forskning. Som Qin beskriver forløbet, var den akademiske debat om fredelig opstigning oprindeligt „struktureret omkring de tre mainstream amerikanske IP-teorier“ (Qin 2011, 246): hvor Kinas „realister“ var pessimistiske omkring muligheden for fredelig opstigning i et anarkisk internationalt system præget af magtpolitik; Kinas „liberale“ mente, at fredelig opstigning var mulig gennem institutioner og regelbundet samarbejde og fordi Kinas primære mål er økonomisk udvikling; Kinas „konstruktivister“ hævdede, at fredelig opstigning er mulig, fordi Kina var blevet socialiseret af det internationale samfund og har fået en identitet som status quo magt (Qin 2011, 246-8). Den kinesiske akademiske debat om ‘Fredelig Opstigning’ blev altså foretaget indenfor de teoretiske rammer af amerikansk IP. Denne situation førte til en ny debat om behovet for en ‘kinesisk skole’.

‘Fredelig Opstigning’ som kerneproblematik for en kinesisk skole

Trods det kuriøse forløb omkring ‘Fredelig Opstigning’ i politiske cirkler har begrebet fået sit eget liv i akademiske cirkler, hvor det figurerer som en kerneproblematik i kinesiske forskeres søgen efter en særegen ‘kinesisk skole’ indenfor IP-teori (Qin 2011, 245; Acharya og Buzan 2007, 290; Ren 2008, 300-301). Debatten om en kinesisk skole fokuseret på fredelig opstigning skal dog ikke udelukkende ses som et politisk projekt relateret til topledelsens behov for en udenrigspolitisk strategi – og dermed som et epifenomen determineret af politik – men bør også anskues som intellektuel politik, som en måde at positionere sig i forhold til vestlige teorier og andre kinesiske forskere. Kinesiske forskere modtog amerikanske trusselsbilleder med stor seriøsitet. Huntingtons sammenstøds-tese, Johnstons udlægning af Kinas kulturelle realisme og den demokratiske freds tænkning er alle blevet mødt af kritik fra kinesiske IP-forskere (Wang 2002, 7; Wang 2009, 106). Den amerikanske genererede Kinatrussel satte derfor ikke kun gang i debatten om fredelig opstigning, men også den bredere debat om behovet for en kinesisk skole, der kan give et alternativt, kinesisk perspektiv på international politik (Qin 2011, 249).

Den mest kendte fortalere for en kinesisk skole, Qin Yaqing (2007, 2012), antager i sin geokulturelle tilgang til IP-teori, at selvom teorier opstiller generaliserbare sandhedsudsagn med universel validitet, er de altid indlejret i en geokulturel og politisk kontekst. Den kontekst kommer til udtryk i de *spørgsmål*, der stilles. Amerikanske teorier fra neorealisme og magttransitionsteori til neoliberal in-

stitutionalisme og hegemonisk stabilitetsteori drejer sig, i Qins perspektiv om at understøtte amerikansk hegemoni. Omvendt bør kerneproblematikken i en kinesisk skole være Kinas udfordringer som opstigende stormagt, Kinas relation til det internationale samfund og særligt Kinas 'fredelige opstigning', da eksisterende teorier har vanskeligt ved at forklare, hvordan opstigende magter integreres fredeligt i det internationale samfund (Qin 2006). Fredelig opstigning skal danne den teoretiske kerne i den kinesiske skole, er argumentet, fordi kun kinesere kan forventes at stille denne type spørgsmål: „Nogle kinesiske spørgsmål kan kun besvares af kinesiske forskere. For eksempel: spørgsmålet om Kinas fredelige opstigning som antitesen til USA's svindende magt er ikke et spørgsmål, som vestlige forskere kan forventes at teste som et positivt argument. Derfor er det op til kinesiske forskere, selvbevidst, at forklare dette problem“ (Zhang Jianxin i Paltiel 2011, 10). Denne tilgang til den kinesiske skole, der kaldes issue-skolen eller 'fredelig opstigning'-skolen, støttes af mange, men er blot én blandt mange tilgange til den kinesiske skole (Kristensen og Nielsen 2010, 66-75).

Det er her, vi rejser til Kina og interviewer forskere om den kinesiske skole. Vores interviews med mere end 30 kinesiske forskere fra førende universiteter og tænketanke i Beijing og Shanghai havde netop til formål at belyse den videnspolitiske kontekst, som den kinesiske skole er indlejret i. Vi har anonymiseret interviewpersonernes identitet, bortset fra formel stilling og universitet. Interviews bruges her for bedre at forstå nuancerne og konkurrencen mellem de forskellige teoriretninger i debatten om den kinesiske skole, blandt andet 'issue-skolen' om Kinas fredelige opstigning, der skal forstås både i relation til eksisterende vestlige teorier og i relation til andre kinesiske tilgange, der bruger oldtidens kinesiske filosofi til at udvikle en kinesisk tilgang til international politik. I vores samtaler med kinesiske forskere fokuserede vi derfor særligt på, hvordan argumenter i debatten om den kinesiske skole fremsættes 'interaktionistisk', altså i relation (opposition) til hinanden og til vestlig IP. Den interaktionistiske logik er tydelig i følgende citat fra en lektor på Fudan Universitet i Shanghai, der identificerer sig med „issue-skolen“:

Vi bliver nødt til at lave en teori for at forklare, hvorfor Kina er en fredelig magt, når Kina bliver en stormagt. [...] Når vi er blevet en stormagt, er vi stadig et fredeligt land, vi bruger ikke militær magt til at håndtere internationale konflikter. Det issue behøver man en teori for at kunne forstå, for at hjælpe jer, europæere og amerikanere, med at forstå dette issue.¹

Argumentationen inddrager os (jer) som interviewere i en rolle som repræsentanter for Vesten, både Europa og USA: formålet er at „hjælpe jer“ i Vesten med at forstå, at Kina vil opstige fredeligt, fordi „jeres“ teorier ikke kan forstå fredelige magtforskydninger. Identitetsniveauet er altså „jer“ europæere og amerikanere (og implicit „jeres“ teorier), der ikke kan forstå, at Kina vil opstige fredeligt, over for „os“ kinesere, der har forstået fredelig opstigning og dermed har til opgave at teoretisere det i IP-disciplinen. I vores samtale med en anden lektor på Shanghai International Studies Universitet uddybes det, hvilke teorier der er utilstrækkelige. Vi kommer her ind i interviewet, mens samtalen drejer sig om Kinas fredelige opstigning, og vi spørger, hvorfor „eksisterende teorier“ ikke kan forklare det:

Faktisk, ved I, har den realistiske IP-teori det meget svært ved at forklare hvordan en opstigende magt kan opstige fredeligt. I ved magttransitionsteori hævder, at i en periode med magttransition eller magtparitet er der en fare for, at den opstigende magt vil ty til krig eller vold. [...] Så mange kinesiske forskere mener, at Kina ikke vil følge erobningsvejen. Faktisk vil retningen på Kinas udvikling primært benytte sig af økonomisk udvikling, national økonomisk udvikling, den åbne dørs politik og engagere det internationale samfund. Vi vil ikke bruge vold, ikke besætte kolonier eller etablere en indflydelsesfære. Sådanne ting. Det var den primære motivation bag kinesiske IP-forskeres forsøg på, at etablere deres egen IP-teori.²

Bemærk, hvordan spørgsmålet om eksisterende teorier bliver simplificeret til realistiske teorier, og herunder hvordan realisme simplificeres til magttransitionsteori. Dermed får „eksisterende teorier“ vanskeligt ved at forklare Kinas fredelige opstigning og afvises som utilstrækkelige. Samtidig fremstilles „fredelig opstigning“ som et problem, kun en kinesisk teori kan forklare, og et spørgsmål, kun kinesere ville stille. Dette retoriske træk skaber altså et „uløst puzzle“, og fra et videnskabssociologisk perspektiv kan det netop ses som en vigtigere besiddelse end løste puzzles (Collins 1998, 32). Som en fortaler for issue-skolen bemærker, er nye uløste problemer få: „Jeg tror alle problemerne blev fundet af vestlige forskere først. Intet er tilbage til os.“ Når forskere fremstiller fredelig opstigning som et uløst puzzle, skal det derfor ikke ses udelukkende som et politisk determineret projekt, men også et forsøg på at skabe en empirisk niche for en kine-

sisk skole – noget, kun kinesere kan forstå. Selvom fredelig opstigning også blev omfavnet af Kinas topledere, er det altså værd at fremhæve, at forskeres omfavnelser af Fredelig Opstigning også skal ses som et akademisk træk imod vestlige (realistiske) teorier og Kinatrusselsteorier såvel som en brugbar position i den akademiske debat om den kinesiske skole. Bemærk for eksempel, hvordan en anden forsker argumenterer imod Qin Yaqing og Yan Xuetongs tilgang, der bruger oldtidens kinesiske filosofi og kultur til at konstruere en kinesisk skole:

Så jeg mener, Kina har behov for en teori til at forklare, hvorfor Kina kan udvikle sig fredeligt og opnå en fredelig opstigning. Men du kan ikke finde en teori til at forklare det. Fordi i realismen kan du finde, at alle opstigende magter vil få en konflikt med hegemonen. Så sagde Kina, vi har brug for en fredelig opstigningsproces. Folk siger, 'er det muligt?' Det betyder, at vi bliver nødt til at udvikle en ny teori og kan ikke hvile på eksisterende teorier. [...] Jeg tror den eneste måde, du kan gøre det, er ved at kigge tilbage på de seneste tre årtiers historie. Vi har haft en meget succesfuld udvikling i de sidste tre årtier og denne udvikling er fredelig [...] Jeg synes Qin Yaqing og Yan Xuetong begge...bare er det samme. [...] Jeg tror de problemer, vi står over for i dag, er langt mere komplicerede. Det er en totalt anderledes verden, nutidens Kina og oldtidens Kina. Alle de ideer, der blev udviklet af klassikerne, kan ikke fuldt ud bruges til at hjælpe og forstå nutidens virkelighed.³

Ved at stille sig i opposition til prominente forskere, som Qin Yaqing og Yan Xuetong, der bruger oldtidens kinesiske kultur og filosofi til at konstruere en kinesisk teori, forsøger denne unge forsker at skabe en distinkt intellektuel position. Selvom fredelig opstigning er et politisk begreb, er der altså ikke tale om, at forskning om fredelig opstigning er så politisk kontrolleret, at den er helt homogen. Der er uenighed og debat blandt kinesiske forskere. Det er derfor problematisk at forstå teoretiseringen af Fredelig Opstigning som enten rent akademisk (at bidrage til disciplinens forståelse af Kina og opstigende magter generelt) eller rent politisk (at hjælpe Kina med at opstige fredeligt). Faktisk hæmmer skellet mellem magt og viden, politik og akademiet, som to separate sfærer mere end det gavner forståelsen af den kinesiske debat. Ønsket om en kinesisk skole er ikke nødvendigvis politisk bestillingsarbejde, hos mange forskere bundet det i en politisk teoriforståelse inspireret af marxisme og kritisk teori.

Marxistisk IP-teori spiller generelt en mindre rolle i Kina, end man kunne forvente i et land styret af et kommunistparti og hvor centrale IP-institutioner oprindeligt blev etableret efter Sovjetisk forbillede. Marxismen er dog til stede som meta-teori, hvilket gør skellet mellem teori og politik endnu mere sløret. Hvis den klassiske marxismes meta-teori var, at teori skal vejlede praksis, og at de hegemoniske teorier altid er hegemonens (eller den hegemoniske klasses) teorier, så er konsekvensen for kinesisk IP, at Kina ikke kan hvile på eksisterende amerikanske teorier, men må udvikle sin egen. Dette praktiske, politiske og emancipatoriske teoribegreb er blevet karakteriseret som et særligt karakteristika ved kinesisk IP på grund af marxismens tidlige indflydelse. Modsat „Vestlig epistemologi“, hvor teoriens funktion er at „forklare og forudsige“, er det kinesiske teoribegreb ideologisk: teori skal instruere politisk praksis på den „rigtige“ måde og skal være normativ og „revolutionær“ frem for „tom“ (Geeraerts og Men 2001, 252). Et klassisk marxistisk argument for en kinesisk skole findes hos Wang Yiwei, der kalder eksisterende IP-teorier for „vulgære“, fordi de fremstilles som universelle, men egentlig er vestlige teorier, repræsenteret af Anglo-Amerika, der forklarer vestlig historie, løser Vestens problemer og legitimerer det vestlige internationale system. Vulgære IP-teorier skal modsvares af den kinesiske skole, der automatisk vil komme til verden, når Kina dominerer verdens produktivkræfter (Wang 2007, 191, 208).

Det er problematisk at tale om ét kinesisk teoribegreb – der er også konkurrence og uenighed på dette plan – men det marxistisk inspirerede teoribegreb er en faktor, der kan få kinesisk IP til at se mere politisk determineret ud, end det er. Forskeres søgen efter en kinesisk skole behøver altså ikke skyldes politisk bestillingsarbejde fra politbureauet, men derimod at de opererer med et teoribegreb, hvor det er videnskabens mest grundlæggende opgave at forandre verden. Nogle forskere engagerer direkte Robert Cox' kritiske teori for at lave et lignende argument: „teori er for nogen og et bestemt formål[...] vi skal holde for øje at vi har et ansvar eller en pligt til at skabe en kinesisk IP-skole.“⁴ Logikken er klar ifølge Qin Yaqing: hvis teorier altid er for nogen og et bestemt formål, særligt USA og bevarelsen af amerikansk hegemoni (Qin 2006), så skal Kina have sin egen „store ide“, der tjener det nationale formål at få en større rolle i verden gennem fredelig opstigning (Qin 2007, 328, 2011, 474). I forlængelse af dette Coxianske argument bliver afvisningen af eksisterende teorier ligefrem automatisk, da de jo varetager andre landes interesser. Målet bliver at udvikle teorier, der kan hjælpe Kinas udenrigspolitik. Teorier, der kommer fra 'os', ikke 'dem' (Callahan 2001). Som en lektor på Fudan Universitet udtrykte det „Jeg mener, at

vestlig teori kan forklare brede issues. Men vores problem er at bygge vores egen teori. Den teori er forskellig fra vestlige teorier.⁴⁵

Denne ligefremme bevidsthed om politisk teori/teoretisk politik gennemsyner også den politiske ledelses lancering af teorier. Efter den mindre succesfulde introduktion af 'Fredelig opstigning' blev begrebet 'Harmonisk verden' søsat i forsøg på at forklare Kinas fredelige intentioner og samtidig lancere en kinesisk vision for verdensorden. Hu Jintaos lancering af 'Harmonisk verden' skete samtidig med en ny tendens i kinesisk IP, der trækker på traditionel kinesisk kultur og filosofi for at forklare Kinas identitet, intentioner og vision for omverdenen.

'Harmonisk Verden' og 'Tianxia' – skellet mellem politik og videnskab nedbrydes

'Harmonisk verden' tilskrives normalt både tidligere præsident Hu Jintao og Yu Keping, professor ved Peking Universitet og leder af Central Komiteens Oversættelsesbureau, endnu en hybridaktør (Callahan 2008, 758; Glaser og Medeiros 2007, 294). 'Harmonisk Verden' trækker eksplicit på traditionel, kinesisk kultur om harmoni og fred (Callahan 2008) og beskriver en verden præget af forskellighed, men samtidig harmoni, fred og fælles fremskridt. En 'Harmonisk verden' er ifølge Hu baseret på 4 punkter. For det første må sikkerhed gentænkes som et fælles, gensidigt begreb frem for et individuelt, nationalt begreb som under den Kolde Krig. For det andet må gensidigt samarbejde ophøjes som princip for at sikre fælles fremskridt. For det tredje må internationale værdier og normer gentænkes, så de tillader, at civilisationer med forskellige værdisæt kan sameksistere i harmoni og fordragelighed. Ingen civilisations værdier vejer tungere end andres. For det fjerde bør FN reformeres, så udviklingslandene får en større stemme (Hu 2005). 'Harmonisk verden' kan altså, ligesom 'Fredelig Opstigning', læses som defensiv image-pleje og en reaktion på Kinatruslen (sikkerhed som fælles, gensidigt begreb; samarbejde som bærende princip), men også som en mere proaktiv kinesisk vision for en foretrukket verdensorden, hvor Kinas ikke-demokratiske system og kultur har en legitim plads (værdier og normer bør relativiseres). Begrebet er blevet set som et udtryk for topledelsens behov for en ny diskurs til at give retningslinjer for Kinas globale interesser og mere aktive rolle i verden i det 21. århundrede (Zheng and Tok 2007).

Ved nærmere eftersyn viser det sig dog, at 'Harmonisk verden' ikke er 'ren politik'. Begrebet har tydelige tråde til videnskabelige debatter, og inspirationskilderne er langt bredere end først antaget. William Callahan hævder, at Hu var inspireret af filosofen Zhao Tingyang's tænkning om Tianxia-systemet ('Alt under himlen'-systemet)

og Konfucianske ideer om harmoni: „Tianxias utopiske temaer resonerer med Beijings seneste udenrigspolitiske narrativ: 'harmonisk verden'. Kun 5 måneder efter at [Zhao Tingyangs] „The Tianxia System“ blev udgivet, udlagde præsident Hu Jintao sin 4 punkts plan for en 'Harmonisk Verden' i FN i September 2005“ (Callahan 2008, 758). Vi interviewede derfor Zhao Tingyang for at høre mere om Tianxia-systemet og den mulige inspiration til Hu Jintao. Tianxia er ifølge Zhao inspireret af Kinas udenrigspolitiske praksis under Zhou dynastiet (1046 BC-256 BC) og det Sinocentriske tribut-system (221 BC – 1800 AD). Som han forklarer i interviewet:

Tianxia har et princip, som I ved er det meget berømt nu, det er princippet om harmoni. Det er et meget gammelt princip, men i disse år er det blevet berømt, regeringen i Beijing har sagt det igen og igen. Faktisk er det en del af Alt under himlen-teorien. Kernen af princippet om harmoni er, hvad jeg har kaldt det Konfucianske fremskridt – at lade alle universelt få gavn.⁶

Tianxia-systemets ontologi organiserer politisk rum i koncentriske cirkler fra et civiliseret centrum (Riget i Midten) til en barbarisk periferi. Frem for Westfalske principper om *suverænitets-lighed-anarki*, hvor magtbalance giver stabilitet, er argumentet, at det asiatiske Tianxia-systems *orden-ulighed-hierarki* giver stabilitet (Wang 2009, 114). Zhaos arbejde er udtryk for en bredere tendens til at teoretisere klassisk kinesisk filosofi og kultur, særligt konfucianisme i international politik (Qin 2009, 197). Flere kritikere hævder, at disse studier af klassisk kinesisk kultur har givet inspiration til regeringens udenrigspolitik og den kulturelle drejning i 'Harmonisk Verden'. Zhaos teori er derfor blevet kritiseret for at give det ideologiske grundlag for et nyt sinocentrisk hierarki (Callahan 2008). Selv mener Zhao dog ikke, at hans teori er politisk motiveret, men at han som filosof bidrager med et holistisk og harmonisk alternativ til vestlige perspektiver på international politik (Kristensen og Nielsen 2010: 68). Men politik og videnskab er igen forbundet på forunderlige måder.

Traditionel kultur bliver ikke kun teoretiseret pga. elitens behov for en udenrigspolitisk strategi, men skal også ses som intellektuelt våben mod Kinatrussels-litteraturen. Det er i modstand mod den kulturelle Kinatrusel, hævder Wang, at kinesiske forskere teoretiserer de fredelige og harmoniske elementer i kinesisk kultur – for at bevise at den kinesiske civilisation er fredelig (Wang 2009, 107). Den prominente IP-forsker Yan Xuetong foreslog derfor, at „vi må støtte de pågående nationale

studier [guoxue] ... Nationale studier vil hjælpe folk til ordentligt at forstå den kinesiske kulturs rolle, at forstå hvor storartet kulturen er“ (Yan 1996, kapitel 9). Den form for intellektuel nationalisme, der ligger i *guoxue*, resonerer med Hus politiske begreb om ‘Harmonisk verden’, men det er lige så sandsynligt, at det er politikere, som er inspireret af den intellektuelle bevægelse, som den anden vej rundt. Ifølge Callahan var Yans forslag inspiration for regeringens *soft power* strategi i det Nationale Forsvars White Paper fra 1998 (Callahan 2005, 275). Ligeledes foreslog IP-forsker på Fudan Universitet, Wang Huning at bruge traditionel kultur som blød magt (Glaser og Murphy 2009, 12; Li 2008, 292). Wang Huning blev senere medlem af Kommunistpartiets Centralkomites Sekretariat, leder af det centrale policy-forsknings kontor, en af de 25 medlemmer af politbureauet, efter sigende i spil til en toppost under overgangen til Xi Li-regeringen og i dag en af de mest indflydelsesrige udenrigspolitiske rådgivere i Kina (China Vitae 2014; Page 2013). Der er ingen tvivl om, at regeringen bruger *guoxue* og studier af Konfucianisme i sin *soft power* strategi (Bell 2009; Callahan 2008, 758-759; Glaser og Murphy 2009; Li 2008, 308; Yan 2008, 162) ligesom hundredevis af Konfucius-institutter er blevet oprettet verden over for at promovere Konfucianske ideer om fred og harmoni.

Selvom kinesiske politikere og forskere forsøger at tale imod den amerikanske Kinatrussels-diskurs med både ‘fredelig opstigning’, den ‘kinesiske skole’ og ‘harmonisk verden’, har USA indtil videre domineret diskursen. Debatten om Kinatrusslen kan ligefrem læses som en amerikansk identitetsdiskurs præget af angsten for USA’s forfald og en post-amerikansk verden. Her castes Kina som truende Anden, det konstitutive ydre, der er med til at konstruere USA’s exceptionalistiske identitet (Pan 2004). Her er selv en teori om fredelig opstigning en paradoksal måde at imødekomme amerikansk hegemoni i IP-disciplinen, fordi den fortsat opererer på et diskursivt terræn defineret af en amerikansk angst for nye udfordrere mod USA’s position (Zhang 2007, 113). Selvom kinesiske forskere og politikere forsøger at lancere nye begreber, tager den reaktive og forsikrende moddiskurs udgangspunkt i de samme begreber og antagelser som den amerikanske trusseldiskurs bruger (status quo eller revisionist, fredelig opstigning eller ej osv.)

Kinesiske forskere og journalister har derfor opfordret til at øge Kinas „diskursive magt“. (Bandurski 2011, 2012) samt at kinesiske forskere bør „have tillid til deres egen civilisation for at promovere dannelsen af ‘kinesisk diskursiv magt’ og den ‘kinesiske skoles’ opstigning.“ (Pan i Callahan 2013, 82; se også Zhao 2011). Det nyeste begreb ‘China dream’, fremsat af præsident Xi Jinping i november 2012, kan ses som et forsøg på at skabe

en kinesisk vision for verden, som ikke kun taler tilbage til Kinatrussels-diskursen. Xi’s ‘Kinadrøm’ handler om ‘genoprejsningen’ (rejuvenation) af Kina som en historisk ydmyget nation til et stærkt (økonomisk, politisk, diplomatisk, videnskabeligt, militært), civiliseret (rig kultur, høj moral), harmonisk (lighed og venskab blandt sociale klasser) og smukt Kina (sundt miljø) (Kuhn 2013). Også Kinadrømmen er et begreb, der ikke udelukkende er politisk, men har sine rødder i civilsamfundet og intellektuelle lige fra den konservative oberst Liu Mingfus bog fra 2010, *Kinadrømmen: Stormagtstænkning og Strategi i den Post-Amerikanske Æra*, til den liberale avis *Southern Weekend*, der uddelte China Dreamer awards i 2010 (Callahan 2012, 254). Selvom Kinadrømmen er endnu et forsøg på at konstruere et *kinesisk* policybegreb, taler også dette begreb tilbage til USA, fordi det både er inspireret af og taler op imod den amerikanske drøm. Som det seneste skud på stammen af udenrigspolitiske begreber vil ‘Kinadrømmen’ være et oplagt tema for videre forskning i de videnspolitiske diskurser i Kina.

Referencer

- Acharya, Amitav, og Barry Buzan. 2007. „Why is there no non-Western international relations theory? An introduction“. *International Relations of the Asia-Pacific* 7(3): 287-312.
- Bandurski, David. 2011. „Paper slams Google for hacking accusations“. *China Media Project*. <http://cmp.hku.hk/2011/06/03/12992/> (20. November 2013).
- . 2012. „Where does soft power begin?“ *China Media Project*. <http://cmp.hku.hk/2012/06/25/24430/> (20. November 2013).
- Beckley, Michael. 2011. „China’s Century? Why America’s Edge Will Endure“. *International Security* 36(3): 41-78. http://dx.doi.org/10.1162/ISEC_a_00066.
- Bell, Daniel A. 2009. „War, Peace, and China’s Soft Power: A Confucian Approach“. *Diogenes* 56(1): 26-40.
- Bernstein, Richard, og Ross H. Munro. 1997. „The Coming Conflict with America“. *Foreign Affairs* 76(2).
- . 1998. *The Coming Conflict with China*. Vintage Books.
- Betts, Richard K., og Thomas J. Christensen. 2000. „China: Getting the questions right“. *The National Interest* 2001.
- Bilgin, Pinar. 2008. „Thinking past ‘Western’ IR?“ *Third World Quarterly* 29(1): 5-23.
- Callahan, William. 2001. „China and the Globalisation of IR Theory: discussion of ‘Building International Relations Theory with Chinese Characteristics’“. *Journal of Contemporary China* 10: 75-88.
- . 2005. „Nationalism, Civilization and Transnational Relations: the discourse of Greater China“. *Journal of Contemporary China* 14(43): 269-89.
- . 2008. „Chinese Visions of World Order: Post-hegemonic or a New Hegemony?“ *International Studies Review* 10(4): 749-61.
- . 2012. „Shanghai’s alternative futures: The World Expo, citizen intellectuals, and China’s new civil society“. *China Information* 26(2): 251-73.
- . 2013. *China Dreams: 20 Visions of the Future*.
- Camic, Charles, og Neil Gross. 2004. „The New Sociology of Ideas“. I *The Blackwell Companion to Sociology*, red. Judith R. Blau. Oxford, UK: Blackwell Publishing Ltd.

- Cheung, Gordon C.K. 2008. „International Relations Theory in Flux in View of China's 'Peaceful Rise'“. *The Copenhagen Journal of Asian Studies* 26(1): 5-21.
- China Vitae. 2014. „China Vitae: Biography of Wang Huning“. *China Vitae*. http://www.chinavitae.com/biography/Wang_Huning%7C3538 (24. Februar 2014).
- Christensen, Thomas J. 1996. „Chinese Realpolitik“. *Foreign Affairs* 75(5): 37-52.
- Cohen, Warren I. 1990. *America's Response to China: A History of Sino-American Relations*. New York: Columbia University Press.
- Collins, Randall. 1998. *The Sociology of Philosophies: A Global Theory of Intellectual Change*. Cambridge and London: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Confucius Institute. 2010. „HanBan-Confucius Institute/ClassRoom-About Confucius Institute/ClassRoom“. http://english.hanban.org/node_10971.htm.
- D'Aoust, Anne-Marie. 2012. „Introduction to the sociology/ies of international relations“. *Journal of International Relations and Development* 15(1): 90-97.
- Feng, Huiyun. 2009. „Is China a Revisionist Power?“ *Chinese Journal of International Politics* 2(3): 313-34.
- Gallagher, Michael G. 1994. „China's Illusory Threat to the South China Sea“. *International Security* 19(1): 169.
- Geeraerts, Gustaaf, og Jing Men. 2001. „International Relations Theory in China“. *Global Society* 15(3): 251-76.
- Gertz, Bill. 2000. *The China Threat: How the People's Republic Targets America*. Washington, DC: Regnery Pub.
- Glaser, Bonnie S, og Evan S Medeiros. 2007. „The Changing Ecology of Foreign Policy-Making in China: The Ascension and Demise of the Theory of „Peaceful Rise““. *The China Quarterly* 190: 291-310.
- Glaser, Bonnie S., og Melissa E. Murphy. 2009. „Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate“. I *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States: Competition and Cooperation in the Developing World, a Report of the CSIS Smart Power Initiative*, red. Carola McGiffert. Washington, D.C.: Center for Strategic and International Studies.
- Gries, Peter Hays. 1999. „A 'China threat': Power and passion in Chinese 'face nationalism'“. *World Affairs* 162(2): 63-75.
- Hoffmann, Stanley. 1977. „An American Social Science: International Relations“. *Daedalus* 106(3): 41-60.
- Hu, Jintao. 2005. *Build Towards a Harmonious World of Lasting Peace and Common Prosperity*. New York: Speech at the Plenary Meeting of the United Nations' 60th Session, September 15, 2005.
- Huntington, Samuel P. 1993. „The Clash of Civilizations?“ *Foreign Affairs* 72(3): 22-49.
- . 1997. *The clash of civilizations and the remaking of world order*. Simon and Schuster.
- Ikenberry, John. 2008. „The Rise of China and the Future of the West: Can the Liberal System Survive?“ *Foreign Affairs* 87(1): 23.
- International Political Sociology Forum. 2009. „International Political Sociology Beyond European and North American Traditions of Social and Political Thought Introduction“ red. Jef Huysmans og Ole Wæver. *International Political Sociology* 3(3): 327-327.
- Johnston, Alastair Iain. 1995. *Cultural realism: strategic culture and grand strategy in Chinese history*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- . 2003. „Is China a Status Quo Power?“ *International Security* 27(4): 5-56.
- . 2013. „How New and Assertive Is China's New Assertiveness?“ *International Security* 37(4): 7-48.
- Kastner, Scott L, og Phillip C Saunders. 2012. „Is China a Status Quo or Revisionist State? Leadership Travel as an Empirical Indicator of Foreign Policy Priorities“. *International Studies Quarterly* 56(1): 163-77.
- Krauthammer, Charles. 1991. „The Unipolar Moment“. *Foreign Affairs* 70(1): 23-33.
- . 1995. „Why We Must Contain China“. *Time Magazine*.
- Kristof, Nicholas D. 1993. „The rise of China“. *Foreign Affairs* 72(5): 59-74.
- . 2001. „Fruits of Democracy; Guess Who's a Chinese Nationalist Now?“ *New York Times*.
- Kuhn, Robert Lawrence. 2013. „Xi Jinping's Chinese Dream“. *The New York Times*. <http://www.nytimes.com/2013/06/05/opinion/global/xi-jinpings-chinese-dream.html> (21. November 2013).
- Latour, Bruno. 1999. *Pandora's hope: essays on the reality of science studies*. Harvard University Press.
- Layne, Christopher. 2012. „This Time It's Real: The End of Unipolarity and the Pax Americana“. *International Studies Quarterly* 56(1): 203-13.
- Legro, Jeffrey W. 2007. „What China Will Want: The Future Intentions of a Rising Power“. *Perspectives on Politics* 5(03): 515-34.
- Li, Mingjiang. 2008. „China Debates Soft Power“. *Chinese Journal of International Politics* 2(2): 287-308.
- Lieberthal, Kenneth. 1995. „A new China strategy“. *Foreign Affairs*: 35-49.
- Mearsheimer, John. 2001. *The tragedy of great power politics*. WW Norton & Company.
- . 2006. „China's unpeaceful rise“. *Current History* 105(690): 160.
- . 2011. „Imperial by design“. *The National Interest* (111): 16-34.
- Munro, Ross H. 1992. „Awakening Dragon: The Real Danger in Asia is from China“. *Policy Review*: 10-17.
- Page, Jeremy. 2013. „The Wonk With the Ear of Chinese President Xi Jinping“. *Wall Street Journal*. <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424127887323728204578513422637924256?mod=itp&mg=reno64-wsj&url=http%3A%2F%2Fonline.wsj.com%2Farticle%2F10001424127887323728204578513422637924256.html%3Fmod%3Ditp> (24. Februar 2014).
- Paltiel, Jeremy. 2011. „Constructing Global Order with Chinese Characteristics: Yan Xuetong and the Pre-Qin Response to International Anarchy“. *The Chinese Journal of International Politics* 4(4): 375-403.
- Pan, Chengxin. 2004. „The 'China Threat' in American Self-Imagination: The Discursive Construction of Other as Power Politics“. *Alternatives: Global, Local, Political* 29(3): 305-31.
- Qin, Yaqing. 2007. „Why is there no Chinese international relations theory?“ *International Relations of the Asia-Pacific* 7(3): 313-40.
- . 2009. „Development of International Relations Theory in China“. *International Studies* 46(1-2): 185-201.
- . 2011. „Development of International Relations theory in China: progress through debates“. *International Relations of the Asia-Pacific* 11(2): 231-57.
- . 2012. „The Possibility and Inevitability of a Chinese School of International Relations Theory“. I *China Orders the World: Normative Soft Power and Foreign Policy*, Woodrow Wilson Center.
- Ren, Xiao. 2008. „Toward a Chinese school of International Relations“. I *China and the new international order*, red. Gungwu Wang og Yongnian Zheng. London and New York: Routledge.
- Rice, Condoleezza. 2000. „Promoting the national interest“. *Foreign Aff.* 79: 45.
- Roy, Denny. 1994. „Hegemon on the Horizon? China's Threat to East Asian Security“. *International Security* 19(1): 149-68.
- . 1996. „The 'China Threat' Issue: Major Arguments“. *Asian Survey* 36(8): 758-71.

- Schaffer, Bob. 2002. „Remarks on the Threat from China“. https://www.fas.org/irp/congress/2002_cr/h031402.html (20. November 2013).
- Segal, Gerald. 1993. „The coming confrontation between China and Japan?“ *World Policy Journal* 10(2): 27-33.
- Shilliam, Robbie. 2010. *International Relations and Non-Western Thought: Imperialism, Colonialism and Investigations of Global Modernity*. London: Taylor & Francis.
- Suettinger, Robert L. 2004. „The rise and descent of „peaceful rise““. *China Leadership Monitor* 12(2).
- Tammen, Ronald et al. 2000. *Power Transitions – Strategies for the 21st century*. New York: Sage.
- Tickner, Arlene. 2003. „Seeing IR Differently: Notes from the Third World“. *Millennium: Journal of International Studies* 32(2): 295-324.
- Tickner, Arlene, og Ole Wæver. 2009. *International Relations Scholarship Around the World*. London: Routledge.
- Waldron, Arthur. 1995. „Deterring China“. *Commentary Magazine*.
 --- . 1997. „How Not to Deal with China“. *Commentary Magazine*.
- Wang, Jisi. 2002. „International Relations Studies in China Today“. *Ford Foundation, International Relations in China: A Review of Ford Foundation Past Grant-making and Future Choices*: 1-25.
- Wang, Yiwei. 2007. „Between Science and Art: Questionable International Relations Theories“. *Japanese Journal of Political Science* 8(2): 191-208.
 --- . 2009. „China: Between copying and constructing“. I *International Relations Scholarship Around the World*, red. Arlene Tickner og Ole Wæver. London and New York: Routledge, 120-33.
- Wortzel, Larry M. 1994. „China pursues traditional great-power status“. *Orbis* 38(2): 157-75.
- Wæver, Ole. 1998. „The Sociology of a Not So International Discipline: American and European Developments in International Relations“. *International Organization* 52(4): 687-727.
- Yan, Xuotong. 1996. *Analysis of Chinese National Interests*.
 --- . 2008. „Xun Zi’s Thoughts on International Politics and Their Implications“. *Chinese Journal of International Politics* 2(1): 135-65.
- Yee, Herbert S., og Ian Storey. 2002. *The China threat: perceptions, myths and reality*. Routledge.
- Yu, Bin. 2008. „China’s Harmonious World: Beyond Cultural Interpretations“. *Journal of Chinese Political Science* 13(2): 119-41.
- Yue, Jianyong. 2008. „Peaceful Rise of China: Myth or Reality?“ *International Politics* 45(4): 439-56.
- Zhang, Xiaoming, og Barry Buzan. 2010. „Correspondence: Debating China’s Peaceful Rise“. *The Chinese Journal of International Politics* 3(4): 447-60.
- Zhang, Yongjin. 2007. „Politics, Culture, and Scholarly Responsibility in China: Toward a Culturally Sensitive Analytical Approach“. *Asian Perspective* 31(3): 103-24.
- Zhao, Kejin. 2011. „China’s Rise and Its Discursive Power“. *Paper presented at APSA convention 2011*.
- Zheng, Bijian. 2005. „China’s ‘peaceful rise’ to great-power status“. *Foreign Affairs*: 18-24.
- Zheng, Yongnian, og Sow Keat Tok. 2007. „‘Harmonious Society’ and ‘Harmonious World’: China’s Policy Discourse under Hu Jintao“. *University of Nottingham China Policy Institute Briefing Series* (26).

Noter

1. Interview, Fudan Universitet, 17.03.2010.
2. Interview, Shanghai International Studies Universitet, 12.03.2010.
3. Interview, Peking Universitet, 02.03.2010.
4. Interview, Shanghai International Studies University, 12.03.2010.
5. Interview, Fudan Universitet, Shanghai, 10.03.2010.
6. Interview, Chinese Academy of Social Science, 02.03.2010.

Ekspertens brød, den intellektuelles død?

Politik, viden og teknologi under den nukleare revolution

Rens van Munster

Seniorforsker, Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS)

Casper Sylvest

Lektor, Institut for Historie, Syddansk Universitet (SDU)*

Er der forskel på „en ekspert“ og „en intellektuel“? Hvilken rolle tillægges eksperten og den intellektuelle i den offentlige debat – og hvilken rolle bør de tillægges? Dette er centrale spørgsmål i dag, hvor der er stor politisk efterspørgsel efter ekspertudsagn, mens den intellektuelle efterhånden har trange kår. I hvert fald ifølge Casper Sylvest og Rens van Munster. I et historisk studie af tiden kort efter opfindelsen af atom- og brintbomben viser de, hvordan intellektuelle, som stod udenfor det etablerede akademi, satte gang i kritiske offentlige debatter om moral og nye teknologier.

Introduktion

Et anerkendt historisk værk fra 1973 om Frankfurterskolens oprindelse og tidlige udvikling indledes med følgende udsagn: „Det er blevet almindeligt i den moderne verden at opfatte den intellektuelle som fremmedgjort, utilpasset og misfornøjet“ (Jay, 1973, 1). Fyrré år senere er der fortsat noget om snakken. I løbet af det 20. århundrede forandrede „den videndes“ rolle i politik betydeligt. Årsagerne hertil skal findes i en bredere samfundsmæssig udvikling, der ikke begrænser sig til karakteren af den offentlige debat eller politisk kommunikation – de faktorer er selvsagt vigtige, men de er indlejret i nogle større historiske tendenser, der også indbefatter omfattende teknologiske og videnskøkonomiske forandringer.

I denne artikel stiller vi skarpt på den labyrinthiske sammenhæng mellem viden og politik, som den udfoldede sig under den nukleare revolution. Termen anvendes her som en samlebetegnelse for de omfattende politiske og samfundsmæssige nybrud særligt i international politik og militær strategi som opfindelsen af atom- og siden brintbomben medførte i perioden fra ca. 1945-1965. Ikke

mindst, vil vi hævde, havde særligt revolutionens anden fase en betydelig effekt på, hvordan politisk relevant viden blev opfattet, hvem der kunne hævdes at besidde troværdig viden, hvor den blev produceret, og hvordan den blev kommunikeret.¹ Vores historiske analyse af de teknologiske, videnskøkonomiske og politiske forandringer under den nukleare revolution – og af modreaktioner og utilsigtede effekter – indeholder et normativt sigte og en politisk teoretisk udfordring. Der er naturligvis ingen nemme genveje eller læresætninger at finde i historien, men i undersøgelsen af den nukleare revolution får vi et særligt stærkt billede på et centralt paradoks i moderne politik; nemlig det forhold, at modernitetens intense samspil mellem viden, teknologi og politik i vid udstrækning er defineret ved specialiseret, problemløsende viden, mens samspilletts effekter – i forhold til fx sikkerhedspolitik, klimaforandringer eller bioetik – fordrer en holistisk, normativ og kritisk analyse, der har svære kår i den aktuelle videnskøkonomi.

Analysen viser, hvordan vidensproduktion både blev militariseret og tættere knyttet til politisk autoritet under den nukleare revolution, hvilket havde en væsentlig betydning for den rolle, „den vidende“ kunne spille i politik. Perioden er, hævder vi, særligt vigtig for at forstå et skifte i idealbillede og politisk indflydelse væk fra „den intellektuelle“ og i retning af „eksperten“. Lad det være sagt med det samme: Der var (og er) naturligvis modtendenser. En stor del af periodens måske væsentligste dissekering og kritik af den nukleare revolution og dens konsekvenser fandt imidlertid sted i marginen af eller endog uden for den etablerede og institutionaliserede viden(skab)produktion. Vi peger i denne sammenhæng på en gruppe af tænkere (som vi kalder nukleare realister), for hvem den nukleare revolution også fungerede som katalysator for nye, globale politiske visioner, der rakte ud over og søgte at underminere det ideologiske rationale bag natio-

nal sikkerhed og opbygningen af det militær-industrielle kompleks særligt i USA. Artiklen indledes med en kort historisk skitse af forholdet mellem viden (eller rettere den vidende) og politik, hvorefter vi beskriver nogle generelle tendenser i henholdsvis natur- og samfundsvidenskaben (primært i USA) i efterkrigstiden første årtier. Dernæst vender vi os mod analysen af den gruppe af nukleare realister, som granskede, hvad rationalitet kunne og burde betyde efter den nukleare revolution, og for hvem politik i al væsentlighed blev forbundet med behovet for kritik, holistisk analyse og en fantasifuld forestillingsevne.

Den intellektuelle fordring

Begrebet „intellektuel“ er notorisk uklart, fordi det kan henvise til både kognitive evner og kulturelle roller (Allen, 1986). Derudover er det en kategori, der har udviklet sig i samspil med nogle bredere videnskøkonomiske tendenser i det 20. århundrede. Med en næsten håbløs generalisering kan man pege på, at den stigende specialisering af viden og den politiske relevans af specialiseret viden for politisk, primært statslig, autoritet har medført en forandring i den intellektuelles rolle. Hvor mange veluddannede med indkomster genereret ved videnskabeligt arbejde eller i ånds- og kulturlivet tidligere stræbte efter (at udtrykke sig med) *visdom* af filosofisk eller normativ karakter i sociale og politiske sammenhænge, er bevægelsen særligt i det 20. århundrede gået i retning af mere faktisk orienteret *viden* baseret på konkrete kompetencer eller undersøgelser. Selvom „den intellektuelle“ aldrig har været synonymt med hverken „the sage“ eller „the expert“, er begrebet blevet nært knyttet til en fremmedgjort inkarnation af førstnævnte, hvorimod sidstnævnte er det, der i stigende grad efterspørges politisk. Den intellektuelle er kritisk og afsondret; eksperten er politisk neutral og bidrager positivt til den politiske proces.

Der er naturligvis mange (lysende) eksempler på det modsatte, og der er tale om en gradvis udvikling. Den generelle trend synes dog svær at komme uden om, og den har grundlæggende indebåret en forandring i den rolle, som den vidende spiller i politik. Der har længe, mest ikonisk hos Platon, været fremført argumenter for at den vidende burde have betydende politisk magt, men med demokratiets konsolidering som politisk styreform og med den teknologiske udvikling, der karakteriserer det (sen)moderne, er det mindre som politisk leder end som rådgiver og bureaukrat (ja ligefrem teknokrat), at den vidende og veluddannede har udøvet magt. Det er dog sket inden for rammerne af en ekspertaafhængig snarere end en filosofstyret politisk autoritet. Ikke desto mindre er det klart, at der i ekspertrollen ligger en massiv, om end ofte indirekte, skjult, strukturel, eller på anden vis udflydende politisk magt.

På mange politikområder har tilvejebringelse af videnskabelig viden om samfundsmæssige problemer haft positive effekter. Men på andre områder har det ført til selvransagelse og debat om den videndes rolle. Allerede i 1920'erne påpegede franske Julien Benda, hvordan en tid domineret af passionerede politiske ideologier havde produceret en kaste af administrative eksperter og ledt øvrige lærde til et forræderi, der bestod i en udsondring af den universelle, civiliserede fornuft til fordel for en forherligelse af irrationelle fænomener som racisme og nationalisme (Benda, 2009). Særligt spørgsmålet om organiseret voldsanvendelse kom til at stå centralt i denne debat. Allerede under første verdenskrig stod det klart, at videnskabsmænd (der primært var mænd), såvel som arbejdere, følte sig nært knyttet til fædrelandet (se fx Sylvest 2009). Skuffelsen var for mange proportional med de store forhåbninger, der siden oplysningstiden havde været knyttet til netop fornuftens evne til at udradere nationale konflikter og krig.

Samtidig var den fri produktion og udveksling af viden for universelle, apolitiske formål et ideal for mange, fx Max Weber. Ambitionerne på vegne af den værdifri videnskab var mere afmålte, men idealet havde stadig betydelig appel. Bendas universelle intellektuelle hørte nok en svunden tid til, men den værdifri, specialiserede ekspert kunne måske overleve? Også det ideal blev dog skudt i sænk i løbet af det 20. århundrede. Videnskabelig viden og dens teknologiske frembringelser spillede nemlig en afgørende rolle for det ragnarok af krig og masseudryddelse, der udspillede sig. Det ligner en blindgyde:

Attempts at intellectual purity in the modern world have a tendency to collapse into their opposite. Weber's defence of intellectual integrity as value-neutrality has the paradoxical effect of allowing the intellectual to become an instrument or resource for the state. And the price of ethical purity for Benda's clerk is ceding the world to Caesar and to *Macht*politik. Efforts to hold the realm of knowledge apart from the realm of power appear doomed to failure (Thorpe 2004: 65).

Selvom alternativet ikke var problemfrit, blev det romantiske ideal om den universelle intellektuelles *visdom* i stigende grad fortrængt. Majoriteten af de vidende antog i stedet roller som specialister eller eksperter. Deres opdrag var kort sagt at bidrage til den politiske proces med deres *ekspertise*. Det medførte ikke kun en stærkere statslig styring, men også øget magt til eksperten: Politiske magthavere, fx den amerikanske præsident Dwight D. Eisenhower, frygtede ligefrem, at offentlige anlig-

gender (og dermed også store dele af videnskaben) ville blive udnyttet af det militær-industrielle kompleks, som han beskrev og advarede imod i sin berømte afskedstale til den amerikanske nation i januar 1961. Anledningen hertil var meget konkret og stærkt forbundet med udviklingen i den amerikanske kernevåbenpolitik; det var den ungarsk-født amerikanske videnskabsmand Edward Tellers heftige agitation for udviklingen af brintbomben, der angiveligt gav Eisenhower ideen til hans afskedstale (Rubinson, 2011, 306).

Eisenhower havde god grund til at være bekymret, for siden anden verdenskrig var sammenkoblingen mellem videnskaben og sikkerhedspolitikken blevet stadig mere intens. Forskere har i den sammenhæng beskrevet, hvordan en afgørende faktor i institutionaliseringen og professionaliseringen af universitetssystemet i USA var et produkt af et imperativ om national sikkerhed (Chomsky, 1997; Lowen, 1997; se også Engerman, 2003). Bag dette „Koldkrigs-universitet“ lå en dobbelt påvirkning. På den ene side blev meget forskning finansieret af militæret og CIA, hvilket øvede indflydelse på valg af forskningsobjekter. Men militæret havde også en mere vidtrækkende strukturel betydning. Finansieringen af nye tværdisciplinære områder såsom *cybernetics*, *rational choice*, *behavioral science* og lignende fordrede en bestemt politisk og kulturel verdensanskuelse på tværs af discipliner og individuelle forskere (Kuklick, 2006; Mirowski, 2012):

[A] new approach to democracy emerged in Cold War America, one based on the notion of the ‘rational actor,’ which was quickly assimilated into traditions of political and economic liberalism that underlie the modern experiment with democracy and capitalism ... The set-theoretic and axiomatic treatment of human rationality came to serve as the new standard for describing the zenith of human consciousness, and could be used as a virtual litmus test to determine if one were a liberal individualist or an irrational collectivist (Amadae, 2003, 3).

For videnskabsmænd var det i stigende grad besværligt at indtage positioner, der udfordrede de dominerende værdier og antagelser, der i sig selv fremstod neutrale og eftertragtede. Den universelle intellektuelles ambition blev gradvist sidestillet med en kritisk, oppositionel (til tider endda kommunistisk) tendens, hvilket næsten per automatik medførte en fremmedgørelse over for det etablerede politiske system. Det primære formål for den universelle intellektuelle var netop ikke at servicere den politiske proces med ekspertise, men at dissekere betin-

gelserne for det politiske i en moderne verden. Det ledte nødvendigvis til en mere marginaliseret tilværelse, og det er med til at forklare, hvorfor den intellektuelle, som Jay beskriver det, blev en „fremmedgjort, utilpasset og misfornøjet“ skikkelse.

Naturvidenskabernes forandring

„I have become Death, the destroyer of Worlds“. Med disse ord fra *Bhagavad Gita* gav den civile leder af Manhattan projektet, Robert J. Oppenheimer, efter Trinity testen i 1945 udtryk for sin moralske sindsoprivelse ved det produkt, han havde været med til at frembringe. For Michel Foucault (2001) symboliserer Oppenheimer skiftet fra den universelle intellektuelle til ekspertrollen. Det var netop Oppenheimers privilegerede ekspertposition som atomfysiker og leder af Manhattan projektet, der muliggjorde, at han kunne udtale sig med en stor legitimitet om bombens globale effekter. Oppenheimer var dog langt fra alene. For mange videnskabelige kollegaer som Einstein, Fermi og Bohr, blev bomben begyndelsen på en moralsk animeret fredsaktivisme med det formål at bringe bomben under international eller supranational kontrol. Amerikanske naturvidenskabsmænd og deres allierede (fx *United World Federalists*) brugte deres specialiserede viden om det nye våben som platform for et moralsk og politisk projekt, der resonerede med store dele af den amerikanske befolkning. Ambitionen blev udtryk i sloganet „One World or None“, der oprindeligt var titlen på en populær pamflet (*Masters and Way*, 1946), men som hurtigt blev et samlende motto for en hel bevægelse og dens kampagne for supranational kontrol over bomben.

Selvfølgelig delte ikke alle naturvidenskabsmænd bevægelsens opfattelse af, at valget stod mellem katastrofe eller overdragelse af suveræniteten. Måske særligt for Edward Teller – men også for andre – var atom- og (senere) brintbomben et nødvendigt og anvendeligt instrument i en episk, politisk konflikt mellem den frie verden og kommunismen.² Fælles for videnskabsmændene var dog, at atomvåben blev diskuteret i moralske og politiske termer. En væsentlig grund til, at især fredsaktivisterne blev særligt populære og indflydelsesrige i de første år efter krigen var, at USA fortsat besad et monopol på atomvåben, og at den Kolde Krig endnu ikke havde nået frysepunktet. International kontrol var derfor stadig en realistisk mulighed (Wittner, 2009); på baggrund af store dele af den videnskabelige autoritets dystopiske forudsigelser blev den nærmest set som en nødvendighed (Boyer, 1985).

En hang til eksistentiel filosofi og kritisk refleksion blev dog i stigende grad problematisk i et samfund, der, efter at Sovjetunionen blev en atommagt i 1949, afsatte enorme ressourcer til den forestående kamp. Ideen om, at atomvåben kunne underlægges supranational kontrol,

var stadig beundringsværdig som aspiration, men i offentligheden fremstod den tonedøv i mødet med stormagtspolitikens logik. Udfaldet af Oppenheimers berygtede sikkerhedshøring i 1954, hvor den tidligere så feterede videnskabsmand mistede sin sikkerhedsgodkendelse og blev afklædt offentligt, kom til at stå som symbol på denne udvikling. Den var en advarsel til andre videnskabskvinder og -mænd: det nye politiske klimas tolerance over for moralske kvaler var begrænset. Den amerikanske atomenergikommissions endelige afgørelse i sagen gjorde det klart, at '[e]motional involvement in the current crisis, like all other things, must yield to the security of the nation'.³

I en sådan situation blev det stadig mere vanskeligt at kritisere det voksende amerikanske kernevåbenkompleks – og dets underliggende rationale, værdier og trusselsbillede – med moralske argumenter uden samtidig at miste politisk anseelse og indflydelse. Det betød ikke, at naturvidenskabsmænd havde udspillet deres rolle. Videnskaben nød fortsat stor anseelse, men den rolle videnskabsmænd kunne spille i politik, herunder kernevåbenpolitik, forandredes. Hvor Oppenheimer kunne mobilisere sin viden til at fremme en global dagsorden, viser Paul Rubinson (2011), at ekspertise siden hen i stigende grad baseredes på en grundlæggende accept af en række eksisterende politiske forhold – bl.a. afskrækkelseslogikken – der dominerede verdensforståelsen i USA. En sådan bevægelse kan særligt spores blandt regeringsansatte videnskabsmænd, men den påvirkede også transnationale bevægelser såsom *Pugwash*, der opererede uafhængigt.⁴ Deres rolle forandredes i retning af den teknisk-videnskabelige ekspert, hvis konklusioner politikere og diplomater kunne inddrage i det politiske system. Moralsk uenighed mellem videnskabsmænd blev dermed afløst af konfligerende videnskabelige vurderinger, som politikere kunne bruge (og misbruge).⁵

Samfundsvidenskabernes forandring

Brugen af atomvåben mod Hiroshima og Nagasaki påvirkede ikke kun naturvidenskaben. I samfundsvidenskaben ledte bomben til spørgsmål om, hvordan man nu skulle forstå krig og politik? En fremtrædende opfattelse blandt samfundsvidenskabelige forskere var, at mennesket (og dermed samfundsvidenskaben) haltede langt efter teknologien (og dermed naturvidenskaben). Hvor sidstnævnte havde frigjort naturens mest elementære kræfter, var samfundsvidenskaben endnu ikke klar med et svar på bombens konsekvenser. Ideen om en sådan kløft kom oprindeligt fra sociologen William F. Ogburn, men blev i 1940'erne allemandseje i samfundsvidenskabens forsøg på at slå bro mellem *social man* og *scientific man*.⁶ Samfundsvidenskab kunne (og burde) i den sammenhæng

spille en væsentlig rolle i udtænkningen af *løsninger*, fx i forhold til udnyttelsen af atomenergi eller i forståelsen og kortlægningen af fremmede samfund.⁷ Hvor naturvidenskabsmændene oprindeligt valgte en aktivistisk tilgang, påtog samfundsvidenskabelige forskere sig altså i høj grad rollen som ekspert eller *social engineer*.

Et relevant eksempel i denne sammenhæng er politologen Bernard Brodie, der også tog udgangspunkt i ideen om en kløft (eller et „lag“) mellem naturvidenskabens frembringelser og samfundets efterfølgende tilpasning (Brodie, 1947: 32). Brodie opponerede mod naturvidenskabsmændenes brug af frygt som politisk kampagne, netop fordi det udtrykte en illusion: '[a]bsolute security against the atomic bomb lies irretrievably in the past, and neither panic nor incantations will help us to reinvoke it' (Brodie, 1947, 41). I stedet gav Brodie sig til at gentænke amerikansk militærstrategi som afskrækkelse, hvor målet ikke var at føre krig, men at forebygge den. Til dette formål lod han sig inspirere af økonomisk teori med argumentet om, at 'what is needed in the approach to strategic problems is genuine analytical method' (Brodie, 1949b, 484). Implikationen var ikke til at overse: samfundsvidenskabens ekspertise kunne *guide* amerikansk strategi.⁸ I mødet med det revolutionært nye trak Brodie på gamle tankemønstre (Kuklick, 2006, 58), men det medførte, at *one world*-logikken blev vendt på hovedet: 'Our problem now is to develop the habit of living with the atomic bomb, and the very incomprehensibility of the potential catastrophe inherent in it may well make that task easier' (Brodie, 1948: 33; Brodie, 1949a: 173).⁹

På trods af samfundsvidenskabens betydelige ambitioner om at matche naturvidenskaben vidner Brodies (og Ogburns) arbejde om begrænset kreativitet og refleksivitet. For selvom både Ogburn og Brodie forstod udviklingen af atombomben som en *revolutionær* begivenhed, var deres analyser af fx tilgængeligheden og anvendelsen af militær magt eller forholdet mellem teknologi og samfund efter bomben ret blodfattige. De beskæftigede sig ikke indgående med spørgsmål om politisk etik, demokrati, legitimitet og politisk autoritet eller de bredere individuelle, sociale eller miljømæssige konsekvenser af deres foreslåede strategier og planer – og denne tendens ændrede sig ikke, men blev måske ligefrem forstærket, med nye strukturer for forskningsfinansiering og regeringens stigende efterspørgsel på ekspertviden.¹⁰ Sammenfattende kan man konkludere, at samfundsvidenskabens ambition om at bygge bro mellem natur og samfund – at lukke hullet til det teknologisk-naturvidenskabelige udbrud – *begrænsede* dybdeborende og refleksive analyser af den nukleare revolutions implikationer og udfordringer.

Et alternativ: nuklear realisme

Rationalet bag denne bevidst samfundsvidenskabelige forskning (og måske særligt strategisk tænkning) blev genstand for omfattende kritik i 1960'erne, da populærkulturelle formidlinger som Stanley Kubricks *Dr. Strangelove* og politiske begivenheder som Vietnamkrigen tydeliggjorde de menneskelige og økonomiske omkostninger af disse tilknyttede „virkelighedsfantasier“ (se fx Engerman, 2003). 1960'erne fremstår dermed i dag som årtiet, hvor ungdom og nytænkning gjorde oprør mod ekspertvælde, kynisme, tradition og forældede tankemønstre. Selv det nye har dog en historie, og betydelige dele af de ideer og den kritik, der animerede ungdomsoprøret spirede allerede i 1950'erne (Jamieson og Eyerman, 1994). Der fandtes faktisk en kritisk analyse af kernevåben og deres sociale og politiske konsekvenser i 1950'erne, men den blev overvejende fremført af (mere gammeldags universelle) intellektuelle som i udviklingen af særligt brintbomben identificerede et fundamentalt paradigmeskift.

Denne kritik af bomben som artefakt og institution ledte til en række radikale udfordringer og indsigter, der siden opnåede betydelig politisk appel og som – på visse områder – har betydelig relevans i dag. I dette afsnit illustrerer vi nogle væsentlige aspekter af denne oversete historie ved at sætte fokus på en gruppe af tænkere, vi betegner „nukleare realister“. Vi definerer „nuklear realisme“ som en særlig tilgang til den nukleare revolution, der var baseret på en overbevisning om, at den liberale modernitet kun kunne afværge kollektivt selvmord ved at gentænke og nyordne sit fundament. Nuklear realisme er et transnationalt og interdisciplinært fænomen, der dog er bundet til en specifik tid (primært de to årtier efter opfindelsen af atombomben og særligt i perioden fra 1952-1963). I sit udtryk kombinerer denne form for tænkning både politisk teori og kulturkritik, mens den i indhold overlapper med (men ikke udtømmer) politisk realisme, som det i dag forstås i historisk og politologisk forskning.

Elementer af denne radikale dissekering af modernitetens nye betingelser kan findes hos mange intellektuelle i 1950'erne, men vi fokuserer særligt på fire tænkere, der både demonstrerer bredden og diversiteten i „nuklear realisme“, men som også har tilstrækkelige „familieligheder“ til at de sammenhængende kan behandles under ét: Günther Anders (1902-1992), John H. Herz (1908-2005), Lewis Mumford (1895-1990) og Bertrand Russell (1872-1970). Det mest bemærkelsesværdige ved den nukleare realismes reaktion på atom- og brintbomben var, at den begyndte med en krads eksamination af militærmagtens forandrede natur og tilgængelighed. Mange andre – generaler, politikere og akademikere – havde peget på bombens revolutionære karakter, for derefter igen at vende sig mod pre-revolutionære tankesæt. Afskrækkelseslogikken

var netop hentet fra klassisk militær tænkning, men blev så i løbet af 1950'erne installeret som det nye fundament for Vestens ageren i den Kolde krig. Nukleare realister begyndte altså fra en genkendelig præmis – „Der vil ikke være en vinder i tredje verdenskrig“, som Mumford (1954, 88) formulerede det – men de gennemførte en mere kritisk og skeptisk analyse af, hvad afskrækkelse indebar både rationelt, militært og moralsk. Særligt med udviklingen af brintbomben, der kunne produceres i variationer, der var op til 1000 gange kraftigere end de bomber, der blev brugt mod Japan i 1945, intensiveredes de nukleare realisternes bekymringer og kritik.

Lewis Mumford havde allerede i 1946 proklameret, at atombombens opfindelse var en form for galskab (Mumford, 1946), der kun kunne finde sted, fordi de vestlige magter havde svigtet deres moralske fundament ved at tæppebombe civile under krigen. Samtidig blev han stadig mere optaget af den tilstand som *truslen* om den totale atomkrig indebar. Analogien til 2. verdenskrig var klar: at leve med truslen om atomkrig var at transformere byer, lande, ja hele verden til en mental koncentrationslejr. John Herz (1962: 124) pegede også på denne analogi mellem udryddelseslejren og det ultimative udryddelsesvåben. Men, kunne man indvende, det smukke ved afskrækkelseslogikken var jo netop, at man ved at true med anvendelsen af kernevåben kunne sikre sig, at de ikke blev anvendt. Givet de ganske betydelige risici ved den logik, tjener det de nukleare realister til ære, at de faktisk grundigt analyserede, hvad logikken indbefattede. Selvom nukleare realister generelt var skeptiske over for afskrækkelse og dens mange aspekter¹¹, var det deres analyse af den underliggende rationalitet, der dybest set ledte dem til at forkaste logikken. Kernevåben var netop et udtryk for både den videnskabelige rationalitets triumf og menneskets politiske og moralske fallit. Med kernevåbenens opfindelse havde mennesket mødt rationalitetens grænse, og hvad tilhængerne af afskrækkelse ikke så – ud over at de undervurderede strategiens risici – var, at kernevåben qua denne status ikke kunne håndteres med den *rene* rationalitet.

Troen på, at produktet af rationalitetens ultimative irrationalitet kunne håndteres rationelt blev imidlertid en form for offentlig hypnose, der samtidig gjorde samfundet blindt over for kernevåbenens moralske aspekter. Bertrand Russell kom (delvist uintenderet) til at illustrere netop dette paradoks ved at sammenligne afskrækkelse med spillet „chicken“ – hvor to biler i høj fart kører mod hinanden for at afgøre, hvilken chauffør der er modigst – blot for at se sin idé misbrugt i Herman Kahn's *On Thermonuclear War*; en bog, Russell fandt overdrevent optimistisk og afstumpet i sit forsøg på rationelt at „gennemtænke det utænkelige“ (Russell, 1959; Russell, 1961).

Lewis Mumford var dog nok den mest radikale kritiker af denne tankegang. Ved at besværges sig til en påstået videnskabelig rationalitet fabrikerede moderne strategisk tænkning en dødsfælde, og alligevel præsenterede den sig uanfægtet som hårdkogt realisme: 'How far can human self-deception go?', spurgte Mumford (2006: 15). En del af svaret fandt Mumford i den underkastelse af „maskinen“, som karakteriserede moderne samfund. „Maskinen“ var netop en pervertering af den videnskabelige rationalitet, der producerede en subtil men indgribende underkastelse – „et mekanisk konstrueret koma“ (Mumford, 1956: 174; se også Herz, 1962: 143):

As a nation we are now under the control of under-dimensioned minds with five-year perspectives, immune to humane concerns: indifferent alike to the rich historic past they would nullify or the endless potentialities of the future they would abort or sterilize. Such demoralized minds are capable in fantasy of wiping out sixty million of their fellow-countrymen, and congratulating themselves on contriving shelters that might save, also largely in fantasy, the bodies of some fraction of those that would remain. These Genghis Khans of strategy have conditioned their countrymen to ignore the fact that this unseemly massacre may still be avoided by adroit changes in military and political policy which a more humane intelligence could bring about. But in a world like ours, empty of historic values or purposes, the crassly optimistic reassurances of scientific fortune-tellers are treated as oracles, while the well-grounded warnings of its humane Einsteins and Schweitzers and Russells are disregarded (Mumford, 1962: 213-214).¹²

Selvom der var forskelle mellem de nukleare realisternes analyse af militær magt i atomalderen – og i intensiteten af deres kritik af afskrækkelsesdoktrinen – er det bemærkelsesværdigt, at de fra dette udgangspunkt blev ledt til en gennemgribende analyse af moderniteten. Det er fx særligt tydeligt i forhold til deres forsøg på at gentænke politisk autoritet uden for nationalstatens rammer, i deres analyse af teknologiens (fremmedgørende) indflydelse på det sociale liv (fx i produktionen af konformitet og samtykke) eller i deres tidlige påpegning af globale miljøproblemer. Her ligger meget interessant tankegodt, hvor den nukleare revolution blev det nybrud, der endegyldigt fordrede en gentænkning af betydningen af frihed, teknologi og hele det menneskelige liv.

Samtidigt var det også et opgør med betingelserne for intellektuel aktivitet i det hele taget. Nukleare realister var stærkt skeptiske over for „Koldkrigsuniversitet“ og det nukleare ekspertvælde. I stedet for at postulere en eksklusiv ret til at udtale sig som ekspert i nukleare våben forsøgte de netop at gøre det absolutte våben til genstand for en bredere offentlig debat: 'If the word „Democracy“ has any sense at all, then it means that precisely the province *beyond* our professional competence should concern us', som Günther Anders (1962: 500) formulerede det. Deres selvopfattelse som intellektuelle pegede i samme retning. Anders afviste fx en akademisk karriere for at kunne mobilisere befolkningen igennem sine bøger. Bomben truer ikke kun universitetsbygningerne, som han sagde (Anders, 1956: 237). Russell, der igennem længere tid havde holdt lav profil som aktivist og arbejdet for tilvejebringelsen af videnskabelig information om konsekvenserne af kernevåben og atmosfæriske prøvesprængninger (fx gennem etableringen af *Pugwash*), blev en førende fredsaktivist i slutningen af 1950'erne og starten af 1960'erne (Sylvest, 2014). Selv den mest „akademiske“ blandt de her fremhævede nukleare realister, John Herz, kom til den konklusion, at det Weberianske ideal om en 'uncommitted, ivory-tower researcher' nu burde erstattes af ideen om '*homme engagé, if not homme révolté*' (Herz, 1976b: 258).

For dem alle var katalysatoren i denne udvikling, at en nuklear katastrofe (og den menneskelige katastrofe det indebar at leve i et samfund, hvor muligheden for global selvdestruktion var konstant og realistisk) kun kunne afværges ved en større moralsk transformation, 'the increase of self-understanding, self-control, self-direction and self-transcendence' (Mumford, 1959c: 77). Selv om de var opmærksomme på, at de idealistiske løsninger, som naturvidenskabsmænd havde forsøgt sig med i 1940'erne, var endnu mere usandsynlige i 1950'erne, blev de aldrig trætte af at påpege nødvendigheden af alternative, mere fremsynede og kreative politiske løsninger end dem fx strategiske eksperter og åndsfrosne koldkrigere kunne tilbyde. Mumford formulerede det mest kompromisløst, da han argumenterede imod det synspunkt, at politik i den nukleare alder bedst kunne beskrives som det muliges kunst: 'If politics means anything today, it must become „the art of the impossible.“ The people who sacrifice every principle to expediency, every long-range plan to immediate profit, are the people who live in a world of slippery fantasies and self-deceptions' (Mumford, 1954a: 7).

Konklusion og perspektiver

Som blandt andet det stigende antal tænketanke på en lang række områder vidner om, er ideen om den vidende som ekspert velaccepteret, mens den intellektuelle (eller

værre: smagsdommeren) har sværere kår både i politik og i akademiet. Historien om natur- og samfundsvidenskabens forandring under den nukleare revolution peger dog på, at den „neutrale“ og rationelt frembragte ekspertviden har betydelige begrænsninger i forhold til vores måde(r) at tænke politik på. Det gælder også i forhold til aktuel atomvåbenpolitik, hvor et velfinansieret „ikkespredningskompleks“ bestående af bl.a. ikke-statslige uddannelsesinstitutioner og tænketanke anklages for at have tilpasset sig stormagternes – og ikke mindst USA's – politiske interesser (Craig and Ruzicka, 2013).

Selvom den umiddelbare trussel om en nuklear krig er aftaget, og selvom nogle vidensinstitutioner i USA ikke er bundet op på militæret på samme måde eller i samme grad som under den Kolde Krig, skaber nye globale problemer, som klima eller teknologiske nybrud indenfor fx biogenetik, et fortsat behov for at gen(nem)tænke den menneskelige tilstand. Spørgsmålet er imidlertid i hvor høj grad kompartmentaliseret og specialiseret ekspertviden bidrager hertil. Natur- og samfundsvidenskabens status i den nukleare revolutions anden fase tegner et ret pessimistisk billede. Det er i hvert fald tankevækkende, at den mest fundamentale kritik af kernevåben og dens følger blev fremført af intellektuelle, der til dels stod *uden for* akademiet. Ligeledes er det bemærkelsesværdigt, at nukleare realister netop *ikke* var specialister, men derimod mente, at en bredere debat var en vigtig forudsætning for et velfungerende demokratisk samfund.

Den nukleare revolutions anden fase er selvfølgelig en ekstrem periode i forholdet mellem viden og politik. Men dens historie indeholder også aktuelle udfordringer. Den intellektuelles potentielle bidrag var (og er) primært samfundskritisk og debatskabende. For det første kan den intellektuelle bidrage med en variant af den form for kritisk forestillingsevne som C. Wright Mills beskrev i *Den sociologiske fantasi* (1959); en evne der indebærer at træde udenfor det gængse og accepterede og anskue problemer og vores forståelse af dem på nye måder. For det andet og mere konkret kan den „offentlige“ intellektuelle, der skriver til et bredt publikum og udfordrer den oftest indforståede „sunde fornuft“, bidrage til nødvendige diskussioner om forhold, der rent faktisk vedrører os alle. I det lys er det relevant at spørge om der i dag er plads til et ikke-specialiseret intellektuelt engagement med globale sikkerhedsspørgsmål såsom klima og kernevåben, hvor vi kan forvente at et sådant engagement i givet fald skal komme fra, og om vores etablerede vidensøkonomiske strukturer ikke i højere grad bør anspore det? Der er her tale om debatter, der ikke kun handler om fakta, men også om kreativitet, moral, kritik og holistisk tænkning. Det vedrører kort sagt, om vi stadig vil og kan forestille os verden anderledes end den er.

Litteratur

- Allen, Peter (1986) 'The Meanings of „An Intellectual“: Nineteenth- and Twentieth Century Usage', *University of Toronto Quarterly*, 55(4), 342-58.
- Amadae, S.M. (2003) *Rationalizing Capitalist Democracy. The Cold War Origins of Rational Choice Liberalism*. Chicago: Chicago University Press.
- Anders, Günther (1956) *Die Antiquiertheit des Menschen: Über die Seele im Zeitalter der zweiten industriellen Revolution*. Third edn. Munich: C.H. Beck.
- (1962) 'Theses for The Atomic Age', *Massachusetts Review*, 3, 493-505.
- Arendt, Hannah (1969) *On Violence*. Orlando: Harcourt, Inc.
- Baldwin, David A. (1995) 'Security Studies and the End of the Cold War', *World Politics*, 48, 117-41.
- Ball, Terrence (1989) 'The Politics of Social Science in Postwar America', in L. May (ed.), *Recasting America: Culture and Politics in the Age of the Cold War*. Chicago: University of Chicago Press, 76-92.
- Benda, Julien (2009 [1927]) *The Treason of the Intellectuals*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Boyer, Paul (1985) *By the Bomb's Early Light: American Thought and Culture at the Dawn of the Atomic Age*. New York: Pantheon.
- Boyer, Paul (1998) *Fallout. A Historian Reflects on America's Half-Century Encounter with Nuclear Weapons*. Columbus: The Ohio State University Press.
- Brodie, Bernard (1947) 'The Atomic Dilemma', *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 249, 32-41.
- Brodie, Bernard (1948) 'The Atom Bomb as Policy Maker', *Foreign Affairs*, 27(1), 17-33.
- Brodie, Bernard (1949a) 'New Techniques of War and National Policies', in William Fielding Ogburn (ed.), *Technology and International Relations*. Chicago: Chicago University Press. 144-73.
- Brodie, Bernard (1949b) 'Strategy as a Science', *World Politics*, 1(4), 467-488.
- Chomsky, Noam et al. (1997) *The Cold War & The University: Toward an Intellectual History of the Postwar Years*. New York: The New Press.
- Craig, Campbell and Jan Ruzicka (2013) 'The Nonproliferation Complex', *Ethics and International Affairs*, 27, 329-48.
- Edwards, Paul (1996) *The Closed World. Computers and the Politics of Discourse in Cold War America*. Cambridge: MIT Press.
- Edwards, Paul N. (2012) 'Entangled Histories: Climate Science and Nuclear Weapons Research', *Bulletin of the Atomic Scientists*, 68, 28-40.
- Egan, Michael (2007) *Barry Commoner and the Science of Survival: The Remaking of American Environmentalism*. Cambridge: MIT Press.
- Engerman, David (2003) 'Rethinking Cold War Universities: Some Recent Histories', *Journal of Cold War Studies*, 5(3), 80-95.
- Foucault, Michel (2001) 'Truth and Power', in Michel Foucault, *Power. Essential Works of Foucault 1954-1984 (volume 3)*. Edited by James D. Faubion. London: Penguin, 111-133.
- Gilman, Nils (2003) *Mandarins of the Future: Modernization Theory in Cold War America*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Hamblin, Jacob Darwin (2013) *Arming Mother Nature: The Birth of Catastrophic Environmentalism*. Oxford: Oxford University Press.
- Herz, John H. (1959) *International Politics in the Atomic Age*. New York: Columbia University Press.
- Herz, John H. (1976a [1962]) 'International Politics and the Nuclear Dilemma', in John H. Herz, *The Nation-State and World Politics*. New York: McKay, 124-147.
- Herz, John H. (1976b) 'Relevancies and Irrelevancies in the Study of International Relations', in John H. Herz, *The Nation-State and World Politics*. New York: McKay, 253-278.

- Jacobs, Robert A. (2010) 'Curing the Atomic Bomb Within: The Relationship of American Social Scientists to Nuclear Weapons in the Early Cold War', *Peace and Change*, 35(3), 434-463.
- Jay, Martin (1973) *The Dialectical Imagination: A History of the Frankfurt School and the Institute of Social Research, 1923-50*. Boston: Little, Brown and Co.
- Kuklick, Bruce (2006) *Blind Oracles: Intellectuals and War from Kennan to Kissinger*. Princeton: Princeton University Press.
- Lewenstein, Bruce V. (1992) 'The meaning of 'public understanding of science' in the United States after World War II', *Public Understanding of Science*, 1, 45-68
- Lowen, Rebecca S. (1997) *Creating the Cold War University: The Transformation of Stanford*. Berkeley: University of California Press.
- Mandler, Peter (2012) 'Deconstructing Cold War Anthropology', in J. Isaac and D. Bell (eds) *Uncertain Empire: American History and the Idea of the Cold War*. Oxford: Oxford University Press, 245-266.
- Masco, Joseph (2010) 'Bad Weather: On Planetary Crisis', *Social Studies of Science*, 40(1), 7-40.
- Masters, Dexter and Katharine May (eds.) (1947 [1946]) *One World or None*. London: Latimer House.
- Mills, C. Wright (2002 [1959]) *Den sociologiske fantasi*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Mirowski, Philip (2012) 'A History best Served Cold', in Duncan Bell and Joel Isaac (eds) *Uncertain Empire: American History and the Idea of the Cold War*. Oxford: Oxford University Press, 61-74.
- Mumford, Lewis (1954) 'Alternatives to the H-Bomb', *New Leader*, 37, 4-9.
- Mumford, Lewis (1956) *The Transformation of Man*. New York: Harper and Bros.
- Mumford, Lewis (1959) 'The Moral Challenge to Democracy', *Virginia Quarterly Review*, 35, 560-76.
- Mumford, Lewis (1962) 'An Apology to Henry Adams', *Virginia Quarterly Review*, 38, 196-217.
- Mumford, Lewis (2006 [1958]) *The Human Way Out*. Wallingford, PA: Pendle Hill.
- Ogburn, William Fielding (1946) 'Sociology and the Atom', *The American Journal of Sociology*, LI(4), 267-275.
- Rubinson, Paul (2011) '„Crucified on a Cross of Atoms“: Scientists, Politics and the Test Ban Treaty', *Diplomatic History*, 35(2), 283-319.
- Russell, Bertrand (1959) *Common Sense and Nuclear Warfare*. London and New York: Routledge.
- Russell, Bertrand (1961) 'The Battle of the Experts', *The New Republic*, 3 April, 17-18.
- Sylvest, Casper (2009) 'Det britiske blik mod Tyskland. Transnationale dynamikker i national historiekultur, ca. 1850-1918', in Anne Mag-nussen, Klaus Petersen, Niels Arne Sørensen og Sissel Bjerrum Fos-sat (eds), *Transnationale Historier* (Odense: University of Southern Denmark Press, 2009), pp. 129-45.
- Sylvest, Casper (2014) 'Russell's Realist Radicalism', *International History Review*, 36, DOI: 10.1080/07075332.2014.897249.
- Thorpe, Charles (2004) 'Violence and the Scientific Vocation', *Theory, Culture & Society*, 21, 59-84.
- Wittner, Lawrence S. (2009) *Confronting the Bomb: A Short History of the World Nuclear Disarmament Movement*. Stanford: Stanford University Press.
- Man kan med fordel tale om to revolutioner snarere end én – eller i hvert fald en revolution i to faser. En første fase centeres omkring atomalderens første år, der kendetegnedes ved en meget aktiv deltagelse i den offentlige debat af naturvidenskabelige forskere bag udviklingen af atombomben. Den anden fase, centreret omkring perioden fra brintbombens opfindelse i de tidlige 1950'ere til den højspændte Kolde Krigs klimaks under Cuba-krisen ti år senere, er mindst lige så interessant i forhold til spørgsmålet om forholdet mellem viden og politik, men desværre også mindre indgående studeret i historisk og samfundsvidenskabelig forskning. Vi fokuserer her på centrale aspekter af forholdet mellem viden og politik, men den Kolde Krig var naturligvis kulturproducerende på en række yderligere områder (fx køn, miljø, individuel frihed, psykologi, og økonomi).
 - Oppenheimer selv indtog en mellemposition, og gav først for alvor udtryk for sine moralske kvaler i forbindelse med udviklingen af brintbomben.
 - 'In evaluating advice from a specialist which departs from the area of his specialty, Government officials charged with the military posture of our country must also be certain that underlying any advice is a genuine conviction that this country cannot in the interest of security have less than the strongest possible offensive capabilities in a time of national danger.' Se Findings and Recommendations of the Personnel Security Board in the Matter of Dr. J. Robert Oppenheimer, UNITED STATES ATOMIC ENERGY COMMISSION, Washington, D.C., May 27, 1954 (http://avalon.law.yale.edu/20th_century/opp01.asp).
 - Pugwash* organisationen opstod på baggrund af det såkaldte Russell-Einstein manifest (1955) og har til formål at tilvejebringe videnskabelig viden om kernevåben og andre globale sikkerhedstrusler samt at arbejde for fredelig konfliktløsning. Organisationens første konference blev afholdt i 1957 i den canadiske landsby Pugwash. En lang række videnskabsfolk har siden deltaget i organisationens arbejde. *Pugwash* modtog Nobels Fredspris i 1995.
 - Selv om debatten i det store hele blev præget af større konformitet, er historien selvfølgelig mere kompliceret. På den ene side udfordrede drejningen mod *ekspertise* (og væk fra *visdom*) i 1950'erne på længere sigt militariseringen af det politiske. Rollen som vidensproducerende ekspert var nemlig også med til at frembringe, skabe eller forandre viden, discipliner og problemfelter (fx økologi, meteorologi), der bidrog til tilvejebringelsen af de data og modeller, der udgør fundamentet for vores forståelse af globale klimaforandringer (Edwards, 2012; Hamblin, 2013; Masco, 2010). På den anden side var der selvfølgelig modtendenser. Udover de nukleare realister vi behandler nedenfor, kunne man fx nævne Barry Commoner, der forsøgte at gøre videnskab til genstand for offentlig debat (Egan, 2007). Generelt blev der dog i koalitionen bag styrkelsen af populærvidenskab lagt mere vægt på at styrke befolkningens forståelse for videnskabens bidrag til fremskridt og fred end på en analyse af videnskabelige frembringelsers positive og negative konsekvenser (Lewenstein, 1992).
 - Se fx en række fremtrædende samfundsvidenskabelige analyser af bomben i en særudgave af *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* (1947).
 - Der var derfor brug for flere midler; ja ligefrem for et samfundsvidenskabeligt „Manhattan Project“ (Jacobs, 2010). Det var logisk og nødvendigt, hævdede Ogburn (1946, 267-8, 274), at bruge minimum et tilsvarende beløb på samfundsvidenskabelig forskning som der var brugt på bombens udvikling.
 - Brodies ideer grundlagde den såkaldte gyldne æra for strategisk tænkning i 1950'erne (Baldwin, 1995), og han forblev en central figur i bevægelsen, selvom han også senere udtrykte tvivl om den analysemodel han havde været med til at fostre.

Noter

- * Forskningen, der ligger til grund for denne artikel, er finansieret af Det Fri Forskningsråd (FSE) som led i et projekt om „Globality and Planetary Security“ (GAPS). Vi vil gerne takke Johannes Lang, redaktørerne samt de anonyme bedømmere for deres nyttige kommentar på tidligere versioner af artiklen.

9. Selvom Ogburn oprindeligt (og i modsætning til Brodie) støttede naturvidenskabsmændenes ide om supranationalt samarbejde, beskæftigede han sig senere især med, hvordan man kunne sikre den amerikanske befolknings overlevelse i tilfældet af et atomangreb. Det var i tråd med hans grundlæggende idé om behovet for menneskelig tilpasning til teknologisk udvikling. Men det udviklede sig også til et skoleeksempel på *social engineering*, da Ogburn foreslog, at befolkninger og industrier skulle spredes ud over USA (horisontalt og vertikalt, dvs. underjordisk) for at minimere antallet af ofre i tilfælde af et angreb. Ogburn estimerede, at 200 amerikanske byer med en befolkning på over 50.000 kunne (og burde) omdannes til 1000 småbyer (Ogburn, 1946: 270-1).
10. Ball (1989). Der var naturligvis store forskelle mellem forskellige discipliner. For eksempler på nyere, indsigtfulde analyser af moderniseringsteori, strategiske studier og antropologi se henholdsvis Gilman (2003), Kuklick (2006) og Mandler (2012). Samfundsvidenskabelige analyser baseret på økonomisk-rationelle antagelser fik et afgørende gennembrud under John F. Kennedy's præsidentpe-riode, hvor civile intellektuelle (såkaldte *whiz kids*, *the best of the brightest*) fra universiteter og tænketanke blev *in-house* eksperter og rådgivere, bl.a., men ikke kun på det militær-strategiske område.
11. De gjorde fx klart, hvordan kernevåbnenes farlighed også bestod i, at de underminerede den traditionelle internationale *politiks* karakter og institutioner (fx diplomati), ligesom de kritiserede ideer om begrænset nuklear krig (der kan ses som et håbløst forsøg på at genvinde krigens politiske karakter). Bombens størrelse var dens problem, som Anders formulerede det: „Ihre Allmacht ist ihr Defekt“ (Anders, 1956: 258).
12. Hannah Arendt, Günther Anders' første ægtefælle, bidrog senere med denne indsigtfulde analyse af den strategiske tænkningens besnærende karakter: "[B]ecause of their inner consistency, they [strategic theories] have a hypnotic effect; they put to sleep our common sense, which is nothing else but our mental organ for perceiving, understanding and dealing with reality and factuality" (Arendt, 1969, 8).

Essential and Embattled Expertise

Knowledge/Expert/Policy Nexus around the Sarin Gas attack in Syria

Anna Leander

Professor (MSO), Department of Management, Politics and Philosophy, Copenhagen Business School (CBS)¹

Var gasangrebet i Syrien i 2013 orkestreret af det syriske styre? Hvor mange døde? Var det ulovligt i henhold til international lov? Anna Leander viser i denne artikel, at disse spørgsmål var centrale ikke blot for afdækningen af episoden, men også for udpegningen af, hvilken ekspertise der autoritativt kunne udlægge sandheden om gasangrebene. Kemikere? Læger uden grænser? Jurister? Artiklen giver et blik ind i et paradoksalt landskab, hvor ekspertise er essentiel, men også konstant udfordret. Og sådan skal det forblive, mener Leander. Kun ved konstant at udfordre ekspertudsagn kan vi bevare en åben og demokratisk dialog.

Introduction

On 21 August 2013, sarin gas was used in the Ghouta area of Damascus. The incident triggered debates involving the voices ranging from those of bystanders to twitter readers, from presidents to peace activists and issues ranging from how to deal with the medical symptoms related to sarin to what responsibility the „international community“ had and how the attack would or should fashion the strategy for resolving the conflict in Syria. A bewildering variety of contradictory views were advanced on what the core questions pertaining to the attack were and what to think about them. Those advancing them all demanded to be heard and taken into account in the formulation of political strategies. Many of them were. Hence weapons experts, chemical analysts, medical experts, international relations scholars, anthropologist, psychiatrists as well as lay observers (local or not) were brought into the discussion. To further increase the plurality of voices these experts drawing on the same kind of knowledge, disagreed among themselves. Experts clearly did not speak with one

voice, nor did their multiple voices tell a single story with unambiguous implications for strategies of action. This role of expertise in public debate is far from unique to the debate about the sarin gas attack in Ghouta. It is characteristic of contemporary controversies more generally. The safe days when (at the least the illusion that) experts could be consulted to give policy-makers unambiguous and reliable answers regarding issues such as whether or not there was a sarin gas attack in Ghouta and what priorities of action should follow are definitely gone. But what has replaced it? Or as this special issue asks: how is one to understand the role of expertise in the knowledge-expertise-policy nexus?

For some scholars the answer is a welcome weakening or perhaps even demise of expertise and expert rule. The dethroning of „experts“ from their positions as core advisors to the princes of the present is signalling the end to unjustified privileges and the specific power-knowledge relations they re-produce. It is a welcome democratization of expertise signalling the end of the naïve belief in singular, universal and incontestable forms of knowledge (e.g. Sil and Katzenstein 2010). This is the position of scholars of what Collins and Evans term „the second wave of science and technology studies“ (Collins and Evans 2002). Scholars riding this wave focus primarily on „the problem of legitimacy“ of expertise and on the inclusion of „lay“ or „non-certified“ expertise. They concentrate much of their energy on critiquing universal knowledge and the construction of undisputable „facts“ (Latour and Woolgar 1979). Inversely, for others the unruly presence of multiple, contradictory and incompatible expertise in any public controversy is profoundly disturbing. The embattled nature of expertise, they fear, could spell the end of reasonable public debate, based on arguments grounded in (much needed) scientific/technical knowledge,

and instead replace it with a relativist cacophony where the most powerful voice silences all other voices. On this account, the most urgent task is to reinstate and reaffirm the authority of genuine expertise (e.g. Schudson 2006). This position has come to be shared by what Collins and Evans call „the third wave“ of science and technology studies. As Collins and Evans themselves, these scholars are disturbed by the relativist and normatively disturbing implications of opening up and politicizing the core of science. They think „critique has run out of steam“ and think there is a need for „trust“ as Latour puts it in specialized knowledge (Latour 2004 ; 2012 respectively). While not denying, the insights of the „second wave“, their core concern has shifted. They discuss „the problem of extension“.²

This article argues for a third position. It suggests that expertise has been subjected neither to a welcome dethroning nor is it (on its way to) a much needed restoration. Rather, expertise has continued to hold an absolutely essential and profoundly embattled position in the knowledge-expertise-policy nexus and this duality of the and rather than the clarity of an either or is to be welcomed. Indeed, precisely because expertise is so essential and inescapable it is important that it also remain embattled. One way of situating this argument in relation to the waves rolled into this text a paragraph ago, is to present it as placed at the point where the second and third waves of the social studies of science break into each other. Although the two waves are usually presented, including by their core proponents, as separate and their corresponding positions on the role of expertise as contradictory or even incompatible, the position argued for in this article is that they are intimately connected and mutually reinforcing. The third wave's concern that specialized knowledge remains indispensable is well taken and that therefore thinking about how to disentangle expertise from hoax, how to deal with „the problem of extension“, is well taken. This is the point where the second wave joins the third. To deal with the „problem of extension“ the critique at the heart of the second wave discussion has to be mobilized. It cannot simply be pushed aside and the problem dealt with through ever more refined distinctions among forms of expertise and of science (as Collins and Evans would have it). Rather, to ensure that expertise continues to re-produce „matters of concern“ and not „matters of fact“ we need to follow Latour's suggestion and swing the „sword of criticism“ (Latour 2004: 227). However, we may have to swing it rather more widely and forcefully than Latour would like. Pursuing his customary battles, Latour directs his sword solely against his mythical arch enemy, the „critical approaches“ from „Criticallyland“ (230) commanded, as usual, by a Pierre Bourdieu (229)

figment of Latour's imagination. According to Latour, this army that purportedly threatens the Latour empire of reason fails to understand „the material“, „the thingness of things“ (245), the „folds“ of their generation (235), and therefore falls back on untenable „fairy positions“ (237) and „conspiracy theories“ (228) (page numbers are from Latour 2004).

While not disagreeing that it is important to mobilize the insights of Latour and others (sic³) about materiality, the position argued here is that if the sword is to cut any difference, and hence be able to ensure that matters of concern do not turn into matters of fact, it will need the force also of the broader critique vilified by Latour but largely integral to the second wave of the social studies of science. For expertise to remain embattled „critique“ is needed. The article highlights three such „critiques“: those focussed on the market for ideas, on technologized processes, and on regulatory/legal processes. Since theorizing in abstract makes little sense – Latour and Bourdieu are in touching agreement on this point – the article draws on the sarin gas attack of 21 August 2013 to unpack this argument about how the knowledge-expertise-policy nexus is to be understood.⁴ It begins by demonstrating that expertise is essential to policy in the sense that expertise (or better a constellation of expertise) is constituted in the political controversies which expertise in turn defines. The second section argues that because this is the case, it is to be expected and welcomed that expertise remains embattled. It is only through a constant process of reflexive contestation that expertise can be guarded against closure. The article consequently concludes that a pertinent question to pose regarding the contemporary knowledge-expert-policy nexus is how to understand and cultivate a paradoxical expertise that is essential and embattled; independent and authoritative and political and contested.

Essential Expertise

Once upon a time, there was a land where the link between the province of scientific knowledge and that of policy-making was mediated by disinterested „experts.“ Experts translated „objective“ scientific knowledge that could be mobilized in the public interest. Walter Lippmann's depictions of this land are probably the most authoritative. On his account: experts were „people who cultivated the habit of discounting their own expectations... who tried to put aside their own interests and wishes when they examined the world, and [who were therefore] the best hope to save democracy from itself.“ Lippmann did not suggest that the „experts run the government but that the elected officials who run the government call on experts“ (cited and interpreted by Schudson 2006: 492). Whether or not

Lippmann, or anyone else, thought that the relations between science, expertise and politics ever worked in this way anywhere in the real world is uncertain. But even if Lippmann land was a mythological place, it was (and remains) a point on the political map that many wished to move to. As such the unattainable ideal of a singular, uncontested expertise continues to haunt engagement with the knowledge-expert-policy nexus. However, as this first section argues, while it is amply clear that such a role for expertise and experts is profoundly unrealistic, it does not follow that expertise has become insignificant or that it has vanished. On the contrary, expertise remains essential albeit in a different way. Expertise, in the sense of specialized knowledge plays an absolutely essential role in informing policy in a complex world, where science, technology and local knowledge from a wide range of places is crucial.⁵ But as the plural in places indicates, expertise is no longer essential in singular but in plural. One might say that the second wave has won a practical victory of sorts. Moreover, precisely because it is no longer singular, expertise is essential not as a stable body of pre-existing knowledge that draws on a neatly defined science and then communicates results on which policy-makers can draw. Instead, expertise is re-produced in relation to specific controversies (scientific and political) which the specific enactment of expertise in turn re-produces. Gone is the map with tidy lines linking a science that informs an expertise that informs a policy. We are in a place radically different from Lippmann land but one where, just as in Lippmann land, expertise continues to be essential albeit in a very different way. This section draws the contours of this place with reference specifically to the sarin gas attack.

A plurality of experts

In the controversy around the sarin gas attack, „experts“ from widely different fields came forth to contend that their area of knowledge was the most salient for policy. Chemical analysts, weapons experts, medical experts, area studies experts and human rights lawyers but also „non-scientific“, „lay“ knowledge not certified by academic degrees or professional recognition such as that held by charity organizations or Ghouta inhabitants with phones and webcams were competing for attention. To make the situation even more complex, from within each of these areas of knowledge, there was disagreement about what kind of expertise is the best. What kind of chemical expert, for example, was most credible? Was it a chemist walking „the field“ in Syria? Someone with a research record on sarin gas specifically? Or, perhaps, a chemist with broad competencies who could assess a range of diverse evidence?⁶ There is no simple, agreed upon answer

to these questions. However, they were as inescapable in the context of the sarin gas attack as they would be in relation to any controversy. „Scientists disagree“ Douglas and Wildawsky laconically entitle chapter three of their classical essay on „the selection of technological and environmental dangers“ (Douglas and Wildawsky 1982).⁷ If they had written the essay today, they would have had to insist (more than they do in that book) that there is also disagreement about who the scientists are and even more profoundly on whether or not scientific (rather than lay) knowledge should be the foundation of expertise.

In the sarin gas controversy, as in other contemporary controversies, this plurality and uncertainty over what expertise deserves to be consulted is not only acknowledged and expected. It is also welcomed. The contemporary approach to expertise is one encouraging multiplicity and variety; voices are to be „heard“ and dialogues, consultations and debates are expected (e.g. Irwin 2006). Public consultations, fora and interdisciplinary platforms on core policy questions are flourishing. Arguably, the „professionalism [which] has been the main way of institutionalizing expertise in industrialized countries“ (Abbott 1988: 323) is giving way to a multifarious, fluid and contestable system of expertise. As Helga Nowotny⁸ suggests expertise has become „transgressive“ in the sense that it is constantly transgressing conventional limits and boundaries between academic and policy-making fields (Nowotny 2000). She traces this change to macro level changes in our societies that have transformed the status of knowledge and expertise.⁹ Nowotny, as most other researchers dealing with the knowledge-expert-policy nexus, therefore thinks the pluralization of knowledge is here to stay. The Lippmann land image of a policy-makers consulting experts mediating information from a distant but easily identifiable province of scientific knowledge is fading. The province of knowledge is as hazy as is the understanding of which experts could mediate from it. This however does not imply that experts can be dispensed with. Policy-makers need specialized knowledge when they approach any complex question, including that of how to understand the sarin gas attack in Ghouta and what to do about it. In that sense, expertise remains essential. However, it is an essential role marked by a constant uncertainty about which expertise exactly is essential. The answer to that question is provided in the controversy itself as experts of different kinds are pulled into and engage the debate. One might in that sense say that controversies produce expertise.

Controversy and the production expertise

The pluralization of expertise has made the inherently contestable choices among competing, incompatible and

even incommensurable expertise more visible. „There is no realistic chance for any kind of scientific body or advisory committee to reassert their claims to a monopolistic control of scientific authority“ on any given issue, Nowotny insists (2000: 19). As a consequence expertise is selected in the absence of agreement about the criteria for selection. This makes the choice vulnerable to critique, and inescapably so. Even the most elaborate efforts to justify reliance on specific forms of expertise will be subjected to criticism. For example, the UN report on the sarin gas attack (UN 2013) was the work of an expert team headed by senior, established, experienced authorities from a variety of fields and with their base in international institutions rather than a country.¹⁰ To further bolster their expert status, the team produced a report of 40 pages of which 31 pages (sic) were scientific appendixes. Of the five pages constituting the main text, one page is devoted to method, in a context where the „narrative and results“ are covered in two pages (UN 2013). This did not stop the critique. The Russian political establishment responded by questioning the expertise on which it rested. President Putin declared it „utter nonsense“ and was backed up by his Deputy Foreign Minister Sergei Ryabkov who called the report „distorting and one-sided“ and demanded an „independent investigation“ (BBC 2013b). In the sarin controversy, as elsewhere, expertise was visibly and contestably selected. Expertise and policy were not separate but intrinsically linked.

This visible intertwining of policy and expertise has far reaching implications for the status of the expert in the knowledge-expert-policy nexus. The involvement of specific experts in the policy-making process is what confers the expert status upon them and makes their knowledge appear interesting and viable. The decision to ground the UN mission on the heads of international organizations, rather than on academic researchers or intelligence professionals – or a mixture of these – reaffirmed a specific understanding not only of which expertise should be consulted for this case, but of what expertise on the sarin gas attack was in the first place. It re-produced a specific understanding expertise. Even more strongly, this re-production of expertise is of more than punctual significance in the sense that its consequences go beyond the sarin gas issue. It is inscribed in a longer history and a broader context. The selection of expertise mirrors current understandings and institutional structures for handling expertise which they in turn contribute to re-shaping – in the dual sense of replicating and changing – the experts consulted gain recognition, standing and usually also funding through the process. Even if experts are not directly paid for their services (which of course they usually are), proven „relevance“ is

a core concern for those funding knowledge producing activities. It is formally integrated as one of the criteria in many research evaluations. This is why as Jasanoff insists (in the context of courts' selection of and reliance on scientific expertise) that, one of the „more subtle findings from ethnography and sociology [is that] expertise often does not pre-exist the disputes the expert is summoned to settle, but is contingently produced within the very context of disputation“ (Jasanoff 2003: 159).

The expertise that continues to play an essential role in the knowledge-expertise-policy nexus is in other words not only plural, it is also produced in relation to the controversies. This wrecks havoc with the idea that there is a pre-existing clearly defined expertise that can merely be pulled into policy and used to settle controversies in the manner most favourable to a (somehow known) public interest. As has just been argued the precise constellation of expertise that will be drawn upon is formed in the controversy in a way which will have ramifications for expertise beyond the specific controversy. So while expertise is essential, it is expertise that is not only plural but intrinsically tied to the controversy itself and, as the following section underlines, also essential in generating the controversy.

Expertise generated controversies

The role of contemporary expertise is anything but one of settling and closing controversies. On the contrary, expertise plays a core role in posing the overarching questions and hence generating and defining controversies. Experts have the specialized knowledge to ask questions and hence to generate the specific form controversies take. Their area of knowledge and work will make them see the problem differently. Is the sarin gas attack mainly about who might be held legally responsible for the attack (as the International Humanitarian law specialist would have it)? Or, mainly about how to deal with its consequences for the internally displaced civilian population (as a migration studies scholar would ask)? Or, is it about the balance between the opposition and the government (as the strategic specialist might wonder)? Or, is it about the environment or any other topic on a potentially very long list? Moreover, for each overarching question, expertise is core for formulating the most pertinent way of moving further in specifying the controversy. If the overarching question is responsibility for the attack; should focus be directed rather towards what kind of warheads can be used to carry out a sarin gas attack, how they match with the warheads found on the ground in Ghouta, from what location they could be launched or on knowledge of the strategies, capabilities and ambitions of those involved in the conflict? The answer will be a combination

of overarching questions and ways of specifying them. As a whole, the combination of questions gives form to the controversies that produce controversies such as those surrounding the use of sarin gas in Ghouta.

Second, and directly related, expertise generates controversies by providing answers to the multiple questions it raises. Since expertise is indeed plural, the answers it provides also are. They therefore become the subject of controversies in their own right. This is true even on the seemingly most technical issues. For example, the UN report analysed the trajectory of the chemical weapons, concluding that they must have been launched from the government held Mount Qassiouin. A team of researchers headed by Theodor Postol, a professor of technology and national security at MIT, reviewed the UN photos (sic) and reached the opposite conclusion. It argued that „... the flight path analyses in particular were, ‘totally nuts’ because the range of the improvised rockets was ‘unlikely’ to be more than two kilometres“ (cited in Hersch 2013: 10). A controversy over the trajectory ensued. The expertise in plural generated around controversies play a core role in making controversies visible both by formulating the controversial questions and by questioning the answers provided to them. Expertise is in other words essential but in a diametrically opposed way from the one suggested by the classical Lippmannian understanding of it. The essential role of experts is not to provide answers to a predefined question but to provide the questions that structure the controversy and then make the contestability of the answers visible. This understanding of what expertise is and does entails such as radical break with the conventional connotations of expertise that some prefer to drop the reference to expertise altogether. For example Callon et al. write:

„Another notion, equally omnipresent in the literature, has disappeared: that of the expert. [because]... the situations that interest us do not turn so much on available skills and the decisions to be made as on the modes of organizing the process of production of knowledge and on the measures to be implemented in order to re-launch the double exploration on the basis of first lessons“ (Callon, Lascoumes, and Barthes 2009, 228).

Dropping the notion of expertise in this way may be helpful to clarify processes by getting rid of the Lippmannian connotations of the word. However, it has little relation to a reality which is replete with expertise, expert consultations, expert panels, expert interviews, and expert opinions. We live in „Expert Raj“ that is in an empire led

by experts (Jasanoff 2012: 11). The route followed here is therefore a different one; it is to acknowledge the essential role of expertise in the knowledge-expert-policy nexus while insisting that this expertise is very different from the classical one discussed by Lippmann. Contemporary expertise is plural and must be understood as generated in the controversies it is generating. That is knowledge, expert and policy may form a nexus but it is one where they are no longer neatly separable and their respective nature and roles therefore need to be radically rethought.

Embattled Expertise

The expertise in this revamped guise may remain essential. However, its fluid, changing and questioning character obviously also makes it exceedingly contested. This makes easy score points for all those who have long insisted that expertise is easily manipulated by the powers that be. It is also water on the mill of those who point out that expertise is (and can be) nothing but situated knowledge, the particular point of view of the experts who mediate it. The many „turns“ of the winding social sciences road – including the critical, the feminist, the post-colonial, the linguistic, the post-linguistic, the aesthetic, the practice, the new material etc. etc. – have led to a place far away from the Lippmann land of benevolent expertise. Those who have followed the turns find themselves in a place where expertise is integral to power knowledge practices that are performative in generating specific subjectivities and tied to hierarchies, race and gender relations. If the argument about the essential nature of expertise holds, this is a very uncomfortable place. Expertise will not and cannot disappear. Nor can the politics of expert knowledge be neutralized. For people who have followed these turns, Collins and Evans’ project of trying to delimit safe provinces for specific kinds of science and specific types of expertise consequently carries less promise than Latour’s sword swinging project aimed at those who try to turn „matters of concern into matters of fact“ (Collins and Evans 2007 ; Latour 2004). Latour’s sword swinging is aimed precisely at defending the space for keeping expertise controversial (or embattled) when countering the worries of relativism. Latour allows the third wave of science and technology studies to roll into the second wave rather than just behind it as Collins and Evans would have it. The problems of legitimacy meet, and are used to solve, the problems of extension. However, Latour’s depiction of how this defence of „matters of concern“ works is misleadingly narrow. Latour’s ritual struggles against the mythological „critical approaches“ prevent him from acknowledging – let alone take on board – the relevance of their insights for his work. Most significantly it prevents him from accepting

their insights regarding how a wider context plays into the processes that prevent matters of concern to turn into matters of fact. Yet, the force of these critical insights is necessary if Latour's sharp sword is to be effectively swung and swung against the right target. This section elaborates this point by discussing three such insights. It suggests that critical insights about the broader context created by markets for ideas, technological systems and regulatory processes shape constellations of expertise and have been to be made integral to efforts to keep expertise embattled. These three insights have played a prominent, but not exclusive, role in the discussions surrounding the knowledge-expert-policy nexus. Picking them up is a way of showing that, contrary to Latour's rendering of them, these (and other) critical insights are neither operating in the shadows nor are they dulling the Latourian sword of critique. They are important if that sword is to cut a difference.

Criticizing the „market for ideas“

The initial Russian reaction to the news that sarin gas had been used in Damascus was to say that this was simply a lie. Foreign minister Sergei Lavrov, who was one of those insisting publicly on this, said he knew the attack had been fabricated on the basis of fake evidence and manipulated images. His arguments seem to have been based largely on the analysis a Carmelite nun (Agnes Mariam de la Croix) had made of the YouTube images posted almost immediately after the fact (Mackey 2013b). She argued amongst other things that these images had been posted before rather than after the event and that therefore they had to be fabricated or at least did not document a supposed sarin attack on 21 August. De la Croix's analysis turned out to hinge on a misunderstanding of how the time is attached to YouTube images. Nonetheless, her analysis for a while figured as central expertise in the discussion. De la Croix was not the only non-certified expert to partake in the debate. In fact, a large share of the initial debate about the deaths from the sarin gas attack has been based on evidence gathered by lay experts. „The strikingly precise US total [of 1492 deaths] was later reported to have been based not on an actual body count, but on an extrapolation by CIA analysts, who scanned more than a hundred YouTube videos from Eastern Ghouta into a computer system and looked for images of the dead“ (Hersch 2013). This death count was then held up against alternative ones. Including for example that made by *Medecins sans Frontières (MSF) who counted 355 deaths in their work on the ground* (BBC 2013a). As this shows, the estimates on something as basic as how many people died in the sarin gas attack in Ghouta have varied from zero (as claimed that no such attack took place) to 1429.

All of the estimates drew on some form of expertise. But obviously the experts cannot all have been right and some (de la Croix for example) were certainly more wrong than others. The question is how to settle who – that is how – to decide which expertise to trust and rely on.

One common answer is that of generating an open and participatory discussion as a way of establishing what expertise is most relevant. The competition among conflicting expertise will sort the hoax from the expert, ensuring that the best, most relevant and solid knowledge prevails. As Mirowski has argued in detail, this idea has much in common with Hayek and the Montpellier Society's idealization of markets in general: just refrain from interfering and the market will sort it out. In this case, the market for ideas will settle the issue too complex for limited and corruptible people to deal with. Markets will ensure that the best possible constellation of expertise is discussed and prevails. The difficulty is that ideas do not float freely in an unfettered market. Rather they are articulated by people with positions and in contexts that systematically (dis)advantage some ideas over others. Russia can decisively shape what is produced as expertise, as can Fox news or the Ford Foundation. De la Croix's analysis would not have featured prominently in the debate if the Russian foreign ministry had not seized it for its own purposes while MSF's analysis might have been far more influential if the US intelligence had picked up on it. But more fundamentally some forms of expertise might be silenced altogether if spoken in a language that cannot be understood by other participants in the debate. This is what Spivak means when she insists that the „subaltern cannot speak“ (Spivak 1988). There is therefore no guarantee that simply allowing people with claims to expertise to speak and participate in a „market for ideas“ will produce some optimal constellation of expertise. This is true however much one derides those „afraid of markets“ (Callon 2007) and insist that „markets and delegative democracy work hand in glove. They mutually reinforce each other“ (Callon, Lascoumes, and Barthes 2009: 237). As Mirowski argues „the Achilles heel of neoliberalism is that it gets the functions of markets in society all wrong: Markets are not only limited and intermittently unreliable information processors; they can equally well be deployed to produce ignorance“ (Mirowski 2011: 318).

Scholars writing from within Actor Network Theory (ANT) / the social studies of science acknowledge that sometimes markets may produce ignorance. Latour even grants the production of ignorance through markets a place of honour in his analysis of the „affects of capitalism“ (Latour 2014). However, neither Latour nor other ANT/Science and Technology Studies (STS) scholars seem willing to make this insight bear on their own un-

derstanding of how matters of concern can be sustained and expertise remain embattled. Instead they put their trust in an open discussion. As Callon et al. put it:

„In the absence of hybrid forums that extend, debate, and reorganize them, markets quickly become contested, illegitimate, and sources of inequity and injustice [...] Let's free markets from the supposedly natural laws that the most extreme liberals doctrines attribute to them, so that they are able to take in the proposals produced by the hybrid forums that manage their weaknesses“ (Callon, Lascoumes, and Barthes 2009: 328).

Pointing to the importance of accepting hybrid forms of knowledge is not particularly satisfying. It merely displaces the problem; how can the „hybrid fora“ or hybrid knowledge escape the (disturbingly visible and systematic) inequality of the participants in the market for ideas? Questioning the YouTube analyses by de la Croix is important, but it would not have mattered at all unless Russia had incorporated it into its expertise. Questioning the analysis of the CIA may be equally important but it is infinitely more difficult. The market for ideas, the hybrid fora, or the open debates are unlikely to provide much assistance in that regard. On the contrary, they will tend to reinforce – not counter – the exclusionary bias towards the already influential and their expertise at the exclusion of others. The defence of matters of concern and embattled expertise is therefore strengthened by critique of the market idea, not weakened.

Contesting Technological Systems

Along similar lines, while ANT/ STS scholars have contributed greatly to thinking about the hybrid nature of expertise, they have been surprisingly reluctant to acknowledge the extent to which technologies also become part of a context that fashions (and biases) the way that expertise is reproduced in relation to specific controversies. Indeed, reference to technologically grounded knowledge is often presented as authoritative and somehow imbued with a superior precision and objectivity that raises it above that of other forms of knowledge. This was true also in the discussion that has surrounded the sarin gas attack in Syria. For example, the anchoring of intelligence expertise in technological systems was used to bolster the US position on the attack. When the initial assessment of the situation was presented, it was done in a way that made it seem as if „the government and Kerry's comments made it seem as if the administration had been tracking the sarin attack as it happened. It is this version of events, untrue but unchal-

lenged, that was widely reported at the time“. (Hersch 2013) A vague reference to technologically grounded expertise¹¹ made possible a „White House misrepresentation of what it knew about the attack matched by its readiness to ignore intelligence that would undermine the narrative“ (Hersch 2013). To show the fragile nature of this interpretation, Hersch mounted a case, based on the information provided by the same sources, showing that the attack could very well have been launched by rebel groups and more specifically by the Al-Nursi militia that has already experimented with the use of sarin gas. However, not only did Hersch's interpretation of the data receive scant attention (as might have been expected considering the argument just made about the market of ideas), more generally the claims made by the US government met almost no critique. They seemed to enjoy an immunity of sorts partly linked to their technological foundation. This raises fundamental questions about the way technological systems – such as the CIA observation systems in Syria – feed into the contexts in which expertise constellations emerge and bias the form these constellations end up taking; that is about the way technologies are not only „actants“ in expertise constellations (as most ANT/STS would treat them) but part of the context that shapes what kinds of actants (and agents) will become relevant to these expertise constellations.

Critical approaches to technologically grounded, hybrid, knowledge have a long tradition for working on these questions. They direct attention beyond the obvious fact that technological expertise is prone to manipulation of the powers that be. This critical work has long insisted on the importance of questioning the way that technologies does not only become part of singular expert constellations but also refashion the contexts within which these constellations emerge. An early version of this argument was made by Ursula Franklin.¹² Franklin insisted that many – in fact most – contemporary technologies are „prescriptive“ in the sense that they prescribe what can and should be done.¹³ The sensors installed to monitor the chemical weapons arsenal in Syria and the signals they were programmed to pick up to provide „early warnings“ prescribed a specific form of observation focussed on given assumptions of threats. As other „prescriptive technologies“ they therefore „eliminate occasions for decision making and judgement in general and especially for the making of principled decisions. Any goal of the technology is incorporated a priori in the design and is not negotiable“ (Franklin 1992: 25). Arguably, the move to the digital and to „big data“ has accentuated and accelerated this displacement of „principled decisions“. It locates these within the technologies themselves. Indeed, integral to the move to big data has been a view that

data can just be amassed for no particular purpose and then mobilized when it is needed (Mayer-Schönberger and Cukier 2013), as were the audio-recordings from Syria. What is glossed over is that the data thus gathered prescribes observation; it restricts observation to what the data allows for. The technological system defines the parameters of (in)visibility. Even more strongly, contemporary technologies often have „emergent“ qualities; they integrate the results of their own observations and evolve accordingly. Algorithms therefore come to take over a range of very principled decisions (e.g. Amoores 2011), including in the military field (Beard 2009 ; Sharkey 2010).¹⁴

Critical insights in other words have directed attention to the ways in which technology refashions the context in which expertise constellations are defined. Technology „prescriptively“ (to use Franklin’s term) plays a core role in defining what kind of expertise is most relevant. It often does so by placing technological processes at the heart of that relevance to the extent that these solutions sometimes become completely independent of controversies and debates (as is the case when technologies have „emerging characteristics“). Technologies effectively squeeze Latour’s matters of concern into matters of fact. As Franklin points out:

„with the predominance of prescriptive technologies in today’s world – technologies that have taken over like a giant occupation force [...] We have lost the institution of government in terms of responsibility and accountability to the people as people. We now have nothing but a bunch of managers who run the country to make it safe for technology“ (Franklin 1992: 117 and 120).

For Latour’s sword to be an effective weapon in the defence of matters of concern would seem to require a more strategic position on how it can stop this „giant occupation force“. To date, the process of reflection on this question has not progressed very far. In fact, even seeing the problem is made difficult by the summary and rejection of all things „critical“. In a seemingly naïve, unrealistic and ultimately self-defeating way, Latour is barring himself from drawing on the strength of these critical approaches to make his defence stronger. Indeed, recovering the debate about principled decisions (or politics) and inverting this trend involves critically examining how technologies are refashioning the context in which expertise constellations are defined.¹⁵ It involves ensuring that technologically grounded expertise ... such as

that underlying the White House assessment of Syrian government responsibility for the sarin gas attack on Ghouta – remains embattled. Criticizing, as Hersch does, the interpretations and usages of technological expertise is important; so is questioning the bias and logics built into the technologies even if it is more difficult and demands allying with vilified critical approaches.

Questioning regulatory procedures

Last but not least, and still along the same line of argument: ANT / STS scholars place enormous emphasis on the processes through which constellations of expertise emerge and remain embattled. In Callon et al.’s words: „the situations that interest us do not turn so much on available skills and the decisions to be made as on the modes of organizing the process of the production of knowledge“ (Callon, Lascoumes, and Barthes 2009: 228 emphasis added). Yet, they are surprisingly reluctant when it comes to bringing in the biases, the exclusions and the closure tendencies that are integral to these processes themselves; that is to look critically at these processes themselves and to question the purported objectivity and neutrality of these processes. Tellingly, the concluding chapter of Latour’s fascinating study of the making of law argues that law is made much more in line with the common preconception of how science is made, than science itself (Latour 2010). This is intended as a provocation to established views of how the sciences function. However, it also is revealing of the extent to which Latour’s willingness to lend regulatory processes, especially the formal legal ones, precisely the kind of uncontroversial, singular status that he refuses to grant science and scientific processes. Yet as critical (yes again) work on law has long insisted this is profoundly misleading. And, there is no need to resort to a critical mysticism or metaphysics to discover this; on the contrary. The controversies surrounding regulatory processes provide ample and visible confirmation of it.

This is true also of the procedures surrounding the processes regulating the role of the constellation of expertise in relation to the sarin gas attack in Ghouta. The processes regulating intelligence expertise in the US for example were amply criticized and contested both from within and from outside the circles of professional intelligence. The original US assessment of the incidence insisted on the real time monitoring of the situation (White House 2013). This led to very serious critique of US intelligence experts: Why had there been no warning if they knew? Not surprisingly this (re-)opened a debate about the regulation of how intelligence expertise is mobilized and used. Shawn Turner, a spokesman for the director of national intelligence publicly protested

against the manipulation when he flatly rejected his government's version: „Let's be clear, the United States did not watch, in real time, as this horrible attack took place. The intelligence community was able to gather and analyse information after the fact“ (cited by Hersch 2013). In even stronger terms, the group „Veteran Intelligence Professionals for Sanity“ published a memorandum to the president arguing that the White House assessment was a „political ploy“ and that „CIA Director John Brennan is perpetrating a pre-Iraq-War-type fraud on members of Congress, the media, the public – and perhaps even you [president Obama]“ (VIPS 2013 ; also Mackey 2013a). Inversely, David Cole who has specialized in the law surrounding US intelligence gathering and handling (e.g. Cole 2012, 2003), analysed the way intelligence was dealt with in the sarin gas crisis as a „new turn“ and the ending of the abusive practices associated with the „war on terror“ because the process involved Congress and public debate (Cole 2013b, 2013a). Statements such as those by Shawn Turner, by the VIPS or David Cole focus on the process through which expertise is made relevant..

This debate about regulatory processes for involving intelligence expertise shows the extent to which those directly involved talk about the significance of the broader context of regulatory procedures – including the most formal legal ones – for stabilizing expertise and hence also of the importance of keeping these processes contestable. This dovetails nicely with the insights of critical work in law which insists that legal expertise is one form of expertise among others. As Martti Koskenniemi insists when he discusses the role of legal experts in politically contentious situations „By Their Acts You Shall Know Them... (And Not by Their Legal Theories)“ (Koskenniemi 2004). Logically and by prolongation, it is important to insist with critical legal analysis that legal procedure is no more of a distant province whose experts can mediate knowledge to policy than are other specialized knowledge. Law reproduces its own biases. As Koskenniemi puts it:

„the distinctive contribution of alternative styles [of legal reasoning] lies in their ability to shed light on mainstream law's hidden priorities, the way legal translation articulates some participant values but fails to do so for other values. Much feminist and postcolonial writing has undertaken precisely this task. The introduction of human rights or environmental claims into the law is a familiar outcome of such renewalist 'imagining' earlier in the century“ (Koskenniemi 1999: 358).

Legal knowledge is on par with other forms of knowledge. Not only are legal experts therefore part of a knowledge-expert-policy nexus. Law is no safe-haven where one can find shelter from the disputes (such as the one over procedures) and judge them at a distance (Leander and Aalberts 2013). The current use of „lawfare“ – the mobilization of law in support of the own warfare – makes this disturbingly clear (Dunlap 2008 ; Beard 2009). Critical legal scholarship has played a core role in drawing attention to this and hence in underscoring the limits of wishful thinking exporting the responsibility for ensuring that expertise remains embattled to law. The Latourian defence of matters of concern would certainly do better if it also placed this insight behind its swinging sword.

To sum up, expertise in plural continues to be essential in political debates. Plural expertise is necessarily also embattled; it crystallizes in changing constellations around evolving matters of concern and not in a singular predefined form around unchanging matters of fact. It is therefore of essence (as Latour persuasively insists) to resist closing and exclusionary processes. However, to do so it is not enough to show that expert constellations are hybrid and changing and hence resist the singular and universal. It is also important to resist the process through which the broader context in which the constellations emerge imposes closures and exclusion. This section has argued this point with reference to the market for ideas, technological systems and legal processes. The overarching point is that hasty dismissals of critical insights because of an ancestral resentment à la Latour appears not only unwarranted but risky. To rephrase a statement made by Jasanoff : „for all practical purposes we live in 'Expert Raj' (an imperium of experts)“. It is therefore important that their „modes of acquiring authority, especially in global institutions“ do not remain as „opaque to ordinary citizens“ or to anyone else „as the self-legitimizing claims of rules in distant metropolises were to colonial subjects living in the peripheries of empire“ (Jasanoff 2012: 11). To ensure that they do not it is important that expertise be as embattled as it is essential. Integrating critical insights is of essence for this to happen.

Conclusion: Cultivating Paradox

The argument in this article has taken us to a place of paradox. On the one hand, it has insisted that expertise is essential. However, plural, malleable, contextually generated, and however much expertise creates the controversies it is supposed to analyse, expertise is authoritative knowledge that remains essential. As such it demands to be trusted. Therefore Latour insists on the creation of a „trust“ in the institutions of science each with their own specific language and regime of truth (Latour 2012: 155:

30 and passim). On the other hand, as this article has insisted, expertise is embattled and in fact must remain so if it is to be more than the expression of already privileged views. To contest something is diametrically opposed to trusting it. Indeed, a conventional way of understanding authority is as that which is accepted and hence neither imposed nor contested (Arendt 1958 ; Krieger 1977).¹⁶ To insist that the knowledge-expert-policy nexus in connection to the sarin gas attack has relied on essential and embattled expertise is to say that it has been paradoxical in the strictest sense of the word.

In the academic world, but also beyond, many would expect a conclusion such as this to dissolve the paradox; to offer some routes away from it or perhaps some advice for how to move away from it practically. Those debating expertise would probably expect a return to a suitable refurbished version of what I have termed Lippmann land above. No such conclusion is intended or forthcoming. On the contrary, as the argument above has made amply clear, not only is expertise, in relation to the sarin gas controversy and beyond, both essential and embattled; this dual characteristic plays a fundamentally important role. It ensures that Expert Raj does not become an arbitrary tyranny of experts. Perhaps this insistence on paradox is no surprise. After all „political reason never proceeds in a straight line“ (Latour 2012: 333). Speaking politics is all about taking the detour generating the issues, views and ultimately the public that politics is about.¹⁷ It is about speaking in curves or perhaps even circles as Latour would have it (Latour 2012: 155). There is no reason to think that speaking about the inherently political expertise in the contemporary knowledge-expert-policy nexus should be any different. Speaking curves does not dissolve the paradox though. It offers a possibility to live with it and perhaps even to cultivate it. There is a dearth of suggestions for how this position can be enacted in practice. The article therefore concludes (as the caricature academic must) that „more research is needed“ and research of a very specific kind: namely research that focuses on how to deal with and cultivate the paradox of embedded and embattled expertise.

References

- Abbott, Andrew. 1988. *The System of Professions: An Essay on the Division of Expert Labor*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Amoore, Louise. 2011. „Data Derivatives: On the Emergence of a Security Risk Calculus for Our Times.“ *Theory, Culture & Society* no. 28 (6):24-43.
- Arendt, Hannah. 1958. *What is Authority?* Edited by Hannah Arendt, *Between Past and Future. Six Exercises in Political Thought*. London: Faber and Faber.
- BBC. 2013a. „Syria chemical attack: What we know.“ *BBC News Middle East*, 24 September.
- . 2013b. „Syria crisis: UN report confirms sarin ‘war crime’.“ *BBC News Middle East*, 16 September.
- Beard, Jack M. 2009. „Law and War in the Virtual Era.“ *The American Journal of International Law* no. 103 (3):409-445.
- Beck, Ulrich. 1992. *Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage.
- Callon, Michel. 2007. „An Essay on the Growing Contribution of Economic Markets to the Proliferation of the Social.“ *Theory Culture Society* no. 24 (7-8):139-163. doi: 10.1177/0263276407084701.
- Callon, Michel, Pierre Lascoumes, and Yannick Barthes. 2009. *Acting in an Uncertain World: An Essay on Technical Democracy*. Cambridge: MIT Press.
- Cole, David. 2003. *Enemy Aliens: Double Standards and Constitutional Freedoms in the War on Terrorism*. New York: New Press.
- . 2012. „The Taint of Torture: The Roles of Law and Policy in Our Descent to the Dark Side.“ *Houston Law Review* no. 49:53-69.
- . 2013a. „The End of the War on Terror?“ *The New York Review of Books*, 7 November.
- . 2013b. „Syria: The New Turn.“ *The New York Review of Books*, 24 October.
- Collins, Harry, and Robert Evans. 2007. *Rethinking Expertise*. Chicago: University of Chicago Press.
- Collins, Harry M., and Robert Evans. 2002. „The Third Wave of Science Studies: Studies of Expertise and Experience.“ *Social Studies of Science* no. 32 (2):235-296.
- Douglas, Mary, and Aaron Wildavsky. 1982. *Risk and Culture: An Essay on the Selection of Technical and Environmental Dangers*. Berkeley: University of California Press.
- Dunlap, Charles. 2008. „Lawfare Today: A Perspective.“ *Yale Journal of International Affairs* (3):146.
- Franklin, Ursula M. 1992. *The Real World of Technology (CBC Massey Lectures)*. Concord, Ontario: Les Entreprises Radio-Canada.
- . 2006. *The Ursula Franklin Reader*. Toronto: Between the Lines.
- Haraway, Donna. 1991. „A Cyborg Manifesto: Science, Technology and Socialist-Feminism in the Late Twentieth Century.“ In *Simians, Cyborgs and Women: The Reinvention of Nature*, edited by Donna Haraway, 183-202.
- . 1997. *Witness@Second_Millennium.FemaleMan@_Meets_OncomouseTM*. New York: Routledge.
- Hersch, Seymour. 2013. „Whose Sarin?“ *London Review of Books*, 19 December.
- Irwin, Alan. 2006. „The politics of talk: coming to terms with the ‘new’ scientific governance.“ *Social Studies of Science* no. 36 (2):299-320.
- Jasanoff, Sheila. 2003. „(No?) Accounting for expertise.“ *Science and Public Policy* no. 30 (3):157-162.
- . 2012. *Science and Public Reason*. New York: Routledge.
- Kittler, Friedrich A. 1999. *Gramophone, Film, Typewriter*. Stanford: Stanford University Press.
- Koskenniemi, Martti. 1999. „Letter to the Editors of the Symposium.“ *The American Journal of International Law* no. 93 (2):351-361.
- . 2004. „By Their Acts You Shall Know Them... (And Not by Their Legal Theories).“ *European Journal of International Law* no. 15 (4):839-851.
- Krieger, Leonard. 1977. „The Idea of Authority in the West.“ *American Historical Review* no. 82 (2):???
- Latour, Bruno. 2004. „Why Has Critique Run out of Steam? From Matters of Fact to Matters of Concern.“ *Critical Inquiry* no. 30 (Winter):225-248.
- . 2010. *The Making of Law: An Ethnography of the Conseil d’Etat [La fabrique du droit]*. Oxford: Polity Press.

- . 2012. *Enquete sur les modes d'existence. Une anthropologie des Modernes*. Paris: La Decouverte.
- . 2014. „The Affects of Capitalism.“ *Speech Delivered at the Danish Academy of Science*, 28 February.
- Latour, Bruno, and Steve Woolgar. 1979. *Laboratory Life: The Social Construction of Scientific Facts*. Princeton: Princeton University Press.
- Leander, Anna, and Tanja Aalberts. 2013. „Introduction to the Symposium: The Co-constitution of Legal Expertise and International Security.“ *Leiden Journal of International Law* no. 26 (4):783-792.
- Mackey, Robert. 2013a. „In Geneva, Russia's Foreign Minister Still Claimed Chemical Attack Was 'Fabricated'.“ *The New York Times*, 16 September.
- . 2013b. „Russia's Foreign Minister Cites Questions Raised by Nun in Syria on Chemical Attacks.“ *The New York Times*, 17 September.
- Mayer-Schönberger, Viktor, and Kenneth Cukier. 2013. *Big Data: A Revolution That Will Transform How We Live, Work, and Think*. New York: Eamon Dolan/Houghton Mifflin Harcourt.
- Mirowski, Philip. 2011. *Science-Mart: Privatizing American Science*. Harvard: Harvard University Press.
- Nowotny, Helga. 2000. „Transgressive Competence: The Narrative of Expertise.“ *European Journal of Social Theory* no. 3 (1):5-21. doi: 10.1177/136843100003001001.
- Schudson, Michael. 2006. „The trouble with experts – and why democracies need them.“ *Theory and Society* no. 35 (5-6):491-506.
- Sharkey. 2010. „Saying „No!“ to Lethal Autonomous Targeting.“ *Journal of Military Ethics* no. 9 (4):299-313.
- Sil, Rudra, and Peter J. Katzenstein. 2010. „Analytic Eclecticism in the Study of World Politics: Reconfiguring Problems and Mechanisms across Research Traditions.“ *Perspectives on Politics* no. 8 (2):411-431.
- Spivak, Gayatri Chakravorty. 1988. „Can the subaltern speak?“ In *Marxism and the Interpretation of Culture*, edited by Cary Nelson and Lawrence Grossberg, 3-34. University of Illinois Press.
- UN, Secretary General. 2013. Report on the Alleged Use of Chemical Weapons in the Ghouta Area of Damascus on 21 August 2013. New York: United Nations.
- VIPS, Veteran Intelligence Professionals for Sanity. 2013. MEMORANDUM FOR: The President. <http://warisacrime.org/content/whos-lying-brennan-obama-or-both>.
- Wacquant, Loïc. 2005. *Pierre Bourdieu and Democratic Politics. The Mystery of Ministry*. Cambridge: Polity Press.
- White House. 2013. Government Assessment of the Syrian Government's Use of Chemical Weapons on August 21, 2013. *Press Release*, <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/08/30/government-assessment-syrian-government-s-use-chemical-weapons-august-21>.
3. As Haraway puts it with reference to Latour (and as has been repeated many times since) „...the science studies scholars aren't reading or listening—or both“ to insights from other scholars; and Haraway is concerned mainly about „critical scholars in antiracist, feminist cultural studies of science and technology“ (Haraway 1997: 35).
 4. The controversy surrounding the sarin gas attack in Damascus is in other words not a „case“ analysed with the help of a „theoretical framework“. Rather, the sarin case provides the insights about the ways in which knowledge, expertise and policy are linked in the contemporary world. These „insights“ constitute the „theoretical claims“ made in this article; they illustrate the contextually specific processes and mechanisms that link knowledge-expertise-policy. These processes differ from existing significant understandings (the article argues for a „third position“) and hence refine existing theorizations.
 5. This point is made repeatedly by Beck who insists on the paradox that on the one hand we increasingly trust science to help us understand risks that are „invisible“, except for science while on the other hand science is also increasingly marred by distrust as stemming from internal disagreements and external distrust (Beck 1992: 45 e.g.).
 6. I borrow this framing trilogy from Jasanoff's classification of different kinds of claims to expertise along the axis of objectivity and experience (Jasanoff 2012: 200). Jasanoff has also usefully developed an analysis of the trajectories making different countries tend to re-produce specific forms of expertise legitimation or what she calls „civic epistemologies“ (Jasanoff 2012: 200: 72).
 7. Their general point is that the selection is culturally re-produced and hence dovetails nicely with Jasanoff's point that the experts who select them are linked to specific scientific cultures.
 8. Helga Nowotny been a central participant in the scholarly debate about the the knowledge-expert-policy nexus. She has also been core in fashioning the politics in the area by holding key positions including that of president of the European Research Council.
 9. She emphasises two core processes: „One process, linked to the rise of the rational and informed individual in the dual role of consumer and citizen, has led to what appear to be irreversible changes in the decision-making structures of liberal Western democracies. The other process, equally wide-ranging in impact and probably also irreversible, has led to the emergence of a societally distributed system of knowledge production, which is no longer confined to institutional monopolies or knowledge bases organized along strictly disciplinary lines.“ (Nowotny 2000: 18).
 10. The mission was headed by Åke Sellström (Professor specialized in chemical weapons and working for the Swedish Defense Research Agency), and supported by the director of the Organization for the Prohibition of Chemical Weapons, Scott Cairns, and Maurizio Barbeschi, the head of the World Health Organization.
 11. The written version of this assessment epitomizes this. It informs its readers that „all-source assessments are based on human, signals, and geospatial intelligence as well as a significant body of open source reporting. Our classified assessments have been shared with the U.S. Congress and key international partners. To protect sources and methods, we cannot publicly release all available intelligence“ (White House 2013).
 12. A Canadian physicist, feminist and peace activist (Franklin 2006 for an overview).
 13. Obviously the notion of prescriptive technologies has many pendants including in Foucauldian work on „technology“ (which Franklin sites) or in Kittler's „cultural technologies“ (Kittler 1999) or in Haraway's „cyborgs“ (Haraway 1991).

Notes

1. An earlier version of this argument was presented at the public discussion: „Syrienskonflikten – løsninger bordet“ (30 September 2013) co-organized by TöRS and the Centre for Resolution of International Conflict (<http://cric.ku.dk/>). CRIC also supported the research for this article. I thank the editors and anonymous reviewers for helpful comments. I would also like to thank Stefano Guzzini for taking time to talk expertly about expertise.
2. „Problem of extension“ refers to difficulties arising from the fragmentation of knowledge and the multiplicity of actors pertinent to expertise on any given subject. Most central among these difficulties is the problem of legitimizing specialized knowledge.

14. I do not know if emergent technologies were used in observing Syria before or during the sarin gas attack. However, considering the centrality of this kind of technology in routine reconnaissance, surveillance and intelligence it is certainly not impossible.
15. Franklin outlines a series of questions she thinks must and should be systematically put to any plan or project involving technological expertise – that is, the overwhelming majority of initiatives taken in the contemporary world (1992: 127-9).
16. „If authority is to be defined at all, then, it must be in contradistinction to both coercion by force and persuasion through arguments“ (Arendt 1958: 93).
17. Bourdieu’s way of making the point was to insist on the „mystery of ministry“ whereby the minister creates the community/interest s/he is representing in the process of representing it. For an elaboration of the argument see (Wacquant 2005).

Borgerinddragelse, videnskab og ekspertise

Deliberation om biodiversitet

Birgit Jæger

Professor, Institut for Samfund og Globalisering, Roskilde Universitet (RUC)

Alle er lige, men nogle er mere lige end andre – det gælder måske særligt i forholdet mellem videnskab og borgere. Birgit Jæger sætter fokus på framing og magt i deliberative processer. Hun viser, hvordan materiale udleveret i en borgerinddragelsesproces om biodiversitet er stærkt præget af naturvidenskabelige diskurser. Derefter argumenterer hun for, at de kommer til at sætte dagsordenen for resten af diskussionerne i en sådan grad, at man kan spørge sig selv, om inddragelsen af borgere overhovedet giver mening, hvis de videnskabelige udsagn alligevel bliver altoverskyggende.

Almindelige borgere – eller lægfolk – kan ytre sig om komplekse videnskabelige og teknologiske problemer på mange forskellige måder. I Danmark har vi en forholdsvis lang tradition for at inddrage borgere i sådanne diskussioner gennem strukturerede gruppeprocesser. Traditionen blev institutionaliseret, da Teknologirådet blev oprettet i 1986 med det formål at lave teknologivurderinger (Klüver 1995), men i årenes løb er emnerne blevet bredere, og i dag bliver borgerne også inddraget i bredere videnskabelige problemstillinger som fx biodiversitet og klimaforandringer (Agger et al. 2012). Når borgerne inddrages i strukturerede gruppeprocesser med henblik på at rådgive politikerne om, hvilke løsninger der skal tages i anvendelse, er det ikke tilstrækkeligt, at deres rådgivning udelukkende bygger på deres erfaringer som borgere. Det er også nødvendigt at inddrage den videnskabelige viden, der eksisterer på det pågældende område. Spørgsmålet er imidlertid, hvordan den videnskabelige viden bliver præsenteret for borgerne, og hvordan borgerne forholder sig til den i deres indbyrdes dialog, når de skal finde frem til de råd, som de vil sende videre til politikerne?

For at svare på disse spørgsmål vælger jeg at slå ned på en bestemt form for struktureret dialog mellem borgere, kaldet: World Wide Views. Metoden er udviklet af Teknologirådet, og som navnet antyder, er det en metode, der er udviklet til at inddrage borgere i globale borgerhøringer (Bedsted et al. 2012). World Wide Views blev gennemført første gang i 2009 som optakt til FN's klima topmøde i København. Anden gang metoden blev anvendt var som optakt til FN's topmøde om biodiversitet i 2012, og det er dette arrangement, jeg tager empirisk afsæt i i denne artikel.

Men hvorfor er det overhovedet nødvendigt at inddrage borgere i løsningen af den slags problemstillinger? Er det ikke bedre at overlade beslutningerne til politikere og eksperter? Der er mindst to gode grunde til at inddrage borgerne. Den ene grund er, at den videnskabelige viden, som eksperterne fremlægger, ikke er tilstrækkelig til at danne udgangspunkt for politiske løsninger af komplekse videnskabelige og teknologiske problemer. For at danne baggrund for sådanne beslutninger skal den videnskabelige viden suppleres med andre former for viden og erfaringer, så den bliver 'socialt robust'. Den anden grund er funderet i et demokratisk perspektiv – det deliberative demokrati – der tager som udgangspunkt, at politiske beslutninger først er legitime, når de befolkningsgrupper, der bliver berørt af konsekvenserne af beslutningen, er blevet hørt.

I det følgende afsnit bliver disse to perspektiver nærmere foldet ud og udgør hermed en teoretisk ramme for at svare på spørgsmålet om, hvordan videnskabelig viden indgår i borgernes dialog om komplekse problemer. Herefter følger en kort beskrivelse af Teknologirådets arbejde med forskellige metoder til inddragelse af borgere i dialogen om videnskabelige og teknologiske problemstillinger. Dernæst præsenterer jeg en empirisk analyse af, hvordan videnskabelig viden indgik i borgernes dialog på den danske del af World Wide Views – Biodiversitet.¹ Analysen

falder i to dele, idet jeg starter med at undersøge, hvordan den videnskabelige viden om biodiversitet blev præsenteret for borgerne gennem det informationshæfte, der blev udsendt til samtlige deltagere op til arrangementet. Dernæst dykker jeg ned i dialogen omkring et af bordene, hvor jeg ser på, hvordan borgerne bruger den videnskabelige viden i deres indbyrdes dialog. Til slut runder jeg af med at konkludere på, hvad min analyse har vist om hvordan videnskabelig viden indgår i borgeres dialog om biodiversitet.

Borgerdialog og Videnskab – en teoretisk ramme

Når politikere skal træffe vigtige politiske beslutninger for at løse komplekse problemer, er det helt almindeligt, at de beder videnskabelige eksperter om råd. Videnskabelig viden indgår dermed som et vigtigt element i styringen af et demokratisk samfund på linje med input fra interessegrupper, lobbyister m.m. Forskning inden for Science and Technology Studies (STS) har imidlertid vist, at videnskabelig viden ikke er den eneste form for ekspertise, der er relevant at inddrage i beslutningsprocessen. I visse tilfælde er det også nødvendigt at inddrage den viden, der opstår blandt mennesker med praktisk erfaring, som ikke er forskere og ikke umiddelbart anses for at være eksperter.

I et klassisk STS-studie viser Wynne (1989) således, at forskere ikke var de eneste eksperter, det var relevant at inddrage i håndteringen af radioaktivt nedfald fra atomudslippet i Tjernobyl, da det ramte England. Det viste sig, at fåreavlere, der levede i nærheden af atomkraftværket Sellafield, efter mange års små atomudslip havde opbygget en viden om, hvordan atomudslip påvirker det lokale økosystem, fårenes adfærd og græssets vækst. Denne viden var lige så vigtig at inddrage i løsningen af problemet med atomudslippet fra Tjernobyl. Studier som dette har ført til en længere diskussion om, hvem der er eksperter, hvad der karakteriserer ekspertviden (fx Collins & Evans 2002), og hvordan ekspertviden bliver inddraget i politiske beslutningsprocesser.

Et af svarene på disse spørgsmål kommer fra Nowotny (2003), der foreslår en form for pluralistisk ekspertise som grundlag for styringen af et demokratisk samfund. Hun argumenter således for, at det er nødvendigt at gå fra 'reliable knowledge' – som kendetegner den videnskabelige viden – til det hun kalder 'socially robust knowledge' (Nowotny et al. 2001, Nowotny 2003).

Socialt robust viden tager afsæt i videnskabelig viden, men derudover er den kendetegnet ved følgende tre parametre: 1) Socialt robust viden er ikke kun testet og afprøvet i laboratorier og andre videnskabelige sammenhænge, den er også afprøvet uden for laboratoriet i konkrete samfundsmæssige sammenhænge. 2) I og med

at socialt robust viden bliver testet i samfundsmæssige sammenhænge, bliver andre grupper end forskere inddraget i testen. Der kan være tale om andre eksperter (a la Wynnes fåreavlere) eller lægfolk i al almindelighed. Hermed bliver andre typer af viden inddraget og koblet til den videnskabelige viden. Eller som Nowotny beskriver det: „Bringing together the many different knowledge dimensions involved constitutes specific mixes with other kinds of knowledge, experience and expertise.“ (Nowotny 2003, 155). 3) Socialt robust viden er derfor en viden, der er blevet testet i samfundsmæssige sammenhænge, modificeret og udvidet ikke bare én, men gentagne gange. I forlængelse af dette beskriver Nowotny socialt robust viden som en relationel term. Den beskriver de processer, hvorunder viden bliver skabt, og ikke nødvendigvis et færdigt produkt (Nowotny 2003)

Med dette udgangspunkt bliver borgere – eller lægfolk – en vigtig gruppe at inddrage, når formålet er at skabe socialt robust viden, der kan bruges som input til den politiske beslutningsproces. World Wide Views kan dermed forstås som et institutionaliseret led i processen at skabe socialt robust viden. Når borgerne bidrager til denne proces, forventes det, at de kan bidrage med etiske, moralske og sociale parametre, som udspringer af deres egne erfaringer. Men det forventes også, at borgerne er i stand til at kunne forholde sig til videnskabelig viden og relatere denne viden til deres egne erfaringer som samfundsborgere, og dermed praktisere det Irwin (2001) kalder et 'Scientific Citizenship'. For at kunne udøve denne form for videnskabeligt medborgerskab er det nødvendigt, at borgerne er i stand til at kigge eksperterne over skulderen, og at de stiller krav om, at det er den nødvendige og passende videnskabelige viden, der bliver lagt frem (Jasanoff 2003). Ud fra erfaringer med forskellige former for struktureret borgerinddragelse har Rayner (2003) kortlagt følgende forventninger til borgere, der deltager i disse arrangementer. De skal være: „... socially embedded in a community; locally knowledgeable and intuitively reflexive about society and nature; focus [...] on common good as a core value of public life; rel[y] on inclusionary deliberation to reveal truth.“ (Rayner 2003, 165).

Det forventes således, at borgere med udgangspunkt i et lokalt forankret hverdagsliv og et fokus på de fælles goder er i stand til at reflektere og inddrage etiske, moralske og sociale perspektiver i dialogen om tekniske og naturvidenskabelige problemstillinger, og endvidere kan udøve et videnskabeligt medborgerskab ved at omsætte deres overvejelser til politiske anbefalinger om, hvordan disse problemer løses.

Som nævnt ovenfor er der også et demokratiske perspektiv i at inddrage borgere i diskussionen om kom-

plekse videnskabelige og teknologiske problemstillinger – et perspektiv som udspringer af teorier om det deliberative demokrati (Habermas 1984, Dryzek 2010). Ifølge denne forståelse af demokrati skal en politisk beslutning være baseret på dialog, refleksion og afvejning af argumenter – ikke blot blandt valgte politiske repræsentanter, men også blandt de berørte borgerne. Udgangspunktet er, at borgernes holdninger til en given problemstilling ikke er givet på forhånd, men bliver formet i en dialog med andre borgere. Med andre ord forventes det, at borgerne er åbne over for argumenter – herunder argumenter baseret på videnskabelig viden – og lader sig overbevise af det, de opfatter som det bedste argument (Agger et al. 2012).

Kernen i borgerinddragelse er derfor den dialog, eller deliberation, der foregår mellem borgerne, hvor deres egne erfaringer og perspektiver bliver sat i spil og afprøvet i sammenhæng med den videnskabelige viden, der bliver lagt frem. Borgernes indbyrdes deliberation har således et formål i sig selv, idet den får de deltagende borgere til at reflektere over problemstillingen og relatere den til deres egne værdier. Deliberationen er således en del af den politiske proces i samfundet, ligegyldigt om borgernes refleksioner bliver bragt videre til de valgte politikere, som de gør i forbindelse med en struktureret borgerdialog, eller ej. De metoder til struktureret borgerinddragelse, som Teknologirådet har udviklet gennem årene, er alle baseret på principperne i deliberativt demokrati.

Den deliberative tilgang til demokrati – og dermed de metoder til borgerinddragelse, der bygger på denne tilgang – er blevet kritiseret for en række faktorer (Jæger under udgivelse). Metoderne er primært blevet kritiseret for ikke at tage højde for magtforholdene i samfundet, og at det er naivt at forstille sig, at frie individer gennem en deliberation kan finde frem til en rationel løsning på et problem (Rayner 2003, Agger et al. 2012). Derudover bliver de kritiseret for at være baseret på et udvalg af borgere, der ikke er repræsentative for hele befolkningen (Joss 1995, Jensen 2005, Reyner 2003); for ikke at have marginaliserede borgergrupper med, men derimod have en overrepræsentation af veluddannede (Felt & Fochler 2010); for at udstikke for snævre rammer for borgernes dialog (Irwin 2001 og 2006, Jensen 2005), hvor eksperternes dagsorden sætter rammerne for borgernes dialog og dermed får lov til at dominere (Goven 2003, Blue et al. 2012), og for at de forskellige former for viden ikke bliver ligestillet (Phillips 2011). Desuden er der rejst kritik af, at borgernes holdninger ikke bliver hørt af politikerne (Joss & Durant 1995, Einsiedel et al. 2001, Horst & Irwin 2010), at evaluering af arrangementerne ofte er foretaget af de eksperter, der selv er involveret i gennemførelsen (Reyner 2003), og at evalueringen sjældent afdækker selve kernen i borgernes dialog (Coleman & Moss 2012).

Kritikken viser således, at det langt fra er uproblematisk at inddrage borgere i deliberation om komplekse tekniske og videnskabelige problemer. Formålet med denne artikel er imidlertid ikke at undersøge om disse kritikpunkter slår igennem i World Wide Views eller ej. Formålet er derimod – med disse kritikpunkter i baghovedet – at sætte fokus på kernen i borgerdialogen, og undersøge hvordan borgerne forholder sig til den videnskabelige viden, der bliver lagt frem for dem, og hvordan de bruger den i deres indbyrdes dialog. Med andre ord vil jeg, gennem en empirisk analyse, undersøge, om borgerne i World Wide Views – Biodiversitet udøvede et videnskabeligt medborgerskab og dermed blev en del af processen at opbygge socialt robust viden om biodiversitet. Men først vil jeg præsentere Teknologirådet og de metoder til borgerinddragelse, det har udviklet.

Teknologirådets metoder til borgerinddragelse

Teknologirådet (TR) blev som nævnt oprettet af Folketinget i 1986 efter en række politiske kampe omkring brugen af nye teknologier i 1970'erne, som fx kampe om indførelse af atomkraft eller indførelse af informationsteknologi i typograferns arbejde (Agger et al. 2012). TR blev oprettet med det dobbelte formål: 1) at servicere Folketinget med videnskabelig viden og vurderinger af ny teknologi, som kan give anledning til politiske tiltag, 2) at fremlægge samme viden for den brede befolkning for at skabe en folkelig debat om disse ofte komplekse videnskabelige og teknologiske sager (Klüver 1995).

Forbilledet ved oprettelsen af Teknologirådet var det amerikanske Congressional Office of Technology Assessment (OTA) (Klüver 1995), som blev oprettet i 1972 med det formål at informere Kongressen om mulige fordele og ulemper ved brug af ny teknologi. Hvor OTA helt undgik at komme med politiske anbefalinger og udelukkende formidlede viden om nye teknologiske og videnskabelige landvindinger (Lin 2011), var det fra start af en del af Teknologirådets formål at skabe debat både i Folketinget og blandt befolkningen. Som en del af arbejdet med at skabe debat i befolkningen – og formidle borgernes politiske anbefalinger til Folketinget – gik TR i gang med at udvikle forskellige metoder til at inddrage borgerne.

En af de første metoder til borgerinddragelse, som TR tog op var Konsensus-konferencer. TR var inspireret af nogle tidligere amerikanske teknologivurderinger indenfor medicinalindustrien, men ændrede konceptet dels ved at inddrage et panel af lægfolk i stedet for udelukkende at inddrage eksperter, og dels ved at overlade det til borgerpanelet at sætte dagsordenen for konferencen (Joss & Durant 1995, Klüver 1995). Dermed udviklede TR konsensus-konferencerne til den form, de har i dag, og TR er senere blevet internationalt kendt for at have

udviklet konsensus-konferencer som metode til borgerinddragelse. Derudover har TR udviklet andre metoder som fx borgerhøringer og scenarie værksteder (Andersen & Jæger 1999) – World Wide Views er blot det seneste skud på stammen.

I udviklingen af disse metoder til borgerinddragelse har TR forsøgt at tage højde for den ovenfor nævnte kritik, men har forståeligt nok ikke fundet løsninger på alle kritikpunkterne. Selvom metoderne således ikke fuldt ud lever op til idealerne for det deliberative demokrati, fortsætter TR dog med at arbejde med dem ud fra en tankegang om, at det er nødvendigt at have en pragmatisk tilgang til borgerinddragelse. Holdningen i TR er, at hvis man kun kan gennemføre arrangementer med borgerinddragelse, der kan leve op til samtlige idealer, vil det være helt umuligt at gennemføre arrangementer med borgerinddragelse i praksis.² På denne baggrund udviklede TR World Wide Views (WWViews) som en metode til en global borgerhøring i 2009 (Bedsted et al. 2012). I WWViews er det deliberative grundlag bevaret, og dialogen mellem borgerne spiller stadig den centrale rolle, men der er ikke noget krav om konsensus, som der fx er i konsensus-konferencer.

I forbindelse med forberedelsen af WWViews – Biodiversitet indgik TR et samarbejde med Naturstyrelsen som medarrangør. Naturstyrelsen så sig selv som den part, der skulle levere det faglige indhold, mens TR leverede metoden.³ Det var således et vigtigt punkt for Naturstyrelsen at formulere både de diskussionstemaer, der dannede udgangspunkt for borgernes dialog, og de spørgsmål, som borgerne efterfølgende skulle besvare – eller stemme på. Naturstyrelsen havde i forvejen et samarbejde med FN's sekretariat for biodiversitet, som forbedrede FN's topmøde om biodiversitet, og Naturstyrelsen diskuterede temaer og spørgsmål med sekretariatet. På den måde blev både de overordnede temaer for dialogen og de enkelte spørgsmål tilrettelagt, så de nøje svarede til det, der skulle træffes beslutninger om på FN's topmøde.

På dagen for WWViews – Biodiversitet blev borgerne helt konkret placeret ved 16 borde med 6-8 personer og en bordformand. Ud fra fire overordnede temaer diskuterede borgerne en række spørgsmål relateret til biodiversitet samt mulige strategier til at rette op på nedgangen i antallet af arter. Efter hver runde med diskussion af et tema afgav borgerne hver for sig deres stemme til nogle på forhånd formulerede spørgsmål. Som grundlag for dialogen havde borgerne dels et informationshæfte om biodiversitet (Teknologirådet 2012a), som blev sendt ud til samtlige deltagere et par uger i forvejen, dels en mundtlig præsentation til hvert tema og endelig en række film, der blev vist umiddelbart inden starten på hver af diskussionsrunderne.

Arrangementets globale karakter blev understreget af, at der løbende indløb rapporter om borgernes stemmeafgivning i de øvrige deltagende lande, som blev vist på en storskærm. På et tidspunkt blev der også etableret direkte forbindelse til WWViews i Sydafrika, så deltagerne de to steder fik mulighed for at se og høre hinanden. Resultaterne af borgernes afstemninger, både i Danmark og internationalt, er samlet i TR's afsluttende rapport (Teknologirådet 2012b), som blev præsenteret på FN's topmøde om biodiversitet i Indien i oktober 2012.

Videnskabens rolle i borgernes dialog

Det empiriske materiale, der ligger til grund for denne analyse, er indsamlet i forbindelse med et større forskningsprojekt, hvis resultater er under udgivelse (Phillips et al. Under udgivelse). Det samlede materiale består af deltagende observationer af WWViews – Biodiversitet i København, herunder observationer af dialogen ved fem af de 16 borde. Der blev endvidere gennemført en exit survey blandt deltagerne samt et efterfølgende interview med arrangørerne fra Teknologirådet og Naturstyrelsen. Derudover består materialet af det informationshæfte, der blev udsendt til deltagerne i forvejen, de mundtlige præsentationer af de enkelte temaer på dagen, samt de indledende film til hvert tema. Endelig indgår resultaterne af borgernes afstemning i det empiriske materiale.

Det samlede empiriske materiale indgår som en baggrundsviden, hvorimod den efterfølgende analyse er baseret på udvalgte materialer. Den første del af analysen er således baseret på det udsendte informationshæfte. De mundtlige oplæg og film, der blev vist på dagen, bygger langt hen ad vejen på de samme videnskabelige kilder, og de indeholder derfor kun enkelte nye informationer. På den baggrund har jeg vurderet, at informationshæftet repræsenterer den videnskabelige viden, som borgerne blev præsenteret for, og selve analysen består af en dokumentanalyse, hvor jeg har undersøgt, hvem der optræder som eksperter, hvilken autoritet de bliver tillagt, og hvilken troværdighed den videnskabelige viden bliver tillagt.

I den anden del af analysen dykker jeg ned i dialogen ved et af bordene. Her undersøger jeg, hvordan den videnskabelige viden bliver brugt i borgernes interne deliberation. Jeg kigger efter, hvem borgerne oplever som eksperter, hvilken autoritet og troværdighed de tillægger eksperterne og deres udsagn, samt hvordan borgerne selv benytter sig af den videnskabelige viden i deres argumentation med de andre borgere.

Analyse af informationshæftet

Informationshæftet er udarbejdet af Teknologirådet i samarbejde med Biofaction⁴ med det formål at videregive videnskabelig information om biodiversitet og potentielle

tiltag til at modvirke nedgangen i biodiversitet til deltagerne i arrangementet. Hæftet er oversat til 20 forskellige sprog og blev brugt som udgangspunkt for samtlige WWViews arrangementer verden over. Jeg har i denne forbindelse analyseret den danske udgave af informationshæftet.

Det fremgår af forordet, at informationshæftet fokuserer på de temaer, der skal drøftes på FN's konference om biodiversitet i oktober 2012. Temaerne udgør også selve strukturen i hæftet, som efter en generel introduktion til biodiversitet indeholder et afsnit om biodiversitet på landjorden, et afsnit om biodiversitet i havet og afslutter med et afsnit om byrde- og udbyttefordelingen. Konsekvensen af dette valg er imidlertid, at det er nogle yderst komplicerede problemstillinger, borgerne bliver bedt om at forholde sig til. Samtidig bliver problemstillingerne behandlet på et overordnet og generelt niveau, som det kan være vanskeligt at forholde sig til, hvorfor man kan forvente, at borgerne kan have svært ved at bringe deres lokalt forankrede hverdags erfaringer i spil.

I forordet beskrives det, at „Informationen i dette hæfte stammer fra rapporter skrevet af videnskabsfolk fra hele verden“ (s. 3). Derudover har et videnskabeligt rådgivningspanel „dobbelttjekket oplysningerne i teksten“ (s. 3). Formålet med dette panel „... er at sikre, at det informationsmateriale, der præsenteres for borgerne, er præcist, fyldestgørende og balanceret i forhold til de spørgsmål, man beder dem drøfte.“ (s. 0). Dermed fremstår informationshæftet som en neutral og balanceret tekst, der videregiver den videnskabelige viden, der er konsensus omkring inden for det videnskabelige felt. Den viden, der fremlægges, er oven i købet 'dobbelttjekket', hvilket skaber stor troværdighed.

Der skelnes ikke mellem eksperter, videnskabsfolk og forskere, men når der refereres til videnskabsfolk, er det tydeligvis forskere fra naturvidenskaberne, idet de beskæftiger sig med økosystemer, klimaforandringer, opdagelse af nye arter m.m. Samfundsvidenskabelige problemstillinger som økonomiske konsekvenser, kulturelle forudsætninger og sociale forhold bliver også beskrevet i hæftet, men de optræder mest i forbindelse med overvejelser om tiltag og strategier til at mindske nedgangen i biodiversiteten og ikke som en præsentation af undersøgelser, der kortlægger sammenhængen mellem biodiversitet og de samfundsmæssige forhold.

Informationshæftet benytter sig ikke af den akademiske tradition for præcise henvisninger til navngivne publikationer i præsentationen af den videnskabelige viden. Bagerst i hæftet er der en samling referencer og yderligere læsestof, som dog ved nærmere eftersyn viser sig at være en blanding af egentlige videnskabelige publikationer og en række rapporter dels fra FN's egne organisationer (fx

FAO), dels forskellige andre organisationer (fx WWF, World Resources Institute og The International Centre for Integrated Mountain Development). Denne praksis betyder, at borgerne ikke kan se, hvilke publikationer der ligger til grund for de konkrete informationer, hvilket gør det vanskeligt for dem at forholde sig kritisk til den viden, der bliver inddraget i hæftet.

I hæftets første afsnit får man som læser en klar fornemmelse af, at der trækkes på videnskabelige publikationer. Det er således en (natur-)videnskabelig definition på biodiversitet, der bliver fremlagt, ligesom beskrivelsen af biodiversitetens goder, samt presset på den, også fremstår som videnskabeligt funderet. I de følgende afsnit om biodiversitet henholdsvis på landjorden og i havet bliver grænsen mellem videnskabelig viden og politiske strategier imidlertid uklar. Disse afsnit starter med en beskrivelse af problemerne, der fremstilles som videnskabeligt funderede, men glider derefter over i en diskussion af politiske strategier, hvor det ikke er muligt at se, hvem der er afsender af budskabet. Fx glider beskrivelsen af problemerne med biodiversitet på landjorden over i følgende formulering: „Problemet er derfor, hvordan *man* kan producere nok føde og samtidig beskytte biodiversiteten bedst muligt. *Man* har foreslået adskillige strategier.“ (s. 11 – min kursivering). Som det fremgår af citatet, er det ikke muligt at identificere, hvem 'man' er – og der er formodentlig tale om to forskellige aktørgrupper. Det er således heller ikke muligt at bestemme, hvem der har foreslået de forskellige strategier. Er det videnskabsfolk, politikere eller organisationer som fx FN – eller en blanding?

Denne uklarhed om, hvem der ligger til grund for hæftets informationer, bliver endnu mere udtalt i afsnittet om byrde- og udbyttefordeling. Her fremgår det, at der er vedtaget en fælles global strategi i 2010. Herefter følger:

„Der er *generel konsensus* om, at den nuværende finansiering af biodiversitet fra GEF, nationale regeringer og andre aktører langtfra er tilstrækkelig til at bremse den globale nedgang i biodiversitet. *Nogle mener*, at det vil være bedre at bruge pengene på at løse mere presserende problemer end biodiversitet. *Andre* er af den opfattelse, at investeringen i biodiversitet vil blive en økonomisk fordel på længere sigt.“ (s. 17 – min kursivering).

Citatet rejser en række spørgsmål: I hvilken kreds er der generel konsensus om den utilstrækkelige finansiering? Er det blandt forskerne, der er konsensus, blandt politikerne, eller på tværs af grupperne? Og hvem mener henholdsvis,

at der er andre presserende problemer, eller at det er en økonomisk fordel på længere sigt? Dermed bliver forskernes rolle i den politiske beslutningsproces uklar, når det ikke er til at se, om det er dem, der mener det ene eller det andet.

Alt i alt kan det konstateres, at informationshæftet fremstår som en fremlæggelse af troværdig videnskabelig viden, og de eksperter, der fremlægger den, bliver tillagt stor autoritet. Det er primært naturvidenskabelige forskere, der fremstilles som eksperter, men muligvis ligger der nogle samfundsvidenskabelige analyser bag nogle af anbefalingerne om tiltag og strategier til at mindske nedgangen i biodiversitet. Det er dog ikke til at se, da disse tiltag og strategier præsenteres i en anonymiseret form. Uklarhederne omkring, hvem der står bag den fremlagte viden og de foreslåede strategier, gør det vanskeligt for de deltagende borgere at forholde sig kritisk til oplysningerne i informationshæftet, og dermed bliver det vanskeligt at udøve et videnskabeligt medborgerskab.

Analyse af dialogen mellem borgerne

Der er ikke nogen tvivl om, at deltagerne, der sidder rundt om bordet, alle har læst det udsendte informationshæfte, og at de har stor tillid til den viden, der præsenteres i hæftet. Der er dog en af deltagerne, der mangler nogle tal om befolkningsudviklingen i informationshæftet, som kunne sættes i relation til det verdenskort over biodiversitetens størrelse, der præsenteres i hæftet (Teknologirådet 2012a, 5). Han begrundet den lille biodiversitet i Danmark med befolkningstallet og påpeger, at vi jo har fældet urskoven i Danmark for mange århundreder siden, og han opfatter det derfor som lidt umoralsk, at vi nu forlanger, at andre lande ikke må fælde deres regnskov. Det får ham til at spørge om, hvad det er for en slags biodiversitet, vi gerne vil have, og hvor vi kan have det. Han siger:

„Det er nogle ting, nogle tal, som jeg synes, der manglede rigtig meget i hele det her kompendium. Hvor jeg lige sad bagefter [og tænkte]: ‘Hvad er det for en hjernevask, på nogen måder, der bliver galt i det her? Hvad er det for nogle tanker og holdninger, man vil ud med?’ Jeg synes, der var nogle tal, der manglede i min verden.“

Han endte med at blive sur på informationshæftet, fordi det efter hans opfattelse er præget af en holdning om, at vi skal redde biodiversiteten, og han manglede et „modfact“, der viste det modsatte. Denne sidste reaktion tyder på, at han enten tænker ud fra en journalistisk form for objektivitet, hvor både fortalere og modstandere af et synspunkt skal høres, eller at han opfatter videnskaben ud

fra en relativistisk synsvinkel, hvor man altid kan finde en forsker, der kommer frem til et andet resultat. Denne tilgang til videnskabelig viden bliver også fremført på et senere tidspunkt, hvilket fremgår af følgende dialog:

„Karla: Så tænker jeg bare, eksperterne, de er jo heller ikke helt enige om, hvad det er, man skal gøre, hvad det er, der er problemet. Så bliver man også selv forvirret omkring det, når eksperterne ikke engang kan blive enige om, hvad det er, der sker.

Anette: Jamen, hvad eksperterne siger. Ja, det lyder måske lidt groft. Det kommer måske også an på, hvad de er betalt for at sige. Hvis en ekspert bliver hyret til at sige, at det er ok at anlægge et nyt fabriksanlæg her. Så finder han beviser for det. Hvis han bliver hyret til at sige, at det er farligt, at polerne smelter, så finder han ud af det. Så... man skal sådan lytte lidt ind på det, for eksperterne de siger det, de er blevet betalt for at sige – i hvert fald meget af tiden.

Henrik: Vil du så helt generelt sige, at vi skal lade være med at lytte til, hvad eksperterne siger?

Anette: Nej, jeg siger, at vi skal lytte til alle eksperterne og så drage vores konklusioner ud fra det.

Henrik: Jeg tror da stadigvæk på, at når forskere forsker i et eller andet område, så er det sandheden, man prøver at finde frem til. Hvis man derimod har en ekspert fra en virksomhed, så ved man jo godt, at han eller hun taler virksomhedens sag.“

Dette udpluk af dialogen blandt deltagerne viser, at de mener, at der er forskel på eksperter, og ved at forholde sig kritisk til dem, udøver deltagerne et videnskabeligt medborgerskab. Flere af deltagerne giver udtryk for, at de har registreret, at nogle forskere søger efter sandheden, mens andre er betalt til at finde et bestemt svar. Det fremgår ikke direkte af dialogen, men den kan tolkes som, at deltagerne mener, at de forskere, der søger efter sandheden, er økonomisk uafhængige (dvs. offentligt ansatte), mens dem, der er betalt for at finde bestemte svar, er ansatte i virksomheder eller interesseorganisationer. Senere i dialogen bliver det fremført af en af deltagerne, at det også er legitimt, at fx en virksomhed ansætter eksperter til at

varetage deres interesser, da virksomheder også er en del af den samlede politiske debat. Disse eksperter bliver således ikke lagt for had, men som det også fremgår af citatet, mener deltagerne, at man som borger skal forholde sig kritisk til deres udsagn. Med andre ord, deres udsagn har ikke den samme troværdighed, som de uafhængige forskeres har. Deltagerne tilkendegiver hermed, at det er vigtigt at kunne skelne mellem, hvilken slags ekspert der fremkommer med et givet udsagn, idet de tillægges forskellig autoritet.

I resten af dialogen rundt om bordet bliver den videnskabelige viden, der er lagt frem gennem informationshæftet, tillagt stor troværdighed. Både i dialogen om biodiversitet på landjorden og i dialogen om biodiversitet i havet bliver den videnskabelige viden tillagt større troværdighed end landmændenes og fiskernes udsagn. Det fremgår af følgende udpluk af dialogen:

„Theis: ... Jeg synes, der skal komme nogle undersøgelser om, hvor meget man egentlig tillade sig at fiske, for at det stadig kan rende rundt.

Anette: Ja, jeg tror, vi skal have videnskabsmændene til at sige mere om det end fiskerne, fordi fiskerne vil selvfølgelig sige, at de skal fange mere, for at tjene penge. Og jeg ved godt, det er rimelig kynisk at sige om fiskerne, for selvfølgelig er der sikkert mange fiskere, der gerne vil bevare biodiversiteten (...), men jeg tror, det er videnskabsmændene, der skal sige mest om det.

Henrik: Den diskussion, som fiskerne og videnskabsmændene har, den synes jeg er falsk, fordi videnskabsmændene vil altid have en større baggrund for at fortælle, hvad det er, der er galt. Fiskerne kan sige: 'Det område, hvor jeg plejer at fiske, der er stadigvæk mange fisk', men det siger jo ikke noget som helst om overfiskeri... Jeg mener, man bør stole på de videnskabsmænd, der kommer med kvoterne.

Anette: Også fordi... så kan en videnskabsmand bedre være objektiv.“

Derudover viser udplukket, hvordan deltagerne bruger informationshæftet, hvor diskussionen om fiskernes og videnskabsfolkenes forskellige syn på kvoter også er repræsenteret (Teknologirådet 2012a, 13). Udplukket viser dermed, at dialogen langt hen ad vejen er bundet op på

den struktur, der både er givet i informationshæftet og i de afstemningstemaer, som afslutter de enkelte runder af dialog. På den måde kan det være vanskeligt at bringe andre emner på banen, end de på forhånd beskrevne temaer.

Som beskrevet ovenfor er diskussionstemaerne holdt på et generelt niveau (for at matche diskussionen på FN's topmøde), hvilket kan gøre det vanskeligt for borgerne at bringe deres egne erfaringer i spil. Ved det bord, som denne analyse tager udgangspunkt i, udspillede der sig en proces, hvor de generelle perspektiver og borgernes egne perspektiver konkurrerede om at dominere dialogen (Phillips m.fl. under udgivelse). I mange tilfælde blev det generelle perspektiv på biodiversitet det dominerende, men det lykkedes dog deltagerne under flere af temaerne at relatere den generelle diskussion til et spørgsmål om deres egne holdninger og handlinger som borgere. Flere af dem gav udtryk for, at vi alle har et ansvar, hvilket bliver formuleret på følgende måde af en af deltagerne:

„... Så det siger noget om, hvor vigtigt det er, at der også bliver taget hånd om de små ting, ikke? Og det er også derfor, at det er så spændende at være med, fordi jeg tror jo meget på, øh... ansvar. Ansvar for sig selv først og fremmest og dernæst for dem, som vi omgiver os med.“

Denne holdning gik igen i flere af dialogerne og gjorde det lettere for deltagerne at forholde de generelle diskussioner om biodiversitet til deres egne erfaringer. Et eksempel på dette er dialogen om biodiversitet på landjorden. En af de problemstillinger, som informationshæftet rejser indenfor dette tema, drejer sig om det stigende kødforbrug, der fører til et øget behov for at opdyrke jorden for at skaffe planter til dyrefoder. Informationshæftet skitserer flere forskellige strategier til løsning af problemet: mindre intensivt landbrug, brug af ny teknologi, brug af konventionelle praksisser eller at sænke efterspørgslen på fødevarer ved at spise mindre kød og lade mindre mad gå til spilde (Teknologirådet 2012a, 11). En del af den dialog, der udspillede sig rundt om bordet, handlede om, hvorvidt man som borger har et ansvar for at mindske nedgangen i biodiversitet ved at mindske sit kødforbrug – eller helt at holde op med at spise kød. Ved således at tage udgangspunkt i den enkeltes ansvar formår deltagerne rundt om bordet at koble den generelle diskussion til deres egen erfaringer og holdninger. På den måde skaber de en socialt robust viden om, hvordan borgere forholder sig til deres egen indsats for at bevare biodiversiteten.

Deltagernes dialog drejede herefter over i en debat om, hvorvidt samfundet skal regulere befolkningens kødforbrug, og om sådan en regulering skal ske gennem kvo-

ter eller afgifter, hvilket kan ses som et konkret eksempel på, at borgerne udøver et videnskabeligt medborgerskab, i kraft af at de diskuterer hvilke politiske løsninger, der kan være. Som konsekvens af holdningen om at den enkelte borger har et ansvar, var gruppen rundt om bordet enig om, at det er nødvendigt at have befolkningens opbakning til sådanne politikker – ellers vil det være umuligt at skabe forandring. Her mener deltagerne, at oplysning og formidling af videnskabelig viden kommer ind som vigtige styringsredskaber, idet folk skal være klar over, hvorfor reglerne er lavet, ellers kan de modsætte sig at overholde dem. Som illustration af denne pointe nævner en af deltagerne et eksempel med landmænd, der nægter at overholde en ny randzone lov, fordi de ikke kan se nødvendigheden af den. Omvendt mener gruppen, at hvis befolkningen er med på at overholde nye regler, kan man nå langt i målet om at mindske nedgangen i biodiversitet. Det udtrykte en af deltagerne på følgende måde:

„Jeg synes, man i pressen hører om så mange ting. For eksempelvis i Stillehavet, at der er kæmpe områder, hvor det flyder med plastic og sådan noget, og det er så voldsomt, så man ind imellem har lyst til at sige: 'Jamen det her, det magter vi ikke. Vi har ødelagt jorden, og det må gå sin skæve gang'. Når man så er i København og kan se, at man kan bade i havneanlægget – man har formået i Danmark at rense så meget, at det kan bruges igen – så er der jo et håb, en vej ud af det her, måske. Men om det er sidste øjeblik, det ved jeg ikke noget om. Men der er et håb, og det synes jeg, vi skal udnytte, det håb.“

Opsummerende kan det konstateres, at den videnskabelige viden, der bliver præsenteret gennem informationshæftet, bliver tillagt stor troværdighed og spiller en meget stor rolle i borgernes dialog om biodiversitet. Sammen med valget af diskussionstemaer sætter den videnskabelige viden en strukturerende ramme for borgernes dialog både med hensyn til, hvad det overhovedet er muligt at diskutere, og med hensyn til, hvilke perspektiver der er legitime at tage op. Videnskabelige eksperter bliver generelt tillagt stor autoritet, men samtidig mener borgerne også, at der er forskel på eksperter, og nogle eksperter har større autoritet end andre. De eksperter, der er ansat til at varetage bestemte virksomheders eller organisationers interesser, skal man som borger forholde sig kritisk til.

Konklusion

I indledningen til denne artikel stillede jeg spørgsmål om, hvordan videnskabelig viden bliver præsenteret for borgere i strukturerede gruppeprocesser, og hvordan borgerne forholder sig til denne viden i deres indbyrdes deliberation, når de skal finde frem til de råd, som de vil sende videre til politikerne. Ved at trække på teoretiske diskussioner inden for STS samt en tilgang til deliberativt demokrati udstak jeg en teoretisk ramme for den empiriske analyse. Ifølge denne teoretiske ramme kan inddragelse af lægfolk i diskussionen om videnskabelige og teknologiske problemer forstås som en proces, der skaber socialt robust viden. Gennem denne proces forventes det, at borgere udøver et videnskabeligt medborgerskab ved at forholde sig kritisk til den fremlagte videnskabelige viden og føje deres egne perspektiver til denne viden.

Samlet kan det konkluderes, at videnskabelig viden spiller en afgørende rolle i borgernes indbyrdes deliberation, og når de formulerer anbefalinger til politikerne. Den empiriske analyse af, hvordan videnskabelig viden indgår i borgernes dialog på WWViews – Biodiversitet viser, at denne viden skaber en strukturerende ramme for borgernes dialog, i og med at borgerne tager udgangspunkt i den i deres indbyrdes deliberation. Analysen viser endvidere, at borgerne generelt tillægger videnskabelig viden stor troværdighed. Dog mener de også, at ikke alle eksperter har lige stor autoritet. De uafhængige eksperter, der alene udtaler sig som repræsentanter for deres faglige felt, bliver således tillagt en væsentlig større autoritet end de eksperter, der er ansat til også at repræsentere en virksomheds eller organisations interesser.

Hvis borgerne skal udøve videnskabeligt medborgerskab og forholde sig kritisk til den fremlagte videnskabelige viden, bliver det således vigtigt, at de har kendskab til, hvilken slags ekspert der fremlægger den pågældende viden. Analysen af informationshæftet viser imidlertid, at der er en del uklarhed omkring kilderne til de enkelte oplysninger og forslag til løsningsstrategier. Uklarheden er muligvis fremkommet på baggrund af et ønske om at fremstille den komplicerede problemstilling på en forståelig og populær måde, men konsekvensen er, at borgerne ikke kan kigge eksperterne over skulderen, og dermed får de ikke mulighed for i fuldt omfang at udøve deres videnskabelige medborgerskab, som det ellers forventes ved institutionaliserede metoder til borgerinddragelse som WWViews.

Ud over den fremlagte videnskabelige viden er valget af diskussionstemaer også med til at strukturere borgernes deliberation. Diskussionstemaerne var, som beskrevet, udvalgt med det formål, at resultaterne af deliberationen skulle føde direkte ind i beslutningsprocessen på FN's topmøde om biodiversitet. Konsekvensen af dette

valg er imidlertid, at problemstillingen omkring biodiversitet bliver præsenteret på et ret generelt niveau, der gør det vanskeligt for borgerne, at relatere den fremlagte videnskabelige viden til deres egne erfaringer. Valget af diskussionstemaer gør det endvidere vanskeligt for borgerne at bringe andre temaer og perspektiver på biodiversitet op til debat, hvormed udøvelsen af et videnskabeligt medborgerskab besværliggøres.

Ved det analyserede bord lykkedes det i en vis udstrækning borgerne at inddrage deres personlige perspektiver på problemstillingen i kraft af, at de var enige om, at man som borger har et ansvar for, hvordan biodiversiteten udvikler sig, og at man i kraft af sine handlinger kan påvirke denne udvikling. Dermed formår de at tilføje en viden om, hvor langt de selv vil gå for at bevare biodiversiteten, og bliver dermed en del af processen at skabe socialt robust viden omkring biodiversitet. Ved at flytte fokus fra, at resultaterne af borgerinddragelsen skal bruges direkte i den formelle politiske beslutningsproces, til et fokus på processen at skabe socialt robust viden, vil det formodentlig være muligt i kommende borgerinddragelses processer at vælge diskussionstemaer, der gør det lettere for borgerne mere direkte at bidrage til processen at skabe socialt robust viden med perspektiver baseret på deres egne erfaringer og værdier.

Endelig er det vigtigt at huske, at denne konklusion er baseret på en analyse af en struktureret gruppeproces med det formål at inddrage borgere i den politiske løsning af videnskabelige og teknologiske komplekse problemstillinger. Analysen siger dermed ikke noget om, hvordan videnskabelig viden indgår i andre sammenhænge, hvor borgere forholder sig til disse problemstillinger, ligesom den heller ikke siger noget om, hvorvidt andre forslag til løsninger er baseret på en socialt robust viden.

Referencer

- Agger, A, Jelsøe, E, Jæger, B & Phillips, L 2012, 'The Creation of a Global Voice for Citizens: The Case of Denmark', in M Rask, R Worthington & M Lammi (red.), *Citizen Participation in Global Environmental Governance*, Earthscan, London.
- Andersen, I-E & Jæger, B 1999, 'Scenario workshops and consensus conferences: towards more democratic decision-making', *Science and Public Policy*, vol. 26, no. 5, pp. 331-340.
- Bedsted, B, Gram, S & Klüver, L 2012, 'The Story of World Wide Views', in M Rask, R Worthington & M Lammi (red.), *Citizen Participation in Global Environmental Governance*, Earthscan, London.
- Blue, G, Medlock, J & Einsiedel, E 2012, 'Representativeness and the Politics of Inclusion: Insights from World Wide Views Canada', in M Rask, R Worthington & M Lammi (red.), *Citizen Participation in Global Environmental Governance*, Earthscan, London.
- Coleman, S & Moss, G 2012, 'Under Construction: The Field of Online Deliberation Research', *Journal of Information Technology and Politics*, vol. 9, pp. 1-5.
- Collins, HM & Evans, R 2002, 'The Third Wave of Science Studies: Studies of Expertise and Experience', *Social Studies of Science*, Vol. 32, no. 2, pp. 235-296.
- Dryzek, JS 2010, *Foundations and Frontiers of Deliberative Governance*, Oxford University Press, Oxford.
- Einsiedel, F, Jelsøe, E & Breck, T. 2001, 'Publics at the technology table: the consensus conference in Denmark, Canada, and Australia', *Public Understanding of Science*, vol. 10, pp. 83-98.
- Felt, U & Fochler, M 2010, 'Machineries for Making Publics: Inscripting and De-scripting Publics in Public Engagement' *Minerva*, vol. 48, no. 3, pp. 219-238.
- Goven, J 2003, 'Deploying the consensus conference in New Zealand: democracy and de-problematization', *Public Understanding of Science*, vol. 12, pp. 423-440.
- Habermas, J 1984, *The Theory of Communicative Action Vol. 1: reason and the rationalization of society*, Beacon Press, Boston MA.
- Horst, M & Irwin, A 2010, 'Nations at Ease with Radical Knowledge. On Consensus, Consensusing and False Consensusness', *Social Studies of Science*, vol. 40, no. 1, pp. 1-22.
- Irwin, A 2001, 'Constructing the scientific citizen: Science and democracy in the biosciences', *Public Understanding of Science*, vol. 10, pp. 1-18.
- Irwin, A 2006, 'The Politics of Talk: Coming to Terms with the 'New' Scientific Governance', *Social Studies of Science*, vol. 36, pp. 299-320.
- Jasanoff, S 2003, '(No?) Accounting for expertise', *Science and Public Policy*, vol. 30, no. 3, pp. 157-162.
- Jensen, CB 2005, 'Citizen Projects and Consensus-Building at the Danish Board of Technology: On Experiments in Democracy', *Acta Sociologica*, vol. 48, no 3, pp. 221-235.
- Joss, S 1995, 'Evaluating consensus conferences', in Joss, S & Durant, J(red.), *Public participation in science: the role of consensus conferences in Europe*, Science Museum with the support of the European Commission Directorate General XII, London.
- Joss, S & Durant, J (red.) 1995, *Public participation in science: the role of consensus conferences in Europe*. Science Museum with the support of the European Commission Directorate General XII, London.
- Jæger, B Under udgivelse, 'Multiple Voices in Deliberative Global Governance', in Coleman, S, Sintomer, Y & Przybylska, A (red.), *Deliberations: values, processes, institutions*.
- Klüver, L 1995, 'Consensus conferences at the Danish Board of Technology', in Joss, S & Durant, J(red.), *Public participation in science: the role of consensus conferences in Europe*, Science Museum with the support of the European Commission Directorate General XII, London.
- Lin, AC 2011, 'Technology Assessment 2.0: Revamping Our Approach to Emerging Technologies', *Brooklyn Law Review*, vol. 76, no. 4, pp. 1309-1370.
- Nowotny, H, Scott, P & Gibbon, M 2001, *Re-Thinking Science. Knowledge and the public in an Age of Uncertainty*, Polity Press, Cambridge.
- Nowotny, H 2003, 'Democratising expertise and socially robust knowledge', *Science and Public Policy*, vol. 30, no. 3, pp. 151-156.
- Phillips, L 2011, *The Promise of Dialog. The dialogic turn in the production and communication of knowledge*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- Phillips, L, Jæger, B, Jelsøe, E & Agger, A Under udgivelse, 'Construction the 'Citizen' in Global Deliberations', in Rask, M & Worthington, R *Governing biodiversity through democratic deliberation*, Earthscan, London.

- Rayner, S 2003, 'Democracy in the age of assessment: reflections on the roles of expertise and democracy in public-sector decision making', *Science and Public Policy*, vol. 30, no. 3, pp. 163-170.
- Teknologirådet 2012a. *World Wide Views – Biodiversitet. Informationshefte*, (<http://biodiversity.wwviews.org/>).
- Teknologirådet 2012b. *World Wide Views on Biodiversity. From the World's Citizens to the Biodiversity Policymakers. Results Report*, (<http://biodiversity.wwviews.org/>).
- Wynne, B 1989, 'Sheep Farming after Chernobyl: A Case Study in Communicating Scientific Information', *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, vol. 31, no. 2, pp. 10-39.

Noter

1. Det er således udelukkende den danske del af WWViews – Biodiversitet, der bliver analyseret i denne artikel. De globale aspekter af borgerhøringen bliver behandlet i Phillips et al. (under udgivelse).
2. Interview med arrangørerne af WWViews on Global Warming fra Teknologirådet d. 24. november 2009.
3. Interview med den medarbejder fra Naturstyrelsen, der koordinerede arbejde med Teknologirådet, d. 13. marts 2013.
4. Biofaction er en østrigsk virksomhed med speciale i kommunikation af forskning og videnskab – se www.biofaction.com.

Kampen om sandheden

– Klimavidenskab som aktivisme

Cecilie Glerup

Ph.d.-studerende, Institut for Organisation, Copenhagen Business School (CBS)

Marie Chimwemwe Degnbol

Ph.d.-studerende, Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet (KU)

Hvad betyder politiske kulturer for brugen af videnskab? Cecilie Glerup og Marie Degnbol undersøger, hvordan en dansk klima-NGO inddrager videnskab i sine forsøg på at skabe hårdtslående kritik på klimaområdet. Ifølge de to forfattere forsøger NGO'en at bekæmpe „falsk konfliktualitet“ – at folk er uenige om klimaforandringerne omfang, fordi de ikke kender den sande karakter af katastrofen. NGO'en ser med andre ord enighed og fællesskab som en betingelse for forandring, noget forfatterne mener er levn fra Grundtvig og Højskolebevægelsen.

Trods en formodet øgning af tropiske storme, tørkeområder og hastigt smeltende gletschere kan forbindelserne mellem menneskers praksis, øgede mængder drivhusgasser i atmosfæren og ændringer i vores miljø endnu ikke etableres med det blotte øje eller almindelig snusfornuft. Videnskabelige tolkninger er nødvendige for at fastslå de delikate forbindelser mellem konkrete hændelser og det globale fænomen 'klimaforandringer'. Selve konstruktionen og afgrænsningen af klimaforandringerne som policyområde er medieret af videnskab. Derfor har diverse videnskabelige udsagn en konstituerende rolle i de politiske kampe om, hvorvidt der overhovedet er et problem, og hvordan man i så fald skal forholde sig. Videnskab spiller således en fremtrædende rolle som omdrejningspunktet for de politiske konflikter omkring klimaforandringerne. Det er til stadighed til debat, hvem der sidder inde med den 'sande' fortolkning af klimaets tilstand, fordi løsningsperspektiverne synes at afhænge af denne fortolkning. For aktivister på klimaområdet handler en stor del af den politiske kamp derfor om at (be)vise klimaforandringerne eksistens og forudsige deres multiple konsekvenser for liv og miljø på kloden. Eksempelvis er den globale klimaNGO 350.org baseret på et estimat om, at indholdet af CO₂ i atmosfæren ikke må overstige 350 parts/million, hvis den globale temperaturstigning skal

holdes på 2 grader C°. 350.org's aktivister laver events og demonstrationer over dette tema mange forskellige steder. Fx dannede danske aktivister vha. egne kroppe tallet 350 på Rådhuspladsen i København ifm. COP15 i 2009; et billede der gik verden rundt og var med i CNN News. Klimavidenskab er således et vigtigt middel til at udøve kritik af gældende politik på klimaområdet. Den bruges til at demonstrere, hvordan klimasituationen 'i virkeligheden' ser ud og anviser alternative løsninger. Hvis man vil forstå, hvordan politisk kritik skabes blandt aktivister på miljøområdet, bliver studiet af videnskabens rolle derfor et kardinalpunkt.

Videnskabens rolle i samfundet – og selve produktionen af videnskab – har længe været tematiseret i samfundsvidenskaberne. En lang række sociologiske og antropologiske studier, Laboratoriestudierne, har siden 1970'erne udviklet og forfinet forståelsen af relationerne mellem produktionen af viden og det samfund, hvori denne produktion foregår, på basis af en konstruktivistisk forståelse (fx Barnes & Bloor 1982; Latour 1983; Latour 1987; Traweek 1988; Knorr-Cetina 1999). Derudover har man vist, hvordan viden skabes mange steder af mange forskellige aktører, ikke blot forskere (fx Gibbons et.al 1994; Wynne 1996; Barry 2001; Nowotny 2001; Leander, dette nummer), og hvordan viden opstår og cirkuleres i specifikke kulturelle kontekster og dermed altid tæt sammenvævet med konkrete diskurser og forestillinger (fx Latour 1983; Barry 1999; Jasanoff & Kim 2009 Horst & Irwin 2010). Feltet 'Public Understanding of Science' har desuden vist, hvordan videnskabelig videns integration i samfundet afhænger af stærke forestillinger om videnskaben som objektiv og værdineutral (fx Irwin 1995; Irwin & Wynne 1996; Miller 2001; Buys et.al. 2014). Med udgangspunkt i disse indsigter begiver denne artikel sig ud i et lokalt studie af sammenhængen mellem videnskabelig viden og politisk aktivisme. Der er allerede studier af, hvordan politiske protester sætter en sag på den videnskabelige dagsorden (Epstein 1995; Hess 2007; Jamison 2001), men den 'omvendte' analyse

af, hvordan videnskab indgår i opbygningen af politisk kritik, er sjældnere set, og vi er ikke stødt på studier af, hvordan der i en særligt dansk kulturel kontekst trækkes på videnskab i forbindelse med klimaaktivisme. Nærværende artikel bidrager hertil med en analyse af, hvordan en dansk klima-NGO bruger videnskab i sit forsøg på at skabe en kritik, som med dens egne ord skal „*stoppe global opvarmning nu*“ (Klimabevægelsen 2009).

Hovedspørgsmålet for denne artikel er derfor, hvordan videnskab indgår i konstruktionen af kritik af klimapolitik i en dansk kontekst. Spørgsmålet besvares gennem et casestudie af arbejdet i den danske NGO 'Klimabevægelsen' i Danmark's landsudvalg (herefter LU) op til FN's klimatopmøde i København i 2009. Artiklen viser, hvordan LU vha. bestemte videnskabelige referencer ønsker at skabe folkeligt opråb til politikerne om, at vi som samfund bør sætte alle kræfter ind på at stoppe klimaforandringerne. Videnskaben har to funktioner ift. at nå dette mål: Dels skal den anskueliggøre problemets kolossale omfang, dels skal den qua sin status som værdifri og neutral mobilisere befolkningen på tværs af sociale skel og politiske ståsteder. Videnskaben indgår hermed i konstruktionen af en særlig form for kritik, som består i at opløse, hvad vi (med tak til Marx) har valgt at kalde 'falsk konfliktualitet'. Analysen af LU's konstruktion af klimakritik efterfølges af en diskussion, hvor kritikken sættes i en dansk politisk kulturel kontekst, og der åbnes for diskussioner af perspektiverne i en sådan form for kritik.

Klimabevægelsen i Danmarks Landsudvalg

„... en demokratisk og folkelig bevægelse, som vil stoppe global opvarmning nu“ (Klimabevægelsen 2009). Sådan formulerer Klimabevægelsen i Danmark (herefter KiD) sin vision. KiD blev officielt stiftet i marts 2008. Motivationen for at søsætte en ny NGO var blandt andet frustrationen over den manglende mobilisering af borgere, som ikke nødvendigvis føler sig hjemme i de eksisterende miljøorganisationer, men som er bekymrede for klimaforandringerne. Centralt i bevægelsens diskussioner om, hvilken slags NGO de var i færd med at skabe, var derfor ønsket om at gøre op med den tidligere sammenkobling af venstrefløj og miljøaktivisme. Idéen med KiD var nemlig at skabe en „folkelig bevægelse“ (Klimabevægelsen 2009) med plads til forskellige bevæggrunde og former for aktivisme, men samtidig en bevægelse, der via bred mobilisering kunne „*presse beslutningstagere*“ til en mere ambitiøs klimapolitik (Klimabevægelsen 2009). Hvorvidt bevægelsens 1000 medlemmer faktisk var i stand til dette – eller præcis hvordan det skulle gøres – er en anden sag. Hovedpointen i forhold til denne artikel er, at det var en bevægelse, som troede på, at man via bred, folkelig modstand kan lægge et pres på nationale og internationale

politikere, som så vil arbejde for at mindske klimaforandringerne gennem regulering.

Vi fattede interesse for KiD, fordi det var en ny NGO, som var i færd med at skabe sig en rolle på den klimapolitiske scene, og fordi vi vidste, at man lagde vægt på formidling af videnskabelig viden som en del af det kritiske projekt. Vi zoomede ind på landsudvalget og fulgte dets arbejde i 9 måneder op til COP15, fordi dette var et rigt forum for diskussioner om NGO'ens kritiske rolle. Dette gav os mulighed for at iagttage det konkrete arbejde med at konstruere kritik, som var indlejret i lange diskussioner om bevægelsens mål, strategier og udfordringer. Konstruktionsarbejdet i LU tjener som en paradigmatiske case (Flyvbjerg 1991, 150) for undersøgelsens forskningsspørgsmål. Med en paradigmatiske case betones for det første, at vi forventede, at brug af videnskab i konstruktionen af kritik ville udfolde sig *særligt* her. Dette forventede vi, fordi NGO'en var ny og derfor skulle tage stilling til brugen af videnskabelige udmeldinger om klimaforandringerne i forhold til deres politiske projekt. For det andet fordi diskussionerne afspejler elementer fra den særlige danske 'konsensuskultur', som går tilbage til Grundtvig og højskolebevægelsen (Horst & Irwin 2010). Her går ideer om dialog og fælles forståelse hånd i hånd med foragt for autoriteter og en tro på lægmands fornøft (Horst 2012), hvilket vi vil uddybe nærmere i diskussionen. Denne politiske kultur er udbredt i tid og rum, og vi argumenterer for, at den også vil performe i andre danske fora, hvor videnskabelig viden indgår i politiske processer. Trods det faktum, at empirien efterhånden er nogle år gammel, argumenterer vi således for, at den er et typisk eksempel på, hvordan videnskab og politik er gensidigt afhængige på kulturelt bestemte måder. Ærindet med studiet af KiD's LU er derfor ikke at dokumentere en bestemt tid og holdning i organisationens historie, og LU betragtes i denne sammenhæng ikke som repræsentant for den samlede organisation – den var i øvrigt meget decentraliseret. Det er et åbent spørgsmål, hvor meget forbindelse der var mellem LU og de lokale dele af organisationen. Med andre ord, det er som eksempel på, hvordan videnskab og politiske kulturer informerer hinanden, at LU op til COP15 er interessant.

I 9 måneder op til COP15 observerede vi det månedlige møde i LU (9 møder). For også at have forståelse for LU's mange referencer til KiD's konkrete aktiviteter observerede vi desuden forskellige andre aktiviteter, hvor flere af medlemmerne deltog: 4 møder om hjemmesidens udformning og planlægningen af deres 1. Maj-aktion. Vi deltog ligeledes i KiD's demonstration 1. Maj 2009, KiD's landsmøde september 2009 og besøgte KiD's medlemmer under deres arbejde diverse steder under COP15. Vi sluttede feltarbejdet af med et fokusgruppeinterview

med LU's 6 medlemmer. Da vi har lovet anonymitet til LU og øvrige KiD-medlemmer, og det jf. vores tilgang (som vil blive præsenteret siden) i øvrigt heller ikke er væsentligt, hvem der indtager hvilke positioner, fremgår der ikke navne i de følgende analyser. Det væsentlige er, at medlemmerne ser sig selv som borgere, der vil gøre en indsats og er 'lægmænd' i forhold til de videnskabelige udsagn. Før vi præsenterer den tilgang, hvordan vi har undersøgt brugen af videnskab i LU's arbejde med at konstruere kritik, introduceres i det følgende det konstruktivistiske blik på kritik og videnskab, som danner grundlag denne artikel.

Kritik og videnskab i et konstruktivistisk perspektiv

I de følgende analyser vil vi undersøge, hvordan videnskab indgår i konstruktionen af en politisk kritik. Hermed aktualiseres relationen mellem 'politik' og 'videnskab'. En gængs forståelse af fænomenerne 'politik' og 'videnskab' er, at de er to vidt forskellige størrelser, hvor 'politik' forstås som et felt gjort af interesser og magt, mens 'videnskab' er et felt baseret på fakta og rationalitet (Latour 2004 & 2006). Denne forståelse er dog blevet udfordret, bl.a. af feltet 'Science and Technology studies', hvor man empirisk har vist de mange måder, hvorpå politik og videnskab spiller sammen i konkrete kontekster uden stærkt definerede grænser (fx Macnaghten et al. 2005; Latour 2006; Jasanoff 2011). For at kunne studere, hvordan videnskab indgår i konstruktionen af kritik, har vi tilsvarende brug for et begrebsapparat, som muliggør en undersøgelse af de empiriske relationer og afgrænsninger imellem dem, snarere end på forhånd at definere dem som væsensforskellige. I denne artikel forstås 'kritik' som en bestemt form for (studerbar) politisk praksis og 'videnskab' som et fænomen, der optræder i vores empiri i egenskab af socialt legitime sandhedsudsigelser (i dette tilfælde om klimaforandringerne), der indgår i konstruktionen af denne praksis. For at studere sammenhængene betragter vi de to størrelser 'symmetrisk' (Barnes & Bloor 1982), dvs. at vi som udgangspunkt anser både videnskabelige fakta og politiske udsagn som resultater af forhandlinger i det sociale rum, hvorfor man kan studere årsagerne til deres status og indbyrdes sammenhænge ligeligt.

Vores forståelse af 'kritik', og dermed politisk praksis, er inspireret af Andrew Barry's (1999; 2001) forståelse af begrebet som en bestemt form for praksis, hvor aktører med forskellige greb prøver at udsige en alternativ *sandhed* om samfundets indretning: Fx om det problematiske i en ny motorvejsstrækning for den lokale fauna, hvordan finansmarkederne ødelægger 'almindelige menneskers' økonomi eller konsekvenserne for den danske

befolkning, hvis vandstanden stiger. Grebene, hvordan disse sandheder søges etableret, kan være forskellige: De kan fx være retoriske i form af slogans eller apeller til følelser, de kan være materielle i form af blokader af motorveje eller besættelse af kulkraftværker, de kan være videnskabelige i form af visninger af grafer eller referencer til videnskabelige artikler og rapporter. At etablere alternative sandheder kræver som regel flere forskellige ressourcer, men i denne artikel fokuserer vi på, hvordan referencer til klimavidenskab indgår, og hvilken funktion de har i forhold til konstruktionen af KiD's klimakritik. Derfor er kritik en form for *praksis*, som opstår i konkrete kontekster, hvor forskellige aktører sammen etablerer udsagn om samfundsindretningen eller (andre) måder at løse en given problemstilling på. En forståelse som er i tråd med den meget praksisorienterede forståelse af kritik indenfor Science and Technology Studies (fx Marres & Rogers 2005). Vha. denne optik kan vi således studere LU's arbejde som konstruktionen af en kritisk praksis, som skal etablere sandheder om klimaforandringerne og nødvendigheden af omfattende politisk regulering for at bremse dem.

Ligesom kritik forstår vi også videnskab som en konstrueret størrelse. At etablere et videnskabeligt 'faktum' kræver en række af ressourcer og greb som fx penge, måleudstyr, kendskab til etablerede standarder for videnskabelig praksis, citationer i tidsskrifter etc (Latour & Woolgar 1979; Latour 1987). I forlængelse heraf skal videnskab heller ikke forstås som et fænomen, der udelukkende skabes i laboratorier for fikst og færdigt at blive leveret til samfundet 'udenfor'. Et laboratorium er ikke adskilt fra resten af samfundet, viden cirkulerer mange andre steder end i traditionelle vidensproducerende institutioner og videnskabelige fakta bliver omdannet afhængig af den historiske, stedlige og sociale kontekst, som de indgår i (Gibbons et al. 1994, 67). Hermed ikke sagt, at der nødvendigvis bevidst manipuleres med fakta i forskellige kontekster, men at et faktum aldrig kan forstås uden for den sociale kontekst, det agerer i. Uden denne ville et faktum slet ikke give mening. I LU indgår videnskab som en komponent i at udøve kritik, og hvordan LU forholder sig til videnskabelige udsagn kan ikke adskilles fra dette formål. Snarere end videnskabens ophav eller sandhedsværdi er vi altså interesserede i relationerne mellem kritik og videnskabens performative effekter (Butler 1997).

LU som et kritiklaboratorium

Tilgangen til studiet af KiD's landsudvalg er inspireret af de ovennævnte studier af arbejdet med at konstruere fakta (Latour og Woolgar 1979; Latour 1987). Disse studier viste netop, hvor mange forskellige komponenter der skal bringes til at samarbejde for at skabe et faktum: mi-

kroskop, diskurser om, hvad der er sandt, pengestærke investorer, at mikroberne lod sig se under luppen, de rette temperaturer osv. (Latour 1983). Tilsvarende betragter vi aktiviteterne i LU som eksperimentelt arbejde i et laboratorium: Det afsøges, hvordan videnskabelige rapporter, idéer om retfærdighed, en bred medlemskare og hjemmesiden kan kombineres for at konstruere bevægelsens kritik (for lignende greb, se Horst 2003; Sevelsted & Henriksen 2008; Horst 2008b). Man forsøger at konstruere kritik, som testes, afvises eller modereres, før det forlader 'kritiklaboratoriet' og indgår i kampen mod klimaforandringerne. Ligesom Latour studerede 'facts in the making' (Latour 1987), har vi i LU's kritiklaboratorium dermed kunnet studere 'critique in the making'. Denne tilgang giver os blik for at se hvilke komponenter, der foreslås at indgå i kritikken, hvilke kontroverser, der opstår, og hvordan de forsøges løst ved at forbinde eller afkoble komponenter i bestræbelserne på at skabe KiD's kritiske rolle i klimadebatten.

'Laboratorieudstyret', hvormed forskellige komponenter blandes og testes, udgøres af LU-medlemmernes fælles og divergerende idéer om, hvad der skal til for at skabe „en bred, folkelig bevægelse ...“ – herunder forventninger til de potentielle medlemmer, forestillinger om valid klimavidenskab, ambitiøs kritik mv. Det interessante er at følge, hvordan konstruktionen af KiD's kritik via diskussioner testes i spændingsfeltet mellem de holdninger, forståelser og forventninger, der er repræsenteret i kritiklaboratoriet. Således kan vi studere, hvordan videnskab om klimaforandringerne inddrages i kritikkonstruktionen. Vi kan fx se hvilke idéer om forholdet mellem politik og videnskab, der er på spil, og hvordan og hvorfor bestemte videnskabelige udsagn om klimaforandringerne udvælges. Og vi kan se, hvordan videnskab om klimaforandringerne forbindes med andre komponenter som fx bestemte idéer om oplysning og dialog, i forventning om at disse forbindelser vil kunne skabe en 'alternativ sandhed' (Barry 1999) om klimaforandringerne.

Under konstruktionsarbejdet i kritiklaboratoriet skete der fortærende kategoriseringer af videnskab og politik som en del af arbejdet med at konstruere KiD's kritik. Thomas Gieryns begreb om 'boundary work' (herefter 'grænsearbejde') (Gieryn 1983, Gieryn 1995) er relevant ift. at forstå funktionen af disse kategoriseringer. 'Grænsearbejde' begrebsliggør det kontinuerlige arbejde med at skabe grænser mellem det strikt videnskabelige og alt, hvad der er ikke-videnskabeligt (Gieryn 1983, 781f). Det er en praksis, som foregår i mange sammenhænge: fx når biologilærere sætter Darwin på skemaet, men ikke skabelsesberetningen. Ifølge Gieryn sker grænsearbejdet altid med en form for strategisk mål for øje (Gieryn 1983, 783). Eksempelvis viser han, hvordan engelske fysikere

skabte en grænse mellem teoretisk fysik som 'videnskabeligt' og ingeniørarbejde som 'bare teknik' i Viktoriatidens England for at sikre de universitetstilknyttede fysikere øget finansiering. Det betyder dog ikke, at grænsearbejde skal forstås som en bevidst, rationel praksis. Begrebet er rundet af en konstruktivistisk tankegang, hvor konteksten i høj grad former målsætningen (Gieryn 1983, 782). Når LU arbejdede med at konstruere KiD's kritik, udførte de ofte grænsearbejde: Komponenter klassificeret som 'videnskab' forsøgte inkluderet i kritikken, mens komponenter klassificeret som 'ikke-videnskab' blev udgrænset. I det følgende vil vi vise, hvorledes dette skete på multiple måder, samt hvordan det tjente det formål at skabe en bestemt form for kritik.

Kampen om sandhederne

Politik vs. videnskab

En meget tydelig form for grænsearbejde var LU's bestræbelser på at skille politik, som de mente, var forklædt som videnskab, fra 'ægte' videnskab. Dette grænsearbejde beroede på LUs forestillinger om institutionerne 'politik', 'videnskab' og arbejdsdelingen imellem dem. LU's medlemmer refererede meget tydeligt til en opfattelse af naturvidenskaben som en ideelt direkte og ren repræsentation af naturen – eller som én udtrykte det: „*Det bedste bud på sandheden derude*“. Politik blev i modsætning hertil omtalt som rent subjektive interesser og ideologier. Et medlem af LU forklarede disse definitioner af politik og videnskab meget klart på følgende måde:

„Altså, det må jo være noget om rangforholdet mellem sandhed og interessevaretagelse eller ideologi. I en eller anden forstand må videnskaben, spørgsmålet om sandheden i empirien, det den tilsiger dig, have en højere rang end dine politiske ambitioner eller interesser. Hvorimod i politik er det jo selvfølgelig i en eller anden forstand din ideologi, dine vælgere, eller hvad du nu repræsenterer, der har forrang.“

I LU's diskussioner blev der jævnligt refereret til netop denne skelnen mellem videnskab og politik som repræsentationer af hhv. 'sandhed' og 'interesser'. Og i konstruktionen af KiD's kritik blev det en væsentlig komponent at bidrage til opretholdelsen af dette skel i debatten om klimaforandringerne. Et medlem af LU kaldte det en '*filterfunktion*': At hjælpe borgere med at skelne mellem objektiv videnskab og subjektive holdninger. I forlængelse heraf betragtede LU det også som en væsentlig del af KiD's rolle at formidle til befolkningen, når politik er

forklædt som videnskab – eller med andre ord: når interesser er klædt ud som sandhed.

Det blev bl.a. tydeligt i de mange diskussioner af Bjørn Lomborgs udsagn og rolle i klimadebatten, hvor han bl.a. blev benævnt „en videnskabelig luder“, der „glemmer at tage videnskabs-hatten af, når han udtaler sig om ting, han ikke har videnskabeligt beleg for at udtale sig om“. Et medlem af LU fremførte, at han „blev sat ind af Fogh-regeringen på et tidspunkt, hvor de havde brug for en videnskabelig krykke til at retfærdiggøre, at man ikke skulle gøre noget med klimaområdet“. Bjørn Lomborg fik altså status som forsker, men med politiske motiver: Man havde brug for nogle bestemte videnskabelige resultater til at retfærdiggøre en bestemt politik. Dette er ifølge LU meget problematisk og påkræver, at aktører som fx KiD opdager og afslører denne sammenblanding af videnskab og politiske interesser for befolkningen.

Diskussionen om Lomborg illustrerer på fin vis en form for grænsearbejde mellem videnskab og ikke-videnskab, som blev praktiseret i LU's diskussioner: Videnskab er sandhed – politik er interesser og dermed ikke-videnskab. Og de, som med videnskabelige termer argumenterer imod klimaforandringernes realitet, kan med rette mistænkes for at være motiveret af politiske interesser i højere grad end forpligtelsen på sandhed. Det bliver så KiD's rolle at 'afsløre' disse politiske motiver. I forlængelse heraf var LU bekymrede over de mange videnskabelige usikkerheder i forbindelse med klimaforandringerne, idet disse åbner en flanke for politiserede videnskabelige udsigelser om klimaforandringerne. For når man ikke kan sige med sikkerhed, hvad der er sandt og falsk, bliver der ifølge LU større spillerum for usande, politiske udsagn forklædt som bud på sandheden. Tilsvarende kan oprigtige bud på sandheden om klimaforandringerne afvises som forklædte politiske interesser. Derfor skal KiD hjælpe med at afgrænse den rene videnskab fra den del af videnskaben, som er besmittet med politiske interesser.

James Hansen eller FN's klimapanel?

En anden form for grænsearbejde var udelukkelsen af videnskabelige repræsentationer af klimaforandringerne, som enten er for politisk radikale eller for reaktionære. Med 'videnskabelige repræsentationer' mener vi udsagn om klimaforandringernes omfang og karakter, fx i form af udtalelser fremsat af videnskabelige eksperter. Latour bruger repræsentationsbegrebet til at vise, hvordan fænomener som fx klimaforandringerne ikke er synlige i sig selv. Vi kan kun diffust opfatte eller mærke klimaforandringerne, og derfor er der brug for repræsentanter, der kan tale på vegne af fænomenerne, så de bliver synlige for andre (Latour 2006, 193-194; Fuglsang 2004, 417). Disse repræsentationer kan være (og er ofte) forskning – det

kan eksempelvis være nye resultater fra iskerneboringer på indlandsisen eller fortolkninger af solpletters betydning for klimaet på jorden. Under LU's møder i 2009 blev det diskuteret, hvorvidt de skulle støtte sig til IPCCs klimarapport fra 2007 eller klimaforskeren James Hansens anbefaling af 350 ppm som CO₂grænse. Fælles for disse udsagn er, at de hævdes på et videnskabeligt grundlag at repræsentere klimaforandringerne.

To væsentlige kriterier for valget af videnskabelige repræsentationer var, om de forventedes at have legitimitet blandt den brede befolkning og at mane til større agtpågivenhed over for klimaforandringerne. LU var bekymret for at referere til videnskabelige repræsentationer, som ikke havde bred legitimitet. Det kom bl.a. til udtryk i diskussionerne om, hvorvidt de skulle referere til klimaforskeren James Hansens scenarier for klodens fremtid. En diskussion herom endte i en længere disput om, hvorvidt KiD skulle referere til hans forskning endte i en længere disput, om, hvorvidt KiD dermed ville komme til at virke „for hippie-agtige“. Det blev ivrigt diskuteret, om James Hansen er „for radikal“ og dermed ikke har legitimitet hos den brede befolkning. I disse diskussioner var vurderingskriteriet ikke LU's mening om de videnskabelige udsagns sandhedsværdi, men deres forestilling om den brede befolknings mening om denne sandhedsværdi. For som et landsudvalgsmedlem sagde:

„Vi er nødt til at tage folks holdninger lidt i betragtning og så kan vi rykke lidt videre end det i stedet for at indtage en fuldstændig dommedagstilgang. For så er der ikke nogen, der gider høre på én.“

Hun mente altså, at det ikke nytter at referere til videnskabelige repræsentationer, som af befolkningen betragtes som pessimistiske – for så ender det bare med, at man ikke bliver hørt.

Men omvendt var det også LU magtpåliggende, at KiD's videnskabelige referencer ikke var for reaktionære. IPCC's rapport fra 2007 blev i sin tid vedtaget som bevægelsens videnskabelige grundlag, bl.a. fordi den på daværende tidspunkt ifølge LU havde stor legitimitet blandt befolkningen. Et af medlemmerne fortalte:

„IPCC's rapport kom jo som en befrielse, fordi en stor gruppe af forskere med FN's stempel på sagde, at nu er vi sgu ret sikre på, at ja, der er klimaforandringer og ja, de er menneskeskabte. Det var ligesom den reference, man kunne have.“

Således kunne IPCCs rapport dengang medvirke til at mobilisere borgere, idet der hermed ved hjælp af FN's signatur blev skabt legitimitet omkring nogle på daværende tidspunkt kontroversielle facts om klimaforandringerne. Men nu – i foråret 2009 – var situationen en anden: FN's klimarapport var ifølge LU blevet for „mainstream“ og ikke længere repræsentativ for den nyeste viden på området. Et medlem forklarede:

„Vi skal jo hele tiden være længere fremme end det, som er alment accepteret, for ellers så presser vi jo ikke nogen. Og hvis vi blev tilbage på IPCC – jamen det er jo det, de fleste er i dag. Så vi skal jo hele tiden være et skridt foran.“

Således afgrænsede LU sig i konstruktionen af KiD's kritik både fra videnskabelige repræsentationer, som de forventede, at befolkningen opfatter som „for radikale“, og repræsentationer, som er „for reaktionære“. Tilbage er så de videnskabelige repræsentationer, som har den rette balance. I foråret 2009 faldt valget efter lange diskussioner på James Hansens forskning, idet man mente, at han efterhånden var sluppet af med sit image som dommedagsprofet og havde opnået bred legitimitet.

I forlængelse af diskussionerne om James Hansens eventuelle image som dommedagsprofet blev det også ofte pointeret, at KiD ikke var en organisation med „et program for det gode samfund“, men – og dette blev fremstillet som en modsætning – „en strengt videnskabeligt baseret organisation“. De refererede ofte til en formulering fra bevægelsens grundlag om, at KiD er baseret på „den videnskabelige konsensus blandt klimaforskere“ og tog aktivt afstand fra at blande „det rene klimaspørgsmål“ sammen med politiske spørgsmål om at forbedre samfundet. Fx i følgende citat:

„Du fremstiller det her lidt som om, det handler om at skabe en bedre verden. Det mener jeg jo altså ikke, at det gør. Det handler om at undgå en katastrofe, som vil ramme alt og alle, der har værdi her i verden. ... For mig er det her ikke et revolutionært projekt i den forstand – det handler ikke om at skabe en ny og bedre verden, hvor alle har det godt. Det handler om at undgå en katastrofe.“

Denne skelnen mellem at „skabe en ny og bedre verden“ og at „undgå en katastrofe“ er et eksempel på de omfattende bestræbelser i LU på at definere KiD's tilgang til klimaproblemet som en rent videnskabeligt baseret vi-

sion om at bremse klimaforandringerne i modsætning til ideologisk baserede løsningsforslag. Denne form for kritik blev stillet i modsætning til de politiske aktører, som ser klimaproblemet som en kamp om at skabe samfund med mindre ulighed og større omfordeling. I forbindelse med valget af videnskabelige repræsentationer foregik der således også et grænsearbejde med at adskille, hvad LU så som ikke-videnskabelige, ideologiske idéer om det gode samfund og det 'rent videnskabeligt' baserede ønske om at forhindre klimakatastrofen.

Grænsearbejdets formål

LU drog således grænser på multiple måder for at etablere KiD som en kritisk aktør på den klimapolitiske scene: Det er KiD's ansvar at råbe borgerne op, hvis politiske statements om klimaet 'forklædes' som videnskabelige facts. Desuden er det KiD's rolle at vise muligheden for en kritisk holdning til klimapolitikken, som er afgrænset fra en række relaterede politiske spørgsmål. Dermed åbnes muligheden for at kæmpe imod en klimakatastrofe uden at skulle forholde sig til fordelingspolitiske spørgsmål, som mange andre kritiske aktører – fx NOAH og Greenpeace – ifølge LU uhensigtsmæssigt bringer ind i debatten. Slutteligt er det vigtigt, at KiD refererer til videnskabelige repræsentationer af klimaforandringerne, som på én gang har bred legitimitet og mobiliserer til større ansvarstagen for klimaforandringerne.

Det, der lades tilbage efter disse forskellige former for grænsearbejde, er argumentet om, at KiD's rolle er baseret på videnskab, som tilstræber 'værdifrit' at afdække sandheden om klimaforandringerne. Men hvorfor? Hvad muliggør dette grænsearbejde? Ligesom Gieryn (1983) argumenterer for, at fysikernes grænsearbejde i Viktoriatidens England skete med et bestemt formål, vil vi også argumentere for, at LUs grænsearbejde tjener bestemte formål. Det danner nemlig på to måder grundlag for den kritik, som ifølge LU bør udøves: For det første mente LU's medlemmer, at referencen til den rene, værdifrie videnskab muliggør, at KiD kan appellere til den 'brede befolkning'. Som et medlem udtrykte det, burde klimasagen optage alle, „uanset om du er godsejer eller arbejdsløs“. Og derfor skal KiD netop være en bred folkebevægelse. Men LU frygtede kontinuerligt, at KiD ville blive forbundet med venstrefløjen og dermed kun appellere til en smallere del af befolkningen. Som et medlem af LU sagde:

„Jeg er i hvert fald lidt forbeholden over for at gøre klimaspørgsmålet til en del af en større kamp for social lighed – altså for at gøre det til en venstrefløjssag. Fordi så tror jeg ikke, det kommer til at lykkes.“

Her bliver grænsearbejde væsentligt. For ved hjælp af værdifrie videnskabelige referencer søgtes politiske konflikter og interesseforskelle elimineret, hvorved LU håbede at mobilisere et bredt udsnit af borgere med forskellige politiske overbevisninger. I LU herskede der således en forestilling om, at konflikter og interesseforskelle vil blive elimineret, hvis blot der ved hjælp af videnskabelig oplysning skabes bevidsthed om klimaforandringerne. Denne idé kommer fx tydeligt til udtryk i følgende udtalelse fra et medlem af LU:

„Vi har den udtalte opfattelse, at hvis folk bare vidste, hvordan det stod til, så ville de også tænke og handle anderledes.“

Referencer til videnskabelige repræsentationer, som har bred legitimitet, giver således mulighed for at skabe konsensus, hvorved KiD kan appellere bredt. Videnskabelige udsagn skal således bruges til at skabe et fællesskab baseret på enighed på tværs af traditionelle politiske skel.

For det andet mente LU's medlemmer, at referencerne til den rene, værdifrie videnskab styrker argumentet om, at det er nødvendigt at forsøge at bremse klimaforandringerne. Blandt masserne er der ganske vist store konflikter om, hvad vi skal stille op i forhold til klimaforandringerne. Men disse konflikter er i LU's optik snarere en konflikt mellem de oplyste og de uoplyste end en modsætning mellem dem, der er for og dem, der er imod en mere ambitiøs klimapolitik. Konflikterne ville i LU's optik blive opløst, hvis blot der var tilstrækkelig formidling af de sande videnskabelige udsigelselser om klimaforandringerne. Som et medlem af LU siger:

„... det burde være indlysende for enhver, hvis man sætter sig ind i, hvor alvorlige konsekvenser vi står over for, at der skal ske noget. Der skal ske noget alvorligt.“

Der er altså en tankegang om, at man på grundlag af den rette viden direkte kan udlede, hvad der politisk skal gøres. Det er ikke et spørgsmål om, hvad man politisk står for, men om man ved nok om klimaforandringerne. Og det er netop derfor, at grænsearbejde bliver så vigtigt: Det er KiD's opgave at oplyse om sandheden om, hvordan klimaforandringerne vil udvikle sig. Inkluderet i denne opgave er også, at KiD skal sortere de politiske, de reaktionære og de uddaterede videnskabelige udsigelselser om klimaforandringerne fra, således at befolkningen holdes opdateret med, at det efterhånden ser mere og mere grelt ud. Et medlem af LU formulerer KiD's rolle meget præcist:

„Nogle gange ser jeg også vores funktion som „bare“ oplysende. At promovere viden kan jo godt være politik i sig selv, fordi der er en kløft mellem videnskaben og det, befolkningen tror, er videnskab.“

Arbejdet med at drage grænser har altså bl.a. det formål at styrke argumentet om, at der skal 'ske noget alvorligt' ved at oplyse om, hvad den rigtige videnskab siger om klimaforandringerne.

Alle er lige for Sandheden

For at mobilisere en bred, folkelig bevægelse mod klimaforandringerne mener LU, at KiD så at sige skal udøve kritik med begrundelse i 'videnskabelige fakta' for dermed at undgå prædikatet 'politiske' i forstanden 'partiske'. Dette skal skabe fælles forståelse frem for politisk konflikt og dermed grundlag for at tale med én stemme til politikerne. I det følgende vil vi se nærmere på, hvad det er for en form for kritik, vi hermed ser forsøgt konstrueret. Først vil vi kontekstualisere de tankegange, som er på spil i kritiklaboratoriet i forhold til dansk politisk kultur. Hermed tydeliggøres det, hvorledes diskussionerne i LU op til COP15 er en paradigmatiske case, der viser udfoldelsen af tankegange og traditioner, som er udbredt i tid og rum i en dansk kontekst. Dernæst udvikler vi begrebet 'falsk konfliktualitet' som betegnelse for den grundidé om kritik, som konstrueres i denne kontekst. Slutteligt vil vi diskutere implikationer og perspektiver ved denne idé om kritik. Formålet hermed er ikke at vurdere kritikken eller forudsige dens effekt, men at pege på aktualiteten af yderligere undersøgelser og diskussioner af brugen af videnskabelig viden i forbindelse med politisk kritik og folkelig mobilisering.

LU's konstruktion af kritik deler træk med den folkelige konsensustradition, som ifølge Horst & Irwin er gennemsyrende for den danske demokratiske kultur (Horst & Irwin 2010: 106). Idealet har rødder tilbage til Grundtvig og Højskolebevægelsen i midten af det nittende århundrede. Her blev der gjort op med den økonomiske og intellektuelle elites privilegerede adgang til viden og ideen om, at denne skulle være 'bedre vidende'. I stedet fremmede man almuens uddannelse, den almene dannelse og personligt engagement i samfundet som den gode form for viden. Håndens og åndens arbejde kunne ikke adskilles (Horst 2012). Desuden pointeredes dialog og samtale som den rette vej til et godt samfund. Ifølge denne tankegang vil dialog nødvendigvis mindske sociale og politiske konflikter, idet parterne gennem dialogen efterhånden vil nå til en fælles forståelse (Horst & Irwin 2010: 111). Idealet har således ligheder med grundpræmissen i Jürgen Habermas' idé om deliberation gennem

‘det bedre arguments tvangsfrie tvang’ (Habermas 1984). Traditionen slår igennem i danske parlamentariske normer om, at ‘brede forlig over midten’ er at efterstræbe og var grundstenen i Teknologirådets konsensuskonferencer om nye teknologier. Tilsvarende forventer LU, at dialog mellem de videnskabeligt uoplyste, hhv. oplyste vil føre til enighed og tilslutning til, at klimaforandringerne eksisterer og må bremses med de fornødne midler. Det er på grundlag af denne videnskabeligt baserede konsensus blandt befolkningen, at det folkelige krav om en mere ambitiøs klimapolitik skal rejses. Desuden ser de den folkelige konsensus som en betingelse for, at forandringer kan ske – en betingelse som ikke nødvendigvis ville ses i andre politiske kulturer. Således trækker LU’s konstruktion af KiD’s kritik på tankegods om konsensus, som er en rodfæstet del af den danske politiske kultur, og søger så fundamentet for denne konsensus i nøje udvalgte videnskabelige fakta.

Som grundlag for deliberationen står ‘videnskabelig sandhed’ som ethvert arguments målestok. Den status, som videnskaben hermed tildeles ligner, hvad der inden for feltet ‘Public Understanding of Science (PUS) kaldes ‘the deficit model of science communication’ (Horst 2003; Horst 2008a). Ifølge denne forestilling er det forskernes opgave at kommunikere et ‘sandt’ bud på, hvordan verden bør forstås og dermed det rette grundlag for at afgøre, hvordan samfundet skal agere. Man kan så at sige sætte en kausalpil mellem videnskab og politik i den forstand, at man kan udlede direkte af videnskabelig kommunikation, hvorledes man bør forholde sig til et givet fænomen. Herved elimineres politiske og ideologiske diskussioner til fordel for styring via en videnskabeligt baseret fornuft. Denne tankegang er at finde hos LU (selvom de ikke er forskere), når de ønsker at fjerne politik og ideologi fra debatten om klimaforandringerne for i stedet at bane vejen for videnskabeligt baserede adviseringer af de rette løsninger. LU’s diskussioner er således præget af en idé om, at (klima)politik er problematisk, når den videnskabeligt baserede fornuft forplumres af politik og ideologi. ‘The deficit model’ forbindes ofte med intellektuel elitisme (Irwin & Wynne 1996; Horst 2003). Men LU kombinerer den med idealerne om folkelig konsensus og ønsker egentlig ikke at være elitære. De prøver snarere at finde et uomtvisteligt samlingspunkt på tværs af forskellige politiske identiteter, for at kravet om en langt mere ambitiøs klimapolitik kan rejses.

LU’s konstruktion af KiD’s videnskabeligt baserede kritik kombinerer således et ideal om folkelig konsensus med en ‘deficit model’ forståelse af forholdet mellem videnskab og politik. Kritikken hviler hermed på en antagelse om, at befolkningens uenigheder om klimaforandringerne potentielt vil kunne opløses gennem

en videnskabeligt baseret dialog, hvor en bred erkendelse af perspektiverne for klimaforandringerne fra et ‘rent’ videnskabeligt synspunkt uden ideologiske forstyrrelser fremmes. Herved vil der dannes konsensus om langt mere ambitiøse klimapolitikker. Konflikterne om klimaforandringerne er altså, i LU’s optik ‘falske konflikter’, snarere end reel politisk uenighed. En tilstand af konflikt, som skyldes manglen på videnskabeligt baseret deliberation. Denne diagnose, som stilles af LU, og danner grundlag for konstruktionen af KiD’s kritik, har vi valgt at benævne ‘falsk konfliktualitet’. KiD’s opgave er ifølge LU følgelig at opløse denne falske konfliktualitet ved at udvide kendskabet til videnskab om klimaforandringerne, idet der hermed banes vej for en deliberation, som vil resultere i en fælles forståelse af klimaforandringerne og de nødvendige løsningsperspektiver.

Som antydning er begrebet ‘falsk konfliktualitet’ bl.a. inspireret af Marx og Engels. Både Marx og Engels bruger begrebet ‘false consciousness’ til at beskrive en tilstand, hvor arbejderne ikke forstår deres egne interesser, fordi de er underlagt borgerlig ideologi. Deres forståelse af nødvendigheden i deres situation, hvor de arbejder uden at have del i den rigdom, de producerer, er altså en tilstand af ‘falsk bevidsthed’ (Engels 1893/1975). Horst & Irwin parafraserer dette begreb i deres artikel om teknologipolitik og den danske konsensustradition og taler om ‘false consensusness’ i dansk regulering af nye teknologier (Horst & Irwin 2010). Dette begreb beskriver en (dansk) tilstand, hvor man pga. stærke normer om konsensus som den ideelle udgang af politiske diskussioner så at sige forcerer en lukning af konflikter for at skabe en i realiteten ‘falsk konsensus’. Vi twister begrebet endnu engang for at kunne beskrive LU’s forestilling om en helt tredje falsk tilstand, som nærmest er modsætningen til den ‘falske konsensus’. ‘Falsk konfliktualitet’ beskriver en tilstand, hvor der forekommer at være politisk uenighed, men i realiteten ikke er det. Som i Marx’ beskrivelse af arbejderens falske bevidsthed skyldes falskheden en art ideologisk slør. I LU’s diagnose er der tale om slør, som skaber ideer blandt befolkningen om, at der er stor uenighed om klimaforandringernes omfang og løsninger, men hvor der i realiteten er konsensus, hvis bare man eliminerede politiske interesser og ideologi.

Konklusioner og perspektiver

Begrebet om ‘falsk konfliktualitet’ beskriver en bestemt form for politisk kritik, som påberåber alene at være baseret på videnskab. Begrebet er konstrueret på baggrund af et casestudie af KiD’s LU i 2009, men peger på bredere implikationer – både for studier af sammenhænge mellem videnskab og sociale bevægelser og for studier af, hvordan særegne politiske kulturer performer i politikudvikling. I

forhold til udbredelsen og agensen af 'the deficit model' viser analysen, at det ikke kun er indenfor forskningsprofessionen, at ideen om 'the deficit model' opretholdes. Den er snarere et tankesæt, som mange forskellige aktører abonnerer på og reproducerer i konkrete situationer. Det er en kollektiv forestilling om videnskabens rolle i samfundet, som også gør sig gældende i aktivistiske miljøer. Som tidligere beskrevet forstår Barry (1999, 2001) kritik som en praksis, der har til formål at etablere en ny sandhed. LU's projekt er også at etablere en sandhed: klimaforandringernes alvor og nødvendigheden af omfattende politisk regulering for at bremse dem. For at demonstrere denne sandhed trækker de på kendte, kulturelle måder at 'bevise' sandheden på. 'The deficit model' er en sådan kulturelt kendt måde. Og LU forventer derfor at kunne mobilisere bred opbakning til deres sag ved at henvise til det, som de finder, er et uomtvisteligt bevis for deres sandhed, nemlig videnskab om klimaforandringerne.

I forhold til forståelsen af betydningen af politiske kulturer for konstruktionen af kritik viser analysen, hvordan kombinationen af en tradition for konsensus og en 'deficit model' forståelse af videnskab influerer LU's konstruktion af kritik. Vi valgte netop KiD's LU som en paradigmatisk case, fordi det videnskabelige og folkelige er særligt udtalt i KiD i sammenligning med mange andre danske miljø- og klima-NGO'er. Af samme grund forventer vi ikke, at samme kritiske mission er at finde hos (alle) andre danske NGO'er. Men da idealet om konsensus og 'the deficit model' forståelse af videnskab netop er kulturelt udbredte forestillinger om politik og videnskab, forventes disse også at have betydning hos andre danske NGO'er og politiske aktører i det hele taget. Man kan være modstander af konsensuskulturen og mane til konflikt, men den er svær ikke at skulle forholde sig til.

Endvidere giver analysen anledning til refleksioner over brugen af videnskab i politisk kritik og – i et normativt perspektiv – mulighederne for en virksom klimakritik. Det kan problematiseres, hvorvidt det overhovedet er muligt at skabe et fællesskab alene baseret på 'værdifrie' og 'ikke-ideologiske' videnskabelige udsigelser (Waterton & Wynne 1996; Latour 2007). I bogen „Why we disagree about climate change“ (Hulme 2009) argumenteres der for, at der i for høj grad fokuseres på klimaforandringerne som en videnskabeligt estimeret, fremtidig miljøtrussel og at dette skaber uløselige uenigheder, hvor forskellige parter slår hinanden i hovedet med diverse videnskabelige fakta. Snarere, argumenterer Hulme, skulle man se klimaforandringerne som en 'imaginær ressource'; et spejl, hvori man kan se vores individuelle og samfundsmæssige opførsel gengivet og forvrænget – og hvor samfundet kan sætte spørgsmålstegn ved, hvorvidt man vil blive ved med at forfølge samme materielle, kulturelle og spirituelle stier

som hidtil (Hulme 2009: 357f). Her argumenteres der således for, at et fællesskab i højere grad kan opstå, hvis 'klimaforandringer' netop forstås som et narrativt og kulturelt fænomen, snarere end et udelukkende videnskabeligt. Samme pointe kan fremføres her: Det er vanskeligt at forestille sig, at det skulle være muligt at skabe bred tilslutning til en politisk mission, som ikke formulerer et bud på 'det gode samfund'. Et aktuelt eksempel på en sådan kritik i en dansk kontekst er Jørgen Steen Niensens bog „Den store omstilling“ (Nielsen 2012), som bl.a. leverer en analyse af forbindelserne mellem den finansielle krise, råstofkrisen, fødevarerkrise og klimakrisen. Overfor en sådan kritik fremstår KiD's kritik noget reduceret. Uanset om det lykkes at bekæmpe 'falsk konfliktualitet' lader LU det stå hen i det uvisse, hvilke strukturer, der forårsager klimakrisen, og dermed hvordan problemet konkret skal løses.

I tiden efter COP15 har KiD og LU sandsynligvis ændret sig. KiD's hjemmeside viser, at man nu i højere grad engagerer sig i værdimæssige diskussioner om, hvordan klimaforandringer påvirker (og påvirkes af) sociale og økonomiske forhold. Desuden lader det til, at KiD nu i højere grad end tidligere har fokus på større bæredygtighed i almindelige borgernes hverdagsliv og ideer om selvorganiserende bæredygtige 'minisamfund' (Klimabevægelsen 2014). Fokusforskydningen kan have mange årsager. Vi vil gerne pege på en udbredt tendens til større fokus på lokale initiativer og 'bottom up' løsninger efter COP15, som i manges øjne beviste de nationale stater og det internationale samfunds vanskeligheder ift. at dæmme op for klimaforandringerne via politisk regulering (Wivel 2013; Skovgaard & Blaxekjær 2013). På KiD's hjemmeside er der en database med mange forskellige kilder til viden om klimaforandringerne (Klimabevægelsen 2014). Billedet her er langt mere heterogent end i 2009 og de forholder sig både til permakultur, solceller, vindmøller og oilsand. Hvis ambitionen ikke længere i samme grad er at bekæmpe 'falsk konfliktualitet', bliver funktionen af de videnskabelige repræsentationer måske snarere at inspirere til lokal 'grøn omstilling'. Det betyder dog ikke, at det Grundtvigianske islæt er forsvundet fra anvendelsen af videnskab, men at det er andre aspekter af denne kultur, som kommer i fokus: Forestillingerne om, at lægmænd gennem stort engagement og personlig stillingtagen kan – om end måske ikke „stoppe den globale opvarmning“ – skabe demokrati, meningsfulde liv og bæredygtighed på længere sigt ved gode eksempler på praksis. I den forbindelse kan forskellige fortolkninger af klimaforandringerne og løsningsforslag bruges inspirerende uden at de på samme måde kommer i karambolage, fordi det snarere handler om 'det gode liv' end fakta om naturens tilstand.

Stor tak til KiD's landsudvalg, som venligt og tålmodigt inddrog os i deres arbejde. Tak til Signe Blaabjerg Christoffersen, Trine Berling Villumsen og en anonym reviewer for gode og konstruktive kommentarer under arbejdet med artiklen.

Litteratur

- Barnes, B. & Bloor, D. 1982, 'Relativism. Rationalism and the Sociology of Knowledge', M. Hollis & S. Lukes (red.), *Rationality and Relativism*, Basil Blackwell, Oxford pp. 21-47.
- Barry, A 1999, 'Demonstrations: Sites and Sights of Direct Action', *Economy & Society*, no. 1, 1999 pp. 75-94.
- Barry, A 2001, *Political Machines. Governing a Technological Society*, The Athlone Press, London & NY.
- Butler, J. 1997, *Excitable Speech: A Politics of the Performative*, Routledge, New York.
- Buyts, L., R. Aird, K. Van Megen, E. Miller, J. Sommerfeld 2014, 'Perceptions of climate change and trust in information providers in rural Australia' *Public Understanding of Science* 23 (2): 170-188.
- Engels, F. 1893/1975 'Letter to Mehring', K. Marx and F. Engels, *Selected Correspondances*, Moskva, Progress Publishers.
- Epstein, S. 1995, 'The construction of Lay-Expertise: AIDS and the Forging of Credibility', *Science, Technology and Human Values*, 1995: pp. 408-31.
- Flyvbjerg, B. 1991, *Rationalitet og magt. Det konkrete videnskabelige*, København Akademisk Forlag.
- Fuglsang, L. 2004, 'Aktor-netværksteori eller tingenes sociologi' i *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*, J. Fuglsang & P.B. Olsen (red.), Roskilde Universitetsforlag Frederiksberg.
- Gibbons, M., Limoges, C. Nowotny, H. Schwartzman, S. Scott, & M. Trow 1994, *The new production of knowledge. The dynamics of science and research in contemporary societies*, Sage, London.
- Gieryn, T. 1983, 'Boundary-Work and the Demarcation of Science from Non-Science: Strains and Interests in Professional ideologies of Scientist', *American Sociological Review*, 1983: pp. 781-95.
- Gieryn, T. 1995, 'Boundaries of Science' S. Jasanoff (red.), *Handbook of Science and Technology Studies*, London, SAGE Publications.
- Habermas, J. 1984, *The Theory of the Communicative Action*, Beacon Press, Boston MA.
- Hess, D. 2007, *Alternative Pathways in Science and Industry. Activism, Innovation and the Environment in an Era of Globalization*, MIT Press, Cambridge.
- Horst, M. 2003, *Controversy and Collectivity – articulations of social and natural order in mass mediated representations of biotechnology*, Samfundslitteratur, København.
- Horst, M. 2008a, 'Cloning sensations: mass mediated articulations of responses to controversial biotechnology', *Public Understanding of Science*, (14) 2: 185-200.
- Horst, M 2008b, 'The Laboratory of Public Debate: Understanding the Acceptability of Stem Cell Research', *Science and Public Policy*, nr. 3, 2008 pp. 197-205.
- Horst, M. 2012, 'Deliberation, Dialogue or Dissemination: Changing the Objectives of Science Communication in Denmark', B. Schiele, M. Classens & S. Shi (red.) *Science Communication in the World – Practises, theories, trends*, Netherlands, Springer Publishers.
- Horst, M. & A. Irwin 2010, 'Nations at ease with Radical Knowledge. On Consensus, Consensusing and False Consensusness', *Social Studies of Science*, nr. 1, 2010 pp 105-26.
- Hulme, M. 2009, *Why we disagree about climate change. Understanding Controversy, Inaction and opportunity*, New York, Cambridge.
- Irwin, A. 1995, *Citizen Science: A study of People, Expertise and Sustainable Development*, London, Routledge.
- Irwin, A., B. Wynne (red.) 1996, *Misunderstanding Science. The Public Reconstruction of Science and Technology*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Jamison, A. 2001, *The Making of Green Knowledge. Environmental Politics and Cultural Transformation*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Jasanoff, S. S.H. Kim 2009, 'Containing the Atom: Sociotechnical Imaginaries in the United States and South Korea', *Minerva* 47 (2): 119-146.
- Jasanoff, S. 2011, 'Constitutional Moments in Governing Science and Technology', *Science and Engineering Ethics* 17(4): 621-638.
- Klimabevægelsen 2009, *Klimabevægelsens grundlag*, 07.03.2009, webside: www.klimanetvaerk.dk/grundlag.
- Klimabevægelsen 2014, 07.02.2014, webside: www.klimabevaegelsen.dk.
- Knorr-Cetina, K. 1999, *Epistemological Cultures. How the Sciences make Knowledge*, Cambridge, Harvard University Press.
- Latour, B., Woolgar, S. 1979, *Laboratory Life. The Social Construction of Scientific Facts*, Princeton University Press, West Sussex.
- Latour, B. 1983, 'Give Me a Laboratory and I Will Raise the World', KD Knorr-Cetina and. M Mulkay, *Science Observed*, Sage, London.
- Latour, B. 1987, *Science in Action*, Harvard University Press, Cambridge.
- Latour, B. 2004, *Politics of Nature – how to bring the sciences into democracy*, Harvard University Press, Harvard.
- Latour, B. 2006, *Vi har aldrig været moderne*, Hans Reitzels Forlag, København.
- Latour, B. 2007, *Ting. Hvorfor er dampen gået af kritikken? Fra kendsgerninger til anliggender*, Kunstakademiets Arkitektsskole, København.
- Leander, A. 2014, 'Essential and Embattled Expertise: The Knowledge-Expert-Policy Nexus around the Saring Gas attack in Syria', *Tidsskriftet Politik* 17(2).
- Macnaghten, P., Kearnes, M.B. & Wynne, B. 2005, 'Nanotechnology, Governance, and Public Deliberation: What Role for the Social Sciences?', *Science Communication* 27(2): 268–291.
- Marres, N. & R. Rogers 2005, 'Recipe for tracing the Fate of Issues and their Publics on the Web', B. Latour & P. Weibel (red.) *Making Things Public – Atmospheres of Democracy*, ZKM/Center for Art and Media, Karlsruhe.
- Miller, S. 2001, 'Public Understanding of Science in the Cross-roads', *Public Understanding of Science* 10 (1): 115-120.
- Nielsen, J. S. 2012, *Den store omstilling. Fra systemkrise til grøn økonomi*, Informations Forlag, København.
- Nowotny, H. 2001, *Rethinking Science. Knowledge and the Public in an Age of Uncertainty*, Polity Press, Cambridge.
- Sevelsted, A.L., Henriksen, L.F. 2008, *Mikrofinansens udviklingsøkonomiske infrastruktur – økonomer som protesedesignere og markedsarkitekter*, Master thesis, Sociologisk Institut, Københavns Universitet, København.
- Skovgaard, J. & Blaxekjær, L. 2013, 'Global Klimapolitik: Fra Bali til Paris', *Tidsskriftet Politik* 2013 (3): 7-16.
- Traweek, S. 1988, *Beamtimes and Lifetimes. The world of high-energy Physicists*, Cambridge, Harvard University Press.
- Wivel, A. 2013, 'Klimaaktivisme som udenrigspolitik: Helt central, men hvorfor egentlig?' *Tidsskriftet Politik* 2013 (3): 31-39.
- Waterton, C., Wynne, B. 1996, 'Building the European Union: Science and the cultural dimensions of environmental policy', *Journal of European Public Policy*, (3):3, pp 421-40.
- Wynne, B. 1996, 'May the sheep safely graze?' in S. Lash, B. Szerszynky & B. Wynne (red.) *Risk, Environment and Modernity – Towards a new Ecology*, London, SAGE.

Madborgerskab? Når videnskab møder hverdagspraksis

Bente Halkier

Professor, Institut for Kommunikation, Virksomhed og Informationsteknologier,
Roskilde Universitet (RUC)

Spisning og madlavning er dagligdags-aktiviteter, hvis former tages for givet. Men planlagte kommunikations-kampagner baseret på videnskabelige undersøgelser problematiserer og politiserer i høj grad disse hverdagsaktiviteter. Bente Halkier viser i denne artikel, hvordan denne viden håndteres på forskellige måder i hverdagen. Sommetider som at magte hverdagen bedre, sommetider som afvisning af budskaberne, og sommetider som at inkorporere delelementer ud fra, hvad der kan lade sig gøre.

Indledning: Videnskabeligt baseret problematisering som politisering

Spisning, madlavning og tilvejebringelse af fødevarer og måltider er på mange måder rutinerede aktiviteter i dagligdagen, hvis former tages for givet af folk. Imidlertid møder borgerne i vore dages medie-gennemsyrede samfund en forøget mængde af, hvad jeg vil kalde „forandrings-opfordrende kommunikation“, og derved bliver en lang række af de rutinerede aktiviteter samtidig problematiseret og stillet spørgsmålstegn ved i samfundet (Adams & Raisborough, 2008; Sulkunen, 2009). Forandrings-opfordrende kommunikation skal her primært forstås som planlagte kommunikations-kampagner (Rice & Atkin, 2012; Windahl & Signitzer, 2009) og andre typer offentlige og delvist offentlige forandrings-initiativer så som borger-paneler og lokale netværks-baserede projekter (Coveney, 2000:92-106; Phillips, 2011:50-55). Men forandrings-opfordrende kommunikation er samtidig ofte forbundet med mere generelle offentlige diskussioner af samfundsproblemer i medierne.

Problematiseringen af madvaner sker, når mad og fødevarer forbindes med områderne sundhed, ernæring, miljø, klima, kvalitet og risiko, som udgør fødevarerepro-

blemer i fødevarepolitik (Lang & Heasman, 2004). En del af den danske fødevarepolitik er at forsøge at regulere forskellige fødevareproblemer gennem kampagner og inddragelse af den individuelle fødevareforbruger som (med)ansvarlig både for problemer og løsninger (Nielsen et al, 2009).

Ofte sker problematiseringen af madvanerne med udgangspunkt i en form for videnskabelig viden, og videnskabelig viden bliver brugt argumentatorisk til at sætte grænser mellem, hvad der skal ses som fornuftigt og ufornuftigt at gøre. Men videnskabelig viden bliver som al anden viden i samfundet produceret og brugt i specifikke kontekster ud fra aktørernes specifikke perspektiver (Bauer, 2009). Derfor kan videnskabelig viden på bestemte felter ofte forstås som mangetydig og ind imellem ligefrem modsatrettet. På fødevareområdet bliver der eksempelvis argumenteret for, at forbrugerne skal spise mere fisk, fordi fisk videnskabeligt set rummer store ernæringsmæssige fordele. Men samtidig bliver der eksempelvis argumenteret for, at forbrugerne skal passe på med at spise for meget fisk, fordi fisk videnskabeligt set indeholder sundhedsskadelige niveauer af tungmetaller. Forandrings-opfordrende kommunikation og de hermed forbundne mere generelle diskussioner i medierne er således med til at placere kompliceret videnskabelig viden, modsatrettede videnskabelige argumenter, og mere konkrete „oversættelser“ heraf i en hverdagskontekst (Eden, 2009). På denne måde bliver videnskabelig viden og argumentation potentielt brugt og håndteret i borgernes dagligdag, og borgerne indgår potentielt i (mikro)offentlige samtaler om videnskab (Árnason, 2012; Blue, 2010).

Mit udgangspunkt i denne artikel er, at disse problematiseringer af dagligdagens madvaner gennem forandrings-opfordrende kommunikation kan ses som en del af en politisering af hverdagslivet, hvor borgerne i deres kapacitet som hverdags-aktører forsøges inddraget i sam-

fundsmæssig regulering af politiske problemer. I denne artikel præsenterer jeg tre forskellige måder borgere håndterer videnskabelige elementer på som del af politisering af hverdagen. Først præsenterer jeg den teoretiske rammetænkning for hverdags-agency, set i relation til andre eksisterende tilgange på feltet. Derefter præsenterer jeg kort fire empiriske studier, hvorpå jeg baserer en typologi over håndtering af videnskabeligt baseret politisering. Dernæst diskuterer jeg tre forskellige variationer af håndtering af videnskabeligt baseret politisering i hverdagslivet; „mægtiggørelse“, „modstand mod disciplinering“, og „lad-sig-gørlighed“. Endelig konkluderer jeg tilbage til diskussionerne om forandrings-opfordrende kommunikation, offentlig forståelse af videnskab, og medborger-skab som madborger-skab.

Teoretisk tilgang: Hvordan hverdags-agency i forhold til politisering?

Mit perspektiv på politisering bygger på forståelsen af politik i dele af litteraturen om „governance“ (Jordana & Levi-Faur, 2004; Rose & Miller, 2010; Sørensen, 2013), som igen bl.a. er inspireret af en Foucauldiansk forståelse af politisk styring (Dean, 1999; 2009; Foucault, 1980; 1991; Hewitt, 1991). Her er politik processer, der foregår i alle typer af samfundsmæssige relationer og på tværs af den traditionelle inddeling i offentligt og privat. Udøvelsen af politik sker gennem en række forskellige styrings-rationaliteter og deres forbundne teknologier og praksisser, hvor igennem forskellige samfunds-aktører i forskellig grad styrer deres egne aktiviteter. Politisk styring består i denne optik i konfigurationer af forskellige styrings-teknologier (Rose & Miller, 2010:281). Fælles for styrings-rationaliteterne, teknologierne og praksisserne er, at de muliggør „the conduct of conduct“ (Dean, 1999:10), altså styringen af opførelse. Denne type politisk regulering involverer og bygger på samfunds-aktørernes deltagelse og identifikation (Ibid:12-13). Videnskabelig viden indgår som en del af disse styrings-teknologier og de relaterede praksisser, som kan blive brugt af samfunds-aktørerne til selv-regulering (Rose & Miller, 2010:286) i form af eksempelvis normer, social kontrol og selv-disciplinering.

Politisering af hverdagslivet kan således ses som en indbygget del af udøvelse af politik og forsøg på regulering af samfundsproblemer, også på fødevarerområdet. Videnskabeligt baseret forandrings-opfordrende kommunikation så som kampagner om ernæring eller risici kan ses som eksempler på styrings-teknologier, der tjener forskellige politiske formål inden for fødevarerpolitikken, og som kan bruges til selv-regulering, som borgerne forholder sig til på forskellige måder.

Forholdet mellem hverdagslivet og diverse typer videnskabeligt baserede forandrings-opfordrende kommunikation er imidlertid genstand for en række forskellige forskningsmæssige tilgange, som har til fælles, at de har svært ved at indfange de praksisser i hverdagslivet, som de videnskabeligt baserede forandrings-opfordringer problematiserer. Jeg opsummerer her de fire vigtigste. Derefter foreslår jeg en femte tilgang i stedet.

Den første type tilgang kaldes „*deficit*“ *forståelsen*. Den enkelte forbruger ses som værende i underskud med noget, typisk viden. Forandrings-opfordringer ses som transmission og udbredelse af eksempelvis viden, som skal fylde forbrugers underskud op. Tilgangen rummer ofte antagelser om, at der er (eller burde være) stærke sammenhænge mellem forbrugernes viden, holdninger og handlinger (f.eks. Aikman et al., 2006; Roe & Teisl, 2007; Vandermoere et al., 2011). Men tilgangen bygger på en overdreven antagelse om rationalitet og individuelle valg, hvilket giver for lidt plads til de kulturelle og sociale elementer af dagligdags aktiviteter. Det er meget muligt, at den ene forælder i en familie står for en stærk sundhedsviden, men den bliver sandsynligvis forhandlet med den anden forælders lyst til at bruge smør.

Den anden type tilgang kaldes „*segmenterings-forståelsen*“. Forandrings-opfordringer forstås som transmissioner af socialt- og kulturelt „*framed*“ viden og forslag til handling. Den enkelte forbruger ses som placeret i et bestemt segment. De typiske antagelser går på, at der er stærke sammenhænge mellem forbrugers placering i en social gruppe og de kulturelle mønstre i værdier, smag og livsstil som vedkommende reproducerer (Dodds et al., 2008; Rokka & Uusitalo, 2008; Verain et al., 2012). Her adresseres de kollektive betingelser for aktiviteter i hverdagslivet med andre ord. Til gengæld ses hverdagens forbrugsmønstre som relativt stabile og strukturerede, hvilket giver for lidt plads til aktør-perspektivet, i kraft af eksempelvis handlerum, eller mere komplekse forhold mellem reproduktion og forandring. I familien fra før kan de sagtens spise ny nordisk grød om onsdagen af hensyn til klimaet, og så spise store bøffer om fredagen.

Den tredje type tilgang er „*netværks-forståelsen*“. Her ses forandrings-opfordringer som delvise transmissioner i flere trin, hvor både interpersonel kommunikation og interaktion i folks sociale netværk ses som vigtige dynamikker. Den enkelte forbruger forstås som placeret i sociale netværks interaktioner, og der antages stærke sammenhænge mellem formerne og styrken af interaktionen om emnet i det sociale netværk, og hverdagens forståelser og aktiviteter (Lemkuhl, 2008; Rickard, 2011; Rogers, 1995). Her adresseres sociale processer i hverdagen. Imidlertid overses det ofte at forskellige dele af netværket kan trække i forskellige retninger eller have forskellig vigtig-

hed. I familien fra før trækker nogle af forældrene til børnenes skolekammerater måske i retning af mere kage og slik til klassens timer og fødselsdage, mens forældrene til fodboldkammeraterne trækker i retning af sunde retningslinjer med frugt og vand.

Den fjerde type tilgang er en „dialogisk forståelse“. Den enkelte forbruger forstås her som aktiv med-skaber af, hvad der udgør samfundsmæssige problemer og potentielle hverdagslige løsninger herpå. Forandringsopfordringer ses her som processer af involvering af forbrugernes ressourcer og forståelser i mere partcipatoriske rammer. Grundantagelsen er, at der er en stærk sammenhæng mellem borger-forbrugeres deltagelse, engagement og mulighed for forandring af handlemønstre i hverdagen (Dutta, 2007; Phillips, 2011; Sanden & Meijman, 2008), og den adresserer dermed et aktivt medborgerskab. Men tilgangen rummer overdrevne forventninger til, hvor meget diskursiv refleksivitet fylder i dagligdagen. I familien fra før spiser de måske bare mange frikadeller, fordi det er en tavs rutine.

Der er især to vigtige træk ved hverdagslivet som kontekst for handlen, som tilsyneladende bliver under- vurderet af de fire dominerende tilgange til forholdet mellem videnskabeligt baserede forandrings-opfordringer og hverdagslivet. Det ene er, at hverdagens aktiviteter i høj grad er kropsliggjorte rutiner, der baserer sig på tavs erfarings-viden om, hvordan man gør. Det andet er, at hverdagen oftest består af en lang række overlappende aktiviteter, hvilket betyder, at borgerne forsøger at gøre mange forskellige ting på én gang, som skal forhandles.

Derfor trækker jeg i stedet på en helt femte forståelse af forholdet mellem hverdagslivet og forandrings-opfordringer som kampagner og projekter. Det er et praksisteoretisk perspektiv (Reckwitz, 2002; Schatzki, 2002; Shove et al., 2012; Warde, 2005). Et praksisteoretisk perspektiv er en teoretisk syntese, der trækker på teoretiske elementer om social handlen og dennes organisering i en række samfundsvidenskabelige klassikere. Det drejer sig primært om begreberne habitus og felt hos tidlig Bourdieu (1990), strukturationsteorien hos tidlig Giddens (1984), begreber om relationer mellem kroppe, diskurser og social regulering hos sen Foucault (1978), og begreber om performativitet hos Butler (1990). Et praksisteoretisk perspektiv trækker derfor hverken på epistemologisk individualisme eller strukturalisme, men forstår det sociale liv som performativitet (Reckwitz, 2002). Det betyder, at der er fokus på, hvordan aktiviteter udføres, fremføres, gennemføres og opføres. Analyse-enheden er praksisser – ikke individer og ikke strukturer – f.eks. madpraksisser, forældrepraksisser, transportpraksisser, jobpraksisser og hobbypraksisser.

Praksisser forstås som socialt delte aktiviteter (her i hverdagslivet), f.eks. madaktiviteter. Aktiviteterne organiseres i konfigurationer af en række del-elementer så som forståelser, procedurer og engagementer (Schatzki, 2002; Warde, 2005). Et aftensmåltid i en småbørnsfamilie er et eksempel på en madaktivitet. Denne aktivitet trækker hos eksempelvis de voksne på en række forståelser af, hvad et sådant måltid skal gå ud på (f.eks. affodring, hygge, sundhed, nydelse osv.), på en række procedurer for forberedelse og gennemførelse (f.eks. lave mad, købe fast-food, sidde ned ved spisebord osv.), og på en række engagementer i, hvordan sådan et måltid bør fungere (f.eks. familien spiser sammen, lillesøster skal spise flere grøntsager, vi skal hjælpe med at forbedre klimaet osv.). Der er ingen dimensioner – så som kropslig versus diskursiv – som på forhånd ses som mere betydningsfuld end andre i konfigurationen af en praksis. Tavse rutiner om, hvordan man laver mad, er i udgangspunktet lige så vigtige som eksplicite forklaringer om, hvordan man laver mad efter ernæringsmæssige principper.

Den enkelte borger ses som bærer af sådanne socialt delte praksisser, og som et mødested for mange krydsende praksisser. Moren i småbørnsfamilien skal ofte både nå hjem fra arbejde, lave mad, „gøre mor“, agere lektiehjælper og ægtefælle, samt sørge for forbedringer af sundhed og miljø. Disse praksisser bliver koordinerede af de aktiviteter, forståelser, procedurer og engagementer, som hører til dem hver især. Samtidig bliver disse praksisser performerede, fordi de udføres foran, sammen med og i relation til andre. Dermed rummer måderne at praktisere noget på også udfoldelser og forhandling af, hvad der udgør socialt forventet og acceptabel opførsel. Hvor lidt kød skal der til i et aftensmåltid for at gøre noget godt for klimaet – hvor meget kød skal der til for at gøre familien glad?

Ud fra et praksisteoretisk perspektiv er handlen således et flow af gøren og sigen, hvor handlen reproduceres, tilpasses, improviseres og forhandles i relation til andre praktikere og i relation til genkendelige konfigurationer omkring de forskellige overlappende praksisser. Handlen i hverdagslivet forstås derfor som socialt konstituerede agency-processer. For at analysere forhandling af videnskabeligt baseret forandrings-opfordringer i hverdagen, har jeg fokuseret på empiriske variationer af hverdagslig handlen i forbindelse med sådanne opfordringer, og denne hverdagslige handlens konditioneringer og konstitueringer. Flow af handlen kan eksempelvis gøres og siges i mere eller mindre ubestemte situationer, relationer og kontekster, og de genkendelige konfigurationer omkring praksisser kan rumme både højt og lavt strukturerede regler og betingelser for opførsel. Hvilket konkret mik og dermed handlerum der eksisterer på bestemte områder, er et åbent empirisk spørgsmål.

Empiriske studier: Håndteringer af forskellige videnskabeligt baserede problematiseringer

Bag ved de tre typer hverdagslig håndtering af videnskabeligt baseret politisering af maden, som jeg præsenterer i det følgende, ligger en komparativ analyse af fire eksisterende empiriske analyser. Analysen her dækker derfor fire kvalitative studier af borgeres håndtering af forandringsopfordrende kommunikation, som problematiserer madrutinerne i hverdagen (Halkier, 2010). Derfor vil jeg kort skitsere de fire forskningsprojekter, så baggrunden for de analytiske typer i næste afsnit er klarere.

Det første projekt var et studie af, hvordan unge håndterer problematisering af madrutiner via miljøtemaet¹ – opfordringer til at bruge økologiske fødevarer og tage hensyn til miljøet i forhold til eksempelvis indholdsstoffer og ressourceforbrug. I undersøgelsen deltog 19 unge mellem 18 og 21 år med egen husholdning, varierende² med hensyn til køn, uddannelsesniveau, social baggrund og geografi. Data blev produceret ved hjælp af en blanding af individuel gen-interviewning (Spradley, 1979) og fokusgrupper (Morgan, 1997).

Det andet projekt var et studie af, hvordan forældre til små børn (før-skolealderen) håndterer problematisering af madrutiner via risiko-temaet³ – opfordringer til at håndtere forskellige fødevarer-risici efter myndigheders og organisationers anbefalinger, f.eks. med hensyn til salmonellabakterier, pesticidrester og kunstige tilsætningsstoffer. I undersøgelsen deltog 31 småbørnsforældre, varierende med hensyn til køn, uddannelsesniveau og bosted (land, provinsby, storby). Data blev produceret ved hjælp af en blanding af fokusgrupper (Morgan, 1997) og kvalitativ tekstanalyse (Jørgensen & Phillips, 2002) af et udvalg af offentlige medietekster om mad, risiko og miljø.

Det tredje projekt var et studie af, hvordan kvindelige læsere af et bestemt livsstilsmagasin håndterer problematisering af madrutiner via kvalitets-temaet⁴ – opfordringer til at lave og spise måltider af god kvalitet, specielt i forhold til graden af at lave mad fra grunden. I undersøgelsen deltog 17 kvinder mellem 25 og 50 år, som var læsere af livsstilsmagasinet eller kendte det. Kvinderne varierede med hensyn til alder, uddannelsesniveau, familiestatus og geografi. Data blev produceret ved hjælp af en blanding af individuel gen-interviewning (Holstein & Gubrium, 2003), auto-fotografering (Hurdley, 2007) og fokusgrupper (Barbour, 2007).

Det sidste projekt var et studie af, hvordan pakistanske danskere håndterer problematisering af madrutiner via sundheds-temaet⁵ – opfordringer til at lave og spise sundere mad efter de officielle kostråd om eksempelvis mere groft og grønt, og mindre fedt, salt og sukker. I alt deltog 19 pakistanske danskere i undersøgelsen, varierende med hensyn til køn, alder, uddannelse, fødeland,

diabetes i familien og job i sundhedssektoren. Data blev produceret ved hjælp af en blanding af individuelle interviews (Holstein & Gubrium, 2003), gruppeinterviews, familieinterviews, auto-fotografering (Hurdley, 2007) og deltagende observation (Hammersley & Atkinson, 1995).

I det næste afsnit præsenterer og diskuterer jeg tre måder at forholde sig til videnskabeligt baseret politisering af maden med udgangspunkt i empiriske eksempler fra de fire studier.⁶

Variationer i håndtering af politisering af maden

De tre variationer af håndtering er som nævnt fremkommet ved at analysere på tværs af eksisterende analyser af fire kvalitative data-materialer. Det er derfor ikke muligt at udfolde alle fire empiriske materialer i samme omfang, som man ville forvente ved en analyse af et enkelt sæt data-materiale. De tre variationer af håndtering udgør en typologi, som ikke baserer sig på metodologisk individualisme (Jepperson & Meyer, 2011). Det betyder med andre ord, at den enkelte borger godt kan gøre samtidig eller skiftende brug af flere typer, og at jeg i forskningsprojekterne ikke kunne placere de individuelle deltagere i kun én type praktisering af håndtering. Når jeg inddrager et fagbegreb i forbindelse med hver types navn, sker det ikke for at inddrage yderligere teori, men for at begreberne kan fungere som henvisninger til parallelle analytiske mønstre i anden relevant forsknings empiri.

Mægtiggørelse

Den første type håndtering af forandringsopfordrende kommunikation kalder jeg mægtiggørelse, parallelt til diskussionen om „empowerment“ via forbrug (Micheletti, 2003; Soper & Trentman, 2008). Her bliver forandringsopfordrende kommunikation forstået af borgerne som en mulighed for at udvide deres egne allerede eksisterende hverdagslige dagsordener. De fungerer således som argumentation i forhandlinger og begrundelser for aktiviteter. For eksempel vil den ene forælder i en småbørnsfamilie måske gerne have børnene til at spise grovpasta til kødsovsen, og derfor kan vedkommende bruge de nye kostråd og andre sundhedskampagner og medie-diskurser om sundhed og mad til at forhandle med de andre i familien om ugens madplan – og derved udvide sit handlerum i hverdagen. Mægtiggørelse skaber således både handlerum men også rum for legitimt at igangsætte forhandlinger om hverdagens normativitet⁷.

I det følgende citat forklarer Dorte,⁸ én af de kvindelige læsere fra forskningsprojektet om kvalitet og madlavning fra grunden, hvordan hun skaber handlerum i dagligdagen med klare referencer til medie-diskurser om kvalitet i spisningen og sundhed:

„Det har altid været sådan med mig, at hvis jeg bare så meget som kiggede på en flødebolle så tog jeg på, og desværre har Paula arvet det, så jeg er meget bevidst om...hvad og hvordan hun spiser, og vi har en meget bevidst slik-politik i vores familie... [..]...hvis jeg får noget, så skal det være et rent stykke chokolade eller kage, og ikke noget af alt det der syntetiske noget...aaarg, det kan jeg simpelthen ikke ha'. Og det er også det, du ved ikke hvad det gør ved børnene, både i forhold til sukker og kemi og den slags, ikke?“

At hjemmebagt sukker eller „rent“ chokolade forstås som bedre kvalitet end noget med „kemi“ i, refererer til eksempelvis forbruger- og miljøorganisationers kampanjer for færre tilsætningsstoffer i maden, der igen bygger på videnskabelige diskussioner om sundheds- og miljøkonsekvenser af tilsætningsstoffer i fødevarer. Her bliver forandrings-kommunikationen brugt til at igangsætte og vedligeholde procedurer i spise-praksisser, som giver en oplevelse af kontrol over et problematiseret område i kvindens dagligdag. Dorte kategoriserer ligefrem eksplicit en del af handlerummet som, at familien har en „politik“ omkring slik. Med politik skal her forstås, at slik er et forbrugs-område, som de voksne i Dortes familie holder øje med, og hvor de forsøger at styre og regulere, hvilke mængder og typer der spises af familiemedlemmerne hvordan og hvornår. Et eksplicit kriterium for forhandlingsrum omkring slik-politikken, som Dorte nævner, kunne være de forskellige forståelser blandt familiemedlemmerne af, hvornår noget sødt spiseligt er tilpas „rent“ til at blive tilladt, og hvornår det er for „syntetisk“ til at blive tilladt. Bag dette hverdagspolitiske forhandlingsrum ligger komplicerede videnskabelige afvejninger af, eksempelvis hvilke fødevarer-elementer der er „naturlige“, og hvilke „syntetiske“ som bliver oversat ind i dagligdagen.

Minna udtrykker den samme type udvidelse af hverdagens handlerum på en lidt mindre eksplicit måde. Hun er én af småbørnsmødrene fra forskningsprojektet om fødevarerisiko, og her fortæller hun om familiens køb og brug af økologiske madvarer:

„Nøj, nej, men en bedre vare på den måde at...ja, det kan vi jo ikke vide vel, men, men, men det er vel fordi vi håber på, jamen der ER ikke så mange rester af alt muligt mærkeligt, som vi ikke ved hvordan vil reagere i vores krop, ikke også? Det er jo derfor, vi godt vil give lidt mere for det, ikke også?“

De forandrings-opfordrende medie-diskurser, som Minna her relaterer sig til, kan blandt andet være kampanjer, reklamer og generelle diskussioner, som forbinder økologiske fødevarer med større sundhed på grund af antagelser om færre sprøjtemiddelrester. I surveys over årene har danske forbrugere relativt konsistent angivet sundhed som vigtigste begrundelse for at spise økologisk (Halkier & Holm, 2008). Minna udøver sit politiske handlerum i hverdagen ved at styre sin families spising over i måltider med flere økologiske komponenter, og hendes argumentation for at regulere familiens måltider på denne måde bygger på en forståelse af, at økologiske madvarer er bedre i forstanden mindre risikable at indtage for familiemedlemmerne.

Når man sammenligner Dortes og Minnas måde at udtrykke forøgelsen af handlerum i hverdagen, er der forskel på stabiliteten af kategorien for, hvad de forstår som normativt bedre aktiviteter. Dorte laver en klar inddeling i gode og dårlige måder at få noget sødt på, mens Minna giver udtryk for tvivl om sin egen forståelse af økologiske varer på basis af henvisninger til tilsyneladende videnskabelig argumentation. En sådan forskel kan blandt andet relateres til (som nævnt i indledningen), at videnskabelig viden om mad ikke nødvendigvis rummer entydige konklusioner og argumenter. Minna forholder sig mere eksplicit end Dorte til en sådan videnskabelig videns usikkerhed eller mangetydighed ved at bruge udtrykket, „ja, det kan vi jo ikke vide vel, men det er vel fordi vi håber på ...“, her at der er færre skadelige stoffer i økologiske fødevarer.

I det sidste eksempel bliver videnskabelig viden om sundhedsaspekter af madlavning og spising forbundet med et relativt stabilt grundlag for at udvide handlerummet i hverdagen. Men her handler det om at gøre det ved at igangsætte diskussioner og refleksioner i det sociale netværk. Det er Solejma, én af de pakistanske danske kvinder fra forskningsprojektet om madvaner og sundhed, som i det følgende fortæller om sin bror, der har diabetes 2, og de interaktioner Solejma igangsætter med sin svingende i forbindelse hermed:

„Altså, jeg har prøvet, øh, at forklare det til hende ud fra de her foldere min bror har fra foreningen om, øh, hvordan han skal forholde sig til mad, og hvad han skal spise, og hvad han ikke skal, øh, og prøvet at forklare hende det. Det er så bare der hvor det går galt, altså at hun forstår ikke, hvad der står i folderne og papirerne som min bror har.“

Solejma forstår sit eget normative engagement i at hjælpe sin bror, som baseret på eksplicit forandrings-opfordrende

kommunikation med referencer til videnskabelig viden om at håndtere diabetes i kosten, og hun positionerer sin svigerinde som ikke i stand til eller villig til at deltage på passende måde.

Modstand mod disciplinering

Den anden type håndtering kalder jeg modstand mod disciplinering, parallelt til diskussionen om „governmentality“ gennem forbrug (Coveney, 2000; Sulkunen, 2009). Her bliver forandrings-opfordrende medie-diskurser forstået af borgerne som forsøg på at kontrollere og disciplinere dele af deres hverdags-gøremål. For eksempel vil en person måske ikke skære ned på mængden af kød der spises, selv om offentlige kampagner opfordrer til at spare på kødet af hensyn til klodens klima, baseret på videnskabelige vurderinger af, hvilke slags madvaner der belaster klimaet mindst. Vedkommende kan lide at spise kød, og i øvrigt forventer omgangskredsen, at der spises kød. På den måde kan det opleves, at bestemte madvaner kommer „under opsyn“ af hensyn til nogle begrundelser, som vedkommende ikke oplever som relevante, eller samfundsproblemer, som man ikke oplever at kunne have indflydelse på.

I det første eksempel på modstand mod disciplinering fortæller Johannes, én af småbørnsfædrene fra forskningsprojektet om fødevarerisiko, om, hvordan han oplever forbindelsen mellem de forandrings-opfordrende medie-diskurser og så hans muligheder for at handle i dagligdagen:

„Men jeg er også træt af dem på den måde ...at man tager noget op, ikke også, og så sidder jeg egentlig og hidser mig op over det, og siger det er fandeme også for dårligt ... men mine muligheder for at gøre NOGET SOM HELST ved det, de er der jo reelt ikke, vel? Altså ... fisken bliver jo ikke bedre af, at de laver sådan en udsendelse, vel? Jeg har bare fået endnu en problemstilling smidt i hovedet, ikke også?“

Her udtrykker Johannes en forståelse af, at den enkelte borger og forbruger er en svag aktør i samfundet i forhold til at skulle bidrage til at løse eksempelvis problemer med fødevarerisiko – konkret sker det i forhold til fisk og den videnskabeligt baserede viden om indholdet af tungmetaller i fisk, som diskuteres i den pågældende tv-udsendelse. Eksemplet peger i retning af, at det kan være kombinationen af at opleve at blive tillagt ansvar for noget, som man ikke forstår sig selv som havende indflydelse på, som skubber på en modstand mod at ændre på madvaner.

I forskningsprojektet om pakistanske danskere, madvaner og sundhed bliver der blandt deltagerne ligeledes udtrykt kritik af offentlig forandrings-opfordrende kommunikation. Men det sker i højere grad med udgangspunkt i en forståelse af, at handlings-opfordringerne til „sundere mad“ ud fra majoritets-danske måltidskategorier ikke kan indpasses i eksisterende mad-praksisser, hvor man „gør ordentlig pakistansk madlavning“. I det følgende er det én af kvinderne og hendes niece, som i familieinterviewet diskuterer kritikken eksplicit:

Rushy: „Problemet er, når der er tolv, ikke, folk der får denne her sukkersyge af en form, de bliver sendt til Gentofte eller ude i Klampenborg et eller andet sted ligger der et center, ikke, og så kommer der en diætist, der fortæller om rugbrød og mejeriprodukter, mayonnaise og remoulade og sådan nogle ting.“

Ishiita: „Det kan vi jo ikke bruge til noget.“

Videnskabelig argumentation om ernæringsmæssig sundhed og oversættelse til praktiske eksempler i forandrings-opfordring bliver ikke nødvendigvis approprieret, hvis det ikke passer ind socialt.

I de to første eksempler udtrykkes der modstand mod de medierede forandrings-opfordringer og de offentlige kommunikations-initiativer. I det sidste eksempel antyder der modstand mod de forsøg på sociale reguleringer på mikro-niveau i hverdagen, hvor de forandrings-opfordrende diskurser bliver brugt af andre madpraktikere. Det er Rune, én af de unge fra forskningsprojektet om miljø og madvaner, der i en fokusgruppe diskussion argumenterer for, hvordan man kan genkende en „grøn forbruger“, og hvilke sociale konsekvenser en sådan opførsel kan have:

Rune: „Jeg tror man skal være forsigtig – folk som jer to⁹ er sådan nogen, som kan få andre til at gå i den ekstremt modsatte grøft og ikke overhovedet tage sig af tingene. Den slags som hopper ind i dit køleskab og checker om alting er økologisk ...

[Gruppen griner sammen]

Morten: „Årh, giv os nu lige en chance!“

Udvekslingen i dette eksempel og de to øvrige peger på, at inddragelsen af hverdagslivet som kontekst for at være med til at løse samfundsproblemer kan implicere oplevelser af øget social kontrol og opfordringer til nyt-

teløs selv-disciplinering – her på basis af videnskabeligt relaterede overvejelser om økologiske fødevarers mindre miljøbelastning.

Lad-sig-gørlighed

Den tredje type håndtering kalder jeg for lad-sig-gørlighed (Halkier, 2010:36). Det skal forstås som, hvad der er muligt at gøre både rent praktisk, og hvad der er forventeligt og acceptabelt at gøre socialt set. Her bliver forandrings-opfordrende medie-diskurser fortrinsvis forstået og brugt som grundlag for små tilpasninger og pragmatiske forhandlinger af, hvordan der skal spises og hvorfor. For eksempel vil en forælder i småbørnsfamilien måske købe økologiske klementiner til børnenes madpakker af hensyn til risikoen for pesticidrester i overfladen, men i øvrigt købe konventionelle fødevarerprodukter.

Katrine er en af småbørnsmødrene i forskningsprojektet om fødevarerisiko, og hun udtrykker den praktiske dimension af „lad-sig-gørlighed“ i forhold de forandrings-opfordrende diskurser med hensyn til fødevarerisiko på følgende måde:

„Man ved det bare ikke ... fordi sommetider begynder jeg at tænke på...bakterierne gør dig måske syg her og nu, men du VED bare ikke med de her tilsætningsstoffer, sker der noget i det lange løb ... og hvorfor er der, ER der flere tilfælde af kræft, eller er det bare nu de opdager dem, ikke. Eller ER det fordi der er noget fuldstændigt sygt ved vores mad, ikke? Men du kan bare ikke...hvis du skal have mad på bordet hver dag, så kan du ikke gå rundt og tænke på det hver dag ...“

Eksemplet viser, hvordan refleksivitet over videnskabelige argumenter om forskellige former for mad-risici bliver forhandlet op mod, at der skal opretholdes en stabil og materielt mulig måltidspraksis i familien. Politik i hverdagen, forstået som regulering, styring og disciplinering, rummer således konflikter og prioriteringer mellem forskellige politik-områder så at sige. Her er det reguleringen af det biologiske risiko-niveau ved familiens spisning, som er i konflikt med reguleringen af en social og praktisk orden i familiens måltidsmønstre.

I det første tilfælde var det madpraksisserne selv, som udgjorde muligheds-grænserne for ændrede aktiviteter i hverdagen. I dette næste eksempel er det alle de andre typer praksisser i dagligdagens samlede sociale „logistik“, som tilsyneladende udgør muligheds-grænserne. Her er det Lena, én af de unge fra forskningsprojektet om miljø og madvaner, som fortæller om sin socialisering ind i

miljøvenlige madaktiviteter, og hvordan hun agerer nu, hvor hun er flyttet hjemmefra:

„... jeg er forholdsvist miljømæssig bevidst, på grund af min mor selvfølgelig. Jeg tænker over det, og jeg tænker over at nu er der salmonella i svinekød og i kylling og æg, og jeg tænker at der er så mange ting som er pakket ind i pvc, og at det er skidt for miljøet, og jeg tænker også at jeg ikke burde købe den hollandske agurk, fordi den sikkert er fyldt med pesticider, men det er ikke noget jeg tænker over i det daglige.“

Der er tilsyneladende forskel på at „tænke på og tænke over“ som generel refleksion, og så på at „tænke over i det daglige“, som er at trække på den type refleksion som en del af kropsliggjorte daglige rutiner. Det antydes her, at der er et niveau af generel forståelse for de forandrings-opfordrende diskurser og deres relaterede videnskabelige argumentationer om konsekvenser af bakterier og kemiske stoffer i maden. Men at de hverdagslige aktiviteter, forståelser og engagementer ikke er kobled hertil, eksempelvis som led i at andre praksisser (som socialisering med vennerne) rummer et vigtigere engagement i hverdagen.

De to første eksempler fokuserer på de mere praktiske dimensioner af „lad-sig-gørlighed“. Det sidste og følgende eksempel fokuserer på de mere sociale og normative dimensioner heraf – hvilke slags mad kan man tillade sig at lave og spise under indtryk af forskellige typer forandrings-opfordrende kommunikation. I eksemplet taler to pakistansk-danske svigerinder fra forskningsprojektet om mad og sundhed sammen om et tredje kvindeligt familiedlem og hendes måde at lave mad på:

Maria: „Min søster, ved du hvad hun gør? Hun bruger kun to teskeer¹⁰, og så når de er brunede, ikke også, så tager hun olien ud og smider det væk. Og så laver det, det er derfor hendes mad smager så dårligt.“

Sada: „Det er ikke godt. Det smager ikke godt i hvert fald.“

Maria: „Nej, det smager jo ikke godt, men så har hun syntes, at hun har gjort en god gerning, ikke...nu spiser vi sundt.“

Eksemplet peger på, at det kan være svært at lave sundere mad, hvis maden ikke samtidig smager godt og derved lever op til forventningerne om et acceptabelt og ordentligt måltid. Her kommer (mindst) to overlappende praksisser

og deres tilhørende normative engagementer i konflikt med hinanden. I eksemplet foregår der tilsyneladende også en slags parodiering af at ville leve op til forventningerne i de offentlige forandrings-opfordrende diskurser: Se nu spiser vi sundt! Også selv om eller måske netop fordi de offentlige sundhedskampanjer er framede af videnskabeligt baserede ernærings- og sundheds-argumenter.

Konklusion

I denne artikel argumenterer jeg for, at forandrings-opfordrende kommunikation i medierne baseret på videnskabelig viden og argumenter udgør en del af en politisering af hverdagslivet. Denne type politisering er en indbygget del af moderne samfunds politiske regulering af samfundsproblemer, hvor politisk styring udøves som „the conduct of conduct“ (Dean, 1999:10), styring af opførsel blandt alle typer sociale aktører, herunder borgerne i deres hverdags-kapacitet. Når borgerne i det medie-fyldte hverdagsliv relaterer til sådan forandrings-opfordrende kommunikation, sker der koblinger mellem kompliceret videnskabelig viden og mere konkrete „oversættelser“ heraf til en hverdagskontekst (Eden, 2009). Imidlertid kan man forestille sig, at disse konkrete koblinger og anvendelser af de videnskabeligt baserede forandrings-opfordrende diskurser antager mere praktiske sociale og normative former i hverdagslivets agency, end de fire dominerende analytiske tilgange på området antager.

Derfor tager jeg i artiklen i stedet udgangspunkt i et praksisteoretisk inspireret begreb om hverdags agency i relation til videnskabeligt baseret politisering af hverdagslivet. Konkret fokus er på fødevarerområdet. En del af den danske fødevarerpolitik består i at forsøge at regulere forskellige fødevarerproblemer så som sundhed, risiko og klima gennem forandrings-opfordrende kommunikation, hvor den individuelle fødevarerforbruger „frames“ som (med)ansvarlig både for problemer og løsninger (Nielsen et al., 2009).

Artiklen viser empirisk tre måder at håndtere forandrings-opfordrende kommunikation på: Mægtiggørelse, modstand mod disciplinering og lad-sig-gørlighed. De tre forskellige måder at håndtere videnskabeligt baserede forandrings-opfordringer på viser, at handle-kapacitet i hverdagen er mere varieret og sammensat, end man typisk antager i de fire dominerende tilgange til videnskabeligt baseret forandrings-opfordrende kommunikation. „Madborgerskab“ – medborgerskab på det fødevarerpolitiske felt – i relation til videnskabeligt baseret politisk styring omfatter både handlerum, mod-handlen og forhandlingsprocesser i forskellige blandingsforhold.

Den eksisterende litteratur om offentlighedens forståelse af videnskab („Public Understanding of Science“ (PUS)) har i mange år interesseret sig for de mere hver-

dagslige måder, hvorpå videnskabelig viden og argumentation håndteres i borgernes dagligdag (Bauer, 2009; Blue, 2010; Wynne, 2006), men man har endnu ikke inddraget et praksisteoretisk perspektiv i diskussionerne. Herved ville man ellers kunne adressere de mere kropsliggjorte, blandede og forhandlede måder at „gøre borger“ på, eksempelvis på fødevarerområdet. Dette er forsøgt indfanget med kategorien „madborgerskab“.

I den forbindelse er et interessant bidrag til „PUS“-litteraturen imidlertid en kritik af, at diskussionerne om deliberation og medborgerskab i relation til videnskabelige emner har fokuseret for meget på borgernes direkte deltagelse som udtryk for offentligt engagement (Árnason, 2012), og det foreslås, at man i højere grad også inkluderer perspektiver på offentlig legitimitet og tillid til institutioner. Dette bidrag falder i tråd med min empirisk baserede og praksisteoretiske kritik af den dialogiske forståelse af forholdet mellem borger-forbrugeren og forandrings-opfordrende diskurser for at forvente for meget diskursiv refleksivitet og aktivt initiativ blandt hverdags-aktører.

Árnasons bidrag til diskussion af det hverdagslige position i offentlighedens forståelse af videnskab falder også i tråd med to pointer fra den aktuelle medie- og kommunikationsforskning om offentlighed. Den første pointe er, at relationen mellem offentlig medieret kommunikation (eksempelvis forandrings-opfordrende kommunikation) og borgernes forholden sig hertil mere har karakter af «forbindelse» end direkte opmærksomhed og brug (Couldry et al., 2010). Min fortolkning heraf er, at relationerne mellem de videnskabeligt baserede politiske styringsteknologier og borgernes gensidige sociale regulering sandsynligvis er løsere koblede end forventet fra såvel partcipatorisk orienterede som styrings-orienterede tilgange til offentlighed og politik netop på grund af, at hverdagens handlen er karakteriseret af en lang række overlappende og krydsende praksisser med hver deres sæt sociale forventninger til borgernes opførsel. Variationerne af at «gøre hverdags agency» som mægtiggørelse, modstand og lad-sig-gørlighed peger i samme retning – det er kun specifikke varianter af mægtiggørelse som lever op til en klassisk forståelse af borger opmærksomhed og aktiv social regulering. Den anden pointe er, at det samtidig er nødvendigt at arbejde med en forståelse af medborgerskab som kulturelt (Dahlgren, 2006). Begrebet om kulturelt medborgerskab rummer de hverdagslige aspekter af politik, trods udfordringerne, fordi det er i hverdagens sociale netværk og gøremål, at borgerne møder sammensat videnskabelig viden og „oversættelser“ af komplicerede videnskabelige argumenter og gør sig erfaringer med eventuelt at forholde sig til dem.

Referencer

- Adams, M. and J. Raisborough (2008). What can Sociology Say about Fair Trade? Class, Reflexivity and Ethical Consumption, *Sociology*, 42, 1165-82.
- Aikman, S.N., K.E. Min and D. Graham (2006). Food attitudes, eating behaviour, and the information underlying food attitudes, *Appetite*, 47, 111-14.
- Árnason, V. (2012). Scientific citizenship in a democratic society, *Public Understanding of Science*, published online, 1-14.
- Barbour, R. (2007). *Doing Focus Groups*. London, Sage.
- Bauer, M.W. (2009). The evolution of public understanding of science – discourse and comparative evidence, *Science, Technology & Society*, 14, 221-40.
- Blue, G. (2010). Food, publics, science, *Public Understanding of Science*, 19, 147-54.
- Bourdieu, P. (1990). *The Logic of Practice*. Cambridge, Polity Press.
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. New York, Routledge.
- Couldry, N. (2004). Theorising media as practice, *Social Semiotics*, 14, 115-32.
- Couldry, N., S. Livingstone and T. Markham (2010). *Media Consumption and Public Engagement. Beyond the Presumption of Attention*. Basingstoke, Palgrave Macmillan.
- Coveney, J. (2000). *Food, Morals and Meaning. The pleasure and anxiety of eating*. London, Routledge.
- Dahlgren, P. (2006). Doing citizenship. The cultural origins of civic agency in the public sphere, *European Journal of Cultural Studies*, 9, 267-86.
- Dean, M. (1999). *Governmentality: Power and Rule in Modern Society*. London, Sage.
- Dean, M. (2009). Three conceptions of the relationship between power and liberty. In S.R. Clegg & M. Haugaard (eds.). *The Sage Handbook of Power*. London, Sage.
- Dodds, R.E., E. Tseölon and E.L.C. Weitkamp (2008). Making sense of scientific claims in advertising. A study of scientifically aware consumers, *Public Understanding of Science*, 17, 211-30.
- Dutta, M. (2007). Communicating about culture and health: Theorizing culture-centered and cultural sensitivity approaches, *Communication Theory*, 17, 304-28.
- Eden, S. (2009). Food labels as boundary objects: How consumers make sense of organic and functional foods, *Public Understanding of Science*, 18, 1-16.
- Foucault, M. (1978). *The History of Sexuality. Vol. 1*. Harmondsworth, Penguin.
- Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings* (ed. C. Gordon). New York, Pantheon Books.
- Foucault, M. (1991). Governmentality. In G. Burchell, C. Gordon & P. Miller (eds): *The Foucault Effect: Studies in Governmentality with Two Lectures by and an Interview with Michel Foucault*. Chicago, Chicago University Press.
- Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society*. Cambridge, Polity Press.
- Halkier, B. (2010). *Consumption Challenged. Food in Medialised Everyday Lives*. Farnham, Ashgate.
- Halkier, B. (2014). Media food in everyday mothering: Comparing contested food across genres in two different social contexts. In K.K. Povlsen & J. Leer (eds): *Media Food and Identity*. Farnham, Ashgate. Forthcoming.
- Halkier, B. and L. Holm (2008). Food consumption and political agency: On concerns and practices among Danish consumers, *International Journal of Consumer Studies*, 32, 667-74.
- Hammersley, M. and P. Atkinson (1995). *Ethnography. Principles in Practice*. London, Routledge.
- Hewitt, M. (1991). Bio-politica and social policy: Foucault's account of Welfare. In M. Featherstone et al (eds.): *The Body: Social Processes and Cultural theory*. London, Sage.
- Holstein, J.A. & J.F. Gubrium (2003). Active interviewing. In J.F. Gubrium & J.A. Holstein (eds.): *Postmodern Interviewing*. London, Sage.
- Hurdley, R. (2007). Focal Points: Framing Material Culture and Visual Data. *Qualitative Research*, 7, 355-74.
- Jepperson, R. and J.W. Meyers (2011). Multiple levels of analysis and the limitations of methodological individualism. *Sociological Theory*, 29, 54-73.
- Jordana, J. & D. Levi-Faur (2004). The politics of regulation in the age of governance. In J. Jordana & D. Levi-Faur (eds.): *The politics of regulation. Institutions and regulatory reforms for the age of governance*. Cheltenham, Edward Elgar.
- Jørgensen, M.W. and L. Phillips (2002). *Discourse analysis as theory and method*. London, Sage.
- Lang, T. and M. Heasman (2004). *Food Wars. The Global Battle for Mouths, Minds and Markets*. London, Earthscan.
- Lehmkuhl, M.J. (2008). Congruency within rural networks as an indicator of interpersonal influence on risk judgments: the great stir caused by BSE in a village in northern Germany, *Public Understanding of Science*, 17, 485-502.
- Micheletti, M. (2003). *Political Virtue and Shopping. Individuals, Consumerism and Collective Action*. Houndmills, Palgrave.
- Mortensen, N. (1992). Future norms, in P. Gundelach and K. Siune (eds.): *From Voters to Participants*. Aarhus, Politica.
- Morgan, D.L. (1997). *Focus Groups as Qualitative Research*. London, Sage.
- Neergaard, H. (2007). *Udvalgelse af Cases i Kvalitative Undersøgelser*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Nielsen, A., B. Halkier & L. Holm (2009). Smil til forbrugeren! Den danske model for fødevarerikkerhed under globaliserings vilkår. I M. Marcussen & K. Ronit (eds): *Globaliserings Udfordringer. Politiske og Administrative Modeller under Pres..* København, Hans Reitzels Forlag.
- Phillips, L. (2011). *The Promise of Dialogue*. Amsterdam, John Benjamins Publishing Company.
- Reckwitz, A. (2002). Toward a Theory of Social Practices. A Development in Culturalist Theorizing, *European Journal of Social Theory*, 5, 243-63.
- Rice, R.E. and C.K. Atkin (2012). *Public Communication Campaigns. Fourth Edition*. London, Sage.
- Rickard, L.N. (2011). In backyards, on front lawns: examining informal risk communication and communicators, *Public Understanding of Science*, 20, 642-57.
- Roe, B. and M.F. Teisl (2007). Genetically modified food labelling: The impacts of message and messenger on consumer perceptions of labels and products, *Food Policy*, 32, 49-66.
- Rogers, E. (1995). *Diffusion of Innovations*, 3rd Edition. New York, Free Press.
- Rokka, J. and L. Uusitalo (2008). Preference for green packaging in consumer product choices – Do consumers care? *International Journal of Consumer Studies*, 32, 516-25.
- Rose, N. and P. Miller (2010 (1991)). Political power beyond the state: problematics of government, *The British Journal of Sociology*, 271-303.
- Sanden, M.C.A. van der and F.J. Meijman (2008). Dialogue guides awareness and understanding of science: An essay on different goals of dialogue leading to different science communication approaches, *Public Understanding of Science*, 17, 89-103.

- Schatzki, T. (2002). *The Site of the Social. A Philosophical Account of the Constitution of Social Life and Change*. Pennsylvania, Pennsylvania State University Press.
- Shove, E., M. Pantzar and M. Watson (2012). *The Dynamics of Social Practices. Everyday Life and How it Changes*. London, Sage.
- Soper, K. and F. Trentmann (2008). *Citizenship and Consumption*. Houndmills, Palgrave.
- Spradley, J.P. (1979). *The Ethnographic Interview*. Fort Worth, Holt, Rinehart and Winston.
- Sulkunen, P. (2009). *The Saturated Society: Governing Risk and Lifestyles in Consumer Culture*, London, Sage.
- Sørensen, E. (2013). Institutionalizing interactive governance for democracy, *Critical Policy Studies*, 7, 72-86.
- Vandermoere, F., S. Blanchemanche, A. Bieberstein, S. Murette and J. Roosen (2011). The public understanding of nanotechnology in the food domain, *Public Understanding of Science*, 20, 195-206.
- Verain, M.C.D., J. Bartels, H. Dagevos, S.J. Sijtsema, M.C. Onwezen and G. Antonides (2012). Segments of sustainable food consumers: a literature review, *International Journal of Consumer Studies*, 36, 123-32.
- Warde, A. (2005). Consumption and Theories of Practice, *Journal of Consumer Culture*, 5, 131-53.
- Windahl, S. and B. Signitzer (2009). *Using Communication Theory. An Introduction to Planned Communication*. London, Sage.
- Wynne, B. (2006). Public engagement as a means of restoring public trust in science: hitting the notes but missing the music? *Community Genetics*, 9, 211-20.

Noter

1. Projektet var finansieret af et phd.-stipendie ved Roskilde Universitet, 1995-98.
2. Når jeg for hver af de fire cases skriver, at deltagerne varierer med hensyn til bestemte demografiske kriterier, så betyder det naturligvis ikke, at udvalgene af deltagere er repræsentative, men at deltagerne er samlet efter kriterierne for kvalitative undersøgelser, nemlig selektiv sampling på tværs af analytisk relevante sociale forskelle (Neergaard, 2007).
3. Projektet „Forbrugs-risici: Miljø-normer og forbrugeradfærd“ var finansieret af Det Strategiske Forskningsråd’s miljøprogram 1998-2000.
4. Projektet „Madlavning i det medialiserede samfund“ var delvist finansieret af Roskilde Universitet, 2006-7.
5. Projektet „Netværkskommunikation og forandring af madpraksis“ var finansieret af Det Frie Forskningsråd (FSE), 2008-10 og blev gennemført i samarbejde med Iben Jensen.
6. Man kan selvfølgelig spørge, om det er muligt at sammenligne forståelser og handlinger fra så forskellige sociale grupper som unge, småbørnsforældre, magasinlæsere og pakistanske danskere, og der er da også vigtige forskelle på, hvordan forandrings-opfordrende kommunikation domesticeres i de forskellige grupper (se f.eks. Halkier, 2014). Men i denne artikel er fokus på lighederne i håndterings-måderne på tværs af fødevarer-emner og sociale kontekster.
7. Jeg bruger begrebet normativitet i stedet for moral. Sociale normer er mere specifikke, praktiske og fleksible måder at regulere opførsel gennem end moralske værdier, der ofte er mere generelle og abstrakte og oftere bruges regelbundet (Mortensen, 1992).
8. Alle navne er pseudonymer.
9. De to andre i fokusgruppen, Morten og Svend.
10. Teskeer af olie. Så snart der bliver talt om spiseskeer og teskeer af noget, er det næsten altid olie, der menes.

Indlejret Vidsom

En Netværksanalyse af De Økonomiske Vismænd

Lasse Folke Henriksen

Post.doc., Department of Business and Politics, Copenhagen Business School (CBS)

Rune Møller Stahl

Ph.d.-studerende, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet (KU)

Det kan vække undren, at diskursen om dansk økonomi er så stabil trods skiftende regeringer til højre og venstre for midten. Institutionelle og Ak-tør-netværksteoretiske studier af politisk økonomi undersøger forbindelser mellem vidensparadigmer, formler og konkrete personer i udformningen af økonomisk politik. Lasse Folke Henriksen og Rune Stahl Møller viser ved hjælp af et netværksanalytisk studie, at det også er centralt at forstå de økonomiske vismænds forbindelser til eliten inden for politik og erhvervsliv. Disse netværk giver et fingerpeg om, hvordan der kan opstå stærk konsensus om den rette økonomiske politik.

Indledning¹

De fleste danskere vil kende formandskabet for det Økonomiske Råd under dets folkelige betegnelse, *de økonomiske vismænd*. Rådet er i årtier gået under denne betegnelse uden at blive genstand for satire eller latterliggørelse og har i den senere tid endda selv benyttet betegnelsen, omend i anførselstegn (Whitta-Jacobsen 2012). Fem årtier efter sin oprettelse står det Økonomiske Råd som en af de længst eksisterende og mest indflydelsesrige ekspertinstitutioner i Danmark med bred anerkendelse fra både regering, fagbevægelse og erhvervslivets organisationer (Børsting 2012; Christensen 2002; Kristensen 2002; Pedersen & Campbell, forthcoming) og en markant tilstedeværelse i den offentlige debat, især i forbindelse med publiceringen af de halvårslige rapporter (Vestergaard 2002). I verserende kontroverser om den økonomiske politik har Rådet, selv under pres, formået at fastholde legitimitet som formidlere af en særlig økonomisk faglighed (Marcussen 2002). Denne centrale placering er ikke tilfældig. Vores analyse viser at vismændene har et bredt netværk, der rækker langt ud over den akademiske verden, og sammenlignet med andre økonomiprofessorer, er

de betydeligt stærkere indlejret i de bredere beslutningsnetværk i den danske politiske økonomi.

I den internationale forskningslitteratur indenfor politologi og sociologi er det efterhånden velbeskrevet, hvordan vi i det seneste årtier har set en tiltagende betydning af videnskabelig viden og evidens i de politiske beslutningsprocesser, og at den økonomiske videnskab har en særlig status i denne proces (Korpi 1996, Campbell 1998, Backhouse 2009, Fine 2009). Disse analyser har dog hovedsageligt set på det *indholdsmæssige udfald*, og vi har ikke set nogen systematisk behandling af fagøkonomers *strukturelle placering* i den politiske økonomi. Det sidste er et vigtigt perspektiv, da placering i netværksteoretisk forstand udgør en afgørende mulighedsbetingelse for udøvelsen af den indholdsmæssige påvirkning af bredere samfundsmæssige beslutningsprocesser. Det netværksteoretiske perspektiv betyder at vi ikke berører aspekter som den rene forskningsmæssige indflydelse målt på akademiske citationer eller indflydelse via synlighed i medierne (se her fx Madsen 2009).

En netværksanalyse kan konceptualisere videnskabelige eksperter indlejring i bredere beslutningsmæssige netværk ved at kortlægge deres relationer til andre aktører og institutioner. På den måde undgår analysen en dualistisk forståelse af forholdet mellem politik og videnskab som to uafhængige sfærer med forskellige og uforbundne logikker. Netop denne forståelse har domineret meget af den akademiske debat om de økonomiske vismænd i form af eksempelvis spørgsmålet om, hvorvidt disse kan anses som „uafhængige eksperter“. I stedet for denne dualistiske tilgang, tillader en netværksanalytisk tilgang at se både politiske og forskningsmæssige aktører som spillere i et bredere politisk-økonomisk landskab.

Artiklen undersøger med dette udgangspunkt de økonomiske vismænds personlige netværk og viser, at de har stærke forbindelser til beslutningstagende institutioner – ikke kun inden for den akademiske verden og staten, men også i erhvervslivet, fagbevægelsen og organisationslivet i øvrigt. Vismændene står således som et

centralt punkt mellem forskningsverdenen, det politiske system og den bredere organisationsverden. Vi argumenterer på denne baggrund for, at deres centralitet i politiske beslutninger ikke kun skal forstås som et resultat af deres direkte adgang til det politiske system, men også i lyset af denne institutionelle indlejring i den bredere politiske økonomis beslutningsnetværk. Vi argumenter i forlængelse heraf for, at vismændene pga. deres centralitet har mulighed for at spille en vigtig rolle i definitionen af den videnskabelige ramme for politisk-økonomiske diskussioner i den brede samfundsdebat og således i betydelig grad bidrager til at reproducere den snævre faglige konsensus, der præger den samfundsokonomiske debat i Danmark.

Gennem en kombination af netværks-, korrespondance- og klyngeanalyse af vismændenes personlige netværk påviser vi dels deres beslutningscentralitet og dels deres divergerende institutionelle indlejring. Denne metodekombination er generelt anvendelig til at identificere variationer i institutionelle konfigurationer, som eksperter indgår i, dog uden at give indblik i hvordan beslutningsprocesser påvirkes indholdsmæssigt, som må eftervises på anden vis.

Artiklen er struktureret sådan, at vi først giver et kort rids over det økonomiske råds historie og forskningslitteraturen på området. Dernæst placerer vi vores analyse i forhold til videnskabssociologisk og institutionel teori. Vi præsenterer derpå data, som analyseres i to dele: Først gives en beskrivelse af netværksstatistikken for vismændene, og derefter identificerer vi forskellige vismænds netværksroller ud fra sammensætningen af deres forbindelser. Slutteligt opridser vi artiklens hovedkonklusioner.

Historisk kontekst

Det Økonomiske Råd blev oprettet af den danske regering i 1962 for at fungere som et uafhængigt rådgivende organ, der skulle analysere den økonomiske udvikling og rapportere til Regering og Folketing. Etableringen af rådet var især fremført af den radikale økonomiminister Kjeld Philip med støtte fra regeringspartnerne i socialdemokratiet (Mikkelsen 1987, 188).

Rådet ledes af et formandskab af fire meriterede økonomiske forskere,² de økonomiske vismænd, som leder et fagøkonomisk sekretariat på ca. 30 medarbejdere. Selve det Økonomiske Råd består af repræsentanter for erhvervslivet og fagbevægelsen. Desuden er Nationalbanken, forskellige ministerier og forbrugerorganisationer repræsenteret, samt en række udpegede eksperter.

I *Lov om Det Økonomiske Råd* formuleres de to hovedopgaver som „at følge landets økonomiske udvikling og belyse de langsigtede udviklingsperspektiver samt at bidrage til at samordne de forskellige økonomiske interes-

ser.“ (Indenrigsministeriet 2007 [1962]). Intentionen med oprettelsen var dermed todelt. På den ene side skulle Rådets formandskab give en ‘uafhængig’ vurdering af den økonomiske situation. På den anden side var Rådet også tænkt som en del af det danske korporative system, hvor det skulle være et forum for koordineringen mellem staten og arbejdsmarkedets parter, oprindeligt med særligt henblik på koordinering af lønstigninger gennem indkomstpoltik. Den sidste rolle, som koordinator mellem arbejdsgivere og fagbevægelsen, er dog aldrig kommet til at spille den store rolle i praksis, idet arbejdsmarkedets parter i høj grad modsatte sig, at Rådet kom til at fungere som arbitrator med autoritet til at sætte den årlige lønstigningsrate (Due & Madsen 2012). I stedet er det rådets anden rolle, som fagøkonomisk analyseinstitution, som har været den dominerende. I løbet af Rådets historie har det vist sig at være formandsskabet i samspil med et stærkt bemanded fagøkonomisk sekretariat, der har tegnet institutionen gennem publikationen af de halvårslige rapporter, som vurderer den økonomiske situation i Danmark. Selvom formandsskabet formelt er udpeget af Økonomiministeriet, har det i praksis fået en vid grad af autonomi. Tidligere overvismand Niels Kærgaard beskriver, hvordan Økonomiministeren siden slutningen af 1960 „har fulgt formandskabets egne indstillinger om sammensætningen, således at rådet reelt er selvstyreende“ (Kærgård 1996, 116).

Ekspert: mellem institutioner og netværk

I den dansksprogede forskningslitteratur er Rådet behandlet, særligt inden for fagøkonomien men også i nogen grad i den politologiske litteratur. Hovedvægten har været på de konkrete økonomiske anbefalinger, som forskellige formandskaber er kommet med. Blandt de vægtigste i de senere årtier her er debatten om de økonomiske konsekvenser ved en dansk indtrædelse i Euroen (Marcussen 2002 ; Ølgaard 2002) og vurderingen af finanspolitikken under 00'ernes boligboble (Sørensen 2013; Sørensen & Rosholm 2009). I det omfang institutionens rolle har været behandlet, er det især tidligere eller nuværende vismænd, som har reflekteret over rådets rolle og deres egen praksis. Fokus i denne litteratur har i høj grad været på Rådets forhold til det politiske system, og hvordan Rådet har opretholdt sin faglige uafhængighed uden at miste politisk relevans og gennemslagskraft (Kærgård 1996; Sørensen & Rosholm 2009; Ølgaard 1977 2002). I Rådets 50-års jubilæumsskrift opsummerer Overvismand Jørgen Whitta-Jakobsen, hvordan „uafhængighed er et helt afgørende nøgleord“ for Rådet, og at „institutionens eksistensberettigelse bygger på faglig styrke og høj troværdighed“ (Whitta-Jakobsen 2012, 9). Denne analyse støttes af tidligere overvismand Niels Kærgård (1996) og

Torben M. Andersen, hvor sidstnævnte i 2002 konstaterer at „der ikke er nogen partipolitisk bias i rapporterne fra det økonomiske råd“ (Andersen 2002).

Mens det er forståeligt, at praktikere som bevæger sig på grænsefladen mellem det politiske og videnskabelige liv reflekterer over spørgsmål om partipolitisk uafhængighed, mener vi imidlertid, at et fokus på spørgsmålet om den uafhængige ekspertrolle kan skygge for en bredere forståelse af rådets reelle forbundethed til bredere lag af beslutningstagere. Det økonomiske råd er i dag et af de stærkeste rådgivende organer i Danmark. Grunden til dette, vil vi argumentere, er i høj grad, at institutionen netop ikke er uafhængig; men snarere tværtimod dens stærke afhængighed, eller indlejring, i de beslutningstagende netværk i og omkring det politiske system. Disse netværk udgøres ikke kun af valgte politikere, men lige så vigtigt af centrale beslutningstagere i øvrige samfundsinstitutioner. Kombinationen af at være indlejret i disse netværk men uden formelt at være en del af det politisk-administrative hierarki, har bidraget til at institutionen er kommet til at stå som en central formidler af fagøkonomisk ekspertise til såvel det politiske system som beslutningstagere og befolkningen i øvrigt. Rådets stabilitet som indflydelsesrig institution samt vismændenes brede netværk sammenlignet med deres universitetskollegaer vidner om den faglige og samfundsmæssige status.

Den politiske betydning af økonomiske ideer og akademisk økonomi har vundet indpas i den videnskabssociologiske såvel som institutionalistiske litteratur i de to seneste årtier. I Halls vigtige artikel fra (1993) låner han Kuhns begreb om paradigmeskifte til at forstå, hvordan forskydninger i teoretiske grundforståelser af økonomien fører til skift i den førte økonomiske politik på forskellige niveauer. Siden da er talrige studier af økonomiske ideers indtog i det politiske liv kommet til, oftest med særligt fokus på betydningen af udbredelsen af neoklassisk teori og nyliberale ideer i centrale samfundsinstitutioner såvel nationalt (Hay 2001; Blyth 2002; Fourcade 2009; Lindvall 2009; Schmidt 2011) som internationalt (Marcussen 2000; Chwioroth 2009).

Et nyere eksempel på denne litteratur er John Campbell og Ove Kaj Pedersen (Pedersen & Campbell 2014), som i deres kommende værk om økonomiske vidensregimer beskriver, hvordan Danmark i højere grad end øvrige lande,³ er præget af konsensus omkring væsentlige samfundsøkonomiske spørgsmål på tværs af politiske og institutionelle skel, mellem fx fagbevægelse og erhvervsliv. Pedersen beskriver desuden denne konsensus som stærkt forbundet til konstruktionen af det, han kalder den 'samfundsøkonomiske forestilling'; en fælles forståelse af den nationale økonomiske politik, der præger den fagøkonomiske mainstream på universiteterne, økonomisk

tænkning i centraladministrationen samt størstedelen af Folketinget (Pedersen 2011, 126). Pedersens begreb minder om Peter Halls 'policy-paradigme', som han definerer som et sammenhængende sæt af kognitivt indlejrede, inter-subjektivt afstemte antagelser og teorier om, hvordan en policy-genstand (fx samfundsøkonomien) opfører sig (Hall 1993, 280). For at beskrive hvordan et sådant paradigme, eller samfundsøkonomisk forestilling, konstrueres, bør man imidlertid ikke blot se på, hvordan de indlejres i *institutioner* på makroniveau, men også afdekke hvilke centrale aktører, der producerer og reproducerer paradigmet samt udpege de konkrete *netværk*, som de opererer gennem.

Indenfor videnskabssociologien er et sådan perspektiv på økonomisk ekspertise bl.a. blevet fremført af Michel Callon (1998) og Donald MacKenzie (2006), der lægger vægt på økonomers betydning i opbygningen af markeder og andre økonomiske institutioner, herunder specifikt hvordan ikke kun teorier, men også tekniske værktøjer, såsom modeller og regnemetoder, kan blive konstitutive i det konkrete netværksarbejde, som den fagøkonomiske verden defineres af. Særligt fokus har der her været på, hvordan eksperter bliver centrale, når de er i stand til at forbinde netværk i den akademiske vidensproduktion med netværk hvor denne viden kan få en fremtrædende rolle i praksis (Callon 1998, 1986 MacKenzie 2006, Chwioroth 2009)⁴.

Udover ekspertnetværk er betydningen af netværk i det private erhvervsliv også blevet fremført inden for den amerikanske netværksanalytiske tradition. Fx har John Scott vist, hvordan bestyrelsesarbejde spiller en central rolle i koordination og vidensspredning inden for industrier og sågar hele økonomier (Scott 1991), mens Michael Useem beskriver, hvordan repræsentantskaber i virksomhedsbestyrelser ikke blot er med til at sprede information mellem USA's største virksomheder, men også at skabe konsensus om en særlig verdensforståelse (Useem 1984).

Tilsammen har disse litteraturer skabt opmærksomhed omkring den fagøkonomiske profession som en samfundsgruppe, hvis strategiske indflydelse fortjener empirisk opmærksomhed. I denne artikel trækker vi på indsigter fra både den institutionalistiske og netværksanalytiske tradition ved at argumentere for, at en specifik gruppe af fagøkonomer, nemlig vismændene, i særlig grad binder den fagøkonomiske vidensproduktion sammen med centrale beslutningsnetværk i den samfundsøkonomiske virkelighed via deres brede repræsentation i sidstnævnte. Gennem en kortlægning af vismændenes personlige netværk på tværs af institutioner inden for videnskab, politik, medier, erhvervsliv og fagbevægelse, udpeger vi den netværksstruktur, som giver vismændene mulighed for overhovedet at øve indflydelse på centrale

samfundsøkonomiske beslutninger. Artiklen beskæftiger sig således ikke direkte med de kampe, hvor det diskursive eller ideologiske *indhold* i den 'samfundsøkonomiske forestilling' bestemmes (Pedersen 2011), men søger snarere at pege på de netværksstrukturer, som muliggør den relative indholdsmæssige enighed om samfundsøkonomiske spørgsmål, der hersker på tværs af institutioner.

Vi trækker således på den netværksteoretiske forståelse af sociale aktører som konstitueret i forbindelser til andre aktører. Det væsentlige er dermed ikke blot aktørernes egenskaber og institutionelle tilknytning, men også deres rolle og placering i netværket. Netværksteori udpeger ydermere nye aspekter af social ulighed og magtfordeling, som baserer sig på aktørers forholdsmæssige placering i et netværk snarere end iboende karakteristika (Wellmann 1988, Emirbayer 1997) og sigter typisk mod at karakterisere netværksstrukturer og aktørpositioner med henblik på at forklare konsekvenserne af aktørernes 'indlejring' i disse strukturer og positioner for deres handlemåde (Granovetter 1985, Borgatti and Halgin 2011). Konventionelt defineres netværk som et sæt af aktører, eller 'noder', og et tilhørende sæt af relationer, eller forbindelser, som binder aktørerne sammen. Relationerne i netværk sammenbindes af 'delte' aktører og udgør således 'stier' eller 'rør', som indirekte forbinder aktører, der ellers ikke ville være forbundne (Borgatti & Halgin 2011). I det følgende afsnit præsenterer vi en analyse af, hvordan vismændene forbinder centrale samfundsinstitutioner gennem deres indlejring i netværk og peger på forskellige roller alt efter hvilke specifikke institutioner, de binder sammen i deres netværk.

Vismændenes netværk

Vores datasæt består af samtlige poster i væsentlige offentlige og private bestyrelser, kommissioner, råd og nævn, med deltagelse af nuværende og tidligere økonomiske vismænd i 2012. Disse poster kan stamme fra placeringer i forbindelse med posten som vismand, eller være udpegelser, som er sket uafhængigt af posten. Data er trukket fra Christoph Ellersgaard og Anton Larsens (2012) database „The Danish Elite Network“ som består af ledende positioner i 5830 organisationer i Danmark.⁵ Dermed har vi vismændenes samlede netværksforbindelser via officielle positioner samt disse forbindelsers institutionelle tilknytning. Ud af de i alt 33 økonomer, der har siddet som økonomiske vismænd siden 1962, optræder 20 i vores datasæt.⁶

Personerne i datasættet er kategoriseret i forhold til hvilke centrale samfundsinstitutioner, de havde deres primære ansættelsesforhold til i 2012. Som beskrevet ovenfor blev vismandsinstitutionen etableret som en del af den korporative forhandlingsstruktur, hvor erhvervsliv,

fagbevægelse og staten sammen skulle koordinere centrale samfundsøkonomiske spørgsmål. Ud over disse tre samfundsinstitutioner, har vi også inkluderet forskningsverdenen (universitet og andre forskningsinstitutioner),⁷ medier og kultur samt andre interesseorganisationer (organisationer der ikke er direkte forbundet med arbejdsgiver eller lønmodtagerinteresser, fx miljøorganisationer).

Hvis vi sammenligner vismændene med resten af de danske økonomiprofessorer⁸, er de markant stærkere forbundet til disse institutioner. Tidligere og nuværende vismænd udgør 9 % af den samlede population af økonomiprofessorer, men alligevel sidder de på 49 % af de 77 officielle pladser i bestyrelser, kommissioner og råd, som indtages af den fagøkonomiske professorstand i 2013. Gruppen „øvrige professorer“ har i gennemsnit 0,44 positioner pr. person, mens gruppen af vismænd ligger næsten ti gange så højt med 4,2 positioner pr. person.

Med ovennævnte data konstruerer vi en netværksmatrice over samtlige forbindelser, som de nuværende og tidligere vismænd har via deres positioner. Netværket, der analyseres i denne artikel, er aggregeret fra vismændenes personlige netværk, hvorved de naturligt bliver centrale aktører. Vi kan altså ikke direkte drage konklusioner om vismændenes placering i den samlede danske magtelite (se Ellersgaard & Larsen 2012). Det samlede netværk, som ligger til grund for analysen, består af 398 personer, hvoraf 20 er vismænd som tilsammen har 59 af de i alt 538 positioner, som netværket er konstrueret ud fra, og 590 forbindelser samlet. Tabel 1 viser fordelingen af vismændenes forbindelser på institutionsniveau og det samlede antal forbindelser på tværs af institutioner.

Som det fremgår i tabellen, er det de 214 forbindelser til erhvervslivet, der fylder mest i vismændenes personlige netværk. Forskningsverden og den offentlige sektor scorer hhv. 158 og 100 forbindelser, mens fagbevægelse og de øvrige sektorer ligger markant lavere. Noget af denne skævvridning kan skyldes, at datasættet indeholder mange kommissioner og erhvervsbestyrelser.

Selvom vismændene er naturligt centrale i netværket, er personer fra de øvrige samfundsinstitutioner også forbundet uden om dem. Som man kan se i tabel 1, er trekanten mellem erhvervsliv, forskning og offentlige personer stærkest forbundet. Især er der mange forbindelser mellem den akademiske verden og erhvervslivet.

I figur 1 ses en grafisk repræsentation af netværket, hvor dog kun personer med to eller flere forbindelser til de økonomiske vismænd optræder. Således optræder Karsten Laursen, Niels Blomgren-Hansen, Arne Larsen og Bent Rold Andersen ikke i denne repræsentation, da de kun optræder i én bestyrelse i datasættet. Nodernes størrelse er skaleret efter antallet af personernes forbindelser (se nedenfor).

Tabel 1: Forbindelser opgjort på samfundsinstitutioner

	Vismænd	Offentlig	Erhvervsliv	Forskning	Fagbevægelse	Kultur-medier
Offentlig	100					
Erhvervsliv	214	308				
Forskning	158	161	398			
Fagbevægelse	58	70	215	53		
Kultur-medier	32	54	132	85	5	
Andre organisationer	28	34	78	44	19	15

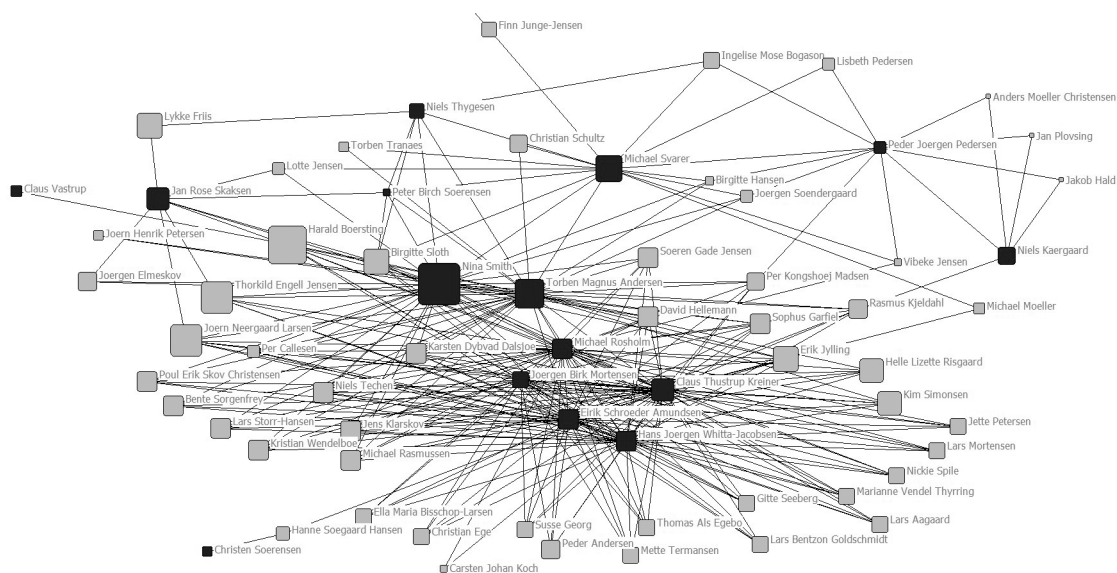
Kilde: (Ellersgaard & Larsen 2012) samt egne beregninger.

Som det fremgår af grafen, udgør netværket én samlet komponent, hvilket betyder, at alle grafens 16 vismænd er forbundet. Det samlede netværk bindes primært sammen af en eller nogle få 'centrale' placerede vismænd, som Nina Smith, Michael Svarer og Torben M. Andersen. Desuden er der en række centrale personer i netværket, som ikke er eller har været vismænd. Således er LO-formand Harald Børsting, departementschef David Helleman og DA-direktør Jørn Neergard mere centralt placeret i netværket end flertallet af vismændene, selvom kun de positioner, som forbinder dem med vismænd, er taget med i denne analyse.

Indtil videre har vi omtalt netværkscentralitet i generelle vendinger, men faktisk er der udviklet en række kvantitative centralitetsmål, der er anerkendte indikatorer på aktørers magt, indflydelse og prestige (Bonacich 1987, Borgatti 2005). Der findes 4 accepterede centra-

litetsmål inden for litteraturen: Det mest simple er *degree-centralitet*, som måler en aktørs direkte forbindelser (Freeman 1979 219-220). Når formålet er at måle *adgang til og mulighed for at sprede viden*, er *degree* en robust indikator (jf. Borgatti 2005), hvorfor vi bruger denne i indværende analyse samt i den grafiske repræsentation. Dog tager *degree* kun højde for lokal centralisering og hverken højde for graden af aktørers forbundethed i andet led (graden af forbindelsernes forbindelse), aktørers rækkevidde i netværket som helhed, eller hvor ofte de fungerer som såkaldte brokers.⁹ Desværre egner det foreliggende datasæt sig ikke til avancerede centralitetsanalyser, da det udelukkende består af vismændenes personlige netværk og kun andre personer i den udstrækning at disse også er forbundet til vismænd. *Degree-centralitet* er dermed det eneste mål, som ikke påvirkes af denne datagrænssning.

Figur 1

Tabel 2: Centralitet

	Periode	Samlet centralitet	Offentlig	Erhverv	Forskning	Fagbevægelse	Kultur/-medier	Andre org.
N Smith	1995-98	91	14	34	30	8	3	2
TM Andersen	1993-96 2001-3	62	9	17	21	14	0	1
M Svarer	2012-	56	2	11	38	0	5	0
CT Kreiner	2012-	48	7	14	15	7	1	4
JR Skaksen	2003-8	45	12	18	13	2	0	0
M Rosholm	2006-12	42	8	11	11	7	1	4
HJ Whitta-Jacobsen	2009-	42	7	11	12	7	1	4
ES Amundsen	2007-	40	7	10	11	7	1	4
N Kærgaard	1992-2001	36	4	9	20	0	1	2
E Hoffmeyer	1962-65	34	4	13	5	0	12	0

Kilde: (Ellersgaard & Larsen 2012) samt egne beregninger.

Den gennemsnitlige degree-centralitet blandt vismændene ligger på 32,7 og varierer fra 3 til 91. I Tabel 2 ses de 10 mest centrale vismænd, som alle ligger over den gennemsnitlige centralitet. Tabellen viser også fordelingen af vismændenes forbindelser på samfundsinstitutioner. Her ser vi, at stort set alle vismænd har flest forbindelser til erhvervsliv og forskningsverdenen. Samtidigt er der dog en tydelig individuel variation i den måde, som enkelte vismænds relationer fordeler sig på. Fx er Nina Smith i forhold til gennemsnittet 'overforbundet' til det offentlige, mens Torben M. Andersen tilsvarende er karakteriseret ved hans mange forbindelser inden for fagbevægelsen. Vi skal dog ikke give en detaljeret beskrivelse af de enkelte vismænds fordeling af forbindelser her, men i stedet lade fordelingen udgøre datagrundlaget for vores videre analyse af variationen i vismændenes institutionelle indlejring i den politiske økonomi.

Vismandsklynger

I denne del søger vi at gruppere vismændene ved hjælp af principiel komponent analyse (PKA) og klyngeanalyse. Analysen foretages på fordelingen af vismændenes institutionelle forbindelser (jf. Tabel 2). PKA bruges til at komprimere og klassificere data. Formålet med PKA er at reducere antallet af variable i et datasæt ved at finde nye variable, der indfanger mest mulig variation fra de originale variable i datasættet. Disse nye variable kaldes også principielle komponenter. Fordelen ved PKA er, at de principielle komponenter, eller *dimensioner*, som vi per konvention skal kalde dem, er udtrykt i geometriske rum med tilhørende distancer mellem de originale variable. Dimensionerne kan således forstås som en 'dominerende modsætning' mellem variable, som beskrives i et rumligt kontinuum. Hvis en vismand 'scorer' højt på én variabel

(fx antal forbindelser til offentlige institutioner), er denne høje score ofte ledsaget af en tilsvarende lav score på den anden variabel. Vismænd, hvis variabeludfald ligner hinanden, vil således have en kort afstand til hinanden. Når vi med PKA har beregnet geometriske afstande mellem vismændene, kan vi således foretage en klyngeanalyse og placere dem i klynger, eller grupper, som udgøres af vismænd med en relativ geometrisk nærhed. I denne analyse har vi ekskluderet de nuværende vismænd, da deres placering næsten udelukkende er bestemt af deres medlemskab af det økonomiske råd, og de derfor har næsten identiske forbindelser.

Som nævnt er en af de klare fordele ved PKA, at den fordrer en intuitiv geometrisk forståelse af, hvordan variables udfaldsrum grupperer sig i et rumligt kontinuum. Er der fx en gruppe i vores datasæt, som udmærker sig ved at være stærkt forbundet inden for stat og erhvervsliv men i udstrakt mindre grad inden for forskning og fagbevægelse? Eller en gruppe der er karakteriseret ved en ligelig fordeling af forbindelse på tværs af sektorer? PKA er velegnet til at besvare sådanne spørgsmål, fordi teknikken går ud på at finde 'skjulte' konfigurationer i data baseret på samvarians mellem en række variable.

I Tabel 3 præsenterer vi dimensionerne, som altså udgøres af de dominerende variabelmodsatninger. Typisk udvælger man sine dimensioner på baggrund af tre hensyn: 1) De valgte dimensioner skal gerne mindst forklare 80% af den samlede variation; 2) de valgte dimensioners forklaringskraft skal gerne være større end gennemsnittet af det samlede antal af dimensioner; men dimensionerne skal også 3) bidrage med et betydeligt spring i analysens samlede forklaringskraft (Ferré 1995). Ved anvendelse af disse tre principper når vi frem til fire dimensioner, som samlet forklarer ca. 92 % af variansen, som er vist i tabel

Tabel 3: Dimensioner

	Dim.1	ctr	Dim.2	ctr	Dim.3	ctr	Dim.4	ctr
Stat	.240	2.873	.028	.063	-.856	61.29	.310	14.98
Erhvervsliv	-.916	41.74	.291	6.644	.177	2.62	-.084	0.69
Forskning	.776	29.99	-.328	8.458	.047	.185	-.513	25.94
Fagbevægelse	.406	8.211	.791	49.17	.011	.011	.227	5.09
Kultur/Medier	.036	.065	-.567	25.26	.379	12.03	.711	49.84
Andre organisationer	.587	17.11	.364	10.39	.534	23.85	.188	3.47

Kilde: (Ellersgaard & Larsen 2012) samt egne beregninger.

1. Ved at reducere antallet af variable fra 6 til 4 mister vi altså 'kun' 8 % af den samlede information i data.

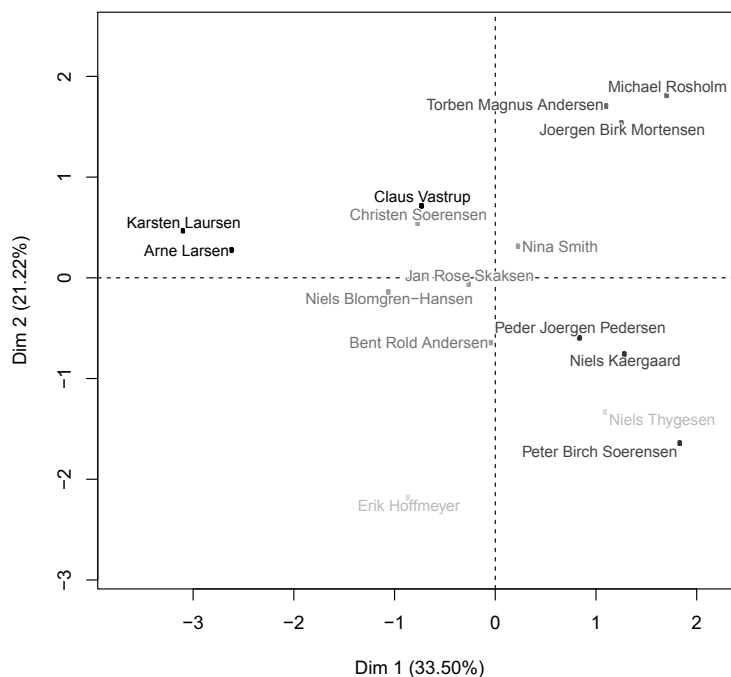
Per konvention rapporteres den dimension med størst forklaringskraft som den første dimension. I dette tilfælde indfanger den ca. 34 % varians i data, mens de tre andre dimensioner indfanger hhv. 21 %, 19 % og 17 %. For nemheds skyld kalder vi den første dimension *primærdimensionen* mens de andre dimensioner er *sekundærdimensioner*.

I Tabel 3 ses de fire dimensioner med deres fire dominerende variabel-modsætninger. Den første kolonne indeholder en variabels rumlige koordinat (Dim. 1), som plottes grafisk (se Figur 2) for at vise de grafiske afstande mellem variable. En variabel med et negativt koordinat-

punkt adskiller sig i udfaldsrummet betydeligt fra en variabel med et positivt koordinatpunkt. Herefter vises det procentvise bidrag til dimensionen i anden kolonne. Som det fremgår, bidrager variablene erhvervsliv og forskning mest i primærdimensionen, men der er stor afstand mellem deres koordinatpunkter, hvilket betyder, at personer der har relativt mange forbindelser til forskningen har tilsvarende relativt færre forbindelser til erhvervslivet. I sekundærdimensionen gør dette sig tilsvarende gældende for kultur/medier over for fagbevægelse, 3) stat vs. andre interesseorganisationer og 4) forskning vs. kultur/medier for sekundærdimensionerne. De første 3 dimensioner indeholder således alle 6 variable i de styrende variabel-par. Dette fortæller os, at variansen i alle 6 samfundsinstitu-

Figur 2

Plot over dimension 1 og 2

tioner bidrager til at forklare variansen i datasættet som helhed. Ydermere fortæller det os, at vismænd, der har relativt mange erhvervslivsforbindelser, ofte har relativt færre forbindelser inden for forskning. Vismænd, der er stærkt forbundet til kultur/medier, har til gengæld relativt færre forbindelser inden for fagbevægelsen ligesom forbindelser inden for staten synes at hænge sammen med et fravær af forbindelser til andre organisationer. På sidste dimension er det igen forskning og kultur/medier, der driver forskellene.

Med ovenstående dimensioner kortlagt kan vi plote vismændene grafisk på baggrund af deres geometriske afstande. Udfordringen rent grafisk består i, at vores analyse identificerer 4 dimensioner, hvilket umuliggør ét samlet plot. Vi baserer således vores analyse på fire dimensioner, hvor primærdimensionen udgør x-aksen, mens y-aksen varierer i sekundærdimensionen. Af pladshensyn præsenterer vi her dog kun de første to dimensioner grafisk (figur 2). Vi er nu interesserede i at gruppere vismændene på baggrund af deres 4-dimensionelle koordinater. Vi gør dette med en konventionel hierarkisk klyngeanalyse, som knytter de vismænd sammen, hvis afstand er mindst. Kunsten her er at vælge det rette antal klynger. Her følger vi samme princip som for udvælgelse af dimensioner. Vi knytter en særlig vægt til det såkaldte Scree Plot, som viser forholdet mellem antallet af klynger og hvor stor en del af den samlede varians i de geometriske afstande disse indfanger. Ud fra disse principper er fem klynger det optimale antal, da der fra 4 til 5 grupper er sket betydeligt spring i, hvor godt de gennemsnitlige koordinater i klyngerne passer med de egentlige individuelle koordinater, mens dette spring altså er betydeligt mindre, når vi forøger antallet af klynger til 6 og opefter.

De fem klynger kan adskilles efter fordelingen af forbindelser. Det skal til at starte med understreges, at alle 5 klynger er relativt stærkt forbundet til erhvervslivet, hvilket også er et resultat af, at erhvervsbestyrelser dominerer datasættet. Det er dog alligevel værd at bemærke, at ingen af klyngerne er mærkbart uforbundet til erhvervslivet. Derudover er der en række systematiske forskelle, der karakteriserer de fem klynger. Fordelingen for de enkelte klynger kan ses i tabel 4.

Den *første* klynge består af vismænd, som er betydeligt mest forbundet til erhvervslivet, men til gengæld har væsentligt færre forbindelser i forskningsverdenen og slet ingen forbindelser i staten. Den første klynge har ligeledes et væsentligt mindre samlet antal forbindelser end den gennemsnitlige vismand, ligesom det er over 20 år siden, at dens medlemmer har bestredet rollen som vismand. En nærliggende forklaring på denne gruppes indlejningsmønster er således deres alder og arbejdsmarkedsstatus, hvor erhvervsforbindelser altså synes 'nemmere'

at vedligeholde end statslige og forskningsmæssige, hvor det formentlig kræver officiel beskæftigelse at bestride en position.

Den *anden* klynge består af vismænd med en særlig tilknytning til fagbevægelsen på bekostning af at være nærmest uforbundet i kultur/medier. Denne gruppe skiller sig også ud ved at have en høj degree-centralitet. Med sin samtidige stærke tilknytning til både fagbevægelse, erhvervsliv og den offentlige sektor peger denne gruppes forbindelser på en klassisk korporativ rolle, hvor fagøkonomer medierer mellem staten og arbejdsmarkedet parter og således potentielt bidrager til dannelsen af en konsensus-baseret samfundsøkonomisk forestilling blandt de besluttende lag. Medlemmer af denne gruppe har alle været vismænd for nyligt, og flere spiller en fremtrædende rolle i samfundsdebatten, som Torben M. Andersen, der bl.a. er tidligere formand for velfærdskommissionen. Denne observation støtter op om forståelsen af vismandsinstitutionen som en del af en korporativ struktur, idet indlejningsmønsteret for umiddelbart aftrædende vismænd viser en bred integration, der sammenbinder stat, fagbevægelse og erhvervsliv

Den tredje og største klynge er karakteriseret ved dens medlemmers stærke statslige forbindelser kombineret med markant færre forbindelser til 'andre organisationer'. Antallet af forbindelser inden for denne klynge varierer desuden meget – med Nina Smith og Jan Rose Skaksen som de mest forbundne (hhv. 91 og 45) som står i stærk kontrast til Bent Rold Andersen og Niels Blomgren-Hansen med kun få forbindelser (hhv. 3 og 6). Selvom de altså deler den relative fordeling af forbindelser på institutioner, undrer det ikke, at Smith og Skaksen træder frem som centrale medlemmer: de er begge kendt som offentlige eksperter og fra deres rolle i offentlige kommissionsarbejder.

Den *fjerde* klynge er særligt stærk forbundet til forskningsverdenen og er igen næsten uden forbindelser til kultur/medier eller fagbevægelse. Dette kunne tyde på at medlemmerne af denne klynge primært spiller en rolle i forskningsverden, med relativt mindre vægt på poster i ikke-akademiske fora. Klyngen består bl.a. af Niels Kærgård, som bl.a. er kendt for diskussion af fagøkonomiens rolle og historie i Danmark, og Peter Birch Sørensen, som har en mere international profil. Det kan undre, at Sørensen ikke har flere forbindelser til offentlige institutioner, eftersom han har været medlem af skattekommissionen og fungerede som formand for Produktivitetskommissionen. Alligevel er hans forbindelses-portefølje anno 2012 altså præget af forskningsverdenen, hvilket kan hænge sammen med, at produktivitetskommissionen er domineret af forskere.

Den femte og mindste klynge er som den eneste karakteriseret ved at være indlejret meget stærkt i kultur/medier, mens de slet ingen forbindelser har i fagbevægelsen og kun er lidt forbundet til forskning. Denne klynge består bl.a. af Erik Hoffmeyer, som er tidligere Nationalbankdirektør.

Konklusion

I denne artikel har vi kombineret en institutionel- og netværksanalytisk tilgang til at forstå eksperter politiske og samfundsmæssige rolle. På den ene side argumenterer vi for, at forstå eksperter politiske rolle ud fra de netværk, de er indlejrede i. Men vi undersøger ligeledes, hvordan disse netværk forbinder centrale samfundsinstitutioner og således udgør den relationelle infrastruktur, gennem hvilken en dominerende 'samfundøkonomisk forestilling' dannes og spredes og herigennem kan påvirke politiske beslutningsprocesser. Vi har anvendt vismændenes personlige netværk til at forstå deres institutionelle indlejring i den politiske økonomi og præsenteret en ny metode til at udpege dominerende indlejringmønstre, hvor vi trækker på netværks-, korrespondance- og klyngeanalytiske redskaber. Vi har ligeledes argumenteret for, at vismændene spiller en særlig central rolle som fagøkonomiske eksperter, idet de er langt tættere knyttet til det politiske liv og samfundøkonomiens besluttende lag end andre akademiske økonomer.

I analysen har vi således kombineret det institutionelle og personlige niveaus forbundne karakter med et blik for de centrale aktører, som udgør forbindelserne mellem disse institutioner. Vi har desuden peget på, at fagøkonomers rolle i konstruktionen af den 'samfundøkonomiske forestilling' oftest er blevet analyseret indholdsmæssigt med institutionelle tilgange, mens deres strukturelle placering på samfundsniveau har været

empirisk underbelyst, selvom denne placering udgør en afgørende mulighedsbetingelse for udøvelsen af en indholdsmæssig påvirkning af politiske beslutningsprocesser.

I denne forstand bidrager artiklen empirisk med en konkret kortlægning af vismændenes institutionelle indlejring men også med en tilgang og metode til at studere andre ekspertinstitutioners strukturelle placering og adgang til at påvirke politiske beslutningsprocesser. Ved at benytte en netværksanalytisk tilgang kan videnskabelige eksperter forhold til det politiske system således konceptualiseres på en måde, der ikke reducerer forholdet til en dualistisk modstilling mellem forskellige logikker, men i stedet ser både politiske og forskningsmæssige aktører som spillere i et bredere politisk-økonomisk landskab.

Først og fremmest har analysen demonstreret, at vismændene, i forhold til fagøkonomer på sammenligneligt karriereniveau, er markant stærkere forbundet til beslutningstagere uden for universitetet. Dette tyder på, at vismandsinstitutionen ikke kun over direkte indflydelse gennem rådsmøder og publiceringen af de halvårslige rapporter, men også giver tidligere vismænd en særlig status og adgang til de vigtige samfundøkonomiske beslutninger, som træffes på hverdagsbasis i policy-processer og bestyrelsesarbejde inden for erhvervslivet mv.

Endvidere finder vi, at vismændene i betydelig grad agerer forbindelsesled mellem forskellige institutioner på samfundsniveau. Igen opstår denne forbindelse ikke kun gennem de formelle rådsmøder, men ligeledes gennem de netværk som tidligere vismænd får adgang til qua deres status som tidligere vismænd. I artiklen finder vi dog en betydelig variation i vismændenes netværksplacering, hvor nogle få vismænd er centralt placerede med mange forbindelser til forskellige samfundsinstitutioner, mens en større gruppe har færre forbindelser koncentreret omkring et mere snævert sæt af institutioner. Vi identificerer

Tabel 4: Klynger af vismænd

Klynge	Medlemmer	Primære variabel-modsætning	% forbind. stat	% forbind. erhverv	% forbind. forskning	% forbind. Fagbev.	% forbind. kultur/medier	% forbind. andre org.	Gnms. degree
1	3	+ Erhverv - Forskning	0%	79%	16%	3%	0%	3%	13
2	3	+ Fagbev. - Kultur/med.	17%	28%	29%	19%	1%	6%	45
3	5	+ Offentlig - Andre org.	23%	39%	28%	7%	2%	1%	33
4	3	+ Forskning - Kultur/med.	11%	24%	59%	0%	1%	4%	23
5	2	+ Kultur/med. - Fagbev. - Forskning	15%	31%	23%	0%	29%	3%	31
Total									29

Kilde: (Ellersgaard & Larsen 2012) samt egne beregninger.

ydermere 5 klynger, som hver især er karakteriseret ved en særlig høj andel af forbindelser til én samfundsinstitution på bekostning af relativt færre forbindelser til den anden samfundsinstitution. Et næste forskningsmæssigt skridt i retning af en mere fyldestgørende forståelse af vismændenes og andre økonomiske eksperter rolle i policyprocesser kunne være at se på, hvad netværksplacering betyder for deres rent forskningsmæssige indflydelse samt evne til at øve indflydelse på medie billedet.

Litteratur

- Andersen, TM 2002, 'Det Økonomiske Råds Funktion I dag, Samfundsoekonomen, vol. 8, pp. 4-8.
- Backhouse, R 2009, 'Economists and the Rise of Neo-liberalism', *Renewal: A Journal of Labour Politics*, vol. 17, pp. 17-25
- Blyth, M 2002, *Great Transformations: Economic Ideas and Institutional Change in the Twentieth Century*, New York, Cambridge University Press.
- Bonacich, P 1987, 'Power and Centrality: A Family of Measures', *American Journal of Sociology* vol. 92, pp. 1170-82.
- Borgatti, SP 2005, 'Centrality and Network Flow', *Social Networks* vol. 27, pp. 55-71.
- Borgatti, SP & DS Halgin 2011, 'On Network Theory', *Organization Science*, vol. 22, pp. 1168-81.
- Børsting, H 2012, 'LO's Syn på Det Økonomiske Råd' in *Jubilæumsskrift – De Økonomiske Råd 1962-2012*, København, Det Økonomiske Råd, pp. 273-279.
- Callon, M 1998, *Laws of the Market*, London, Blackwell Publishers
- Callon, M 1986, 'Some Elements of a Sociology of Translation: Domestication of the Scallops and the Fishermen of St Brieuc Bay' in J Law (ed.), *Power, Action and Belief: A New Sociology of Knowledge?*, London, Routledge & Kegan Paul, pp. 196-233.
- Callon, M 1983, 'From Translations to Problematic Networks: An Introduction to Co-word Analysis' *Social Science Information*, vol. 22, 191-235.
- Campbell, J. L. (1998). Institutional analysis and the role of ideas in political economy. *Theory and Society*, 27(3), 377-409.
- Carstensen, MB 2011, 'Paradigm Man vs. The Bricoleur: An Alternative Vision of Agency in Ideational Change', *European Political Science Review*, vol. 3, pp. 147-167.
- Christensen, HS 2002, 'Fortsat Behov for Uafhængige Analyser?' *Samfundsoekonomen*, vol. 8, 36-40.
- Chwieroth, JM 2009, *Capital Ideas: The IMF and the Rise of Financial Liberalization*, Princeton, NJ, Princeton University Press.
- Due, J & JS Madsen 2012, 'Vismændene og Den Danske Model' in *Jubilæumsskrift – De Økonomiske Råd 1962-2012*, København, Det Økonomiske Råd, pp. 317-335.
- Ellersgaard, C & AG Larsen 2012, 'The Danish Elite Network anno 2012', *Working Paper*, University of Copenhagen, Department of Sociology.
- Emirbayer, M 1997, 'Manifesto for a Relational Sociology', *American Journal of Sociology*, vol. 103, pp. 281-317.
- Ferré, L 1995, 'Selection of Components in Principal Component Analysis: A Comparison of Methods', *Computation Statistics and Data Analysis*, vol. 19, pp. 669-82.
- Fine, B 2009, *From Economics Imperialism to Freakonomics: The Shifting Boundaries Between Economics and Other Social Sciences*, London, Routledge.
- Freeman, LC 1979, 'Centrality in Social Networks Conceptual Clarification', *Social Networks*, vol. 1, pp. 215-239.
- Granovetter, M 1985, 'Economic Action and Social Structure. The Problem of Embeddedness', *American Journal of Sociology*, vol. 91, pp. 481-510.
- Hall, PA 1993, 'Policy Paradigms, Social Learning, and the State', *Comparative Politics*, vol. 25, pp. 275-96.
- Hay, C 2001, 'The „Crisis“ of Keynesianism and the Rise of Neoliberalism in Britain: An Ideational Institutional Approach' in JL Campbell & OK Pedersen (eds.), *The Rise of Neoliberalism and Institutional Analysis*, Oxford, Princeton University Press, pp. 193-218.
- Indenrigsministeriet 2007 [1962], *Lov om Det Økonomiske Råd og Det Miljøøkonomiske Råd*, hentet 4-11-2013 <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=27673>
- Korpi, W 1996, 'Eurosclerosis and the Sclerosis of Objectivity: On the Role of Values among Economic Policy Experts', *The Economic Journal*, vol. 106, pp. 1727-1746.
- Kristensen, OP 2002, 'Vismændenes Rolle i Forhold til Offentlig Politikformulering', *Samfundsoekonomen*, vol. 8, pp. 21-25.
- Kærgård, N 1996, 'Økonomiske Vismænd – Politiserende Økonomer eller Objektive Eksperter?', *Nationaløkonomisk tidsskrift*, vol. 134, pp. 113-128
- Madsen, PT 2009, 'Økonomiske Sandheder eller bare Sjusket Journalistik? Om Eksperter og Mikrofonholderi', *Økonomi & Politik*, vol. 82, pp. 50-59.
- Marcussen, M 2002, 'Det Økonomiske Råd og Kampen om Det Politiske Midtbanespil'. *Samfundsoekonomen*, vol. 8, pp. 26-36.
- Marcussen, M 2000, *Ideas and Elites: The Social Construction of Economic and Monetary Union*, Aalborg, Aalborg Universitetsforlag.
- MacKenzie, D 2006, *An Engine, not a Camera*, Cambridge, MA, MIT Press.
- Mikkelsen, A 1987, 'Plusser og Minusser gennem 25 år: Elementer til Vurdering', in *Dansk Økonomi, Råd og Realiteter 1962-1987*, København, Det Økonomiske Råd, pp. 185-209
- Pedersen, OK 2011, *Konkurrencestaten*, København, Hans Reitzels Forlag.
- Pedersen, OK & JL Campbell 2014, *Knowledge Regimes. The National Origins of Policy Ideas*, Princeton, NJ, Princeton University Press.
- Schmidt, VA 2011, 'Ideas and Discourse in Transformational Political Economic Change in Europe', in G Skogstad (ed.), *Policy Paradigms, Transnationalism and Domestic Politics*, Toronto, University of Toronto Press, pp. 36-63.
- Scott, J 1991, 'Networks of Corporate Power: A Comparative Assessment', *Annual Review of Sociology*, vol. 17, 181-203.
- Stark, D 2009, *The Sense of Dissonance*, Princeton, NJ, Princeton University Press.
- Sørensen, C 2013, *Finanskrisen – Kleptokratiets Konsekvens*, København, Tiderne Skifter.
- Sørensen, PB & M Rosholm 2009, Uafhængig Økonomisk-politisk Rådgivning: De Økonomiske Vismænd for og nu, in *Udsyn og fremsyn* København, DJØFs Forlag, pp. 235-244.
- Useem, M 1984, *The Inner Circle: Large Corporations and the Rise of Business Political Activity in the US and UK*, Oxford, Oxford University Press.
- Vestergaard, F 2002, Vismændene og medierne. *Samfundsoekonomen*(8), 45-48.
- Wellman, B 1997, 'Structural Analysis: From Method and Metaphor to Theory and Substance', in B Wellman & SD Berkowitz (eds.),

Social Structures: A Network Approach, Cambridge, Cambridge University Press.

Whitta-Jacobsen, HJ 2012, 'Økonomisk Råd i 50 år', in *Jubileumskrift – De Økonomiske Råd 1962-2012*, København, Det Økonomiske Råd, pp. 7-11.

Ølgaard, A 2002, 'Vismændene og Den Offentlige Debat' *Samfundsøkonomen*, vol. 8, pp. 8-15.

Ølgaard, A 1977, 'Om Politiserende Økonomer – med Særligt Henblik på Den Danske „vismands“institution', *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, vol. 115, pp. 122-156.

Noter

1. Dele af forskningen til denne artikel er støttet af projektet „Professions in International Political Economies,“ European Research Council, Grant Agreement #263741-PIPES.
2. Før 2007 med oprettelsen af det miljøøkonomiske råd, bestod formandskabet af 3 økonomer. <http://dors.dk/sw2876.asp>
3. Studiet undersøger Danmark, Frankrig, USA og Tyskland.
4. I de senere år har Callon ikke gjort anvendelse af kvantitative netværksmetoder, selvom han tidligere i sin karriere har begået væsentlige bidrag inden for scientometrien (se bl.a. Callon 1983), hvor

netværksanalysen fortrinsvis har været anvendt til at kortlægge organiseringen af videnskabeligt samarbejde.

5. Disse organisationer inkluderer de 1000 største virksomheder, NGO'er med officiel høringsret, 152 statslige råd og nævn, samt 1300 private fonde.
6. De manglende personer skyldes, at personerne enten er afdøde eller ikke havde poster i datasættet.
7. I de analyser, hvor vismændene ikke er trukket frem som selvstændig gruppe, er vismændene kategoriseret som tilhørende forskning.
8. Kontrolgruppen udgøres af samtlige økonomiprofessorer fra København Universitet, Århus Universitet, Aalborg Universitet, Syddansk Universitet, Roskilde Universitet og Copenhagen Business School.
9. De væsentlige centralitetsbegreber er *Eigenvektor-, reach- (eller closeness) og betweenness-centralitet*. Eigenvektor-centralitet er sensitiv over for aktørers forbundethed i andet led, dvs. forbindelsernes forbundethed. *Reach*-centralitet betegner den gennemsnitlige distance (målt som stier) til andre aktører i et netværk og anvendes derfor ofte som et mål for rækkevidde. Et yderligere mål, som ofte anvendes, når en aktørs centralitet i det samlede netværk skal måles, er *betweenness-centralitet*, som måler, hvor mange andre der skal gennem den pågældende for at nå endnu andre i netværket (Freeman 1979:221).

ARTIKLER

En (for) hurtig kinesisk opstigen til stormagt. Hvor er pauseknappen?

Camilla Tenna Nørup Sørensen

Adjunkt i Statskundskab ved Københavns Universitet.

Hvad er Kina for en type stormagt? Den dominerende analyse i Vesten er, at Beijing i stigende grad agerer selvsikkert og aggressivt med fokus på at varetage egne snævre nationale interesser. Udviklingen i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik de seneste år afspejler imidlertid også en usikker kinesisk ledelse, som både internationalt og indenrigspolitisk står overfor nye og komplekse problemstillinger og i håndteringen heraf prøver sig frem. Eksempler herpå er Beijings forskellige håndtering af de igangværende konflikter i Libyen og Syrien.

Kinas position, rolle og interesser i det internationale system er under forandring. Kina er over en relativt kort årrække gået fra at være et internationalt isoleret udviklingsland til i dag at indtage en status som internationalt økonomisk vækstlokomotiv og stormagt. Det er gået stærkt, måske endda for stærkt. Kinas håndtering af den igangværende konflikt i Syrien afspejler således tydeligt, hvordan det er en stor udfordring for Beijing at indfri de stigende forventninger, der er udviklet i kølvandet på Kinas ændrede rolle og interesser i det internationale system, samtidig med at værne om de traditionelle kinesiske principper og interesser. Hertil skal lægges de mange komplekse indenrigspolitiske udviklinger og udfordringer, som de kinesiske ledere også står over for i disse år. Der er ikke noget at sige til, at der ofte spores en rådvildhed og tøven fra Beijing, og at kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik i disse år udvikler sig på uforudsigelig og modsætningsfyldt vis.

Med Kinas stigende relative økonomiske og militære magt er de kinesiske ledere kommet til at stå overfor nye og komplekse problemstillinger og dilemmaer. Den kinesiske ledelse er klar over, hvad der internationalt forventes – at Kina i stigende grad tager medansvar for at håndtere

globale udfordringer og løse internationale sikkerhedspolitiske konflikter. De indenrigspolitiske forventninger hersker der heller ikke tvivl om i Zhongnanhai – det politiske hovedkvarter i Beijing. Som den indenrigspolitiske reaktion på den igangværende strid med Japan over territoriale rettigheder i Det Østkinesiske Hav også viser, så forventes der, at Kinas stigende økonomiske og militære formåen omsættes til stigende international respekt og imødekommenhed over for kinesiske krav og synspunkter. Hvis disse blot ignoreres eller afvises, som det set fra Kina er tilfældet nu i forhold til Det Østkinesiske Hav, så er forventningen, at Beijing agerer og sikrer, at der bliver lyttet. Såvel den kinesiske ledelse som den kinesiske befolkning har imidlertid fortsat fokus rettet indenrigspolitisk, hvor fastholdelse af økonomisk vækst og fremgang samt social og politisk stabilitet er øverst på dagsordenen. Set fra Beijing, er der bare så mange forstyrrende og besværlige internationale udviklinger. Dette lige fra et Nordkorea, der ikke lytter til Kinas råd og advarslers men ufortrødent fortsætter med udviklingen af atomvåben til social og politisk uro i Nigeria, som truer sikkerheden af de kinesiske statsborgere og kinesiske økonomiske investeringer og aktiviteter i landet. Der er nok at se til, og som en af Kinas fremtrædende International Politik forskere, professor Zhu Feng fra School of International Studies ved Peking Universitetet, udtrykker det, så er der „ikke noget at sige til, hvis den kinesiske ledelse nogle gange ønsker at trykke på pauseknappen, trække vejret og tænke sig godt om“.¹

Den ovenstående indledende analyse stemmer ikke godt overens med den dominerende analyse i Vesten de senere år, hvor det snarere er udviklingen af et mere selvsikkert og aggressivt Kina i det internationale system, der fremhæves.² Dette er der også elementer af, men kinesisk usikkerhed, manglende fokus og erfaring samt manglende evne til at koordinere et stadig større antal kinesiske indenrigspolitiske aktører, som deltager i at formulere og

udføre udenrigs- og sikkerhedspolitikken, karakteriserer i lige så høj grad Kina i det internationale system i disse år.

Med udgangspunkt i en karakteristik af Kina i det internationale system i dag er formålet med denne artikel at give en mere nuanceret og grundig analyse af udviklingen i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik i disse år med særligt fokus på identifikation og diskussion af de ændrede internationale og indenrigspolitiske betingelser for kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitisk ageren. Artiklen er opbygget således, at der først indledes med at få placeret Kina og debatten om Kina teoretisk. Hvordan kan vi teoretisk karakterisere Kina i det internationale system i dag? Hvilken type stormagt er Kina? Dette leder videre til en analyse af de magtbaser, som Kinas stormagtsstatus i dag bygger på, og hvordan disse er udviklet over tid. Her tages der fat i udviklinger i de væsentligste faktorer i en traditionel sikkerhedspolitisk analyse, nemlig geo-strategisk placering og relative kapabiliteter, men også den historiske og kulturelle kontekst, som har så stor betydning også i dag for den kinesiske analyse af udviklinger i det internationale system og i Kinas rolle heri, præsenteres. Herefter følger analysen af udviklingen i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik i disse år, hvor Beijings forskellige håndtering af de igangværende konflikter i Libyen og Syrien tages under særlig behandling.

Trussel eller mulighed?

Kinas (gen)opstigen som stormagt forårsager stor international opmærksomhed, usikkerhed og debat. Især er der stor usikkerhed og debat om de kinesiske hensigter – hvad vil Kina i det internationale system? Der tales meget om truslen eller udfordringen fra Kina mod det eksisterende internationale økonomiske og politiske system og de principper, som det bygger på (Ikenberry 2008; Buzan 2010). Historisk har det også vist sig vanskeligt fredeligt at indpasse en ny stormagt i et eksisterende internationalt system (Kennedy 1998). Spørgsmålet om Kinas hensigter og om, hvorvidt Kina vil arbejde inden for det eksisterende system eller udfordre dette, kan teoretisk indfanges i valget mellem status quo og revisionisme (Schweller 1999). Er Kina en status quo-orienteret stormagt, som er tilfreds med det eksisterende system og ikke vil forsøge at ændre dette eller ekspandere eget territorium? Eller er Kina en revisionistisk magt, som er utilfreds og vil forsøge at ændre systemet og ekspandere? Det er vigtigt at understrege, at der er tale om et kontinuum, hvor Kinas grad af status quo/revisionisme i forhold til det eksisterende system påvirkes af mange indenrigspolitiske og internationale udviklinger og 'går' frem og tilbage (Sørensen 2008, 139-153). Argumentet her er dog, at Kina overordnet er at karakterisere som en status quo-orienteret stormagt, der er stærkt afhængig af fortsat stabilitet

og åbenhed i det internationale politiske og økonomiske system og ydermere har fokus rettet mod den indenrigspolitiske scene. Særligt Kinas nabostater frygter dog, at Kina, i takt med at kinesisk relativ økonomisk og militær magt yderligere øges, vil blive mere revisionistisk. Det er langt fra givet, hvilken type stormagt Kina videre vil udvikle sig som. Generelt gælder det imidlertid, at sikringen af Kinas fortsatte udvikling som en status quo-orienteret stormagt og dermed som en mulighed for – snarere end en trussel mod – international udvikling og stabilitet ikke kun afhænger af udviklinger og beslutninger i Kina. Der skal også gøres 'plads' til Kina i det eksisterende system og foretages de nødvendige justeringer.

Kina som stormagt

For nærmere at kunne karakterisere og vurdere Kina i det internationale system i dag er det hensigtsmæssigt at se nærmere på hvilke magtbaser, som Kinas stormagtsstatus bygger på, og hvordan disse er udviklet over tid. Dernæst på hvilke særlige historiske erfaringer og kulturelle træk, som Kina har med i bagagen. Historien og kulturen påvirker den måde, hvorpå kineserne i dag ser udviklinger i det internationale system og Kina i det internationale system og udgør således en vigtig del af grundlaget for de beslutninger, som træffes i Beijing.

Kinas magtbaser og udviklinger heri

Når stater rangeres i forhold til deres internationale status, fokuseres der ofte på fire faktorer, nemlig geo-strategisk styrke, som særligt handler om territoriets og befolkningens størrelse samt statens placering i forhold til andre stater, relativ økonomisk og militær styrke samt politisk stabilitet (Waltz 1979).

Geo-strategisk styrke. Kina har med ca. 1,36 mia. indbyggere – en femtedel af verdens befolkning – verdens højeste indbyggertal og dækker et areal på omkring 9,3 millioner kvadratkilometer. Dette gør Kina til verdens tredje største stat efter Rusland og Canada. Kina har verdens anden længste landegrænse med 14 nabostater samt hav-grænse til yderligere 6 stater. Geo-strategisk set har Kina derfor en central placering, men også en potentiel meget sårbar placering afhængig af Kinas relative økonomiske og militære styrke samt relationer til nabostaterne (Nathan & Scobell 2012, 3-7). Dette er baggrunden for, at Kinas fokus er på regionen og på at styrke relationerne til nabostaterne.³

Økonomisk styrke. Kina har siden de økonomiske reformer tog fat i slutningen af 1970'erne haft årlige vækstrater på omkring 9-10 procent og er i dag verdens andenstørste økonomi målt i forhold til BNP. Kina er henover de seneste 30-35 år gået fra internationalt økonomisk isolation til i dag at være dybt integreret i den internationale økonomi

og endda være en afgørende aktør – et vækstlokomotiv – for den internationale økonomiske udvikling. Dette er særligt blevet tydeligt med den globale finanskrisen, hvor Kina som en af ganske få stater har været i stand til at fastholde høje vækstrater og dynamik i økonomien. De kinesiske ledere står dog overfor mange indenrigspolitiske udfordringer i bestræbelserne på at fastholde økonomisk vækst og fremgang samt social og politisk stabilitet. Kina har fortsat et lavt BNP pr. indbygger – ca. US\$ 6.091 (2012), hvor Danmark til sammenligning har et BNP pr. indbygger på ca. US\$ 56.210 (2012) – og der er stigende sociale og regionale uligheder, hvor store dele af befolkningen, særligt på landet og i Midt- og Vestkina, lever i fattigdom. Ligeledes er der store problemer med korrupsion, og den økonomiske vækst har betydelige negative konsekvenser for miljøet. Udfordringerne for de kinesiske ledere er derfor ikke *kun* at sikre fortsat høj økonomisk vækst, men også at få væksten 'renere', 'grønnere' og mere ligeligt fordelt (de Jonquieres 2012).

Militær styrke. Det kinesiske militær, Folkets Befrielsehær („People's Liberation Army“ (PLA)), gennemløber en gennemgående modernisering og professionalisering. Kina har i dag verdens næststørste militæruddgifter – dog er USA's militæruddgifter ca. ti gange større end Kinas. Dette betyder imidlertid ikke, at Kina er verdens næst stærkeste militærmagt, idet Kinas udgangspunkt har været meget lavt og især teknologisk hænger Kina stadig langt bagefter (Lanteigne 2009, 9). Særligt siden Golfkrigen i 1991, hvor kinesiske militære ledere blev overrasket over det amerikanske militærs overlegenhed, har Kina satset på at modernisere militæret med fokus på højteknologiske våben, informationsteknologi og asymmetrisk krigsførelse, hvor der specifikt udvikles kinesiske militære kapaciteter, som kan kompensere for Kinas underlegne militære styrke i forhold til USA og udnytte amerikanske svagheder (Nødskov 2010). Der skæres kraftigt ned på landstyrkerne i det kinesiske militær, som tidligere har været helt dominerende, og der fokuseres særligt på at styrke Kinas flåde og luftvåben. Dette fokus skal også ses i sammenhæng med ønsket om at styrke Kinas evne til at projicere militær magt uden for Kinas nærområde, hvilket særligt er blevet aktuelt i takt med Kinas stigende afhængighed af import af olie- og naturressourcer og Kinas generelt voksende geografiske interessesfære og tilstedeværelse – Kina har ikke som USA militære baser udenfor eget territorium. Ligeledes forudsætter kinesisk internationalt engagement og bidrag til for eksempel FN's fredsbevarende operationer og bekæmpelse af pirater også modernisering af kinesisk militær. Det er værd at bemærke, at der generelt ses en større åbenhed hos det kinesiske militær over for etablering af samarbejder og afholdelse af fælles øvelser med andre staters militær. Kinas

deltagelse i FN's fredsbevarende operationer er ligeledes kraftigt stigende (Lanteigne 2009, 135-136).

Politisk stabilitet. Kommunistpartiet har haft monopol på magten siden afslutningen af borgerkrigen i 1949, og trods store omvæltninger i og omkring Kina har partiet formået at omstille sig og indfange nye magtfulde grupper og tendenser i det kinesiske samfund (Brødsgaard 2011). Generelt er der en høj grad af politisk stabilitet i Kina, men der er dog ingen tvivl om, at de kinesiske ledere er bekymret angående fastholdelse af magtmonopolet og egen indenrigspolitiske legitimitet, der i høj grad er bundet op på partiets evne til at sikre fortsat økonomisk vækst og fremgang samt social og politisk stabilitet. Dette har også stor betydning for kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik, som i stigende grad har fået en række konkrete opgaver i forhold til partiets indenrigspolitiske dagsorden, bl.a. at sikre stabilitet, åbne markeder og mobilisere udenlandske investeringer. Også Kinas stigende fokus på energi- og naturressource eksporterende regioner og stater skal ses i denne sammenhæng. Kinas tilstedeværelse og aktiviteter i Afrika, Latin- og Sydamerika, Centralasien og Mellemøsten har ændret karakter og intensitet de senere år, hvor Kina indgår økonomiske aftaler og strategiske partnerskaber i et hidtil uset omfang (Lanteigne 2009, 127-145). En afgørende drivkraft bag denne økonomiske og diplomatiske aktivisme er ønsket om at sikre energi- og naturressource-forsyninger.

Ses der samlet på Kinas magtbaser og udviklinger heri er Kina vokset til en international stormagt. Det er dog Kinas geo-strategiske forhold samt økonomiske magtbase og perspektiverne i den videre udvikling heri, der udgør grundpillerne og giver store muligheder i Kinas ageren i forhold til andre stater. For eksempel gav Kina i 2010 større bistandslån til udviklingslandene end Verdensbanken (Hogg 2011). Andre stater er således i stigende grad interesseret i gode relationer og adgang til det kinesiske marked, kinesiske investeringer, bistand og lån, og det giver Kina mere indflydelse i det internationale diplomatiske spil. I forlængelse heraf kan Kinas bløde og idemæssige magt også inddrages. Der er debat både i og uden for Kina om, hvorvidt Kina kan skabe og udbrede konkurrerende ideer og modeller for politisk og økonomisk styring og reformer og bruge dette til at styrke egen position og rolle i det internationale system (Suzuki 2009). Det er et svært område, men generelt ses 'Kina-modellen' som et tiltrækkende alternativ i flere udviklingslande. Det er dog ikke en model, som Kina endnu selv aktivt har søgt at fremme. Kinas generelt erklæret principper for relationer til udviklingslandene vinder imidlertid gehør og er med til at øge Kinas anseelse og indflydelse i denne del af verden. Dette er bl.a. principperne om politisk jævnbyrdighed og gensidig respekt,

win-win økonomiske samarbejder, ikke-indblanding i andre staters indenrigspolitiske forhold og ingen politiske betingelser for bistand og samarbejde.

Riget i Midten rejser sig efter 100 års ydmygelser

De kinesiske magtbaser er kraftigt styrket over de seneste tre til fire årtier, men hvordan vil magten blive anvendt? Dette fører tilbage til spørgsmålet om hensigter og Kinas opfattelse af udviklinger i det internationale system og Kina i det internationale system i dag. Kinas 'opfattelsesfilter' formes særligt af kinesiske historiske erfaringer og kultur.

I Kina er bevidstheden om og stoltheden over den glørværdige fortid som 'Riget i Midten' meget stærk og spiller afgørende ind på Kinas opfattelse af udviklinger i det internationale system og Kina i det internationale system i dag (Qin 2010). Ligeledes er myten om '100 års ydmygelser' et stærkt element i den kinesiske opfattelse (Nathan & Scobell 2012, 18-27). Kina var i 1820'erne verdens største økonomi med over 30 procent af verdens BNP, men Kina havde ikke fulgt med den (våben)teknologiske udvikling, hvilket blev tydeligt under Opiumskrigen (1839-1842), som resulterede i en opdeling af Kina mellem stormagterne. Dette bliver i Kina anset som starten på '100 års ydmygelser' (1839-1949), hvor eksterne stormagter søgte at kontrollere og holde Kina nede. Generelt er der derfor i Kina stor konsensus om, at Kina igen skal være en af verdens stormagter og have den indflydelse og respekt, som hører hertil. Dette er noget, som kan forene alle kinesere, hvilket også skyldes, at nationalismen er blevet – og fortsat bliver – brugt af Kommunistpartiet til at sikre indenrigspolitisk stabilitet og opbakning til partiet (Zhao 2013, 537-538). Denne nationalisme har dog udviklet sig til et tveægget sværd for de kinesiske ledere. På den ene side kan de bruge nationalismen til at mobilisere den kinesiske befolkning med det formål at lægge pres på andre internationale forhandlingspartnere og stater og at fjerne opmærksomheden fra egne fejl og svagheder. På den anden side udvikles imidlertid kun endnu højere nationalistiske forventninger i den kinesiske befolkning til Kinas internationale ageren og status, som i nogle tilfælde lægger et yderligere pres på de kinesiske ledere i internationale forhandlinger og konflikter. Som nævnt indledningsvist har dette seneste år især vist sig i konflikten med Japan om territoriale rettigheder i Det Østkinesiske Hav, hvor kinesiske lederes frygt for indenrigspolitiske nationalistiske reaktioner, hvis de kommer til at fremstå svage og eftergivende, har været medvirkende til en kompromisløs kinesisk linje samt en styrket kinesisk militær tilstedeværelse i Det Østkinesiske Hav. Der har således været meget få tegn på tilnærmelse og forhandling mellem Beijing og Tokyo, siden Japan i september

2012 nationaliserede øgruppen Senkaku/Diaoyu i Det Østkinesiske Hav, som både Beijing og Tokyo gør krav på. De kinesiske ledere kræver, at Japan først erkender, at Kina gør krav på øgruppen, men en sådan indrømmelse er nærmest politisk umulig for de nuværende japanske ledere, som med Kina som fjendebillede arbejder aktivt for at styrke det japanske militær og fjerne de begrænsninger, der er på brugen af dette i den japanske forfatning. Derfor er det svært at se, hvordan der skal blive løst op på det nuværende meget spændte forhold mellem Kina og Japan. Nationalismen spiller særligt en rolle i forhold til sådanne territoriale og historiske spørgsmål, hvor der er pres på for at forsvare grænser og genvinde det tabte.⁴ Men også i situationer, hvor Kina og kinesiske krav og synspunkter – set fra Kina – ikke respekteres, spiller indenrigspolitisk nationalistisk pres i stigende grad en rolle. Dette afspejles tydeligst i disse år i Kinas analyse og håndtering af USA's igangværende 're-balancering til Asien' strategi, hvor den amerikanske militære tilstedeværelse i regionen samt de amerikanske politiske og militære relationer til Japan, Australien og flere af de sydøstasiatiske stater styrkes. Den dominerende analyse i Kina er, at dette er led i en langsigtet amerikansk inddæmningspolitik over for Kina, hvor USA vil hindre Kina i at indtage, hvad der opfattes som Kinas retmæssige regionale stormagtsposition, eller at Washington vil sikre, at USA kan diktere betingelserne herfor (Swaine 2012a). Den kinesiske ledelse er derfor under stigende indenrigspolitisk nationalistisk pres for at igangsætte modforanstaltninger af både økonomisk, diplomatisk og militær art.

I forhold til sikkerhedspraksis og strategisk kultur kan der i Kinas lange historie findes både krigeriske og fredelige eksempler på, hvordan udenrigs- og sikkerhedspolitik føres og konflikter løses. Generelt bygger Kinas sikkerhedspraksis og strategiske kultur dog på en dybtliggende historisk udviklet realpolitisk overbevisning (Johnston 1995). De væsentligste principper er gensidig respekt for suverænitæt, territorial integritet og ikke-intervention.

Det er komplekst og svært præcist at vurdere, hvordan den historiske og kulturelle bagage influerer Kinas opfattelser af og ageren i det internationale system i dag. På den ene side er der denne stigende grad af selvbevidsthed og stolthed i Kina, som spiller ind på udviklingen i udenrigs- og sikkerhedspolitikken. Men på den anden side er der også en stigende grad af intern konflikt, usikkerhed og utryghed i forhold til Kinas internationale identitet – hvilken type stormagt kan og skal Kina være? – rolle og adfærd samt fortsat en stærk følelse af underlegenhed, utilstrækkelighed og en nærmest paranoid frygt for, at Kina atter skal blive offer for fjendtlige magters forsøg på at svække og splitte Kina (Dittmer 2010).⁵ Denne ambivalens og usikkerhed tilsat kinesiske lederes fokus på

indenrigspolitiske udviklinger og udfordringer gør, at det ikke er store internationale visioner og ambitioner, der karakteriserer eller driver Kina i det internationale system (Shambaugh 2011).

Udviklingen i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik

I forlængelse af ovenstående vil enhver kinesisk ledelse i udenrigs- og sikkerhedspolitikken skulle kombinere hensyn til sikring af sikkerhed, udvikling, autonomi og respekt. Hvordan dette gøres bedst afhænger af hvilke interne og eksterne betingelser, der arbejdes under. Den vigtigste ændring i Kinas interne forhold er starten på reform- og moderniseringsprogrammet i slutningen af 1970'erne, som inkluderede et skifte væk fra Maos ideologiske og konfrontatoriske tilgang til international politik til Deng Xiaopings 'Fred og Udviklings'-politik. Herefter blev kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik indrettet med hensyn til at sikre indenrigspolitisk reform og modernisering, der blev set som en forudsætning for realisering af alle andre mål (Goldstein 2005, 14-48). Dette blev særligt muligt som følge af afspændingen mellem USA og Sovjetunionen og Kinas gradvis forbedrede relationer til begge. Deng anså generelt den geo-strategiske situation, som Kina – og verden – stod i, som mindre truende og krævende. Risiko for krig mellem stormagterne blev således vurderet som lav. Dengs overordnede hensyn var, at for at kunne fokusere på indenrigspolitikken havde Kina brug for et fredeligt og stabilt regionalt og globalt miljø. Med afslutningen af den Kolde Krig og Sovjetunionens sammenbrud ændrede de eksterne forhold sig atter for Kina, der nu fik mulighed for at fokusere endnu mere på at styrke egen indenrigspolitiske base og Kinas rolle og indflydelse i regionen. Det dominerende fokus på at sikre Kinas position og interesser i den overordnede rivalisering mellem USA og Sovjetunionen var således faldet væk. Konklusionen nået af den kinesiske ledelse så tidligt som 1991-92 var, at Kina skulle fokusere på regionen, hvor kinesisk fremme af regional stabilitet og økonomisk vækst skulle være centralt. Da frygten for 'Kina truslen' første gang for alvor kom op til overfladen i regionen og USA i starten og midten af 1990'erne, blev de kinesiske mål og bestræbelser i regionen udvidet til også at skulle berolige om Kinas fredelige intentioner og generelt opbygge tillid og tryghed. Kinesiske ledere var tidligt meget bevidste om de regionale sikkerhedsdilemma-dynamikker, som ville opstå i kølvandet på Kinas stigende magt og indflydelse (Sørensen 2008, 214-218). Fokus på regionen blev også yderligere styrket af en gradvis kinesisk erkendelse fra starten af 1990'erne af, at udviklingen af en multipolær verdensorden, som kineserne forventede og helst så, ikke var lige om hjørnet, men at USA's dominans ville vare

længere end først antaget. I starten blev dette set som en trussel mod kinesisk sikkerhed og interesser, men gradvis udviklede der sig en kinesisk erkendelse af, at Kina også kunne drage store fordele heraf, særligt i forhold til at kunne få lov og ro til at fokusere på indenrigspolitisk økonomisk udvikling, styrkelse af Kinas rolle og indflydelse i regionen og generel styrkelse af Kinas relative økonomiske og militære magt (Goldstein 2005, 23-24). Med terrorangrebet i New York og Washington i 2001 blev USA's fokus på Kina som en trussel svækket, og Beijing udnyttede situationen klogt til at styrke forholdet til USA og NATO ved at bakke op om 'krigen mod terrorisme' og fik dermed yderligere ro til at fokusere på egne interesser og udfordringer samt styrke egen magtbase. Det er især på baggrund af de ovenfor beskrevne udviklinger internt i Kina og eksternt i det internationale system og i Beijings opfattelse heraf, at der i midten af 1990'erne formuleres en ny kinesisk international strategi, som stadig er gældende i dag.

Kinas internationale strategi

Kinas strategi for, hvordan Kina vil udvikle sig som stormagt, og for, hvordan kinesiske interesser bedst kan varetages i det internationale system, går under overskriften 'fredelig udvikling', som i store træk bedst kan beskrives som de kinesiske ledes forsøg på at forsikre særligt de regionale stater om, at de intet har at frygte. Kina vil ikke søge hverken regional eller global dominans, men vil agere som en fredssøgende, ansvarlig og konstruktiv stormagt. Strategien er derfor led i kinesiske bestræbelser på at fremstille Kina som en status quo-orienteret stormagt (Goldstein 2005, 102-135). Denne strategi er søgt implementeret ved stigende kinesisk engagement i internationale multilaterale institutioner, særligt økonomiske som WTO, hvor Kina blev medlem i 2001, og ved aktivt diplomati særligt med fokus på at forbedre Kinas relationer til de øvrige stormagter, regionale stater og vigtige handelspartnere (Lanteigne 2009, 57-73). Dette afspejler også en kinesisk tro på, at multilaterale bindinger og forpligtelser samt stærke diplomatiske relationer kan hjælpe med til at styrke stabiliteten og forudsigeligheden i international politik. Generelt kan udviklingen i Kinas tilgang til og adfærd i internationale multilaterale institutioner bedst karakteriseres som en blanding af instrumentalitet, hvor Beijing behårdt går efter at sikre egne snævre nationale interesser bedst muligt, og socialisering, hvor kinesiske ledere og diplomater gradvist tilegner og tilpasser sig nogle af de normer, værdier og regler, som er fremherskende i de internationale multilaterale forhandlinger (Lanteigne 2009, 65-66). Overordnet set er motiverne bag Kinas stigende engagement i internationale multilaterale institutioner for det første at opnå status

og anerkendelse ved at blive set som en samarbejdsvillig og ansvarlig international aktør. For det andet at få indflydelse og modvirke truende beslutninger og udviklinger for eksempel i forhold til spørgsmål om national sikkerhed og suverænitet. For det tredje at indbinde sig selv og hermed modvirke 'Kina-trussel' opfattelsen og sikkerhedsdilemma-dynamikken og for det fjerde at fremme økonomisk samhandel og udvikling. Med Kina som drivkraft i udviklingen af multilaterale politiske og økonomiske institutioner og fora, som ikke inkluderer de traditionelle vestlige stormagter, har debatten om kinesiske bestræbelser på at skabe en alternativ verdensorden i de senere år fået ny næring. Det er for eksempel Shanghai Cooperation Organisation (SCO), der inkluderer Kina, Rusland og de centralasiatiske stater, og de jævnlige topmøder mellem BRIKS-landene, der er vækstøkonomierne Brasilien, Rusland, Indien, Kina og senest også Sydafrika. Her er det dog vigtigt at bemærke, at trods gentagende brede hensigtserklæringer om fælles visioner om en mere retfærdig og multipolær verdensorden, så har disse stater, når det kommer til den konkrete håndtering af vigtige globale udfordringer og internationale sikkerhedspolitiske konflikter, endnu ikke formået at stå sammen om en fælles position. Det skyldes særligt, at flere af disse stater, for eksempel Kina og Indien, stadig er meget mistænksomme over for hinandens intentioner og generelt prioriterer stabile relationer med USA højt.

Generelt har Kina i implementeringen af 'fredelig udvikling' strategien formået effektivt at udnytte de muligheder, som er fulgt med globaliseringen og den stigende grad af økonomisk interdependens. Ifølge Deng Xiaopings overordnede strategiske vision, som er bag 'fredelig udvikling'-strategien, skal Kina i det internationale system være alliancefri, modarbejde hegemonisk adfærd og arbejde for økonomisk og social udvikling. Internationale sikkerhedspolitiske konflikter kan således ikke løses via alliancer og militære midler, men via diplomati og samarbejds mekanismer. Kina skal dog videre være tålmodig og holde lav profil internationalt samt undgå at tage føringen i internationale anliggender eller bliver blandet ind i andre staters konflikter (Yahuda 2004, 85-89, 179-180). Generelt skal Kina undgå at bruge for mange ressourcer på udviklinger og begivenheder i det internationale system, som ikke berører Kinas snævre nationale interesser – suverænitet, national sikkerhed, territorial integritet (Tibet, Xinjiang) og national genforening (Taiwan). Mere specifikt fremhæves fire elementer som grundlæggende for kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik og generelt som ideelle for staters interaktion i det internationale system. Disse er *gensidig tillid* (ikke lade forskelle i ideologi eller social og politisk system influere på staters relationer), *gensidige fordele* (respektere andre staters interesser), *lighed*

(suverænitet/ikke-intervention) og *koordination* (fredelige løsninger og koordination af fælles interesser).⁶

Udfordringer for 'fredelig udvikling' i dag

'Fredelig udvikling' strategien samt fastholdelse af de traditionelle principper om suverænitet, territorial integritet og ikke-intervention ses af de kinesiske ledere fortsat som det bedste svar på den komplekse situation, som Beijing konfronterer såvel indenrigspolitisk som i det internationale system, særligt i forhold til at sikre et stabilt regionalt og globalt miljø og modvirke opfattelsen i det internationale system af Kina som en trussel, der skal inddæmme. Ligeledes er de kinesiske ledere meget bevidste om, at fortsat kinesisk økonomisk vækst og fremgang samt indenrigspolitisk social og politisk stabilitet forudsætter en fornuftig og åben international økonomi. Reelt kendetegnes udviklingen i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik imidlertid i stigende grad af en usikker – men også pragmatisk – tilgang, hvor der foretages 'case by case'-vurderinger med fleksibel fortolkning og udøvelse af de traditionelle principper. Dette hænger sammen med, at Kina – nu tidligere end de kinesiske ledere havde regnet med før den globale finanskrisen – står over for bevægelser mod et multipolært system og skal så at sige til at træde i karakter som en pol med de krav og forpligtelser, som det indebærer. Kinas position – relative økonomiske og militære magt – i det internationale system er nu også for stor og synlig, og Kina har fået for mange og stærke interesser – økonomiske, politiske og sikkerhedspolitiske – i udviklinger og konflikter i det internationale system og i andre regioner til blot at kunne fortsætte med at holde fokus på Asien og ellers holde lav international profil og til at kunne fastholde succesen med generelle forsikringer om 'fredelig udvikling' til at berolige regionale stater og USA. I forlængelse heraf bliver Kina i stigende grad også tvunget til mere klart og aktivt at kunne forklare omverdenen, hvilken international rolle Beijing ser Kina spille i fremtiden, og hvad det er for et internationalt system, kineserne vil arbejde for at udvikle. Ligeledes indenrigspolitisk i Kina er der flere udviklinger, som er svære at håndtere, særligt at der er kommet så mange flere udenrigs- og sikkerhedspolitiske aktører på banen, og at den offentlige opinion, herunder nationalismen, spiller en større rolle i forhold til Kinas internationale analyse og adfærd. Samlet udfordrer disse udviklinger i stigende grad Kinas 'fredelig udvikling' strategi og er også årsagen til den mere uforudsigelige og modsætningsfyldte kinesiske udenrigs- og sikkerhedspolitik i disse år.

At Kina ikke længere kan holde lav international profil, skal altså ses i sammenhæng med, at Kina nu er til stede økonomisk, politisk og sikkerhedspolitisk i regioner langt fra Kinas traditionelle regionale interes-

sesfære. Denne 'interesseekspansion' er på den ene side en naturlig følge af Kinas stigende internationale position og indflydelse, men på den anden side er den uden tvivl intensiveret og drevet hurtigere frem af særligt Kinas enorme og kun stigende behov for import af energi- og naturressourcer til at holde den høje kinesiske økonomiske vækst (Shambaugh 2013). Dette har medført, at Beijing er blevet mere sårbar i forhold til udviklinger i stater udenfor Kinas nærområde, som ikke tidligere har haft den store bevågenhed fra kinesisk hold. Kinas stigende internationale økonomiske interesser medfører også, at et stigende antal kinesiske statsborgere bor og arbejder i andre stater, hvor flere af disse er potentielt ustabile stater, som dog ofte er rige på 'uopdyrkede' energi- og naturressourcer. Her har der de seneste år været flere eksempler på, hvordan hensyn til at sikre disse kinesiske statsborgere og kinesiske økonomiske investeringer og aktiviteter også spiller ind på konkret kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik. Dette set senest i forbindelse med konflikten i Libyen i foråret 2011, hvor mere end 35.000 kinesiske statsborgere blev fanget, da urolighederne brød ud (Economist 2011). Udviklingen, hvor flere og mere forskelligartede kinesiske økonomiske indenrigspolitiske aktører har interesser og er aktive i forhold til Kinas internationale ageren og forhold til andre stater, medfører således nye problemstillinger og hensyn i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik og gør det ligeledes sværere at koordinere fra Beijing. Generelt lægger hensyn til at sikre kinesiske økonomiske interesser i andre stater og hensyn til at leve op til internationale krav og forventninger i stigende grad pres på Beijings traditionelle principper om suverænitet, territoriell integritet og ikke-intervention. Som det var tilfældet i forhold til FN-resolutionerne ang. Libyen, vil der, efter en pragmatisk 'case by case'-vurdering af disse mange hensyn i Beijing, også ske afvigelser fra disse principper eller principperne bliver fortolket og udøvet noget mere fleksibelt, end den officielle kinesiske retorik og strategi foreskriver. Beijings håndtering af de igangværende konflikter i Libyen og Syrien illustrerer, hvordan de kinesiske ledere især kæmper med, hvordan de traditionelle principper skal tilpasses den nye situation, som Beijing står i, og således inkludere politikker, som både kan sikre Kinas snævre nationale interesser, varetage Kinas globale ekspanderende interesser og vise internationalt ansvar. I forhold til Libyen stemte Kina i første omgang for FN-resolution 1970, som indførte målrettede sanktioner mod Gadaffi-regimet for overgreb mod egen befolkning, og i anden omgang undlod Kina at bruge det kinesiske veto til at forhindre FN-resolution 1973, som åbnede for internationale militære aktioner i Libyen. Dette blev både i og uden for Kina set som et overraskende brud med – eller ny kreativ fortolkning

af – de traditionelle principper.⁷ Hensyn til at sikre Kinas internationale image som en ansvarlig stormagt samt sikre stabile relationer til vigtigere handelspartnere end Libyen vejede tilsyneladende tungt, men medvirkende til den kinesiske håndtering af konflikten i Libyen var givetvis også kinesiske ledes hensyn til den potentielle indenrigspolitiske reaktion. Det ville således være svært at forklare indenrigspolitisk, hvorfor Kina skulle holde hånden over Gadaffis regime, når det samtidig forårsagede stor skade på kinesiske statsborgere og kinesiske økonomiske investeringer og aktiviteter i Libyen. Derimod faldt det fint i tråd med de kinesiske ledes forsøg på at opbygge et folkeligt og humanitært image af sig selv i den kinesiske befolkning, at de hurtigt og resolut satte alt ind på at bringe de kinesiske statsborgere i sikkerhed og samtidig fik vist, hvad det kinesiske militær, særligt flyvevåbnet og flåden, nu formåede. Evakueringen blev således dækket massivt i kinesiske medier med fokus på de kinesiske ledes bekymring i forhold til de kinesiske statsborgere, der skulle bringes i sikkerhed, og med stolthed over, hvor hurtigt og effektivt det kunne ske. Hvad angår konflikten i Syrien, ser situationen set fra Beijing meget anderledes ud, også hvad angår den indenrigspolitiske bevågenhed og interesse. Der er således ikke mange kinesiske statsborgere og kinesiske økonomiske investeringer og aktiviteter i Syrien. Dette er givetvis en medvirkende årsag til, at Kina i FN's Sikkerhedsråd har vetoet flere resolutionsforslag vendt mod Syrien og er stærk modstander af enhver form for militær aktion. I begrundelserne for de kinesiske vetoer er fokus imidlertid på vigtigheden af at værne om de traditionelle principper, men også manglen på en langsigtet plan fra USA – hvad skal en militær aktion ende ud i og med hvilke konsekvenser både for Syrien og for den regionale sikkerhedspolitiske situation? Den generelle kinesiske argumentation, som også er på banen i forhold til Syrien, er, at brugen af militær magt til at håndtere internationale konflikter oftest kun komplicerer og forværrer konflikterne yderligere og mindsker presset på alle parter for at nå en politisk løsning, hvorfor brugen af militær magt ofte kun resulterer i endnu mere kaos på længere sigt. Dette fremhæves af Beijing også som læren af konflikten i Libyen, hvor USA og NATO ifølge Beijing overtrådte FN-mandatet og anvendte dette til at legitimere aktiv støtte til regime-skifte i Libyen. Dette vil de kinesiske ledere ikke risikere også sker i forhold til Syrien (Swaine 2012b, 4-5). Særligt efter brugen af kemiske våben er blevet en faktor i Syrien-konflikten, er kineserne bevidste om, at deres insistens på de traditionelle principper ikke styrker Kinas internationale image som en ansvarlig stormagt. Derfor er det muligt, at der vil ske en ændring i den kinesiske politik, hvis processen for destruktion af kemiske våben i Syrien ledet af den fælles

OPCW-FN-mission går i stå, den humanitære situation i Syrien fortsat forværres, og det amerikanske pres for en militær aktion genoplives.⁸ Dette også, fordi det er vigtigt for Beijing at beskytte FN's Sikkerhedsråd som den øverste internationale autoritet og fortolker af folkeretten, der i en kinesisk optik som den eneste instans kan sanktionere en militær aktion. Kina er meget imod ethvert amerikansk forsøg på at gå uden om FN's Sikkerhedsråd. Konflikten i Syrien er yderst kompleks at håndtere, også i Beijing, og blandt kinesiske International Politik forskere og eksperter er der en livlig debat. I en kinesisk kontekst afspejler dette gerne, at der blandt de kinesiske ledere også findes forskellige lejre og debat. Denne interne debat er også en grund til, at Kina så vidt muligt søger at holde meget lav profil internationalt i forhold til konflikten i Syrien, og det er derfor belejligt, at Kina ofte kan 'gemme' sig bag Rusland, men som flere kinesiske International Politik forskere og eksperter påpeger, er dette ikke en holdbar (stormagts-)politik.⁹

Uforudsigeligt og modsætningsfyldt Kina i det internationale system

Billedet af Kina i det internationale system er komplekst, og der er ingen klare svar på, hvordan Kinas stormagtsrolle vil udvikle sig i fremtiden. Som det ses nu i forhold til de igangværende konflikter i Libyen og Syrien, står Beijing i forhold til flere aktuelle internationale sikkerhedspolitiske konflikter over for modsatrettede pres og svære dilemmaer. På den ene side er hensyn til at stå fast på de traditionelle principper og interesser samt hensyn til den indenrigspolitiske, ofte nationalistiske, opinion. På den anden side er hensyn til at sikre international stabilitet, fremme Kinas image som en ansvarsfuld stormagt, varetage sikkerheden for kinesiske statsborgere og kinesiske økonomiske investeringer og aktiviteter samt sikre et pragmatisk samarbejde med de øvrige stormagter, regionale stater og vigtige handelspartnere. Forskellen i Kinas håndtering af konflikterne i Libyen og Syrien afspejler således også, hvordan der i Beijing, snarere end 'blind' kinesisk insisteren på de traditionelle principper og interesser, i hver enkelt case foretages en pragmatisk afvejning og vurdering af de involverede hensyn, og de kinesiske ledere prøver sig stadig frem – og justerer løbende – i forhold til, hvad konsekvenserne og reaktionerne både internationalt og indenrigspolitisk er på den kinesiske politik. På mange måder er Kina fortsat i gang med at lære at spille stormagtsspillet, og der er tale om en langstrakt læringsproces, hvor de kinesiske ledere – som det også har været tilfældet for den økonomiske reformproces i Kina – anlægger denne pragmatisk eksperimenterende tilgang. Dette er overordentlig vigtigt at forstå for at kunne forstå og forklare, hvorfor kinesisk udenrigs- og

sikkerhedspolitik i disse år udvikler sig på uforudsigelig og modsætningsfyldt vis.

Der er således ikke en entydig udvikling af et mere selvsikkert og aggressivt Kina i det internationale system i dag. Kinesisk usikkerhed, manglende fokus og erfaring samt manglende evne til at koordinere et stadig større antal kinesiske indenrigspolitiske aktører, som deltager i at formulere og udføre udenrigs- og sikkerhedspolitikken, karakteriserer i lige så høj grad Kina. Den i Vesten opfattede stigende kinesiske selvsikkerhed og aggressivitet ses ofte i forhold til konflikter, som involverer Kinas territoriale krav eller andre spørgsmål, som er tæt forbundet med kinesisk historie og nationalisme, og i sådanne konflikter vil kinesiske ledere agere på en måde, så de ikke risikerer at fremstå svage og eftergivende indenrigspolitisk uanset hvordan dette får dem til at fremstå internationalt. Dette hænger sammen med, at hensynet til at sikre Kommunistpartiets indenrigspolitiske legitimitet og magtmonopol altid er det primære i kinesisk politik, hvad enten det er indenrigspolitik eller udenrigs- og sikkerhedspolitik. I forhold til globale udfordringer og andre internationale sikkerhedspolitiske konflikter spores der en højere grad af kinesisk rådvildhed samt i nogle tilfælde også mangel på kontrol, overskud og prioritet. Det kinesiske politiske og bureaukratiske system er ikke gearret til hurtigt at tage beslutninger, at omstille sig og ændre kursen eller at gøre op med tidligere ledes vurderinger og strategier. Det tager tid. I international politik går udviklinger imidlertid ofte hurtigt, og der er ikke nogen pauseknop. Den nye kinesiske øverste leder Xi Jinping har offentligt meldt ud, at udenrigs- og sikkerhedspolitikken har høj prioritet og at 'den kinesiske drøm' også inkluderer et internationalt aktivt og ansvarligt Kina (China Daily, 2013). De kommende år vil vise, hvad dette reelt indebærer for udviklinger i det internationale system og Kinas rolle heri.

Litteratur

- Brødsgaard, KE 2011, „China's Communist Party and the Evolving Political Order“, i D Shambaugh (red.), *Charting China's Future: Domestic and International Challenges*, New York: Routledge, 13-21
- Buzan, B 2010, „China in International Society: Is Peaceful Rise Possible?“, *The Chinese Journal of International Politics*, vol. 3, issue 1, 5-36
- Dittmer, L 2010, „On China's Rise“, i B Womack (red.), *China's Rise in Historical Perspective*, New York: Rowman & Littlefield, 39-59
- de Jonquieres, G 2012, „China's Challenges“, *ECIPE Policy Paper*, No. 1, European Centre for International Political Economy
- Goldstein, A 2005, *Rising to the Challenge: China's Grand Strategy and International Security*, Stanford University Press
- Hogg, C 2011, „China banks lend more than World Bank – report“, *BBC News*, 18. januar
- Ikenberry, GJ 2008, „The Rise of China: Power, Institutions, and the Western Order“, i RS Ross & F Zhu, *China's Ascent: Power Security*

- and the Future of International Politics*, Cornell University Press, 89-114
- Johnston, AI 1995, *Cultural Realism: Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*, Princeton University Press
- Johnston, AI 2013, „How New and Assertive Is China's New Assertiveness?“ *International Security*, vol. 37, no. 4, 7-48
- Kennedy, P 1988, *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Conflict from 1500 to 2000*, London: Fontana Press,
- Lanteigne, M 2009, *Chinese Foreign Policy: An Introduction*, New York: Routledge
- Nathan AJ & Scobell A 2012, *China's Search for Security*, Columbia University Press
- Nødskov, K 2010, *The Return of China – The Long March to Power: The New Historic Mission to the People's Liberation Army*, Copenhagen: Royal Danish Defense College
- Parello-Plesner J & Khanna P 2011, „Stop Fretting about Beijing as Global Policeman“, *Financial Times*, 28. december
- Qin Y 2010, „Struggle for Identity: A Political Psychology of China's Rise“, i B Womack (red.), *China's Rise in Historical Perspective*, New York: Rowman & Littlefield, 249-269
- Schweller, R 1999, „Managing the Rise of Great Powers: History and Theory“, i AI Johnston & RS Ross (red.), *Engaging China: The Management of An Emerging Power*, London and New York: Routledge, 1-31
- Shambaugh, D 2011, „Coping with a Conflicted China“, *The Washington Quarterly*, Vol. 34, No. 1, 7-27
- Shambaugh, D 2013, *China Goes Global. The Partial Power*, Oxford University Press
- Suzuki, S 2009 „Chinese Soft Power, Insecurity Studies, Myopia and Fantasy“, *Third World Quarterly*, Vol. 30, Issue 4, 779-793
- Swaine, M 2010, „Perceptions of An Assertive China“, *China Leadership Monitor*, no. 32, 1-19
- Swaine, M 2012a, „Chinese Leadership and Elite Response to the US Pacific Pivot“, *China Leadership Monitor*, no. 38, 1-26
- Swaine, M 2012b, „Chinese Views of the Syria Conflict“, *China Leadership Monitor*, no. 39, 1-16
- Sørensen, CTS 2008, *The Contingent Rise of China. The development in Chinese post-Cold War security policy* PhD. dissertation 2008/5, Department of Political Science, University of Copenhagen
- Waltz, K 1979, *Theory of International Politics*, Reading, MA: Addison-Wesley
- Yahuda, M 2004, *The International Politics of the Asia-Pacific*, London & New York: Routledge
- Zhao, S 2013, „Foreign Policy Implications of Chinese Nationalism Revisited. The Strident Turn“, *Journal of Contemporary China*, vol. 22, no. 82, 535-553

Officielle dokumenter og artikler

- Official Chinese White Paper, 2011, *The Path of China's Peaceful Development: What It is About*, Information Office of the State Council, Beijing
- China Daily, 2013, *Xi: China confident of sustainable economic growth*, 3. september
- Economist, 2011, *China's Evolving Foreign Policy. The Libyan Dilemma*, 10. september.

Noter

1. Eget interview med Prof. Zhu Feng, School of International Studies, Peking University, 20. september 2012.
2. For præsentation og analyse af den i Vesten dominerende 'aggressive China' diskurs se Swaine (2010) og Johnston (2013).
3. For det nyeste officielle kinesiske dokument om udenrigs- og sikkerhedspolitiske prioriteter se *The Path of China's Peaceful Development: What It is About* (2011).
4. Her står Taiwan også altid øverst på den kinesiske dagsorden, og genforening med Taiwan er for kineserne overvejende et spørgsmål om national ære og stolthed, idet dette anses som det sidste udestående fra tiden under eksterne stormagter – jf. myten om '100 års ydmygelser'. Derudover er Taiwan kun ca. 130 kilometer fra Kinas kyst, og har derfor også en vigtig strategisk placering for Kina.
5. For en eminent analyse af denne 'weak-strong mentality' se Nathan & Scobell (2012).
6. Jf. *The Path of China's Peaceful Development: What It is About* (2011).
7. Se for eksempel Parello-Plesner & Khanna (2011) og Swaine (2012b).
8. Egne interviews med kinesiske International Politik forskere, Beijing, august-september 2013.
9. Egne interviews med kinesiske International Politik forskere, Beijing, august-september 2013.

▷ **BØGER**

BOGANMELDELSER

91

Frederik Hjorth & Asmus Leth Olsen
Poligak

Underholdende introduktion til irrationel politisk adfærd

Frederik Hjorth & Asmus Leth Olsen

Poligak

Poligak I/S, København

217 sider, 199 kr.

Poligak beskriver med udgangspunkt i ny politisk-psykologisk forskning en række psykologiske biases og tilsyneladende irrationelle elementer i borgernes politiske holdningsdannelse, og hvordan politikerne udnytter dette i bestræbelserne på at opnå genvalg. Bogen er på mange måder en sprudlende og morsom fortælling om al den irrationalitet, som præger menneskelig og især politisk adfærd og politiske holdninger. Poligak præsenterer dig for et væld af overraskende og kontraintuitive faktorer i folks holdningsdannelse såsom vejrforhold, politikeres ansigtsstræk, kvinders menstruationscyklus, mænds testosteronniveau, hajangreb og meget meget mere. Således formidler Poligak en fin introduktion til et relativt nyt og hurtigt voksende felt inden for politologien: Studiet af de dybtliggende psykologiske årsager til politisk adfærd og holdninger. På den måde serverer Poligak en stor mængde forskningsresultater, der kigger ud over de klassiske teoretiske forklaringer i politologien. Dette gøres endeligt på et meget velformuleret, lettilgængeligt og oftest sjovt og underfundigt sprog, som fastholder læseren og giver bogen karakter af underholdning frem for lærebog.

Bogen henvender sig til en bred målgruppe, der ikke nødvendigvis besidder en omfattende politisk viden eller akademiske forudsætninger for at kunne læse komplicerede videnskabelige analyser. Bogen er blottet for tekniske detaljer og gennemgår de inddragede videnskabelige studier i et lettilgængeligt og forståeligt sprog. En af bogens helt store forcer er netop forfatterens evne til på en enkel, men underholdende og let provokerende, facon at opridse de paradoksale fænomener og dynamikker, der gør sig gældende i folks politiske holdningsdannelse og stemmeadfærd. Bogen kan også benyttes som en letlæselig introduktion for fagfolk med interesse for nylig politisk psykologisk forskning, men der er vel at mærke tale om et selektivt frem for et repræsentativt udvalg af denne litteratur (hvilket forfatterne også gør klart fra bogens begyndelse).

Der skal således ikke være tvivl om, at der er meget godt at sige om Poligak! Dog er anmeldere ikke sat i verden for blot at stryge forfattere med hårene. Derfor behandler vi herunder fire aspekter ved Poligak, som vi finder problematiske. For det første er der en tendens til, at det politiske fokus i bogen fra tid til anden træder i bag-

grunden til fordel for iagttagelser omkring de mere generelle fejlslutninger og irrationelle aspekter, som præger menneskelig adfærd. Eksempelvis beskrives i kapitel fire, hvordan vejrforhold påvirker forbrugeradfærdsmønstre såsom huskøb, og hvordan NASAs landing af et fartøj på Mars øgede salget af Mars-barer. Det virker „gak“, men er det „Poligak“?

For det andet kan vi ikke helt genkende gengivelsen af visse dele af den refererede litteratur. Forfatterne gennemgår en imponerende mængde studier, men vi studerede nogle få steder over et par forkerte eller mangelfulde udlægninger af den eksisterende forskning. På side 55 skriver forfatterne i forbindelse med betydningen af udseende for politiske kandidaters succes: „Nixon-Kennedy debatten har fået mytologisk status som vidnesbyrd om tv-mediets enorme politiske magt. Desværre er der bare intet belæg for, at den er sand“. Men det er ikke rigtigt. James Druckman har nemlig tilbage i 2003 vist, at personer, som så debatten på TV kontra personer, der hørte debatten i radioen, vurderer Kennedy langt mere positivt (Druckman, 2003). Tilsvarende skriver forfatterne på baggrund af et finsk studie om betydningen af kandidaters skønhed, at „både mandlige og kvindelige kandidater høster stemmer ved at se godt ud, og at denne effekt er størst blandt kvindelige kandidater. Imidlertid finder den oprindelige artikel, at „the gender difference is, however, not statistically significant (which generally holds true for regression results based on this main dataset)“ (Berggren, Jordahl & Poutvaara, 2010:12). Dette er ikke graverende brølere, men omvendt rejser det spørgsmålet om, hvorvidt de samme tendenser gør sig gældende i den del af den refererede litteratur, som vi er mindre bekendte med. I forlængelse heraf mener vi også, at der fra tid til anden udelades studier, som helt åbenlyst knytter sig til kapitlernes temaer. Et eksempel findes i kapitel 6, hvor der argumenteres for, at mænds testosteron-niveau og dermed sexlyst stiger, når deres foretrukne politiske kandidat løber med valgsejren. Forfatterne bruger her meget tid på at fortælle historien om Obama-tilhænger Mike, som oplever et testosteron-boost som følge af Obamas valgsejr og efterfølgende ender aftenen med afsøge internettet for pornografi. Historien passer stilistisk og sprogligt fint ind i bogens tema og jargon, men den bak-

kes alene op af en enkelt reference til et studie, som viser et øget antal sex-relaterede Google-søgninger på valgnatten i Chicago, 2008. Forfatterne kunne her med fordel have formidlet budskabet om en biologisk komponent i politiske holdninger og adfærd ved at trække på studier, som faktisk viser, hvordan en valgsejr til ens foretrukne kandidat medfører en stigning i mænds testosteronniveau og dermed sandsynliggør forfatterens fortælling (eksempelvis Stanton et al. 2009).

For det tredje mener vi, at den irrationalitet og de psykologiske biases, som præsenteres i Poligak flere steder tilskrives større betydning, end litteraturen egentlig tillader. Et eksempel på dette er indledningen på kapitel fire, hvor forfatterne mere end antyder, at COP15-mødet i København havde haft et bedre grundlag for et succesfuldt forhandlingsresultat, hvis det danske vejr havde artet sig med varmere temperaturer. Forfatterne infererer her fra videnskabelige studier på mikroniveau af almindelige vælgeres holdninger til klimaforandringer til dynamikkerne i forhandlingslokalet blandt stormagter, hvilket, vi ikke mener, resultaterne rækker til. Med fare for at blive rubriceret som „gamle, sure politologer“ mener vi tilsvarende, at andre af bogens eksempler tenderer til overfortolkning og ekstrapolering. Vi tillader os eksempelvis at være skeptiske over for, om Dukakis' valgnederlag *virkelig* skyldtes, at han på nationalt TV tog afstand fra dødsstraf, og tilsvarende om Clinton vandt præsidentposten, fordi han personligt overværede henrettelsen af Ricky Ray Rector; om Lars Løkke virkelig ville have vundet over Helle Thorning-Schmidt, hvis valgdagen havde været d. 18. og ikke d. 15. september 2011; og om hhv. den svenske og den australske regering genvandt regeringsmagten på grund af indførelsen af børnebonus og tildelingen af puljemidler til bestemte kommuner. Når det er sagt, så køber vi bestemt Poligaks generelle præmis om, at vælgerne besidder en række psykologiske biases, som kan manifestere sig i irrationel politisk holdningsdannelse, og at politikerne i jagten på genvalg indretter budgetlægningen, kampagnestrategier og politiske beslutninger op til valgdagen herefter. Vi vil dog mane til besindighed omkring at fremstille disse forklaringer som de *afgørende* faktorer.

Sidst, men ikke mindst reflekteres der i bogen meget lidt over de mulige rationelle eller hensigtsmæssige funktioner, som de gennemgåede psykologiske biases og beslutningsgenveje kan have både i daglige socialpsykologiske kontekster og i politiske sammenhænge. Dette er efter vores opfattelse den største mangel i Poligak, da det efterlader læseren med det indtryk, at de psykologiske fænomener og dynamikker, som beskrives, er helt igennem irrationelle og i sidste ende et demokratisk problem. Komikeren Lasse Rimmer udtrykker meget præcist på

bogens bagside, hvilket indtryk Poligak kan komme til at efterlade hos læseren: „Bogen kunne mageligt have heddet ‘Vi er alle idioter’.“. Vi giver Rimmer ret i, at dette nemt kommer til at fremstå som bogens hovedbudskab, men det er i virkeligheden en sandhed med modifikationer. Er det nødvendigvis irrationelt at basere sit valg af politiske kandidater på deres ansigtstræk, eller kan vi reelt inferere noget substantielt omkring kandidatens kompetencer og dispositioner på denne baggrund? (se f.eks. Little et al. 2007; Samochowiec, Wänke, og Fiedler 2010). Er der ikke en vis fornuft i at tillægge politikeres valgløfter for fremtiden større vægt end retrospektive overvejelser om deres tidligere præstationer og resultater? Vi savner en lidt mere nuanceret diskussion af de hensigtsmæssige kontra irrationelle elementer i en række af de psykologiske mekanismer og dynamikker, som forfatterne gennemgår. Vi synes i denne forbindelse, at Poligak med fordel kunne have inddraget den spirende biologisk funderede forskning, som netop illustrerer, hvordan de beskrevne psykologiske biases i moderne menneskelig adfærd kan have en evolutionær og potentielt „beskyttende“ rationel funktion. (se evt. Buss 2012)

Bogens erklærede formål er at „lære dig noget om politik, som du ikke vidste i forvejen“, og for langt de flestes vedkommende, inklusiv os selv, vil bogen lykkes med netop dette. Vi vil varmt anbefale bogen som et underholdende værk, der tilbyder en omfattende introduktion til nylig politisk-psykologisk forskning, men vi vil også understrege, at bogen ikke skal læses som et repræsentativt udsnit af denne litteratur eller som et symptom på borgernes manglende politiske eller demokratiske færdigheder. Netop de demokratiske implikationer af den gennemgåede litteratur savner vi, at forfatterne forholder sig en smule mere til. Er vi alle idioter, og er politik og demokrati blot et spil, hvor den kloge narrer den mindre kloge? Bogen henvender sig netop til læsere, der ikke nødvendigvis sidder med snuden begravet i politologisk forskning på daglig basis og dermed ikke kan forventes at have indgående kendskab til den bredere holdningsdannelseslitteratur og demokratiets tilstand. Derfor er der en reel risiko for, at Poligak alene efterlader et indtryk af politik som et kynisk magtspil funderet på skjulte motiver og manipulation af borgernes holdninger. Læs Poligak, og husk at læse den med forfatterens eksplicitte formål i baghovedet: „Ligesom en god karikatur skal Poligak ikke være en naturtro gengivelse af virkeligheden, men omhyggeligt fremhæve det særlige og det finurlige.“

Troels Bøggild og Lasse Laustsen
 Institut for Statskundskab
 Aarhus Universitet

Referencer

- Berggren, Niclas, Henrik Jordahl & Panu Poutvaara (2010): 'The looks of a winner: Beauty and electoral success', *Journal of Public Economics*, Vol. 94, No. 1-2, pp. 8-15.
- Buss, DM 2012, *Evolutionary Psychology: The New Science of the Mind*, Pearson Allyn & Bacon, Boston.
- Druckman, James N. (2003): 'The Power of Television Images: The first Kennedy-Nixon Debate Revisited', *The Journal of Politics*, Vol. 65, No. 2, pp. 559-571.
- Little, A, Burriss, R, Jones, B & Roberts, C 2007, 'Facial Appearance Affects Voting Decisions', *Evolution and Human Behavior*, vol. 28, no. 1, pp. 18-27.
- Samochowiec, J, Wänke, M & Fiedler, K 2010, 'Political Ideology at Face Value', *Social Psychological and Personality Science*, vol. 1, no. 3, pp. 206-13.
- Stanton, SJ, Beehner, JC, Saini, EK, Kuhn, CM & LaBar, KS 2009, 'Dominance, Politics, and Physiology: Voters' Testosterone Changes on the Night of the 2008 United States Presidential Election', *PLoS ONE*, vol. 4, no. 10, e7543.

Abstracts

▶ **THEORIES ON PEACE AND HARMONY: KNOWLEDGE, POWER, AND CONTROVERSY IN RELATION TO CHINA'S RISE**

Peter Marcus Kristensen og Ras Tind Nielsen

This article maps the emergence and development of Chinese discourses about China's rise in international politics. It examines how the production of knowledge, particularly theories on international relations and grand strategy, develop in their travels between the scientific and political as well as the international and national. Taking its point of departure in the sociology of science, the article sets out to understand the interplay between social, political, and intellectual conditions for knowledge production in today's International Relations (IR) research in China. Contrary to the conventional notion that Chinese social science is determined by political preferences, the paper argues 1) that the ideal of (pure) science and (dirty) politics as two separate spheres is difficult to sustain in the empirical analysis of knowledge production (in China and elsewhere) and 2) that more often than not important policy ideas and theories, such as 'Peaceful Rise', the 'Chinese School' or 'Harmonious World' have emerged from a productive relationship between science and politics. The analysis of Chinese IR discourse shows that Chinese scholars and experts might play a more influential role in the formulation of foreign policy concepts than usually assumed.

▶ **THE EXPERT AND THE INTELLECTUAL. POLITICS, KNOWLEDGE AND TECHNOLOGY DURING THE NUCLEAR REVOLUTION**

Rens van Munster og Casper Sylvest

The relationship between science and politics is not singular. In this article we focus on the thermonuclear revolution that resulted in dramatic changes to modern knowledge economies. During the 1950s and early 1960s the production of scientific knowledge was increasingly militarized and a general trend in the role of knowledge providers – away from the sage or intellectual and towards the expert – was accelerated. There were, however, countertrends. We describe how some of the most significant and thoroughgoing critique of the nuclear age was formulated on the margins of or outside the academic world by a group of thinkers (that we term nuclear realists). For these thinkers, the thermonuclear revolution became the catalyst for new visions of global politics that sought to undermine and transgress the ideological rationale behind national security and the establishment of the military-industrial complex, particularly in the United States. Although the historical analysis of the thermonuclear revolution constitutes an extreme case, it harbours significant challenges in relation to the nexus between politics, scientific knowledge and global politics.

▶ **ESSENTIAL AND EMBATTLED EXPERTISE: KNOWLEDGE/EXPERT/POLICY NEXUS AROUND THE SARIN GAS ATTACK IN SYRIA**

Anna Leander

This article argues that expertise has continued to hold an absolutely essential and profoundly embattled position in the knowledge/expertise/policy nexus. More than this, it suggests that this duality of the *and* – (rather than the clarity of the *either or*) is to be welcomed. This argument is made with reference to the controversies surrounding the sarin gas attack on Ghouta Damascus 21 August 2013. The article first argues that expertise continues to be essential in the sense that it is integral to contemporary policy-controversies. As the discussion around the sarin gas attack shows expertise is both constituted through controversies and at the same time constituting them. The article proceeds to suggest that precisely because this is the case, it is important that expertise also remains embattled. As shown with reference to the sarin gas attack contro-

versies, it is only through contestation that the role of expertise in the controversy can possibly be checked. As this shows, the argument put forward in this article has much in common with Bruno Latour's recent insistence on the importance of not allowing experts to turn matters of concern into matters of fact. The argument hence distances itself from those who strive to reestablish the authority of expertise by in various ways refining our understanding of science and its relation to practice; that is from what Collins and Evans term the „third wave“ in the social studies of science. However, this article diverges from Latour in suggesting that for expertise to remain contested requires more than attention to hybrid agency and actants. It suggests that it also requires enrolling arguments from the „critical“ approaches that Latour rejects. The article insists on the integration of three such „critical“ arguments: the critique of markets for ideas, of technological politics, and of regulatory processes.

▶ **MIXING SCIENTIFIC KNOWLEDGE AND CITIZENS' EXPERIENCE: PUBLIC ENGAGEMENT IN BIODIVERSITY**

Birgit Jøger

How is scientific knowledge and experience of laypeople mixed when citizens participate in public engagement events? Drawing on an STS approach to 'scientific citizenship' and 'socially robust knowledge', and an approach to 'deliberative democracy', this paper presents an analysis of how scientific knowledge was presented and used by citizens participating in a global hearing on biodiversity in 2012. The analysis shows that the presented scientific knowledge, together with the themes of discussion, framed the deliberation among the citizens in a way that made it difficult for them to enact scientific citizenship. However, due to a shared belief that citizens are responsible for their actions, the citizens managed to add their own perspective, based on their experience and values, to the scientific knowledge and in this way they contributed to the process of creating socially robust knowledge.

▶ **THE STRUGGLE OVER TRUTH – CLIMATE SCIENCE AS ACTIVISM**

Cecilie Glerup og Marie Chimwemwe Degnol

This paper shows how political cultures influence the use of scientific data in the construction of critique among climate change activists. Based on an ethnographic study of the Danish NGO, „The Climate Movement in Denmark's“, steering committee, it is shown how the members carefully choose specific scientific references in their work. They are chosen based on two criteria. First, the committee's perceived ideas about the references' ability to convince the Danish population about the severe consequences of climate change. And second, the references' ability to unite all citizens across political and social barriers in the battle. In its way of using science, the committee assumes that the entire nation would be united in solidarity, if they were not blinded by what we (with thanks to Marx and Engels) have chosen to call 'false conflictuality'; the idea that conflicting scientific statements divide and confuse ordinary people which prevent them from protesting. Following this, it becomes the NGO's task to enlighten and thereby unite. The focus on creating consensus among citizens with different backgrounds and conflicting interest is interpreted as a typical instance of traditional Danish 'Consensus Culture' where agreement is seen as a precondition for change. But the paper finally argues that it might prove difficult to create solidarity solely based on carefully chosen scientific statements without any reference to cultural visions for a better common future.

▶ **FOOD-IZENSHIP? WHEN SCIENCE MEETS EVERYDAY PRACTICES**

Bente Halkier

Food is an ordinary practice in everyday life. At the same time, food practices become politicised through attempts to regulate food related collective problems such as health, risk and climate by way of encouraging self-disciplining and normative regulation of everyday habits among citizens. Such regulatory technologies cover medialised change communication, and in the food field, such communication often builds upon scientific knowledge and arguments. Thus, when citizens relate to such communication, links between complicated scientific knowledges and everyday translations are produced. Building on a practice theoretical approach,

the article shows three empirically based ways in which Danish citizens handle scientifically based change communication on food in their daily lives: Empowerment, resistance towards disciplining, and do-ability. The typology demonstrates that citizenship in the scientifically based politicised food field – „food-izenship“ – is more varied and compound than presumed in the existing approaches to change communication and the Public Understanding of Science literature.

▶ **EMBEDDED WISDOM – A NETWORK ANALYSIS OF THE ECONOMIC COUNCIL IN DENMARK**

Lasse Folke Henriksen og Rune Møller Stahl

Approaches to the connection between economic science and politics that is based on institutional theory or Actor-network theory, stress the importance of economic ideas and scientific models and instruments on the substantive content of policy processes. In contrast this article argues for the importance of analyzing the way economic scientific experts are embedded in broader social structures and institutions, through the application of network-analytical methods. The article presents an analysis of the Economic Council, where a range of quantitative tools is employed to describe the positions and divergent roles of the members in the broader economic policy networks in Denmark.

▶ **A (TOO) QUICK CHINESE ASCENDANCE TO SUPER POWER: WHERE IS THE PAUSE BOTTOM?**

Camilla Tenna Nørup Sørensen

What kind of great power is China? The dominant analysis in the West is that Beijing is increasingly acting in a self-confident and even aggressive way pushing for its own demands and interests. With point of departure in a characteristic of China in the international system today, this article argues that developments in Chinese foreign and security policy in recent years also reflect an insecure, inward-looking and reactive China still struggling with how to handle its new international role and the new and complex challenges and rising expectations that come with it. Consequently, Chinese foreign and security policy is currently in a process of reconstruction to better fit China's new international role as well as the changed domestic conditions and demands. Beijing's different handling of the ongoing conflicts in Libya and Syria illustrates this process.

INFORMATION TIL BIDRAGYDERE

Manuskripter modtages med glæde. Kontakt eventuelt redaktionen for at præsentere en synopsis over det planlagte bidrag.

POLITIK bringer tre former for bidrag.

1. Artikler på op til 6000 ord
2. Review-essays på op til 3000 ord.
3. Boganmeldelser på op til 1600 ord.

Artikler skal levere et fagligt og i bred forstand politisk relevant argument. De skal gøre det til en læser, der ikke nødvendigvis er inde i den specifikke og specialiserede akademiske debat. Alle artikler skal forsynes med korte overskrifter, der kan lede læseren igennem argumentet.

Review-essays skal behandle en række bøger, der bidrager til den samme debat eller det samme forskningsområde.

Boganmeldelser formidler, hvad en bogs fokus er, hvad dens grundlæggende argument er, hvad dens teoretiske approach er, og hvilket emne eller case den behandler. Derudover bør der leveres en kritisk evaluering af bogens argument.

Alle artikler og review-essays underkastes anonym refereebedømmelse. Bidrag må ikke have været publiceret tidligere.

Mængden af kvalificerede bidrag betyder, at redaktionen kan være tvunget til at udskyde eller returnere bidrag, selv efter de har passeret første refereegennemgang.

POLITIK optager artikler på dansk, svensk og norsk samt artikler på engelsk efter forudgående aftale med redaktionen. Redaktionen forbeholder sig ret til at redigere i det indsendte materiale.

Artikler i Tidsskriftet POLITIK registreres med abstracts i Worldwide Political Science Abstracts, International Political Science Abstracts og delvist i Sociological Abstracts.

DEADLINES OG UDGIVELSE

Artikelforslag sendes i wordformat via e-mail til Christian F. Rostbøll (cr@ifs.ku.dk). Aftaler om review-essays og boganmeldelser indgås med Kristoffer Kjærgaard Christensen (Politik@ifs.ku.dk).

POLITIK BRUGER HARVARD-SYSTEMET

Henvisninger skrives i teksten. Der angives efternavn, årstal og evt. sidetal. For eksempel således: "... (Bull 1977)" eller – hvor det er naturligt – med kun årstallet i parentes: "... Bull (1977)". Med sidetal bruges komma: "(Bull 1977, 87)". Litteraturlisten skrives således:

Bøger

Bull, H. 1995 [1977], *The Anarchical Society: A study of Order in World Politics*, 2. edn., Macmillan, London.

Kapitler i bøger

Mitrany, D. 1975, „Prospects og Integration: Federal or Functional?“, in AJR Groom & P Taylor (eds.), *Functionalism: theory and practice in international relations*, University of London Press, London.

Artikler

Smolar, A. 1996, „From Opposition to Atomization“, *Journal of Democracy*, vol. 7, no. 1, pp. 263-77.

Taler m.m

Rasmussen, P.N. 1999 „Statsminister Poul Nyrup Rasmussens redegørelse ved Folketingets afslutningsdebat torsdag den 27. maj 1999“, *Statsministeriet*, København.

Bemærk de kantede parenteser omkring udgivelsesåret for originaludgaven. Dette bruges ved nyere udgaver samt ved oversættelser.

For yderligere information om Harvard-systemet, se www.utas.edu.au/library/assist/apps/Harvardsystem_08_IBO.pdf eller **Snooks & Co.** 2002, *Style Manual*, 6th edn., John Wiley & Sons, Milton, Qld.

Brug af Ibid og op.cit. bedes undgået. Dobbeltcitationstegn bruges kun om citater, andre steder anvendes enkeltcitationstegn. Der anvendes enkeltcitationstegn ved citater i citater.

Noter bedes skrevet i slutnoter nummereret med arabiske tal.